2 BALIKESİR

KIRSALINDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI

KIRSAL YERLEŞME DOKU ANALİZİ

Kemal ÇORAPÇIOĞLU, Prof.Dr.
Gülşen ÖZAYDIN, Prof. Dr.
Dilek ERDEN ERBEY, Yrd. Doç. Dr.
Hale MAMUNLU, Yrd. Doç. Dr.
Hürriyet ÖĞDÜL, Yrd. Doç. Dr. (Grup Koordinatörü)
Kevser ÜSTÜNDAĞ, Yrd. Doç. Dr.
Özlem ÜNVER, Arş. Gör.
Pelin KOTAS
Sibel GÜRSES SÖĞÜT

T.C
BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI
Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü

ANKARA 2010

Proje Sahibinin Adı	:	**T.C. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI** **TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ** **STRATEJİK PLANLAMA VE KIRSAL ALANLAR DAİRE BAŞKANLIĞI**
Adresi	:	**BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI EK BİNASI,** **2179. SOK. NO. 5 SÖĞÜTÖZÜ ÇANKAYA ANKARA**
Telefon ve Faks Numaraları	:	**+ 90 312 284 69 52** **+ 90 312 286 56 53**
Projenin Adı	:	**KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI**
Proje için seçilen yerin açık Adresi:(İli, ilçesi, beldesi, Mevkii)	:	**BALIKESİR**
Raporu Hazırlayan Kuruluşun/Çalışma grubunun Adı	:	**MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ** **DÖNER SERMAYE İŞLETMESİ MÜDÜRLÜĞÜ**
Adresi	:	**MECLİS-İ MEBUSAN CAD. NO:24 34427 FINDIKLI İSTANBUL**
Telefon ve faks numaraları	:	**+ 90 212 243 0895**
Rapor Sunum Tarihi		
Karar No ve Tarihi(*)		

Basım Yılı	:	**HAZİRAN 2011**
Basımevi	:	**KARAMETE TANITIM TASARIM**

Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma Ve Uygulama Genel Müdürlüğü Stratejik Planlama ve Kırsal Alanlar Daire Başkanlığı, Kırsal Alan Mimarisi Şube Müdürlüğü çalışanlarından;

Neslihan Sayılgan (Daire Başkanı)
Gülhan Selçukhan (Şube Müdürü)
M. Nazım Özer (Şehir Plancısı)
Semra Göksu (Mimar)
Gülsüm Hande Yeşilyurt (Mimar)
Hilal Tatar'a (Mimar)

Balıkesir Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğretim elemanlarından;

Yrd. Doç. Dr. Hatice Uçar
Yrd. Doç. Dr. Yasemin İnce Güney
Araş. Gör. Serkan Palabıyık'a

Alan çalışması sırasında yardım ve katkılarını esirgemeyen yöre halkı ve yöneticilerine, çalışma süresince katkıda bulunan öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kemal Çorapçıoğlu

BALIKESİR KIRSAL YERLEŞME DOKU ANALİZİ ÇALIŞMASINA

KATKIDA BULUNAN ÖĞRENCİLER

Yüksek Lisans Öğrencileri

Elif AYDEMİR (İTÜ)

Feyza TOLGA

Ayşe YIKICI

Lisans Öğrencileri

Çağdaş AÇIKALIN

Mustafa AY

Ahmet BALCIS

Caner BAŞAR

Deniz BAŞAR

Cemal CÖMERT

Bengül ÇİLEK

Merve DİKMEN

Serim DİNÇ

Hakan HACİİDRİS

Emrecan İLARSLAN

Duygu KABAN

Şebnem KAYHAN

Zehra KAZANCI

Cem ÖZKAN

Burak ÖZTÜRK

Nesil SUYARAN

Mehtap Leyla TURANALP

Damla Özgü YILDIZ

BALIKESİR KIRSAL YERLEŞME DOKU ANALİZİ

1 Çalışmanın Genel Yaklaşımı 1

1.1. Sorunun Tanımlanması, Çalışmanın Amacı ve Yasal Çerçeve 1

1.2. Çalışmanın Kapsamı 7

1.3. Çalışmanın Yöntemi ve Köylerin Seçimi 9

1.4. Çalışmanın Sınırlamaları 13

2 Balıkesir İlinde Kırsal Alanlar 15

2.1. Doğal Yapı Bileşenleri 15

2.1.1. Balıkesir İlinin Coğrafi Konumu 15

2.1.2. Topografya ve Jeomorfolojik Yapı 15

2.1.3. Su Kaynakları 16

2.1.4. Toprak Yapısı 17

2.1.5. Biyolojik Çeşitlilik 19

2.1.5.1. 0rmanlar 19

2.1.5.2. Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları ve Diğer Hassas Yöreler 19

2.1.6. İklim Yapısı 22

2.1.7. Doğal Riskler -Afetler ve Çevre Sorunları 23

2.1.7.1. Doğal Riskler ve Afetler 23

2.1.7.2. Çevre Sorunları 26

2.1.8. Doğal Yapı ve Kırsal Yerleşmeler 28

2.2. Tarihsel Gelişim, Yerleşmeler, Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler 32

2.2.1. Tarihsel Gelişim, Yerleşmeler, Nüfus Dağılımı 32

2.2.2. Ekonomik Faaliyetler 34

2.2.3. Kentsel Gelişme ve Kırsal Yerleşmeler 36

3 Balıkesir Kırsal Yerleşmelerinde Doku Analizi 37

3.1. Yerleşme Dokusu İle İlgili Kavramlar 37

3.1.1. Doku Tanımı 37

3.1.2. Dokuyu Belirleyen Temel Elemanlar 37

3.1.3. Doku Tiplerini Belirleyen Etmenler 43

3.1.3.1. Doğal Ortamın Verilerine Göre Oluşan Doku Tipleri 43

3.1.3. 2. Doğal Ortam Verilerinin Yerleşme Kültürü İle Birlikte Oluşturduğu Doku Türleri 43

3.1.3.3. Zaman – Mekân Boyutunda Doku Türleri 44

3.2. Balıkesir Kırsal Yerleşmelerinde Doku Gelişim Süreci ve Çalışma Yapılan Köyler 47

3.2.1. Kireç Köyü - Dursunbey 53

3.2.1.1. Doğal Yapı Bileşenleri 54

3.2.1.2. Yerleşme Özellikleri 55

3.2.1.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 62

3.2.2. Örenli Köyü - Kepsut 67

3.2.2.1. Doğal Yapı Bileşenleri 68

3.2.2.2. Yerleşme Özellikleri 69

3.2.2.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 76

3.2.3. Saraç Köyü- Kepsut 81

3.2.3.1. Doğal Yapı Bileşenleri 82

3.2.3.2. Yerleşme Özellikleri 83

3.2.3.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 92

3.2.4. Emre Köyü - Bandırma 97

3.2.4.1. Doğal Yapı Bileşenleri 98

3.2.4.2. Yerleşme Özellikleri 100

3.2.4.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 108

3.2.5. Pehlivanhoca Köyü -Gönen 113
3.2.5.1. Doğal Yapı Bileşenleri 114
3.2.5.2. Yerleşme Özellikleri 116
3.2.5.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 123
3.2.6. Babayaka Köyü- Gönen 127
3.2.6.1. Doğal Yapı Bileşenleri 128
3.2.6.2. Yerleşme Özellikleri 130
3.2.6.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 137
3.2.7. Kuyucak Köyü - Burhaniye 141
3.2.7.1. Doğal Yapı Bileşenleri 142
3.2.7.2. Yerleşme Özellikleri 143
3.2.7.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 150
3.2.8. Küçükdere Köyü - Havran 153
3.2.8.1. Doğal Yapı Bileşenleri 154
3.2.8.2. Yerleşme Özellikleri 155
3.2.8.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 164
3.2.9. Tarlabaşı Köyü - Havran 169
3.2.9.1. Doğal Yapı Bileşenleri 170
3.2.9.2. Yerleşme Özellikleri 171
3.2.9.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı 179
3.2.10. Kırsal Yerleşim Dokularında Toplumsal, Ekonomik ve Çevresel Bileşenlerin Değerlendirilmesi 183
3.3. Doku Analizleri 195
3.3.1. Yerleşme Özellikleri ve Eşikler 196
3.3.2. Doku İçindeki Açık Alanlar 212
3.3.2.1. Sokaklar 212
3.3.2.2. Meydanlar 220

3.3.2.3. Sınırlar 237

3.3.3. Doku İçindeki Yapılanmış Alanlar 257

4 Kırsal Yerleşim Dokusunun Korunması ve Gelişmenin Yönlendirilmesi İçin Bir Model 284

Sonuç ve Öneriler 306

Kaynaklar 319

Resim, Çizim, Harita ve Grafik Listesi 322

1. ÇALIŞMANIN GENEL YAKLAŞIMI

Kırsal yerleşmelerin geleneksel mimari ve doku özelliklerinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla gerçekleştirilen "Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi" kapsamında Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde yapılan çalışmanın doku analizlerini içeren kısmına dair genel yaklaşım, çalışmanın ele aldığı sorunsal, amacı, kapsamı ve yöntemi bu bölümde aktarılmaktadır.

1.1. Sorunun Tanımlanması, Çalışmanın Amacı ve Yasal Çerçeve

Ülkemizde kırsal yerleşmeler coğrafi, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullara bağlı olarak farklı özellikler göstermektedir. Ülke coğrafyasındaki çeşitlilik, tarih içinde yaşanan nüfus hareketleri ile zenginleşen toplumsal ve kültürel yaşam, kırsal yerleşmelerimizde zamanla farklı kimliklerin oluşumuna olanak sağlamıştır.

Köyler birçok özellikleri ile tanımlanabilir. 442 sayılı Köy Kanunu'nda şu tanım kullanılmaktadır; *"Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalariyle birlikte bir köy teşkil ederler."* Bu ifadede köyün tüm ögelerini bulmak mümkündür; konutlar, ortak kullanılan alanlar ve üretim alanları olarak bağ, bahçe ve tarlalar. Köy, bu ögelerle varlığını sürdüren bir yerleşimdir.

Geleneksel bir kırsal yerleşim, toplumsal ve ekonomik bir bütün, organik bir birim olarak kabul edilmektedir. Köy topluluğu ortak gelenek, görenek ve yaşam biçimini paylaşan bir topluluk olarak tanımlanır. Köyün mekânsal düzenlemesi de bu bütünlüğü yansıtır.

Konutlar birçok köyde avlusu, ahırı, bahçesi ile hayvanların barındığı, tarımsal aletlerin depolandığı günlük tüketim için bahçe ürünlerinin yetiştirildiği bir üretim birimidir. Avlu ve bahçeler aynı zamanda toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır; burada biraraya gelinir, ortak işler burada yapılır. Yapı adaları modern kenttekinden farklı olarak birbiri ile bağı olan ailelerin yanyana ev yapmasıyla oluşmuştur. Yapı adası da bu anlamda bir bütün olarak düşünülür. Yollar, yaya ve hayvan geçişini sağlayacak genişlikte ve düzensizdir. Köyü köy yapan ögelerin meydan, cami ve kahve olduğu kabul edilir. Köyün erkekleri için bir toplanma mekânı olan kahve toplumsal yaşamın da odağı olarak görülür.

Bu bütünlüklü köy tanımı kuşkusuz geleneksel tipik bir kırsal yerleşmeyi tarif etmektedir. Hâlbuki bu tanımın dışında, coğrafi koşullar, toplumsal ilişkiler, inanç, yaşam biçimleri ve ekonomik faaliyetlerin etkisiyle farklı mekânsal örgütlenme biçimleri oluşmaktadır.

Bazı köylerde meydan ve kahve ile tanımlanan ortak alanlar yoktur, bazılarında organik doku yerine, yine geleneksel kimliğin bir parçası olan düzgün bir parselasyon ve ızgara yol sistemi görülür, avlulu evler yerine

bahçesiz bitişik düzen konutlar köyün dokusunun esas öğelerini oluşturabilir. Yapı adaları yüksek duvarlarla ayrılmış parsellerden oluşabilir, tarımsal faaliyetler azalmış, konut parseli artık bir üretim birimi olmaktan çıkmış olabilir. Her köyün kendi gelişme seyri içinde farklı bir doku özelliği ortaya çıkar.

Sorunun Tanımlanması

Kırsal yerleşmede kimlik, bir yerleşmenin yaşantısı ile fiziksel biçimi arasında zaman içinde oluşan uyumu ve dengesi ile oluşur. Yıllar içinde bu uyumu sağlayan öğeler kuşkusuz değişecektir. Kimliğin sürekliliği bu değişimin bir denge içinde olması ile mümkündür. Kırsal yerleşimin dengesinde ani bir nüfus kaybı, geçim kaynağının değişmesi ve kültürel değişim kırılmalara sebep olabilir. Bu değişimin hızlı olması yerleşmenin kimliğinde bir bozulma yaratır.

Ülkemizde son yetmiş yıl içinde kırsal yerleşimlerde büyük değişimler yaşanmıştır. Tarımda teknolojik gelişmeler, tarımın ticarileşmesi, büyük kentlere ve yurt dışına verilen göçler köyleri derinden etkilemiştir. 2000'li yıllar ile birlikte ise tarımın küresel ekonominin bir parçası haline gelmesi, tarımsal ekonomide yapısal değişimlere neden olmuştur.

Değişimin kaynağı aynı olsa da yerleşimlerin toplumsal yapıları, coğrafi konumları, ulaşım olanakları, tarımsal faaliyetlerin niteliği değişimin biçimini belirlemektedir. Bazı köyler terk edilirken bazıları göç almakta, bazıları kendine yeterli üretimden ticari tarıma geçerken diğerleri tersine kendine yeterli üretime dönmektedir.

Bazı köyler sanayi ve turizmin etkisiyle kırsal niteliğini kaybetmektedir. Birçok köy ise durağan bir yapı sergiler gibi görünse de kentsel yaşam biçiminin ve tüketim eğilimlerinin kırsal alanlara doğru yayılması ile yavaş da olsa bir değişim içine girmektedir. Tüketim alışkanlıkları, günlük yaşama dair talepler, daha iyi yaşama istekleri kırsal kesimdeki değişimin temel nedenleri olmuştur.

Kırsal yerleşmelerdeki değişimin etkileri fiziki dokuda izlenmektedir. Konutların terk edilmesi, bazılarının köhneleşmesi, ahırların boşalması göç veren bir köyde izlenen değişimlerdir.

Ticari tarıma geçiş ise bir köyde daha büyük ahırlar, depolar ve garajların yapılması, eski konutların yerini yeni betonarme konutların alması ile kendini göstermektedir. Artan nüfusla birlikte köyün yerleşim alanı büyümekte, tarım arazileri üzerine yeni konutlar yapılmaktadır. Fiziki dokuyu değiştiren bir etken de kentlerde birikim yapan ailelerin, geçici de olsa oturmak üzere kenttekine benzer bir konut inşa ederek köyleri ile bağlarını devam ettirmeye çalışmalarıdır.

Kırsal yerleşmelerin fiziki dokusunu en fazla değiştiren ekonomik faaliyet turizmdir. Bir köyün tarımsal üretimindeki değişim sadece parsellerin biçimini, yapıların fiziksel niteliğini etkilerken, turizmin gelişmesi köylerde daha köklü değişimlere neden olmaktadır. Turizmin gelişmesi ile mimari ve kültürel kimliğin farkına varılması ve korunması yönünde bir ortam yaratılmaktadır. Geleneksel yapıların otel, pansiyon, restoran kullanımlarına dönüşmesi bu yapıların değer kazanması ve korunmasını sağlamaktadır.

Bir yandan da köye yeni faaliyetlerin gelmesi, yerel ekonomiyi canlandırmakta, yeni gelir kaynakları yaratılmaktadır. Ancak tüm bu değişiklikler, yerleşimde daha önce yaşanmamış bir nüfus artışı ve yeni yapılaşmaya da neden olmaktadır. Turizmin avantajlarından yararlanırken, tehditlerini azaltmak yönünde tedbirler alınmadığı takdirde yerleşme kırsal kimliğini kaybetme riski taşımaktadır.

Köy konutları gerek mimari özellikleri, gerek doku içindeki konumları ile yerleşimin özgün kimliğini oluşturan en önemli öğelerden biridir. Ancak köylerde konutlar günün ihtiyaçlarına cevap verme açısından sorunlar taşımaktadır. Kentlerdeki konutlarla karşılaştırıldığında köy konutları birçok donatıdan yoksundur. Bugün kentlerde kabul edilmeyecek koşullar, bir köy evi için doğal kabul edilebilmektedir; suyun dışarıdan taşınması, tuvaletin dışarıda olması, ısıtma ve izolasyon sorunları gibi. Bu koşulların değiştirilmesi için genellikle, eski ev yıkılarak yerine kentlerdeki gibi betonarme bir ev yapılmaktadır. Yeni ev temel konfor şartlarını karşılamakta ama iklim şartlarına uygunluk, depreme dayanıklılık ve geleneksel köy dokusuna uyumluluk gibi kriterler açısından yetersiz kalmaktadır. Köyde yaşayanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmasının bir hak olduğu kabul edilmektedir. Ancak tek tip yapılaşma ile kırsal yerleşmelerde yöresel koşullara uygun yapıların giderek yok olması kültürel miras açısından büyük bir kayıptır.

"Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi" aşağıdaki tespitlerden yola çıkarak temel sorunsallar üzerinde yoğunlaşmaktadır;

- Ülkemizde kırsal yerleşmeler büyük bir çeşitlilik göstermektedir; her yerleşme kendine has bir gelişme biçimine sahiptir.
- Yerleşmenin toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşantısı ile fiziksel dokusu arasında zaman içinde bir uyum oluşmaktadır. Bu uyum yerleşmenin kimliğinin devamı için önemlidir.
- Kırsal yerleşimler değişmektedir; değişim fiziki dokuda da izlenmektedir. Yerleşmenin değişen yaşantısı, geleneksel fiziki doku üzerinde bir baskı yaratmaktadır.
- Kırsal yerleşmelerin fiziksel dokusundaki farklılıklar giderek kaybolmakta, onun yerini tek tipleşme görülmektedir.
- Köylerde çevresel konfor ve konut kalitesi açısından sorunlar vardır.

Bu tespitlerden yola çıkarak geleneksel dokudaki değişim taleplerinin, yerleşmenin kırsal kimliğini koruyarak nasıl karşılanması gerektiği temel bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kırsal yerleşimler için yeni bir yaklaşım gerekliliği ülkesel ölçekte gündeme gelmiştir. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Kırsal Kalkınma Planı'nda kırsal alanların mekânsal boyutuyla ele alınması konusu üzerinde durulmaktadır. Özellikle 3. Stratejik amaç olan "Kırsal Alan Fiziki Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması" başlığı altında, kırsal alanların çeşitliliğini ve bölgelere göre farklılaşan şartlarını göz önünde bulunduran bir yaklaşımın benimsenmesi üzerinde durulmaktadır.

"Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi" bu araştırma alanına bir katkı sağlamak üzere gerçekleştirilmektedir. Bu proje içinde Kırsal Yerleşme Dokusu Analizi, için temel sorunsal;

"Kırsal yerleşmelerin zaman içinde coğrafi, toplumsal, ekonomik ve kültürel etkenlerle biçimlenmiş kimliğini oluşturan öğelerden biri olan geleneksel fiziksel dokusunun, değişen koşullar altında korunmasının sağlanması ve aynı zamanda günün ihtiyaçlarına cevap veren çözümler üretilmesi gerekliliği " dir.

Çalışmanın Amacı

Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde sürdürülen doku analizi çalışmasının amaçları;

- Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde, kırsal kimliğin bir parçası olan ve çeşitlilik gösteren geleneksel doku özelliklerini tanımlamak,
- Geleneksel dokunun oluşumunda toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimin etkilerini ortaya koymak,
- Yerleşmelerin geleneksel dokusunun devamı için planlamaya esas olacak ilke ve öneriler geliştirmektir.

Burada vurgulanması gereken bir nokta şudur; her yerleşim kendi özgün şartları içinde değerlendirilmelidir. Çevresel şartlar, ortak geçmiş, sosyal doku, ekonomik koşullar kırsal yerleşmede yerel doku oluşumunu, yerleşimin örgütlenme biçimini başka bir yerdekinden daha farklı şekilde etkiler. Fiziksel dokuda yapı ve parsel düzeni de bu süreç içinde oluşmuştur.

Bu çalışma kapsamında ele alınan köyler de kendi özgün şartları içinde oluşmuştur. Bu köylerden yola çıkarak her yerde uygulanabilecek bir parsel ve yapı düzenine ulaşmaya çalışmak yerine bu çalışmayı kırsal yerleşimleri anlamak ve varlıklarını korumak için bir yöntem önerisi olarak değerlendirmek daha doğrudur.

Çalışmanın devamlılığının sağlanması için, bilginin yerinde oluşturulması, bu süreç içinde köyün geleneksel değerlerinin orada yaşayanlar tarafından

keşfedilmesi, yerel kurum ve halkın birlikte çalışma tecrübelerinin arttırılması çok önemlidir. Çalışma, bu kaygıları da dikkate alacak şekilde, planlama sürecine dair ilkeler geliştirmekte ve yerleşme ölçeğinden yapı parseli ölçeğine kadar uygulamaya yönelik önerileri içermektedir.

Yasal Çerçeve

Ülkemiz planlama sistemi içinde kırsal alan planlamasının esas ve kriterlerini belirleyen bir mevzuat bulunmamakla birlikte, birçok yasa ve yönetmelik içinde kırsal yerleşmeleri ilgilendiren hükümler yer almaktadır. Kırsal yerleşimlerde fiziksel değişimi yönlendiren mevzuat içinde en önemli olanları şunlardır;

- 3194 sayılı İmar Kanunu ve bu Kanun kapsamında hazırlanan Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği,
- 442 sayılı Köy Kanunu ve Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği,
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- 5543 sayılı İskân Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği,
- 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun,

Planı bulunmayan kırsal yerleşmelerde, 1985 tarihli Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği geçerlidir. "*Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan ve planı bulunmayan alanlardaki yapılaşmaların fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak*" amacıyla hazırlanan yönetmelik ayrıntılı hükümler getirmektedir. Yönetmelik, parsel genişlikleri, bina cephesi, bahçe mesafeleri, ifraz şartları, bina yüksekliği, bahçe duvarı, komşu mesafeleri için kısmen sınırlamalar getirmekte, kısmen de mevcut koşullara göre değerlendirilmek üzere ihtiyar heyetinin kararına bırakmaktadır. Bu mevzuat genel anlamda olumlu olsa da getirilen bazı sınırlamalar köylerin özgün dokularının devam ettirilmesi açısından sorunlar taşımaktadır.

Hızla büyüyen kentlerin sorunlarına göre biçimlenmiş olan planlama pratiği gelişmeye, sanayi ve hizmetler sektörünün yer seçim kararlarına odaklanmıştır. Tarımsal kullanımların hâkim olduğu, daha durağan, büyümekten çok biçim değiştiren kırsal nitelikteki yerleşmelerin planlanmasında mevcut planlama anlayışı yetersiz kalmaktadır.

Kırsal yerleşmeler için imar planı tekniği ile hazırlanan ve fiziki yapıya odaklanan planlar, daha çok gelişme alanlarının tespiti ve donatıların eklenmesi ile sınırlı kalmış, yerleşmenin kırsal karakterinin sürdürülmesi, tarımsal kullanımların desteklenmesi, yerel halkın planlama süreçlerine katılımı, kültürel değerlerinin korunması gibi konularda geliştirilememiş ve yetersiz kalmıştır.

Köylerin planlanmasıyla ilgili bir başka kanun 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu'dur. Köylüye yüklenen bazı görevlerle, köy meydanı ve köy odasının yapılması, yolların ağaçlandırılması, okulu, spor alanları, asri mezarlığı ile modern bir köy yaratılması amaçlanmıştır. Bu Kanuna 1987 yılında eklenen 7 ek madde ile talep olması durumunda "köy yerleşim planı"nın hazırlanma süreci anlatılmaktadır. Bu plan zorunlu değildir ve donatı alanlarını ve köyün gelişme alanlarında oluşturulacak yeni parselleri belirlemeye yönelik, imar mevzuatına tabi olmayan bir plan türüdür. İlgili maddelere göre, köyde ikamet edenlere satılmak için fazla 2000m2 büyüklüğünde parseller oluşturulur.

Kırsal yerleşmeler, içinde bulundukları kırsal coğrafyanın bir parçasıdır. Genellikle köy ya da mezra olarak tanımlanan bu yerleşmeler, içerdikleri geleneksel nitelikteki yapılar ve bunlarla ilişkili oluşmuş olan bahçe, bostan, avlu, meydan ve sokaklarla bütünlüklü özgün dokular içermektedir. Bu dokular aynı zamanda orman alanları, bitki ve hayvan toplulukları ile birlikte kentsel sit alanları kadar korunmaya değer karakteristikler taşımaktadır.

Koruma mevzuatı kırsal yerleşmelerin doğal çevresi ile birlikte korunmasını destekleyen bir yaklaşım geliştirmemiştir. Koruma uygulamalarını yönlendiren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, sit alanlarını "kentsel, doğal, tarihi ve arkeolojik" alanlarla tanımlamaktadır. Geleneksel mimari kimliklerini korumuş kırsal yerleşmeler kentsel sit alanı statüsünde koruma altına alınmaktadır. Arkeolojik ve doğal sitler içinde de kırsal yerleşmeler de bulunmaktadır. Kırsal yerleşimler için bu tür koruma alanlarının içinde ya da yakınında yer almaları durumunda bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Yasada, bu yerleşmeler, büyüme eğilimlerinin sit alanları üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve kültür varlıklarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması üzerinde yaratacakları tehditlerin kontrol alınması bağlamında ele alınmaktadır. Kırsal yerleşmelerin doğal çevreleriyle birlikte korunması için ayrı bir "sit statüsü" tanımlanmamaktadır.

Özellikle turizmin ve tarım-dışı faaliyetlerin etkisi altına giderek kentlere benzemeye başlayan kırsal alanlar sahip oldukları özgün yapıyı kaybetmekte ve tek tipleşen yerleşimlere dönüşmektedir. Bir yandan ekonomik ve sosyal, fiziksel altyapı sorunları yaşayan bu alanlar, turizmin ve özellikle de ikinci konutların yoğun baskısı altında "kalkınma" ve geleneksel olanı "koruma" arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu noktada koruma ve kalkınma karşıtlığı sorunsalı karşımıza çıkmaktadır.

İmar mevzuatı ve koruma mevzuatı kapsamında yer almasına rağmen her iki mevzuat kapsamında da doğrudan konu edilmeyen kırsal yerleşmeler için ayrı bir mevzuat geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın uzun vadede, kırsal yerleşmelerin tarihi, kültürel değerlerinin korunması, ekonomik varlıklarının devam ettirilmesine yönelik mevzuatın geliştirilmesine katkısı olması beklenmektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bölüm 1'de projenin sorunsalı, amaç, kapsam ve yöntem anlatılmaktadır.

Bölüm 2'de, Balıkesir ili genelinde kırsal alanlar ele alınmaktadır. Balıkesir ili coğrafya ve nüfus hareketleri açısından bir geçiş bölgesi niteliğindedir. İl, morfolojik özellikleri olduğu kadar, iklim koşulları, ekonomik faaliyetler, nüfusun dağılımı açısından da birbirinden farklı alt bölgeleri barındırmaktadır. Her bölge kendi içinde kırsal yerleşmeleri biçimlendiren özellikler taşımaktadır.

Bölüm 2.1'de doğal yapı bileşenleri başlığı altında topografya, morfoloji, su kaynakları, iklim verileri, toprak yapısı, flora ve fauna, biyoçeşitlilik, hassas yöreler ve çevre sorunları ele alınmıştır. Bu kısmın sonunda ortak doğal özellikler taşıyan yerleşme alanlarını tanımlamak üzere bir alt bölgeleme çalışması yapılmıştır. Burada dağ köyleri, ova köyleri, sulama imkânı olan ve olmayan köyler, koruma alanları içinde yer alan köyler, deprem riski yüksek alanlarda bulunan köyleri içine alan bölgeler tanımlanmıştır.

Bölüm 2.2 'de Balıkesir ilinde kırsal alanları etkileyen tarihsel gelişim, nüfusun dağılımı, ulaşım bağlantıları ve ekonomik faaliyetler incelenmiştir. Ana ulaşım ve gelişme aksları, turizm baskısı altında bulunan alanlar ve kırsal karakteri baskın bölgeler tanımlanmıştır.

Bölüm 3'de kırsal yerleşme doku analizleri yer almaktadır. Bölüm 3.1 'de yerleşme dokusu ile ilgili kavramlar ele alınmış, dokunun tanımı, dokuyu belirleyen temel elemanlar anlatılmıştır. Bölüm 3.2'de doku analizlerinin yapıldığı köylerin tanıtılması amacıyla dokuz köy için doğal çevre, tarihsel gelişim, nüfus yapısı, çevre ilişkileri, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile tarım-dışı aktiviteler, mevcut yerleşme özellikleri, (arazi kullanımı, kat sayıları, yapı kalitesi, yapıların boş ya da kullanılmakta olması, yapı malzemeleri analizleri) kullanıcı-mekan ilişkileri (kullanıcıların konutları ve köyleri ile ilgili düşünceleri, yeni konut yapma eğilimleri, köyün mekansal dinamikleri ve beklentiler) aktarılmaktadır. Bu bilgiler köylerde yapılan arazi çalışmaları, hane halkı anketleri, işyeri anketleri, muhtar anketleri ve diğer görüşmelerden elde edilmiştir.

Bu kısmın sonunda tüm köylerin karşılaştırılması amacıyla bir tablo yer almaktadır. Köylerin özellikleri doğal yapı ve konum, yapılı çevrede doku özellikleri, açık alanlar - bağlantılar, sosyo kültürel yapı -köyde yaşam ve ekonomik yapı başlıkları altında bir arada verilmiş ve bir karşılaştırma yapılmıştır.

Bölüm 3.3'de ayrıntılı olarak doku analizleri yer almaktadır. Bu alt başlık üç kısımda ele alınmıştır; Yerleşme Özellikleri ve Eşikler, Açık Alanlar ve Yapılanmış Alanlar.

Bölüm 3.3.1'de her köy için geleneksel ve yeni dokuların oluşturduğu yerleşme özellikleri ile yerleşmenin mekânsal gelişme biçimlerini belirleyen eşikler ele alınmıştır. Kırsal yerleşmelerin gelişmesini belirleyen fiziksel eşikler; doğal sınırlar (dereler, topografya, orman, deniz, göl, diğer) ve yapay sınırlar (demiryolu, enerji nakil hattı, askeri alan, barajlar, arkeolojik alan, diğer) olarak ele alınırken, sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel değerler de gelişmeyi belirleyen sosyal olgular olarak göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre her köy için fiziksel eşiklerden yola çıkılarak geleneksel ve yeni dokular ile gelişme yönleri tanımlanmıştır.

Bölüm 3.3.2'de doku içindeki açık alanlar ele alınmaktadır. Açık alanlar; sokaklar (Bölüm 3.3.2.1), toplanma mekânı olarak meydanlar (Bölüm 3.3.2.2) ve sokaklarla parseller arasında yer alan sınırlar (Bölüm 3.3.2.3) olarak analiz edilmiştir. Meydanları tanımlayan temel mekânsal öğeler (önemli bir yapı, ağaç, çeşme, vb.), malzemeler ve kullanımlar her köy için incelenmiştir.

Bölüm 3.3.3. doku içindeki yapılanmış alanlar başlığı altında yapı adaları ve parseller ele alınmıştır. Kırsal yerleşmelerde yapı adaları ve parseller çok çeşitlilik gösterir. Analiz yöntemi olarak, her köyde merkez ve etrafında gelişen kısımlardan ve varsa planlı alanlardan birer örnek yapı adası seçilmiştir. Her köy için iki düzeyde; yapı adası ve parsel düzeyinde çalışılmıştır. İlk olarak seçilen yapı adalarında büyüklük ve yapı yoğunluğu hesaplanmıştır. Kırsal yerleşmelerde merkez ve çevre yapı adalarında yoğunlukların nasıl farklılaştığı görülmüştür.

Daha sonra, konut parselleri yine merkez ve çevrede olmak üzere incelenmiştir. Her köyün kendine özgü, tarihsel süreç içinde oluşmuş bir parsel yapısı vardır. Çoğunlukla merkezde parseller organik dokunun sonucu olarak farklı büyüklük ve biçimde iken, çevrede tarım arazileri üzerinde oluşmuş parsellerin daha geometrik biçimlerde olduğu görülmüştür. Ancak yine de her köy parseller açısından birbirinden farklı özellik göstermektedir. Parsellerin sayısı, ada içindeki konumu ve yapılaşma oranları, bu kısımda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bölüm 4'te bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak mevcut dokunun özgün kimliğini koruyacak ve yerleşmelerin gelişimini yönlendirecek yapılaşma biçim ve süreçlerine ilişkin bir model önerisi geliştirilmiştir. *"Kırsal Yerleşim Dokusunun Korunması ve Gelişmenin Yönlendirilmesi İçin Bir Model Önerisi"*, üç karar aşamasında kullanılabilecektir; Kırsal yerleşmeler arası ortak konularda karar alınması, kırsal yerleşme ölçeğindeki kararlar, parsel ölçeğindeki kararlar. Her üç ölçekte de köy halkının, muhtarın, yerel kurumların ortak bilgi ürettikleri bir ortam sağlanması önerilmektedir. Modelde mevcut mevzuata dair tartışma konuları da yer almaktadır.

Sonuç bölümünde MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü araştırma ekibi tarafından Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde yapılan doku analizleri

çalışmasından elde edilen sonuçlar ve uygulamaya yönelik öneriler yer almaktadır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi ve Köylerin Seçimi

Çalışma dört aşamalı bir çalışma takvimi içinde yapılmıştır. İlk olarak Balikesir'in iklim ve coğrafi özellikler açısıdan farklılaşan üç bölgesinde; Körfez Bölgesi, Erdek - Gönen Bölgesi ve Balıkesir iç bölgesi (Kepsut ve Dursunbey) olmak üzere köy ziyaretleri yapılmıştır. Bu gezi sırasında üç ekip Balıkesir ilinde yaklaşık 900 köy içinden yerel bilgi kaynaklarını da kullanarak belirledikleri 100'e yakın sayıda köyü dolaşmış, kısa da olsa ön bilgiler almışlardır. Aynı zamanda ilgili kurumlar ziyaret edilmiş ve yerel basılı kaynaklara da ulaşma imkânı olmuştur.

Köylerin seçimine yönelik olarak gerçekleştirilen teknik geziden sonra kırsal yerleşim dokuları ve Balıkesir üzerine kaynak araştırmaları derinleştirilmiştir. Köyler bu aşamada belirlenmiş, ilgili kurumlarla bağlantıya geçilerek haritaları alınmış ve ön hazırlıklar yapılmıştır.

Alan çalışması 2010 Haziran ayında öğretim üyeleri ve öğrencilerle birlikte gerçekleştirilmiştir. Alanda fiziksel doku analizleri ve anketler olmak üzere iki grup iş yapılmıştır. Köylerin fiziksel durumunu tespit etmek üzere arazi kullanım, yapı kat sayısı, yapı kalitesi, yapı kullanım durumu ve yapı malzemesi bilgilerini içeren çizelgeler ve sokak çizelgeleri doldurularak ilgili bilgiler haritalara işlenmiştir. Özgün mimari özellikler ayrıca belgelenmiştir. Kaynak belirtilmeyen resim, çizim, tablo, grafik ve haritalar çalışma süreci içinde ekip tarafından üretilmiştir.

Ayrıca her köyde hanehalkı ve işyeri anketleri uygulanmıştır. Yapılandırılmış bir muhtar anketine ek olarak muhtar ve köyde ilgili kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Alan çalışmasından sonra haritaların hazırlanması, çizim ve belgeleme işleri, içerik tartışmaları ve rapor hazırlama işleri gerçekleştirilmiştir.

Köylerin seçimi

Balıkesir üç iklim bölgesini içine alan bir ildir. Kuzeyinde Marmara Bölgesinin özellikleri görülürken, batıda Ege Bölgesi ve doğu ve güneyde İç Anadolu Bölgesi özellikleri hâkimdir. Bölgeyi tanımaya yönelik ilk alan çalışmasında bu üç alt bölgeyi temel alan bir ön çalışma yapılmıştır. Daha sonra köylerin seçiminde bu alt bölgeler; Körfez Bölgesi, Erdek- Gönen Bölgesi ve Balıkesir iç bölgesi dikkate alınmıştır.

Bu üç bölgede öncelikle geleneksel dokusunu belli ölçülerde korumuş köyler araştırılmıştır. Bunun için yerel bilgilerden yararlanılmıştır. İlçe Kadastro Müdürlükleri, İlçe belediyeleri, Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık bölümü öğretim üyelerinden bu nitelikteki köyler hakkında bilgiler alınmıştır. Ayrıca gelişmekte olan, yeni yapılaşma eğilimi gösteren köyler de araştırılmıştır.

Araştırma yapılırken bölgede farklı kökene sahip grupların– manav, çerkez, yörük, muhacir, vs- dağılımı ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Her grubun yer seçimi, mekânsal tercihleri, köylerin mekânsal düzenlemesinin farklı olduğu kabul edilerek, konuyla ilgili tarih çalışmaları incelenmiş ve yerinde görüşmeler yapılmıştır.

Kırsal yerleşmelerin karakterini belirleyen en önemli etkenlerden biri de rakımdır. Ulaşımları zor olduğu için dağ köylerinin, özgün karakterlerini korumuş olma ihtimalleri yüksektir. Geleneksel dokunun en özgün haliyle görüldüğü ve toplumsal yaşantının çok fazla değişmediği dağ köyleri çalışma kapsamında önemli görülmüştür.

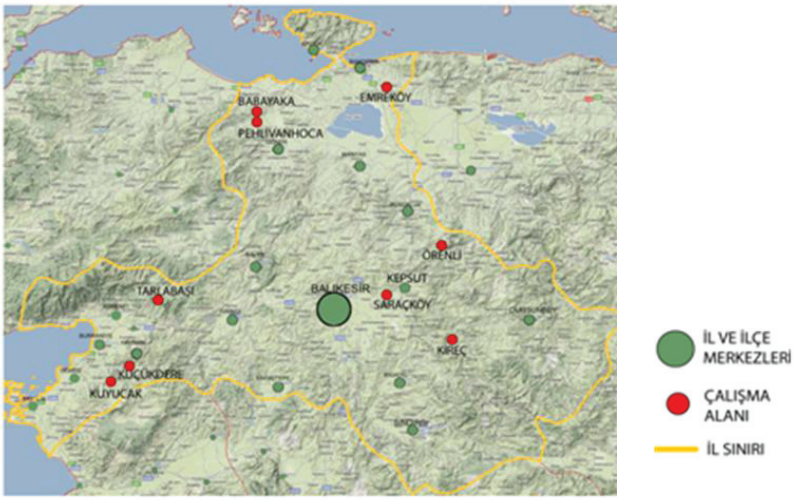
Kırsal yerleşmelerde fazla değişime neden olan faktör, bir kente yakın olmak ya da kentin etki alanında kalmaktır. Kentin çok yakınındaki köylerde bu etki çok fazla olduğu için geleneksel yaşantının ve doku özelliklerinin izlenmesi güçtür. Bu yüzden Belediye ve mücavir alan içindeki köyler kapsam dışında tutulmuştur. Belde niteliğinde olan yerleşmeler de yine aynı nedenle ele alınmamıştır.

Kente yakın ancak belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan, kırsal niteliğini henüz kaybetmemiş köyler çalışmanın kapsamına alınmıştır. Balıkesir'in iki denize kıyısı olması sebebiyle çok sayıda kıyı köyü bulunmaktadır. Ancak turizm baskısı altında olan kıyı köyleri ya belediye ya da belediye mücavir alanı içine girmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Özetle köy seçimi yapılırken Bakanlık tarafından belirlenen kriterler ışığında;

- Kırsal yaşamın devam etmesi, köy niteliğini koruyor olması
- Geleneksel dokunun izlenebilir olması, yapı ölçeğinde değişmiş olsa da geleneksel yol ve parsel dokusunun okunabilir olması
- Köylerin doku özellikleri ve toplumsal köken bakımından birbirlerinden farklı olmaları
- Coğrafi konum – dağ, ova- olarak birbirlerinden farklı olmaları
- Belediye ve mücavir alan sınırları dışında bulunmaları ve kendilerinin belediye olmaması kriterleri dikkate alınmıştır.

Çalışma kapsamında 9 köy seçilmiştir. Köyler; Kireç (Dursunbey), Örenli (Kepsut), Saraçköy (Kepsut), Emreköy (Bandırma), Pehlivanhoca (Gönen), Babayaka (Gönen), Kuyucak (Burhaniye), Küçükdere (Havran), Tarlabaşı (Havran) olarak belirlenmiştir.

Harita 1. 1:

Balıkesir İlinde Çalışma Yapılan Köyler

Alanda Yapılan Fiziksel Doku Analizleri

Fiziksel doku analizlerinde tüm yerleşmeyi kapsayacak şekilde parsel ve sokak ölçeğinde çalışmalar yapılmış, ayrıca belirli konulara odaklı çalışmalar da gerçekleştirilmiştir.

Yerleşme ölçeğinde yapılan çalışmalar;

- Parsel bazında hazırlanan çizelgeler kullanılarak parseldeki kullanımlar, (konut- ahır – dükkân vs), kat sayıları, yapı kaliteleri, yapıların boş ya da kullanılmakta olması, yapı malzemeleri analizleri yapılmıştır. Ayrıca parselin yola sınırı, parselin komşu parsellerle sınırı ve yapıya girişin nereden olduğu, dikkat çeken mimari özellikler belirlenmiştir.

Dokunun özgün doğal, mimari niteliklerini tespite yönelik çalışmalar;

- Toplanma alanları, meydanlar, cami ve kahveler, meydancıklar ile
- Özgün mimari öğeler; çeşmeler, anıt ağaçlar, ambarlar fotoğraflar ve eskizlerle belgelenmiştir.

Alanda Yapılan Toplumsal ve Ekonomik Analizler;

Anket Çalışmaları

Proje kapsamı içinde incelenen köylerde, mekânsal analizlerin yanı sıra, köylerin nüfus, toplumsal, ekonomik yapıları ve köylere özgü işlevlerin anlaşılabilmesi, ayrıca mekânsal sorunlara, potansiyellere, değişime ve köyün sorunlarına yönelik köyde yaşayanların görüş ve eğilimlerini ölçmek amacı ile hane halkı ve işyeri anketleri yapılmıştır.

Hane halkı anketlerinin uygulanacağı evlerin belirlenmesinde hem hedefli hem de tesadüfî örnekleme yöntemleri uygulanmıştır. Öncelikle rölövesi alınan evlerde yaşayanlarla anket yapılmış, ancak bu evlerin terk edilmiş

olması durumunda evin sahibinin yeni evi araştırılmış, bulunabilirse kendileri ile anket yapılmıştır. Rölövesi alınmayan evlerde uygulanan anketlerin uygulandığı evler ise tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Köylerde yapılan anketler için, alana gitmeden önce %20 örneklem hedeflenmiştir. Ancak alanda bu oran köylerin nüfusu ve alan çalışmasının seyri içinde farklılıklar göstermiş, genellikle örneklem oranı artmış; bazı köylerde %50'ye kadar yükselmiş, yalnızca Saraç köyünde %18'de kalmıştır.

Aşağıdaki tabloda köylerde uygulanan hane halkı anketlerinin oranları yer almaktadır:

Köyler	Nüfusu (2009)	Hanehalkı sayısı	Anket Oranı (Hane Sayısı/Anket Sayısı)
Babayaka	209	52	%50
Pehlivanhoca	59	17	%20
Emre	206	63	%30
Kuyucak	59	27	%40
Tarlabaşı	244	72	%50
Küçükdere	916	293	%20
Örenli	259	298	%30
Kireç	131	56	%30
Saraç	707	156	%18

Tablo 1.1:

Seçilen Köylerin Nüfusu, Hanehalkı Sayıları ve Anket Oranları

Alan çalışması sonrasında anketlerin dökümü yapılarak, projenin amacı kapsamında köylerin kendi içinde değerlendirilmesi ve birbirleri ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Anket sonuçları değerlendirilirken hane halkı anketleri, işyeri anketleri ve köy muhtarları ile yapılan görüşmeler birlikte ele alınmıştır. Yapılan anketler ise; aşağıdaki üst başlıklar içinde ele alınmış ve değerlendirilmişlerdir:

- Nüfus yapısı, nüfusun değişimi,
- Köyün çevre ilişkileri,
- Ekonomik faaliyetler,

- Konuta dair bilgiler,
- Köyün mekânsal dinamikleri,
- Kullanıcı ve mekân ilişkisi

Nüfus yapısı üst başlığının bileşenleri; nüfusun değişimi, hane halkının yapısı, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, meslekler, eğitim durumu ve otomobil sahipliliği gibi konulara yönelik soruların cevaplarından oluşmuştur.

Köyün çevre ilişkileri üst başlığı altında; köyün çevresindeki yerleşim merkezleriyle ilişkilerini anlamaya yönelik olarak köyden günlük ve haftalık çıkışlar, bu çıkışların amacı ve ulaşımın sağlanma biçimleri ve sorunları sorgulanmıştır.

Ekonomik faaliyetlere yönelik yapılan değerlendirmeler; köyde yetiştirilen tarım ürünleri, en çok hangi ürünlerin üretildiği, hayvan sahipliliği, tarım arazisi sahipliliği, tarımsal ve hayvansal ürünlerin satışı ve tarım aracı sahipliliği başlıkları altında yapılmıştır.

Konut başlığı altında; anket uygulanan evlerin yapım yılı, köyde yeni bir ev yapma eğilimi, evin olumlu özellikleri ve evle ilgili yaşanan sorunlar değerlendirilmiştir. Köyün mekânsal dinamiklerinin anlaşılabilmesi için; tarımsal ürünlerin ve hayvanların nerelerde barındırıldığı ve köyün genel olarak olumlu özellikleri ve yaşanan sorunlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında aynı zamanda köyde yaşayanların köyleri için gelecekten beklentileri ve köyde yaşanan çevre sorunları da değerlendirilmiştir.

1.4. Çalışmanın Sınırlamaları

Çalışmanın en önemli sınırlaması Balıkesir ilinin en çok köye sahip illerden birisi olması ve birbirinden çok farklı doğal, ekonomik ve nüfus özelliklerine sahip yerleşmelerin coğrafi olarak geniş bir alana yayılmasıdır. Bu durum geleneksel doku özelliklerinin tespiti açısından bir zenginlik yaratmış, ancak ve bu farklılıkları temsil edecek köylerin seçilmesinde zorluklar yaşanmıştır. Köy seçimi sırasındaki köy ziyaretleri ve daha sonra alan çalışması ancak üç farklı ekibin farklı bölgelerde eş zamanlı çalışmasıyla tamamlanmıştır. Köy haritalarının elde edilmesinde ve eğim bilgilerine ulaşılmasında yaşanan gecikmeler da çalışmanın sınırlamaları arasındadır.

Küçükdere Köyü-Havran

2. BALIKESİR İLİNDE KIRSAL ALANLAR

Bu bölümde amaç; Balıkesir ilinde kırsal yerleşimleri biçimlendiren bölgesel koşulları incelemek ve farklı özellikler gösteren kırsal alanları tanımlamaktır. Kırsal alanlar, doğal yapı bileşenleri, nüfus dağılımı, ulaşım bağlantıları ve ekonomik faaliyetler açısından incelenmiştir. Bölümün sonunda Balıkesir ilinde doğal yapı bileşenleri açısından benzer özelliklerin olduğu alanların ortaya konduğu bir sentez çalışması ile aynı şekilde nüfus, ekonomik yapı ve ulaşım açısından benzer alanların tanımlandığı ikinci bir sentez haritası üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

2.1. Doğal Yapı Bileşenleri

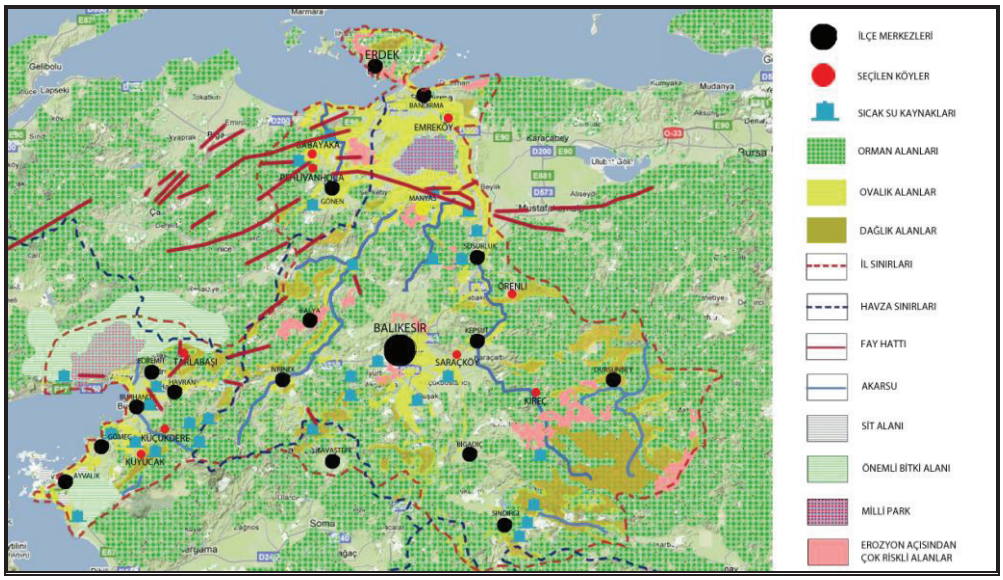
Bu bölümde kırsal yerleşmelerin biçimlenmesinde etkili olan Balıkesir il genelinin doğal yapı bileşenleri ortaya konarak, analiz edilecektir. Bu çalışmada bölüm sonunda verilen kaynakçalardan yararlanılmıştır.

2.1.1. Balıkesir İlinin Coğrafi Konumu

Yüzölçümü 14 299 km² olan Balıkesir ilinin toprakları 39,20° - 40,30° kuzey paralelleri ve 26,30° - 28,30° doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Kuzeybatı Anadolu'da bulunan il, doğuda Bursa ve Kütahya illeri, güneyde Manisa ve İzmir illeri ve batıda Çanakkale ili ile komşudur. İlin topraklarının büyük bir kısmı Marmara Bölgesi'nde, geri kalan kısmı da Ege Bölgesi'ndedir. Hem Marmara hem de Ege Denizi'ne kıyısı bulunmakta olup, Türkiye genelinde iki deniz ile komşu olan 6 ilden biridir. 290,5 km.'lik kıyı bandının 115,5 km.'si Ege Denizi'nde, 175 km.'si de Marmara Denizi'ndedir. İlin Ege Denizi'nde Ayvalık Adaları olarak bilinen 22 adası, Marmara Denizi'nde de Marmara Adaları olarak bilinen adaları vardır (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008; 12). Balıkesir ili, Marmara ve Ege Denizi'nde uzun kıyısı olan ve turizm potansiyeli yüksek bir ildir. Marmara Denizi'ne olan kıyı uzunluğu 102,75 km, Ege Denizine olan kıyı uzunluğu ise 115,5 km.'dir.

2.1. 2. Topografya ve Jeomorfolojik Yapı

Balıkesir ili yer şekilleri, büyük ölçüde dalgalı düzlüklerden oluşur. İl alanının yarısından fazlasını kaplayan plato düzlükleri akarsu vadileriyle parçalanmış durumdadır. Yüksekliği 2000 m.'yi bulmayan ilin, genel görünümde kuzey kesimini Karadağ'ın batı uzantıları engebelendirir. İlin güneydoğu ve güneybatı kesimleri daha dağlıktır. Güneydoğuda Alaçam Dağları'na bağlı Ulus Dağı'nın doruğu 1769 metreye ulaşır. Güneybatı-kuzeydoğu doğrultusundaki Kaz Dağları, il sınırındaki Karataş Tepesi'nde 1774 m.'lik bir yükseklik bulur. Ovalar az bir yer tutmaktadır. Bunların başlıcaları; Balıkesir ovası, Manyas ovası, Gönen ve Edremit ovalarıdır. Bu ovaların çoğunluğu tektonik olaylar sonucu oluşan çöküntü alanlarının sonradan alüvyonlarla dolmasıyla meydana gelmiş düzlük alanlardır (Balıkesir Çevre Düzeni Planı, Analitik Etüd Raporu, 2009; 542).

Harita 2.1 :

Balıkesir İlinde Doğal Yapı Bileşenleri

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı (2010) verilerinden üretilmiştir.

2.1.3. Su Kaynakları

Balıkesir, Marmara bölgesinin Ege ve Marmara Denizi'ne kıyısı olan ve önemli çevresel değerlere sahip bir ili olup, toprakların % 73'ü Susurluk nehir havzası, geriye kalan % 27'lik kısmı ise Marmara Havzası ve Kuzey Ege Nehir Havzası sınırları içerisinde yer almaktadır. İlden yer alan başlıca akarsular aşağıdaki gibidir.

Dere Adı	Doğduğu yer	Geçtiği Yer	Döküldüğü yer	Uzunluğu km
Simav Çayı	Kütahya	Sındırgı	Marmara Denizi	175
Dursunbey Çayı	Alaçam Dağları	Simav çayı ile birleşir	Marmara Denizi	65
Kille Çayı	Dursunbey	Simav çayı ile birleşir	Marmara Denizi	97
Yağcılar Deresi	Bigadiç	Kepsut'ta (Simava)	Marmara Denizi	30
Madra Çayı	İvrindi	Ayvalık, Altınova	Ege Denizi	48.5
Atnos Çayı	Kütahya	Sındırgı(Simava)	Marmara Denizi	0
Üzümcü Çayı	İvrindi	Balıkesir(Simava)	Marmara Denizi	56
Kızıklı Deresi	Havran	Burhaniye	Ege Denizi	30
Karadere	Madra dağı	Burhaniye Çayı	Ege denizi	19
Karınca Dere	Madra dağı	Burhaniye Çayı	Ege denizi	19
Edremit çayı	Kaz Dağları	Edremit	Ege denizi	28
Biller Deresi	Kaz Dağları	Edremit	Ege denizi	55
Havran Çayı	Kaz Dağları	Havran, Edremit	Ege denizi	46
Gönen Çayı	Kaz Dağları	Gönen	Marmara Denizi	60
Mürvetler Deresi	Şamlı Beldesi			
Bombay Deresi	Bigadiç	Simava karışır	Marmara Denizi	
Değirmenlik Deresi	Dursunbey	Bombay ile birleşir	Marmara Denizi	51
Kocaçay	Madra Dağı		Manyas Gölü	140

Tablo 2.1:

Balıkesir'de Doğan ve Geçen Akarsular

Kaynak: Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2006, s. 43.

Balıkesir ili sınırları içinde DSİ 25. Bölge Müdürlüğü tarafından tespit edilmiş 19 yeraltı su havzası bulunmaktadır.

	Havza Adı	Kullanma Amacı
1	Balıkesir	İçme, sulama, kullanma
2	Pamukçu	İçme
3	Kepsut	İçme
4	Dursunbey	Su çıktı kaynağından içme, sulama
5	Savaştepe	İçme
6	İvrindi	Kullanma
7	Gökçeyazı	İçme
8	Balya-Ilıca	-
9	Edremit-Burhaniye-Havran	İçme, kullanma
10	Gömeç (Armutova)	Sulama
11	Altınova	İçme, kullanma
12	Ayvalık	İçme, sulama
13	Gönen-Sarıköy	İçme, sulama
14	Tahirova	Sulama
15	Manyas-Bandırma-Susurluk	İçme, sulama, kullanma
16	Erdek	İçme
17	Sındırgı	İçme
18	Bigadiç	İçme, kullanma
19	Marmara Adası	İçme

Tablo 2.2:

Balıkesir İli Yeraltı Su Havzaları ve Kullanma Amaçları

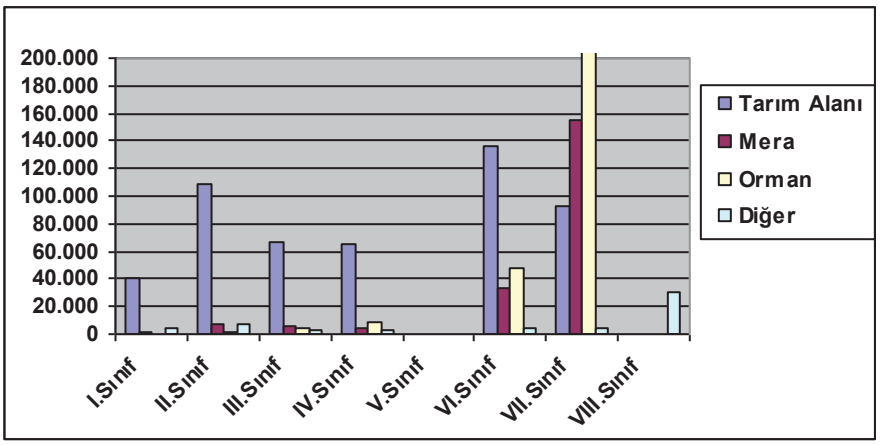
Kaynak: DSİ 25. Bölge Müdürlüğü, Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2006, s. 59 içinde.

İlin en önemli göllerinden biri olan Manyas Gölü, Balıkesir ilinin Bandırma ve Manyas ilçeleri sınırları içerisinde olup, denizden yüksekliği su seviyesine bağlı olarak 14.50-17.50 m. arasında değişmektedir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan Gölün uzunluğu 20 km. genişliği ise 14 km.'dir (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008).

Balıkesir ili; jeotermal kaynak suları açısından önemli bir potansiyele sahiptir. MÖ. yıllarından günümüze kadar bu termal sulardan kaplıca olarak tedavi amaçlı yararlanılmıştır. Günümüzde ise bu jeotermal kaynaklardan kaplıcanın yanı sıra şehir ısıtmacılığında ve sera ısıtmacılığında yararlanılmaktadır. Balıkesir ilinde halen faal olan jeotermal enerji kaynakları Gönen, Sındırgı-Hisaralan, Bigadiç, Hisarköy, Merkez-Pamukçu, Susurluk-Kepekler, Edremit, Derman, Edremit-Güre, Manyas-Kızık, Balya-Ilıca sahaları olarak belirlenmiştir (T.C. Balıkesir Valiliği, Resmi Internet Sayfası, http://www.balikesir.gov.tr, 29.06.2010).

2.1.4. Toprak Yapısı

Balıkesir'de I-IV. sınıf araziler toplamı 333.973 ha. olup, bunun 281.439 ha.'ı ekilebilir arazidir ve genelde tarım bu araziler üzerinde yapılmaktadır. V-VIII. sınıf araziler toplamı 1.087.831 ha olup bu araziler işlemeli tarıma uygun olmadığı halde yer yer işlemeli tarım yapılsa da genellikle bu arazilerde zeytinlikler ve ormanlar bulunmaktadır. Tarım alanlarından sonra gelen orman ve mer'a alanları VI. ve VII. sınıf araziler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kullanma kabiliyet sınıfları sekiz adet olup, arazi zarar ve sınırlandırmaları I.sınıftan VIII. sınıfa doğru giderek artmaktadır.

Grafik 2. 1:

Balıkesir İlinde Alanların Toprak Sınıflarına Göre Dağılımı (ha)

Kaynak: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları (2000), Balıkesir Tarım Master Planı, 2006, s.53.

Sınıf I: Topografya düz veya düze yakın (%0-2)'dir. I. Sınıf arazilerin kapladığı alan 46.146 ha. olup il yüzölçümünün %3'ünü teşkil etmektedir. I. Sınıf arazilerin 33.590 hektarını alüvyal topraklar, 10.744 hektarını kolüvyal topraklar, 1.679 hektarını kireçsiz kahverengi topraklar, 128 hektarını kireçsiz kahverengi orman topraklar, 5 hektarını da diğer toprak çeşitleri oluşturmaktadır.

Sınıf II: II. sınıf toprakların toplam miktarı 124.953 ha.'dır. Bu arazilerin 39.035 hektarını vertisoller, 29.905 hektarını alüvyal topraklar, 15.896 hektarını kireçsiz kahverengi topraklar, 14.410 hektarını kolüvyal topraklar, 12.599 hektarını rendzinalar, 8.499 hektarını kahverengi orman toprakları, 4.121 hektarını kireçsiz kahverengi orman toprakları, 448 hektarını kırmızı kahverengi akdeniz toprakları, 40 hektarını da diğer toprak çeşitleri oluşturmaktadır.

Sınıf III.: III. sınıf araziler 80.595 ha. alanı kaplar. Bu arazilerin toprak gruplarına göre dağılımı şöyledir; 15 906 hektarı vertisoller, 14 513 hektarı kahverengi orman toprakları, 12 825 hektarı redzinalar, 10 827 hektarı alüviyal topraklar, 10 454 hektarı kireçsiz kahverengi orman toprakları, 9 562 hektarı kireçsiz kahverengi topraklar, 3 590 hektarı kırmızı kireçsiz akdeniz toprakları, 2 918 hektarı kolüvyal topraklar.

Sınıf IV: IV sınıf araziler ilin 82 279 hektarını kaplamaktadır. IV. sınıf arazilerin toprak gruplarına göre dağılımı ise şöyledir; 20 813 ha. kireçsiz kahverengi orman topakları, 15 663 ha. rendzinalar, 15 494 ha kireçsiz kahverengi topraklar, 15 476 ha kahverengi orman toprakları, 9 629 ha. vertisoller, 2 514 ha. kırmızı kahverengi akdeniz toprakları, 2 017 ha. alüvyal topraklar, 673 ha. kolüviyal topraklar.

Sınıf V: Hidromorfik alüvyal topraklardan oluşan 672 ha. alanı kaplamaktadır.

Sınıf VI: 222 384 ha. alanı kaplar ve toprak gruplarına göre dağılımı; 85 799 ha.'ı kireçsiz kahverengi orman toprakları, 48 778 ha.'ı kireçsiz kahverengi topraklar, 43 727 ha.'ı kahverengi orman toprakları, 32 777 ha. rendzinalar, 8 417 ha.'ı kırmızı kahverengi akdeniz toprakları, 1 769 ha.'ı alüviyal topraklar, 576 ha.'ı

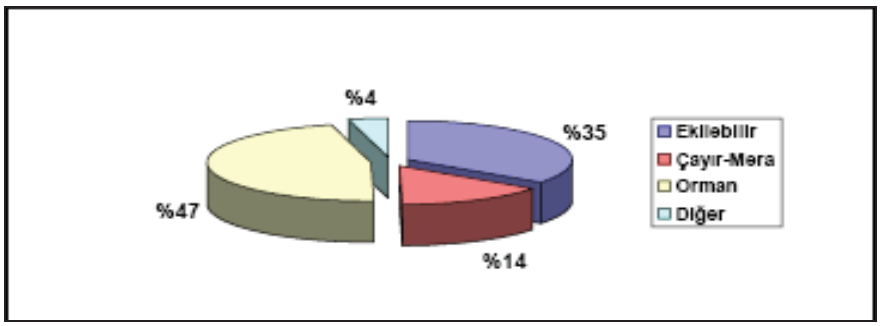
yüksek dağ çayır toprakları, 346 ha.'ı kolüvyal topraklar, 195 ha.'ı kahverengi topraklardan oluşmaktadır.

Sınıf VII: 865 552 ha. alanı kaplar. Bu alanların toprak gruplarına göre dağılımı ise; 547 917 ha. kireçsiz kahverengi orman toprakları, 147 282 ha. kireçsiz kahverengi topraklar, 121 551 ha. kahverengi orman toprakları, 38 303 ha. kırmızı kahverengi akdeniz toprakları, 7 473 ha. rendzinalar, 2 029 ha. hidromorfik alüvyal topraklar, 663 ha. alüvyal sahil bataklıkları, 219 ha. kırmızı kahverengi topraklar, 115 ha. yüksek dağ çayır topraklarıdır (Balıkesir Tarım Master Planı, 2006; 53-55).

2.1. 5. Biyolojik Çeşitlilik

2.1. 5. 1. Orman Alanları:

İlin toplam yüzölçümü 1 452 814 hektar olup, bunun 513 946 hektarı ekilebilir arazi, 210 014 hektarı çayır-mera arazisi, 675 010 hektarı orman arazisi ve 53 844 hektarı diğer araziler olarak dağılım göstermektedir.

Grafik 2.2:

Balıkesir İli Arazi Dağılımı

Kaynak: İl Müdürlüğü Verileri, 2006,T.C. Balıkesir Valiliği Tarım İl Müdürlüğü 2006 Yılı Çalışma Raporu, s. 25 içinde.

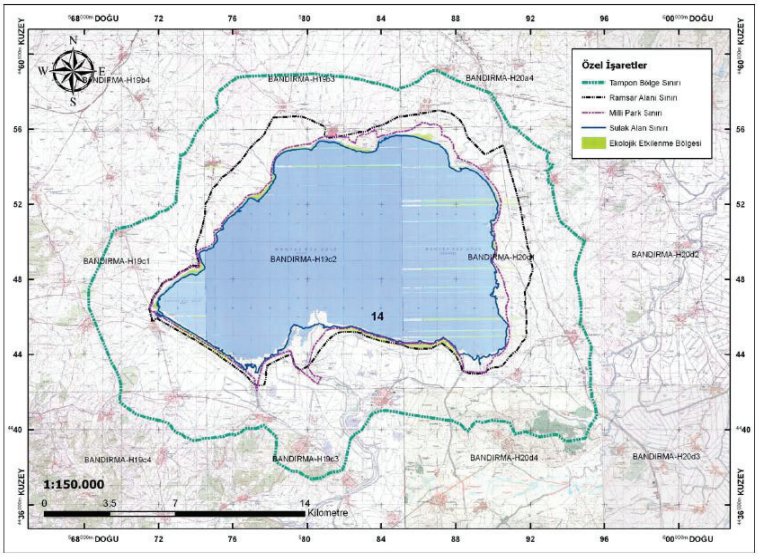
Grafik 2. 2 'te görüldüğü üzere Balıkesir ilinde orman alanlarının oranı (%47) ile yüksek, çayır mera alanları oranı ise (%14) ile düşüktür. Türkiye genelinde ise; mera alanlarının oranı ile orman alanlarının oranı birbirine eşit olup %26 dır. Balıkesir ilindeki çayır-mera alanlarının azlığı, Balıkesir ilinde potansiyel olan hayvancılık faaliyetleri için bir kısıtlama oluşturmaktadır. Orman alanlarının fazlalığının ise, yağış ve erozyon açısından olumlu etkisi bulunmaktadır (T.C. Balıkesir Valiliği Tarım İl Müdürlüğü 2006 Yılı Çalışma Raporu; 25). İl aynı zamanda flora ve fauna açısından zengin alanlar bulunmaktadır.

2.1.5.2. Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları ve Diğer Hassas Yöreler

İlde yer alan başlıca ekolojik açıdan hassas alanlar;

Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı: Manyas Kuş Gölü uygun iklim koşulları, zengin besin varlığı ve farklı ekolojik karakterdeki habitatlarıyla başta su kuşları olmak üzere Türkiye'nin en zengin yaban hayatına sahip sulak alanlarından birisidir. Alanda bugüne kadar 118 bitki, 23 balık, 18 amfibi ve sürüngen ve 266 kuş türü tespit edilmiştir. Göl ve çevresinde bulunan bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliğinin yanı sıra bu türlerin büyük bir çoğunluğunun ulusal ve uluslararası

düzeyde koruma altına alınmış türler olması alanın biyolojik çeşitlilik yönünden taşıdığı önemi daha da arttırmaktadır. Gölün planktonlar ve dip canlıları bakımından zengin oluşu, gerek çeşitlilik gerekse, yoğunluk bakımından yüksek düzeyde yaban hayatının gelişmesine ve barınmasına olanak sağlamıştır.

Harita 2. 2:

Manyas Sulak Alanı Sınırı

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008.

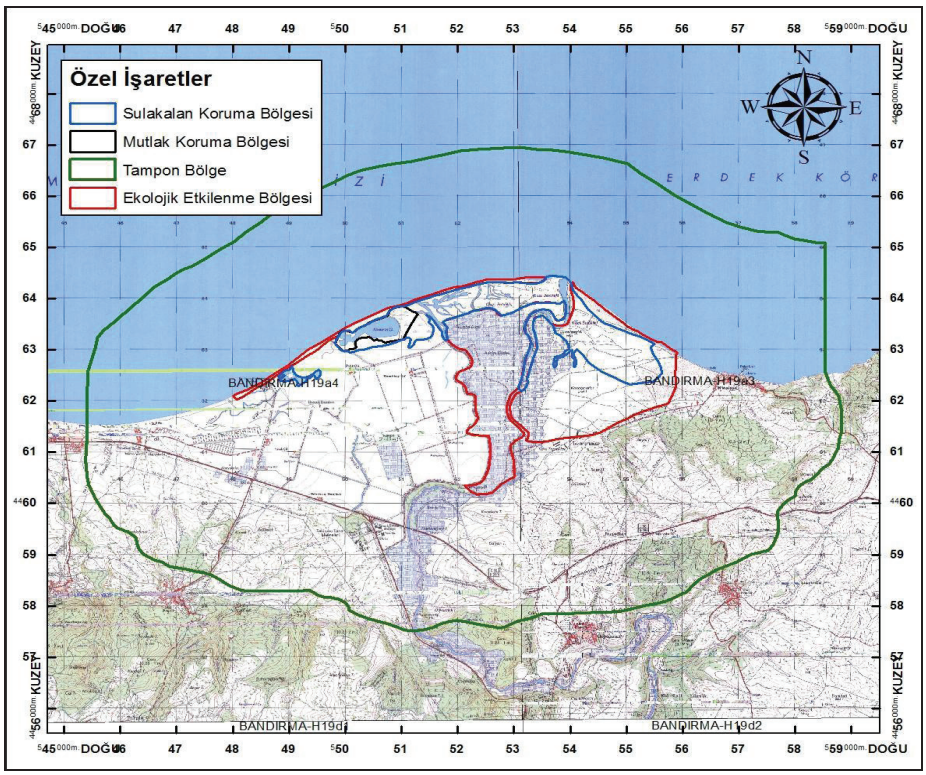
Gölde 23 adet balık türünün bulunması bunun en iyi göstergesidir. Manyas Kuş Gölü, kuş toplulukları yönünden Türkiye'nin en zengin göllerinden birisidir. Batı Palearktik bölgedeki kuş göç yollarından birisinin üzerinde olması nedeniyle Göle her yıl göç esnasında 3 milyona yakın kuş uğramaktadır.

Sığırcı Deresinin oluşturduğu 64 hektarlık delta 27.07.1959 tarihinde Milli Park, gölün tamamını içerisine alan 250.000 hektarlık alan ise 1977 yılında "Yaban Hayatı Koruma Sahası" ilan edilmiştir. Yine Milli Park ve çevresi 1981 yılında "I. Derece Doğal Sit Alanı" olmuştur. Kuş Cenneti Milli Parkı 1976 yılında Avrupa Konseyince iyi korunan ve yönetilen koruma alanlarına verilen "A" sınıfı diploma ile ödüllendirilmiştir. Diploma 1981, 1986, 1991 ve 1996 yıllarında beş yıllık periyotlarla dört kez yenilenmiştir. 2001 yılında göl ekosisteminde yaşanan (su seviyesi yüksekliği vb.) olumsuzluklar nedeniyle diploma 3 yıllığına askıya alınmıştır. 1994 yılında Türkiye'nin Ramsar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması) Sözleşmesi'ne taraf olmasıyla birlikte, gölün doğusunda kalan 10 200 hektarlık bölümü 17.05.1994 ve 21337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak Ramsar listesine dâhil edilmiş, gölün tamamı ise 15.04.1998 tarih ve 23314 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak III nolu Sulak alanlar Tebliği ile listeye dâhil edilmiştir.

Kazdağı Milli Parkı: Kazdağı Milli Parkı, 1993 yılında Kazdağları'nın Edremit Körfezi'ne bakan yüzünde 21 300 hektarlık alanda tescil edilmiştir. Alanın en alçak yeri Avcılar Köyü girişinden yaklaşık 1 km ilerideki Ege Denizi'dir. En yüksek yeri ise 1 774 m. rakımlı Karataş Tepesi'dir. Fauna ve flora açısından çok

zengindir. Bazı türler sadece Kazdağı'nda bulunan endemik türler olup, koruma altına alınmaktadır. Milli parkın master planı çalışmaları yapılmaktadır. Milli park eğitim, spor, turizm, eğlence ve kamp amaçlı olarak kullanılabilmektedir. Kazdağı Milli Parkı'nda 240 ha. lık alan "Tabiatı Koruma Alanı" olarak tefrik edilmiştir.

Gönen Çayı Deltası Sulak Alanı: Ulusal Sulak Alan Komisyonu'nun 12.09.2007 tarihli 2. Olağan toplantısında 13-2007/2 karar no ile Sulak Alanların Korunması kapsamında belirlenen Gönen Çayı Deltası Sulak Alan Koruma Bölgesi sınırları aşağıda haritada belirtilen koordinatlarda onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008; 54-55).

Harita 2. 3:

Gönen Çayı Sulak Alanı

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008.

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı: Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, Bakanlar Kurulu Kararı ile 21 Nisan 1995 Tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak "Tabiat Parkı" ilan edilmiştir. Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, 19 ada ve denizin bir bölümünü de içine alacak şekilde, toplam 17 950 hektar alandan oluşmaktadır. Bu alanın 1 930 hektarı orman, 1 179 hektarı hazine arazisi, 872 hektarı özel mülkiyet ve 13 969 hektarı denizdir. 2873 sayılı yasa gereği sahada yapılabilecek faaliyetlerin belirlenmesi amacıyla "Uzun Devreli Gelişme Planı" hazırlanarak 12.02.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tabiat Parkı içinde yer alan zeytinlik alanları, geleneksel yapı tarzı ile biçimlenen karakteristik yapı dokusu ve tarihi alanlar bölgenin kültürel peyzaj zenginliğini göstermektedir.

2.1.6. İklim Yapısı

Balıkesir Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasındaki geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Bu nedenle her iki iklimin özelliklerini yer yer görmek mümkündür. Ege kıyılarında bulunan istasyonlarda yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve genellikle yağışlı Akdeniz iklimi görülmektedir. Marmara kıyılarında ise Karadeniz ikliminin etkisiyle yazlar nispeten serin geçmektedir. Kıyılardan iç kesimlere doğru gidildikçe iklim karasallık eğilimi göstermekte ve kışlar soğuk geçmektedir (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2006;45). İl sınırları içerisinde mikroklima oluşturan herhangi bir özel alan bulunmamaktadır (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2006;48).

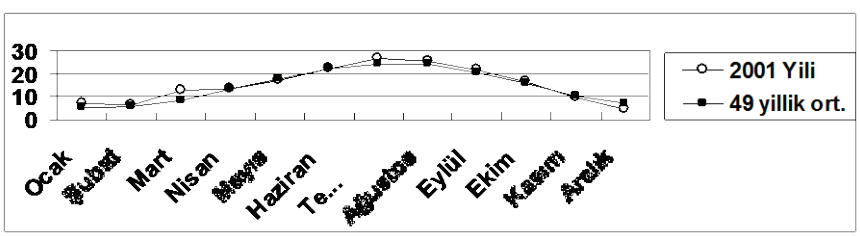
Ortalama sıcaklık (günlük)	15.3
En yüksek sıcaklık (temmuz)	40,4
En düşük sıcaklık (ocak)	-7,4
Ortalama nispi nem (%)	64.0
Yılda açık günler sayısı	115
Yılda bulutlu günler sayısı	187
Yılda kapalı günler sayısı	63
Yıllık toplam yağış miktarı (kg)	635.7
Ortalama rüzgâr hızı (m/sn)	1.6
Ortalama sisli gün sayısı	1.9
Toprak üstü sıcaklık ortalaması	7.8

Tablo 2. 3:

Balıkesir İlinin 2001 Yılına Ait Meteorolojik ve Ekstrem Kıymetleri

Kaynak: Balıkesir Tarım Master Planı, 2006.

İl genel olarak kuzeyden esen rüzgârların hâkimiyeti altındadır. Ancak yıl içerisinde hava ve mevsimlere göre farklılıklar gösterir. Kış aylarından aralıkta kuzey ve kuzeybatı öbür aylar ise güney ve güneybatı yönlü esmektedirler. Yaz aylarında kuzey doğu yönlü rüzgârlar esmektedir (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2006;45).

Grafik 2. 3:

Balıkesir'in 2001 Yılı ve 49 Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri Karşılaştırması (°C)

Kaynak: Balıkesir Tarım Master Planı, 2006.

Hava sıcaklığı ve toprak sıcaklığı bakımından değerlendirildiğinde bitkilerin yetişme dönemi batıdan-doğuya ve güneyden-kuzeye doğru kısalmaktadır. Sonuç olarak bu durum Balıkesir ilinin ekonomik etkinliklerinin şeklini, tarımsal ürünlerin çeşitliliğini ve verimini şekillendirir. Özellikle tarımsal etkinlikler bakımından değişik derinliklerdeki toprak sıcaklıkları büyük bir öneme sahiptir. Gecikme olmakla birlikte toprak sıcaklıkları temelde hava sıcaklığının kontrolü altındadır. Toprak yüzeyinden derine doğru gidildikçe sıcaklık farkları azalmakta; sıcak ve soğuk dönemde gecikmeler gözlenmektedir. Toprak sıcaklıkları bakımından en belirgin oynamalar Dursunbey istasyonunda tespit edilmiştir. Toprak üstü yıllık düşük sıcaklık ortalaması bakımından Dursunbey 5,2 °C, Balıkesir 7,4 °C, Bandırma 8,7 °C ve Edremit 9,3 °C değerlerine sahiptir (Balıkesir Tarım Master Planı, 2006). Günlük en düşük sıcaklığın 0,0 °C'nin altına indiği, donlu gün ve günlük en düşük sıcaklığın –10,0 °C'nin altına indiği, şiddetli don olayının en etkili görüldüğü istasyon Dursunbey, en az etkili görüldüğü istasyon ise Edremit'tir (Balıkesir Tarım Master Planı, 2006).

2.1.7. Doğal Riskler -Afetler ve Çevre Sorunları

2.1.7.1. Doğal Riskler ve Afetler

Depremsellik

Genel olarak bölge, kuzeyden Kuzey Anadolu Fay Zonunun (KAFZ) ve güneyden Ege Graben Sisteminin etkisi altındadır.

Harita 2. 4:

Balıkesir ve Çevresi Fay Sistemi

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008.

Tarih	Merkez Üssü	-MD Şiddeti	Can Kaybı	Hasar Durumu
1919	Soma	6,9	-	Bu deprem Batı Anadolu'da Soma, İvrindi, Bergama ve Balıkesir'de hasar yapmıştır. Bu depremlerle ilgili ayrıntılı hasar bilgilerinin rapor edilmemesinin nedeni o dönemlerdeki siyasal karışıklıklardır. Ancak bu deprem sırasında Soma, Bergama, Balıkesir ve Edremit'te bir çok evin, minarenin ve hükümet binalarının çöktüğü rapor edilmiştir.
1935	Erdek	6,7	5	600 Yıkık ve ağır hasarlı bina tespit edilmiştir.
1942	Bigadiç	6,2	-	Bigadiç'te fazla hasar, Balıkesir ve Sındırgı'da hafif Hasar yapmıştır.
1944	Edremit, Ayvacık	6,8	-	Balıkesir'de bazı evlerin duvarları yıkılmıştır.
1953	Yenice, Gönen	7,2	-	Balıkesir'de 6 büyüklüğünde hissedilmiştir. Kaynaklarda hasar belirtilmemiştir.
1962	Balıkesir	4-4,5	-	Balıkesir'de hasar yapan bi depremde Hükümet Konağı, Koray Lisesi, P.T.T. ve Cezaevinin bazı duvarları çatlamıştır. Bir ok yapının bacaları devrilmiş ve sıva dökülmeleri meydana gelmiştir.
1964	Manyas	7,0	23	5398 Bina yıkık ve ağır hasarlı olarak tespit edilmiştir.
1999	Bigadiç	4,4	-	Bu deprem Merkez, Kozderegüvem köyünde ağır, orta ve hafif derecede toplam 57 konuta hasar vermiştir.

Tablo 2. 4:

Balıkesir İlinde Meydana Gelen Depremler

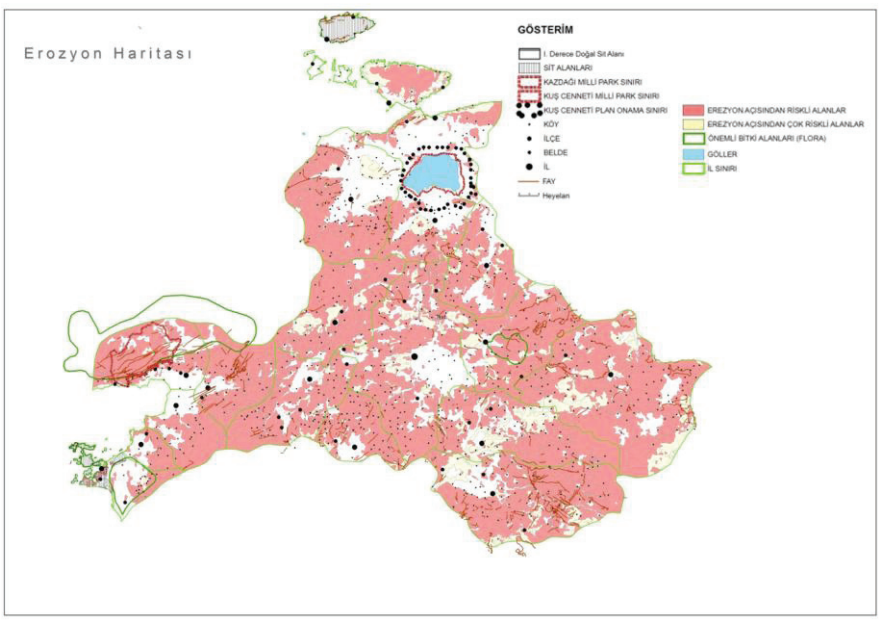
Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008, s. 334.

Diğer bir deyişle yöre KAFZ ile Ege'nin açılma rejimi arasında bir geçiş zonu özelliği taşımaktadır. Şöyle ki kuzeydeki KAFZ'nuna ait olan Yenice-Gönen fayı, doğrultu atımlı fay çözümleri veren depremler üretmektedir. Buna karşılık batısı ve güneyi, Ege çöküntü sistemlerinin etkisi altında normal atım karakterli depremler üretmektedir.

Ege çöküntü sistemlerinden Edremit çöküntüsü, Bakırçay çöküntüsü ve Simav çöküntüsü yöreyi kuzeybatıdan, batıdan ve güneyden sınırlamaktadır. Bu bütün içinde Ayvalık, İvrindi, Soma, Savaştepe ve Bigadiç'te bu sistemlere bağlı olarak depremler meydana gelmektedir. Edremit çöküntüsü, Kuzey Anadolu fayı ile Batı Anadolu'nun çekme rejimi etkisi altında bulunmaktadır. Diğer yandan Bakırçay çöküntüsü, Çandarlı'dan Soma'ya kadar uzanan 80 km. uzunluğunda bir sistemdir. Simav çöküntüsü ise Simav çayı boyunca yaklaşık 100 km. uzunluğundadır (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008).

Erozyon

Balıkesir ilinde su ve rüzgâr erozyonu da önemli bir problemdir. Balıkesir İlinin % 93,3'ünün su erozyonuna uygun eğime sahip olduğu söylenebilir (Balıkesir Çevre Düzeni Planı, Analitik Etüd Raporu, 2008; 335). Erozyon açısından riskli alanların toplam 948 393,1683 ha. erozyon açısından çok riskli alanların ise 125 431,5364 ha. kapladığı hesaplanmıştır. Sonuç olarak erozyon açısından çok riskli alanların, eğim değerleri yüksek sahalara denk geldiği tespit edilmiştir. Bunu paralelinde ovalık alanlarda, deniz kıyısı gibi alçak arazilerde, vadi tabanlarında erozyon açısından riskin az olduğu alanlar tespit edilmiştir. Yerleşmeler açısından bakıldığında erozyon açısından çok riskli alanların fazla olmadığı görülmektedir (Balıkesir Analitik Etüd Raporu, 2009; 643).

Harita 2. 5:

Balıkesir Erozyon Haritası

Kaynak: Balıkesir Analitik Etüd Raporu, 2009.

Sellenme

Aşırı yağmur düşmesi nedeniyle oluşan seller doğal afetlerdendir. Sellerin ölçülmesinde yükseklik, su miktarı, taşkın alanı ve akış hacmi gibi özellikler dikkate alınmaktadır. İlde yer yer dere, çay, ırmak ve nehirler taşarak köy, ilçe, şehirlerde yolların kapanmasına, can ve mal kaybına sebep olmaktadır (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2008; 335).

2.1.7.2. Çevre Sorunları

Çevre kirlenmesi ya da bozulması, çevreyi oluşturan öğelerin süreç içinde giderek niteliğinin değişmesi, değerini yitirmesidir. İnsan faaliyetleri sonucunda çevreye verilen zararlar, doğanın kendini yenileyebilme yeteneği sayesinde başlangıçta fark edilmemiş, hatta çevrenin bu kirliliği zamanla yok edeceği kanısı yaygınlaşmıştır. Ancak zaman içinde sanılanın aksine çevreye bırakılan kirliliğin nicel ve nitel olarak artması, çevrenin kendini yenileyebilme yeteneğinin üstüne çıkmış, çevre hızla bozulmaya başlamıştır (Keleş, R. , Hamamcı, C. ,2005; 25). Balıkesir il genelinde başlıca çevre sorunlarını; hava, toprak, su ve gürültü kirliliği olarak sıralayabiliriz.

Hava Kirliliği

Balıkesir ili genelinde, sıcaklık özelliklerinde yaşanan değişme doğal ve sosyal ortam üzerinde önemli belirleyici faktördür. Balıkesir merkez ilçede ısınma ihtiyacının en belirginleştiği Aralık ve Ocak aylarında yer şekli özellikleri ve basınç sistemlerinin de etkisi ile hava kirliliğini pek çok kez uyarı sınırlarını aşmaktadır. Balıkesir merkez ilçede hava kirliğinin bu derece sorun olmasının nedenleri arasında kış döneminde rüzgâr hızının azalması da bulunmaktadır (Balıkesir Tarım Master Planı, 2006). Hava kirliliği ilde giderek artan oranlarda bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Balıkesir Çevre Düzeni Planı, Analitik Etüd Raporu, 2009, s. 335).

İldeki hava kalitesini olumsuz etkileyen en önemli nedenleri şöyle sıralanabilir:

1- Şehrin topoğrafik yapısı,

Özellikle çanak şeklindeki yapı, kış aylarında hâkim rüzgârların azalması, yüksek basınç ve hava sıcaklığının düşmesi hava kirliliğini arttırmaktadır. (Balikesir Belediyesi Stratejik Planı Performans Programı, 2006 – 2010).

2- Meteorolojik şartlar,

3- Plansız şehirleşme,

4- Kullanılan yakıtın kalitesizliği,

5- Yakma sistemleri yanlışlığı,

6- Endüstri,

7- Kalorifer kazanlarının ve sobaların uygun tasarımda olmaması, periyodik bakımlarının yapılmaması,

8- Nüfus artışı ile kişi başına kullanılan enerji tüketimindeki artış,

9- Motorlu taşıtlar,

10- İnşaat kalite ve izolasyonunda yetersizliktir (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2007; 417).

Hava kirliliği kentsel alanlarda görülmekle beraber, yakın çevresindeki kırsal alanların hava kalitesi de etkilenecektir.

Toprak Kirliliği

Bölgede hızlı sanayileşme ve şehirleşme neticesinde sanayi ve evsel atıklar ile bilinçsizce kullanılan tarımsal gübre ve ilaçlar, yeraltı ve yerüstü suları ile tarım topraklarında kirlilik meydana getirmekte, tarımsal üretimi ve ihracatı olumsuz etkilemektedir. Termik santraller, fabrikalar gibi sanayi işletmelerinin baca gazları ile araç egsoz gazları, tarımsal üretimi tehdit etmektedir. Yetiştiricilikte kullanılan plastikler (sera ve malç) ve zirai ilaç gübre ambalajlarının yakılması veya çevreye bırakılmasıyla doğal kaynaklar kirlenmektedir. İl zengin orman kaynaklarına sahiptir. Diğer taraftan orman köylerinde tarımsal üretimin verimliliği ve karlılığı genel olarak daha düşük olmaktadır. Orman yangınları ve kaçak orman kesimleri, bu kaynakların bozulmasına sebep olmaktadır (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı,2007, s. 162). İlde denetimsiz ve ruhsatsız olarak çalışan kum ocakları da toprak seviyesini düşürerek çevreye zarar vermektedirler (Balıkesir Çevre Düzeni Planı, Analitik Etüd Raporu, 2009; 334).

Su Kirliliği

İl, su kaynakları açısından oldukça zengindir. Ancak Balıkesir ilinin akarsuları hızla kirlenmektedir. Eğer önlem alınmazsa bu kirlilik daha geniş alanlara yayılacaktır. Akarsuları kirleten faktörlerin başlıcaları şunlardır:

1. Nüfus artışı: Nüfusa bağlı olarak artan su kullanımı, akarsulardaki kirlenmeyi artıracaktır.

2. Sanayi tesislerinin artması: Sanayi tesislerinin arıtma tesisleri kurmamaları, olanlarında da çalıştırmamaları kirliliğin artmasına neden olmaktadır (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2007, s. 119). Zeytincilik ve zeytinyağı üretiminin yapıldığı sonbahar ve kış aylarında zeytin sıkma işlemlerinden kaynaklanan kara su önemli ve yaygın bir sorundur (Balıkesir Çevre Düzeni Planı, Analitik Etüd Raporu, 2009; 335).

Balıkesir ili, Marmara ve Ege Denizinde uzun kıyısı olan ve turizm potansiyeli yüksek bir ildir. Ayvalık Liman Başkanlığı idari hudutları içerisinde kalan Ayvalık-Altınova Marda Çayı ile Gömeç- Bozburun Mevkii arasında kalan alan içindeki denizlerde kıyı yerleşiminden kaynaklanan kirlilik gözlemlenmemekle birlikte, yüzme amaçlı deniz suyu kalitesi Ayvalık ilçesi merkezi hariç yüksektir. Ayvalık Limanında büyük ticari yük ve petrol gemilerinin trafiği bulunmadığından

gemilerden kaynaklanan kirlilik yok denecek kadar azdır. Genel anlamda deniz ve kıyılarda kirlenmenin başlıca nedenleri:

1- Evsel ve hayvansal atıklarla çok fazla yüklü dere, çay, ırmak gibi akarsuların denizlere ulaşması,

2- Kıyılarda, yerleşim yerlerinin yeterli altyapısının bulunmaması,

3-Fosseptiklerin yeterince ve zamanında boşaltılmaması, denizlere sızması, sızdırılması ve özel vidanjörlerin kontrolsüz şekilde dere ve dere yataklarına boşaltım yapması,

4- Arıtma tesislerinin randımanlı çalışmaması (kapasite yetersizliği, çalıştırılmaması, denetimlerin etkin olmaması v.b. nedenlerle),

5- Kanalizasyon sistemiyle toplanan ve derin deniz deşarjı ile uzaklaştırılmaya çalışılan evsel atıkların, rüzgâr ve akıntı ile tekrar geri dönüp plajlara gelmesi,

6- Deniz araçlarının sintine boşaltımı,

7- Meteorolojik şartların olumsuzluğu nedeniyle sınırlı kalabilecek kirliliğin geniş alanlara yayılmasıdır (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2007; 114). Tüm canlıların yaşam kaynağı olan su kaynaklarının korunması gerekmektedir.

Gürültü Kirliliği

Balıkesir'de gürültü kirliliği kaynakları; trafikten kaynaklanan gürültü kirliliği, işletmelerin faaliyetleri neticesinde bazı makine aksamlarının oluşturduğu kirlilik ve eğlence yerlerinin oluşturduğu kirlilik olarak sayılabilir. İl merkezine yakın mahallelerde gürültü seviyesi yüksek çıkmakta iken merkezden uzak mahallelerde ise gürültü seviyesi azalmaktadır (Balikesir Belediyesi Stratejik Planı Performans Programı, 2006 – 2010). Kırsal alanlarda bu bağlamda bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

2.1. 8. Doğal Yapı ve Kırsal Yerleşmeler İlişkisi

Son derece önemli doğal kaynakları barındıran kırsal alanlarda "ekolojik merkezli planlama" yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Ekolojik merkezli planlama sürdürülebilir gelişmeye yönelik doğal kaynakların, beşeri yaşam fonksiyonları ve buna bağlı kullanımlarla olan ilişkilerini bütüncül olarak araştırmaktadır. Bu yaklaşım doğal çevreye duyarlı mekânsal yapılanmayı öngörerek, yeraltı ve yerüstü tüm doğal kaynakların korunarak kullanılmasının yanı sıra, yaşam kalitesinin iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Ekolojik merkezli planlamanın günümüzde ele alınışı; doğal yapı bileşenlerinin (hidroloji, morfoloji, jeoloji vb.) her bir disiplin tarafından tek tek ele alınarak planlanmasının aksine disiplinler arası ortak çalışmayı, bütünleşik değerlendirmeyi ve yönetimini öngörmektedir. Ancak böylelikle sürdürülebilir gelişmeye yönelik uygun planlama araçları, metotları ve karar alma esasları geliştirilebilecektir.

Kırsal alanlarda planlama kararları alınmadan önce il bütününde doğal yapıya ilişkin tüm fiziki analizler yapılmalı, bu analiz çalışmalarının üst üste çakıştırılması ile elde edilen sentez çalışmaları üretilmelidir. Doğal yapının birçok bileşenlerden oluşması nedeniyle bu çalışma disiplinler arası ortak işbirliğini gerektirmektedir. Bu sentez çalışmaları ışığında köy yerleşmelerini sınırlandıran ve yönlendiren hassas ekolojik eşikler (doğal koruma alanları, doğal risk alanları vb.) belirlenmelidir. Bu kapsamda doğal afetlerin önlenmesine yönelik " doğal risk haritaları " nın geliştirilmesi son derece önemlidir. Kırsal alanlarda yerleşime uygunluk kararları tüm doğal afet ve riskleri (deprem, sellenme, heyelan vb.) gözüne alınarak hazırlanmalıdır.

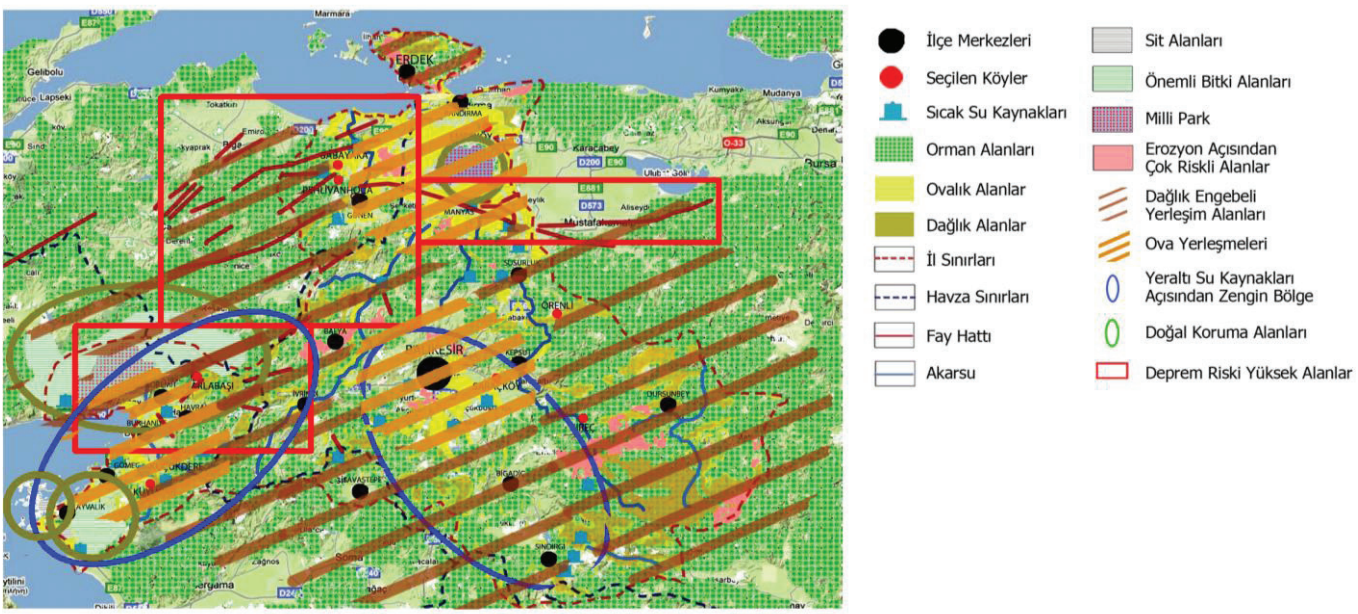
Bu haritalar ışığında disiplinlerarası ortak çalışma sonrasında yapılan sentez çalışmasıyla yerleşime uygun olan ve olmayan alanlar belirlenmelidir. Bu bağlamda " *korunması gereken doğal alanlar* ", doğal risk taşıyan alanlar " korunulması gereken doğal alanlar " ve " kullanıma açılabilen alanlar " tespit edilmelidir. Bu tarz üst ölçekli bir bölgeleme çalışması yapıldıktan, genel planlama kararları ve yapılaşma koşullarına ilişkin ilkeler-tedbirler belirlendikten sonra kırsal yerleşmelerde uygulamaya yönelik alt ölçekli fiziki planlar üretilmelidir.

Balıkesir ilindeki kırsal yerleşmelere ilişkin planlama kararları alınmadan önce doğal yapıya ilişkin detaylı ve disiplinlerarası çalışmalar sonrasında yerleşime uygun olan ve olmayan alanlar belirlenmelidir. Bu bölümde elde edinilebilen sınırlı doğal veriler ışığında ilin genel doğal yapısı ana hatlarıyla ortaya konarak, kırsal yerleşmelere ilişkin planlama yaklaşımı ve ilkelerine yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Harita 2.6:

Balıkesir İlinde Doğal Yapı ve Kırsal Yerleşme Alt Bölgeleri

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı (2010) verilerinden üretilmiştir.

İklimsel özellikler yanı sıra topografik ve jeomorfolojik açıdan çeşitlilik gösteren ilde başlıca ova, dağlık-engebeli ve kıyı yerleşmeleri olmak üzere üç ana alt bölgenin oluştuğu söylenebilir. Bu bağlamda ilde doğal yapı etkisinde sosyo-ekonomik yaşamda farklılıklar yaşandığı ve beraberinde farklı yerleşim dokuları ve tipolojileri ortaya çıkmaktadır. Bu durum ildeki kırsal alanlarda farklı ve çeşitli yapılaşma ve tasarım koşullarının geliştirilmesine imkân sunmaktadır.

Ege ve Marmara Denizi'ne uzun kıyısı olan il, büyük ölçüde dalgalı düzlüklerden oluşan geniş bir alana yayılmaktadır. İl alanının yarısından fazlasını kaplayan plato düzlükleri akarsu vadileriyle parçalanmıştır. İlin güneydoğu ve güneybatı kesimleri daha dağlıktır. İlde ovalar az bir alan tutmakla beraber, Balıkesir ovası, Manyas ovası, Gönen ve Edremit ovaları başlıca ovalarıdır. İldeki ovaların çoğunluğu tektonik olaylar sonucu oluşan çöküntü alanlarının sonradan alüvyonlarla dolmasıyla meydana gelmiş düzlük alanlardır. Balıkesir Ovası ve yakın çevresinde büyük fay sistemleri yer almamaktadır. Genel olarak bölge, kuzeyden Kuzey Anadolu Fay Zonu'nun (KAFZ) ve güneyden Ege Graben Sistemi'nin etkisi altındadır. Dönem dönem gerçekleşebilen tektonik hareketler beraberinde kırsal yerleşmeler için bazı kısıtlamaları gerektirmektedir. Kırsal alanlarda alüvyal toprakların yapılaşmaya açılmasından kaçınılmalı ve mevcut oluşmuş yapıların özellikle deprem yönetmeliğine uygun yapılanma koşullarının sağlanmasına dikkate edilmelidir.

Balıkesir'de I-IV. sınıf araziler toplamı 333.973 ha. olup, bunun 281.439 ha.'ı ekilebilir arazidir ve genelde tarım faaliyetleri bu araziler üzerinde yapılmaktadır. Bu araziler mutlak korunması gereken verimli araziler olup, yapılaşmaya açılmamalıdır. V-VIII. sınıf araziler toplamı 1.087.831 ha olup, bu araziler işlemeli tarıma uygun olmadığı halde yer yer işlemeli tarım yapılsa da genellikle bu arazilerde zeytinlikler ve ormanlar bulunmaktadır. Yetişmeleri çok uzun yıllar alan zeytin ağaçları kırsal yerleşmelerin doğal ve kültürel kimliğini oluşturan özgün doğal öğelerdendir ve mutlak korunmaları gerekmektedir.

Balıkesir ilinde orman alanlarının oranı (%47) ile yüksek, çayır mera alanları oranı ise (%14) ile düşüktür. Orman alanlarının fazlalığının ise, yağış ve erozyon açısından olumlu etkisi bulunmaktadır. Orman ve mera alanları genellikle VI. ve VII. sınıf araziler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kırsal peyzajın en önemli ve temel elemanlarından olan orman alanları; biyoçeşitliliğin sürdürülmesi, çevre kirliliğinin önlenmesi ve ekolojik sağlanmasında etkili olduğu gibi yağış ve erozyon açısından olumlu etkisi bulunduğundan bu alanlar korunarak geliştirilmelidir. Eğimi % 15 e kadar olan alanlar erozyon açısından az sorunlu alanlar olarak bilinir. Eğimin bu değeri aştığı alanlar erozyon riski taşımaktadır. Bu konuda özellikle yamaçlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Erozyon durumu aynı zamanda toprak özellikleri ile de ilişkilidir. Balıkesir ilinde yüksek derecede erozyon risk taşıyan alanlar bulunmaktadır. Bu alanların yerleşime açılmaması ve ağaçlandırma vb. gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Akdeniz-Karadeniz ve step iklim tiplerine ve karakterine uyan il flora- fauna açısından son derece zengin olan ilde hassas ekosistemleri barındıran alanlar

arasında yer alan Kuş Cenneti Milli Parkı Ramsar listesine dâhil edilmiş, Gönen Çayı Deltası Sulak Alan Koruma Bölgesi, Tabiatı Koruma Alanı olan Kazdağı Milli Parkı ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın tescillenmiş olmaları ilin ekolojik yapısının ve kültürel peyzaj zenginliğinin korumaya alınmış olması son derece önemlidir. Doğal ve kültürel miras alanlarının yapılaşmaya açılmamaları ve mutlaka korunmaları gerekmektedir.

İl yeraltı ve üstü su kaynakları açısından son derece zengindir. Bu bağlamda tüm canlılar için gerekli su kaynaklarının korunmasını sağlamak, ekolojik döngünün sağlanması ve sürdürülebilirlik bağlamında ana hedef olmalıdır. Yerleşmelerin varlığını sürdürmeleri su kaynaklarının varlığı ile ilişkilidir. Kırsal yerleşmelerde su kaynaklarını kirletici faaliyetlere ve arazi kullanım kararlara izin verilmemeli, gerekli kontroller yapılmalıdır. Su kaynakları yeryüzüne düşen yağışlarla beslenmektedir. Hidrolojik döngü sürecinde yüzeysel ve yeraltı suları yağışlarla akışa geçmektedir.

Kırsal yerleşme dokusu, yoğunluğu, büyüklüğü oluşan yapılı çevre, o bölgedeki doğal su döngüsünü etkilemekte, bölgede toprak üstünden akacak olan suyun hacmini ve hızını artmasına sebep olarak, sellenme riskini yükseltmektedir, aynı zamanda su kirliliğine sebep olabilmektedir. Bu nedenle sel riskini arttırıcı ve su kalitesini tehdit eden imar kararlarından kaçınılmalıdır. Kırsal yerleşmelerde sellenme sonucu can ve mal kaybının yaşanmaması için sel ve dere yataklarında yapılaşmaya izin verilmemeli, vadi tabanları ve vadi tabanına yakın yamaç alanları yerleşime açılmamalı ve bu alanlar açık-yeşil alanlara ayrılmalıdır.

Balıkesir ili; jeotermal kaynak suları açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Günümüzde termal sulardan kaplıca olarak tedavi amaçlı olmakla beraber, şehir ve sera ısıtmacılığında da yararlanılmaktadır. Balıkesir ilinde halen faal olan jeotermal enerji kaynakları yeni teknolojilerden faydalanılarak geliştirilmelidir. Balıkesir ili eşsiz doğasıyla yaz ve kış sunduğu çeşitli imkânlarla doğa-kültür-sağlık turizmi açısından yüksek potansiyele sahiptir. Bu potansiyel kırsal yerleşmelerin özgün ve yerel kimliğini olumsuz etkilemeden, ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda dengeli gelişimi sağlayacak şekilde değerlendirilmelidir.

Yeraltı zenginlikleri bakımından ülke bazında önemli bir yere sahip il gerek metalik madenler gerekse endüstriyel hammadde kaynakları açısından oldukça zengindir. Demir, kurşun, çinko, bakır, antimuan, civa, altın, manganez ve krom ilin önemli metalik madenleridir. Bor tuzları, kaolen, jips, talk, wöllastonit, barit, bentonit ve mermer ilin önemli endüstriyel hammadde kaynaklarıdır. Ülke mermer rezervinin % 80'i Balıkesir'dedir. Dünyada ticareti yapılan 90 çeşit mineral bulunmaktadır. Bu minerallerin 57 çeşidi ülkemizde olup, 37 çeşidi ise Balıkesir ilindedir. Bu nedenle maden ruhsatı sayısı açısından Türkiye'de en çok ruhsata sahip il konumundadır. Yörede antik dönemlerden bu yana çeşitli uygarlıklar tarafından işletilmiş olan birçok maden sahasının varlığı bilinmektedir. Kırsal yerleşmelere istihdam imkânı sunan madencilik

faaliyetlerinin doğal çevreye ve jeolojik yapıya zarar vermeden yürütülmesi önem taşımaktadır. Ayrıca bu durum kırsal yerleşmelere yapı malzemesi açısından zenginlik katmaktadır.

İlde kentsel kullanımların yoğun olduğu alanlar başta olmak üzere, doğal kaynaklar tahrip edilmekle birlikte, il genelinde çevre kirliliği sorunu yaşanmaya başlanmıştır. Kırsal yerleşmelerde çevre sorunlarının önüne geçmek ve aynı zamanda sürdürülebilir gelişmenin sağlanması amacıyla yeni bir proje veya gelişmenin doğal çevre üzerindeki etkilerinin belirlendiği Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporu plan kararları alınmadan önce istenmek zorundadır. 2008 tarihli ve 26939 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ne göre ve sürekli kontrol, denetimi sağlanmalıdır.

2.2. Tarihsel Gelişim, Yerleşmeler, Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler

Kırsal yerleşmeler, doğal çevre kadar içinde bulundukları bölgenin tarihsel, toplumsal, ekonomik koşulları ve ulaşım olanakları tarafından da biçimlenirler. Balıkesir ili konumu itibariyle, zengin bir tarihi geçmişe, farklı nüfus hareketlerine ve ekonomik gelişme koşullarına sahiptir. Bu kısımda, kırsal alanları daha iyi tanımak üzere yerleşmelerin dağılımı, nüfus ve istihdam verilerini kullanılarak bazı alt bölgeler tanımlanmıştır.

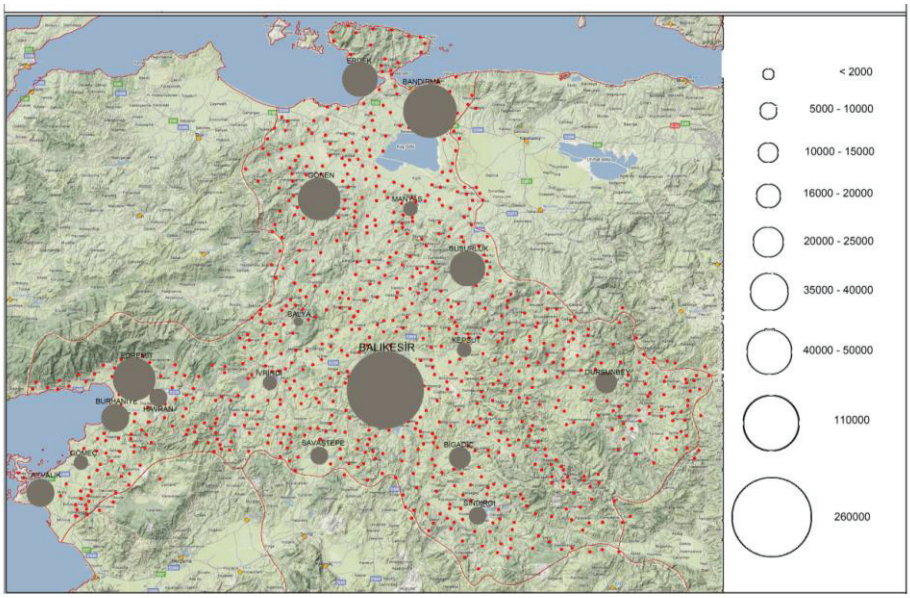
2.2.1. Tarihsel Gelişim, Yerleşmeler, Nüfus Dağılımı

Balıkesir ili tarih boyunca birçok göç hareketi için hem geçiş bölgesi hem de varış noktası olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde iki büyük göç dalgası; 93 Harbi olarak adlandırılan Osmanlı Rus Savaşı ve Balkan Harbi sonrası yaşanan büyük göç dalgaları Balıkesir'i de etkilemiştir. 1877 yılında başlayan Osmanlı Rus Savaşı sonrası Kafkasya topraklarından, özellikler Kırım'dan kitleler halinde gelen halk bölgenin çeşitli yerlerinde iskân edilmiştir. İkinci büyük göç hareketi 1912–13 yıllarında başlayan Balkan savaşı sonrasında olmuştur. Balkan topraklarından çok sayıda muhacir Balıkesir'e yerleşmiştir. Daha sonra Lozan sonrası mübadelelerle önemli bir nüfus değişikliği daha yaşanmıştır. (Mutaf, 2003; 26 ve Ayhan, 1999; 172–237). Göç dalgalarıyla gelen nüfusun yerleştirilmesi ya mevcut bir köyün yanına yeni bir mahalle eklenmesi ya da boş bir araziye yeni bir köy kurulması şeklinde olmuştur. (Tolun,1970; 50)

Balıkesir kırsal yerleşmelerini etkileyen en önemli iskân politikalarından biri de göçerlerin yerleştirilmesidir. Yörükler Osmanlı'nın ilk dönemlerinden itibaren uzun mesafeleri katederek konup-göçüyordu. Örneğin Halep Yörüklerinin yazları Sivas'a göçtükleri bilinmektedir. 17. yüzyıldan sonra Osmanlı döneminde konar-göçer gruplar için özel kanunnameler çıkarılmış, yaylaları tarif edilmiş ve vergi toplanmıştır. (Ayhan, 1999; 13–58). Bu grupların iskân edilmesi Cumhuriyet döneminde de bir iskân politikası olarak devam etmiştir. Balıkesir'de konar-göçerlerin iskânı yoluyla oluşmuş çok sayıda köy vardır.

Tolun, 1970 yılında Balıkesir Ovası köylerinde yaptığı çalışmada köyleri 4 gruba ayırmıştır, "eski çiftlikler, başlangıçta göçebe hayvancılık yapan aşiretlerin sedanter hale geçmeleri neticesi teşekkül eden köyler, eski yerli köyler ve eski muhacir köyleri". (Tolun, 1970; 42) Bugün de köylerin fiziksel ve sosyal yapıları bu tarihsel geçmişin izlerini devam ettirmektedir.

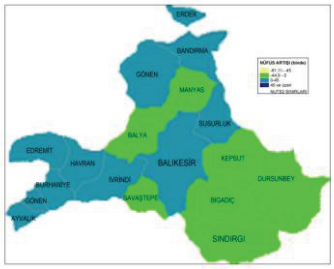
İskân politikaları dışında bölgenin geçiş bölgesi olması, ulaşım imkânları, geniş ovaları ve iki denize kıyısı bulunması nedeniyle Balıkesir kırsal yerleşmeler açısından yoğun bir yapı sergilemektedir. Yüksek rakımlı dağlık bölgeler dışında ovalarda ve platolarda köyler homojen bir şekilde dağılmıştır. Balıkesir ilinde 907 köy vardır.

Harita 2.7:

Balıkesir İli Nüfus Büyüklükleri

Kaynak; TUİK (2009) verilerinden üretilmiştir.

Harita 2.8:

Balıkesir İlinde İlçelere Göre Nüfus Artış Oranı (%o) 1995-2000

Haritada koyu renk nüfus artış oranının yüksek olduğu bölgeleri göstermektedir.

Kaynak: Öğdül, Uluçay, Öngel, 2007

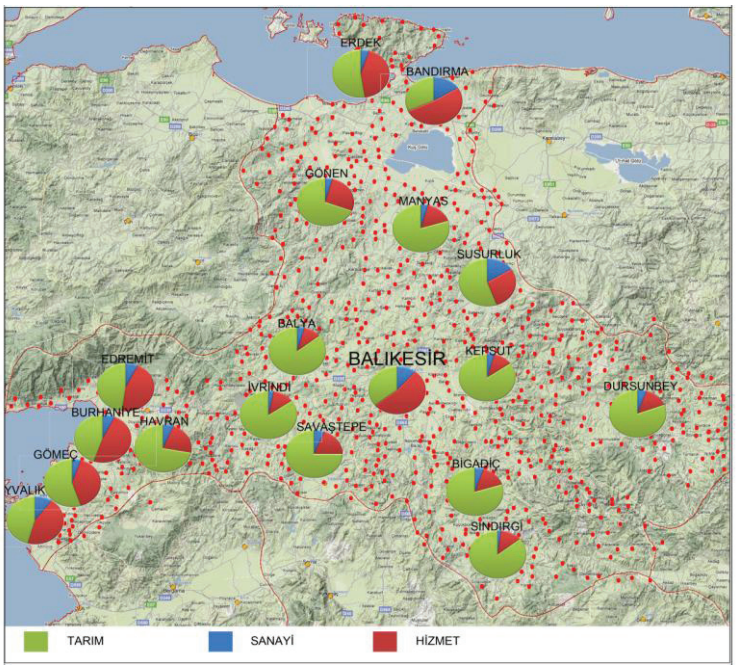
Toplam il nüfusunun 1.140.085 (2009) olduğu Balıkesir 'de en büyük yerleşme, bölgenin iç kısmında ve coğrafi merkezinde yer alan 259.157 nüfuslu Balıkesir il merkezidir. Balıkesir kentsel alanı, güçlü bir servis merkezi olması itibariyle nüfus çekmektedir. Bölgede ikinci kademe yerleşme merkezi, Marmara kıyısında yer alan Bandırma'dır. Bandırma Kuzey ve Güney Marmara'yı birbirine bağlayan bir aktarma noktasıdır. Nüfusu 110 000 dir. Bundan sonra nüfusları 50 000 ile 20 000 arasında değişen kıyı yerleşmeleri Edremit, Gönen, Burhaniye, Ayvalık, Susurluk ve Erdek gelmektedir. Bölgenin güney ve doğusundaki yerleşmelerin nüfusları ise 5000 den daha küçüktür.

Balıkesir ilinde nüfus artış oranları, durağan ve dinamik bölgeler hakkında ipuçları vermektedir. Doğu ve güney ilçeleri ile Balya ve Manyas durağan veya gerileyen bir nüfusa sahiptir. Nüfusun en hızlı arttığı ilçeler, kıyıda turizm sektörünün gelişmiş olduğu, tarımın verimli şekilde yapıldığı ve ana ulaşım aksına yakın olan ilçelerdir.

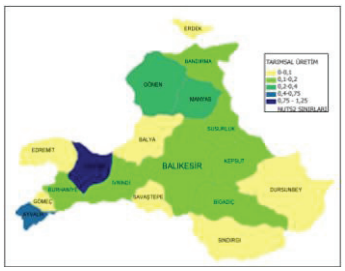
Balıkesir, İzmir Ankara, Çanakkale, Bursa ve İstanbul'u birbirine bağlayan ana ulaşım bağlantılarının kesişme noktasında bulunmaktadır. Susurluk aksı Marmara ve Ege Bölgesini kuzey-doğu, güney batı yönünde bağlayan önemli bir karayolu bağlantısıdır. Bu ulaşım aksları, Balikesir'in geçiş bölgesi olması niteliğini arttırmakta ve yerleşme nüfusları üzerinde etkili olmaktadır.

2.2.2. Ekonomik Faaliyetler

Balıkesir ili, ekonomik faaliyetler açısından sanayiden çok, tarım ve hizmetler ağırlıklı bir yapıdadır. Bölgenin kuzey ve batısında turizm sektörü, iç bölge ile doğu ve güney kısımlarda tarım sektörü gelişmiştir. İstihdamın sektörlere dağılımında hizmet sektörünün öne çıktığı ilçeler, Balıkesir il merkezi ile kıyıda yer alan Bandırma, Erdek, Edremit, Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık'tır. Ulaşım aksları üzerinde yer alan Susurluk, kaplıca turizminin öne çıktığı Gönen ve kıyı bölgesine yakın konumdaki Havran de hizmet sektörünün geliştiği ilçelerdir. İç bölgede Manyas, Balya, İvrindi, Savaştepe, Kepsut, Bigadiç, Dursunbey ve Sındırgı tarımsal istihdam açısından öne çıkmaktadır.

İlçelerin tarımsal üretimden aldığı pay, tarımın verimliliği hakkında ipuçları vermektedir. İlin doğu ve güney ilçelerinde; Dursunbey, Sındırgı ve Savaştepe'de tarımda çalışan sayısı yüksek, ancak, tarımsal üretimden alınan pay düşüktür. Bu bölgeler, toprak kalitesi, topografya ve rakım olarak tarımsal açıdan zorlayıcı koşullara sahiptir. Balya'da da nüfusun büyük kısmı köylerde yaşasa da toprak kalitesi nedeniyle tarım çok verimli değildir. En verimli tarım Havran, Gönen ve Manyas'ta yapılmaktadır. Dikkat çeken bir özellik, tarımsal istihdamın çok fazla olmadığı Burhaniye ve Bandırma gibi ilçelerde tarımsal

Harita 2.9:

Balıkesir İlinde İlçelere Göre Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)

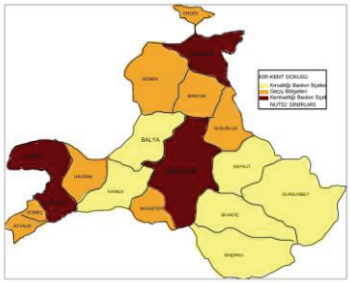
Haritada koyu renk, tarımsal üretim payının yüksek olduğu bölgeleri göstermektedir.

Kaynak: Öğdül, Uluçay, Öngel, 2007

Harita 2. 10:

Balıkesir İli İstihdamın Sektörlere Dağılımı

Kaynak; DPT, 2004 verilerinden üretilmiştir.

Harita 2.11:

Balıkesir İlinde Kır-Kent Dokusu.

Tabloda en açık ton kırsallığı baskın bölgeyi, orta ton geçiş bölgelerini, en koyu ton ise kentselliği baskın bölgeleri göstermektedir.

Kaynak: Öğdül, Uluçay, Öngel, 2007

üretim payının oldukça yüksek olmasıdır. Toprağın niteliği, su kaynakları, modern tarım imkânları ve pazar olanakları verimli bir üretim için olanak sağlamaktadır.

MSGSÜ'nde bir araştırma kapsamında bir çok değişken kullanılarak yapılan kır-kent tanımına göre, Balıkesir ilinde Balya, İvrindi, Kepsut, Dursunbey, Bigadiç ve Sındırgı kırsallığı baskın ilçeler; Erdek, Gönen, Manyas, Susurluk, Savaştepe, Havran, Ayvalık ve Gömeç yarı kırsal yarı kentsel özellikler gösteren, dinamik, geçiş bölgeleri olarak tanımlanabilir. Kentsel nitelikte olan ilçeler ise Balıkesir merkez, Bandırma, Edremit ve Burhaniye ilçeleridir. (Harita 2.11)

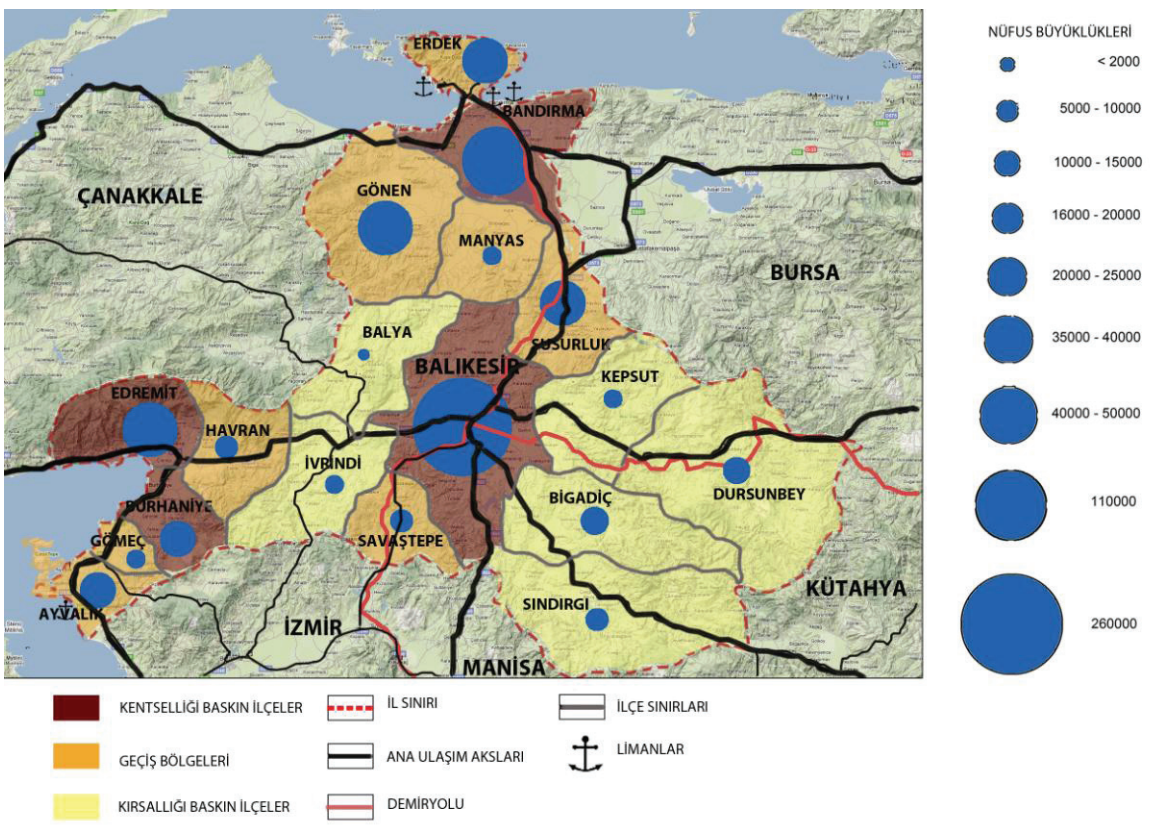
2.2.3. Kentsel Gelişme ve Kırsal Yerleşmeler

Harita 2.12:

Nüfus Büyüklükleri, Kırsal ve Kentsel Bölgeler ve Ulaşım Bağlantıları

Kaynak: TUİK 2009 ve Öğdül, Uluçay, Öngel, 2007 verilerinden üretilmiştir

Balıkesir ilinde tarihsel gelişim, konum, ekonomik etkenler nedeniyle farklı gelişme koşullarına sahip bölgeler tanımlamak mümkündür. Marmara Bölgesini Ege Bölgesine bağlayan ve Susurluk ilçesinden geçen otoyol bölgenin gelişme eksenini oluşturmaktadır. Bu aks nüfus ve istihdam özellikleri açısından kentsel özellikler göstermektedir. Bu gelişim aksının kuzeydeki uç noktası Bandırma'dır. Bölgenin Marmara Bölgesiyle bağlantısında çok önemli bir yeri olan Bandırma aynı zamanda turizm odaklarına bağlantıyı da güçlendirmektedir. Bursa, daha büyük bir kentsel bölgenin parçası olarak bu aksla bütünleşmiş durumdadır.

Bu aksın kuzeyinde Erdek bölgesi ve batıda Ayvalık Bölgesi turizm gelişme odaklarıdır. Erdek bölgesi konumu nedeniyle gelişme aksı ile bütünleşmiş durumdadır. Ayvalık bölgesi ise bu aksın dışında kalmaktadır. Turizm odağı olmasına rağmen ulaşım olanakları açısından çok gelişmiş değildir

Kırsal yerleşmeler bulundukları bölgenin genel yapısından etkilenmektedir. Turizm odaklarında – (Erdek ve Ayvalık bölgeleri) yer alan kırsal yerleşmeler, hızlı bir değişim yaşamakta, geleneksel dokuları bozulmaktadır. Bu bölgelerde, özellikle kıyılara yakın olan birçok köy belediye ya da mücavir alan sınırları içinde kalmakta ya da nüfusları artarak belediye statüsü kazanmaktadır.

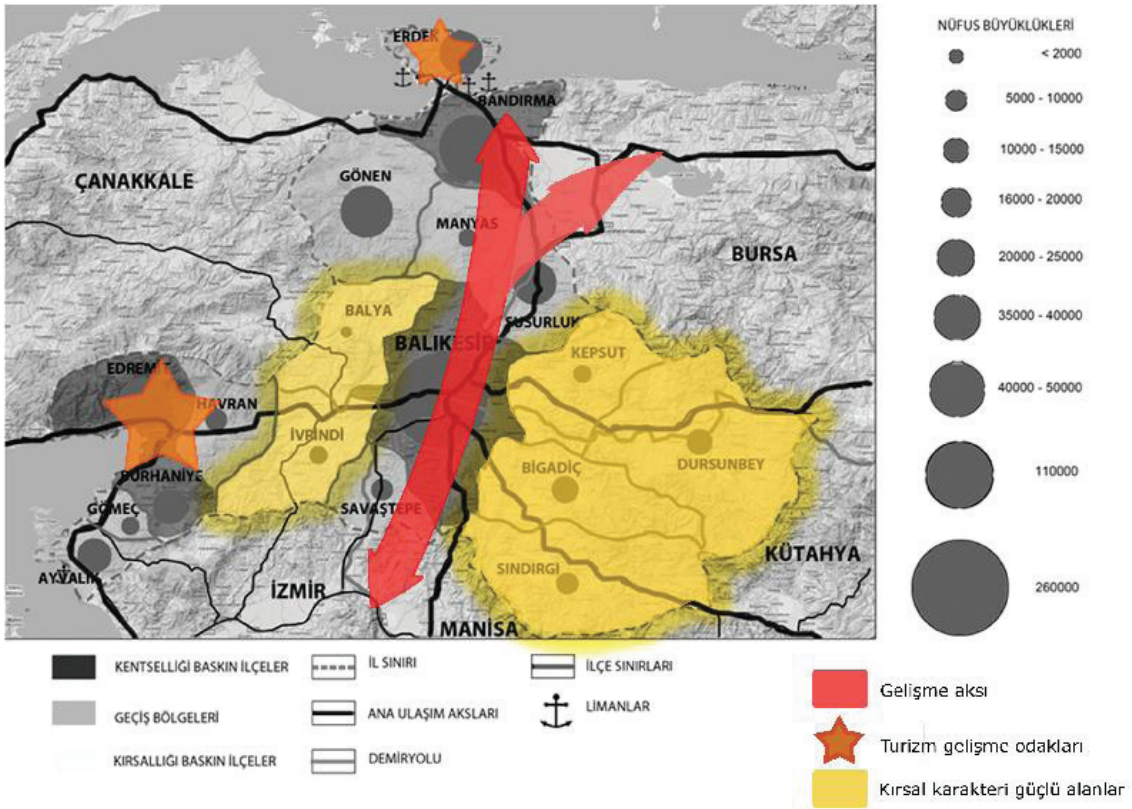
Gelişme aksına yakın Susurluk köyler kendi içinde farklılık göstermektedir. Bir kısmı otoyol ve çevresindeki ulaşım bağlantılarından etkilenmekte, bu köylerde tarım-dışı istihdam artmaktadır. Bazı yerleşmeler ise bu aksa yakın olmalarına rağmen doğal koşulların getirdiği zorluklar nedeniyle çok fazla etkilenmemekte, kırsal karakterlerini korumaktadır.

Bu aks ve odakların dışında kalan iki büyük bölge, doğuda Kepsut, Dursunbey, Bigadiç ve Sındırgı ile batıda İvrindi ve Balya kırsal niteliği baskın alanlardır. Buradaki kırsal yerleşmeler alt bölge özelliklerine bağlı olarak kendi konumları ve özgün şartları ile farklı gelişme özellikleri göstermektedir.

Harita 2.13:

Balıkesir'de Kırsal Yerleşmeleri Etkileyen Gelişmeler

Kaynak: TUİK 2009 ve Öğdül, Uluçay, Öngel, 2007 verilerinden üretilmiştir

3. BALIKESİR KIRSAL YERLEŞMELERİNDE DOKU ANALİZİ

3.1. Yerleşme Dokusu İle İlgili Kavramlar

3.1.1. Doku Tanımı

Doku; insan gereksinimleri ile doğal ortamın verileri arasındaki karşılıklı ilişkilerden ortaya çıkan ve zaman içinde kendi kendine oluşan yerleşmelerin içindeki doluluk ve boşluklarla belirlenen bir örüntüdür. Örüntüler geometrik veya organik düzende gelişirler. Kırsal yerleşmelerdeki örüntü şemaları çoğu kez organik düzendedir.

Bu şemanın en belirgin özelliği mekânı eş birimlere ayırmaz ve dolayısıyla oluşum özellikleri geometrik kurallarla açıklanamaz, farklı biçimlerde üreme özelliğine sahiptir, orijinaldir, diğer bir deyişle bulunduğu yere aittir, başka bir yer için tekrarlanamaz (Özaydın, G, Özaydın L, 2002, 27).

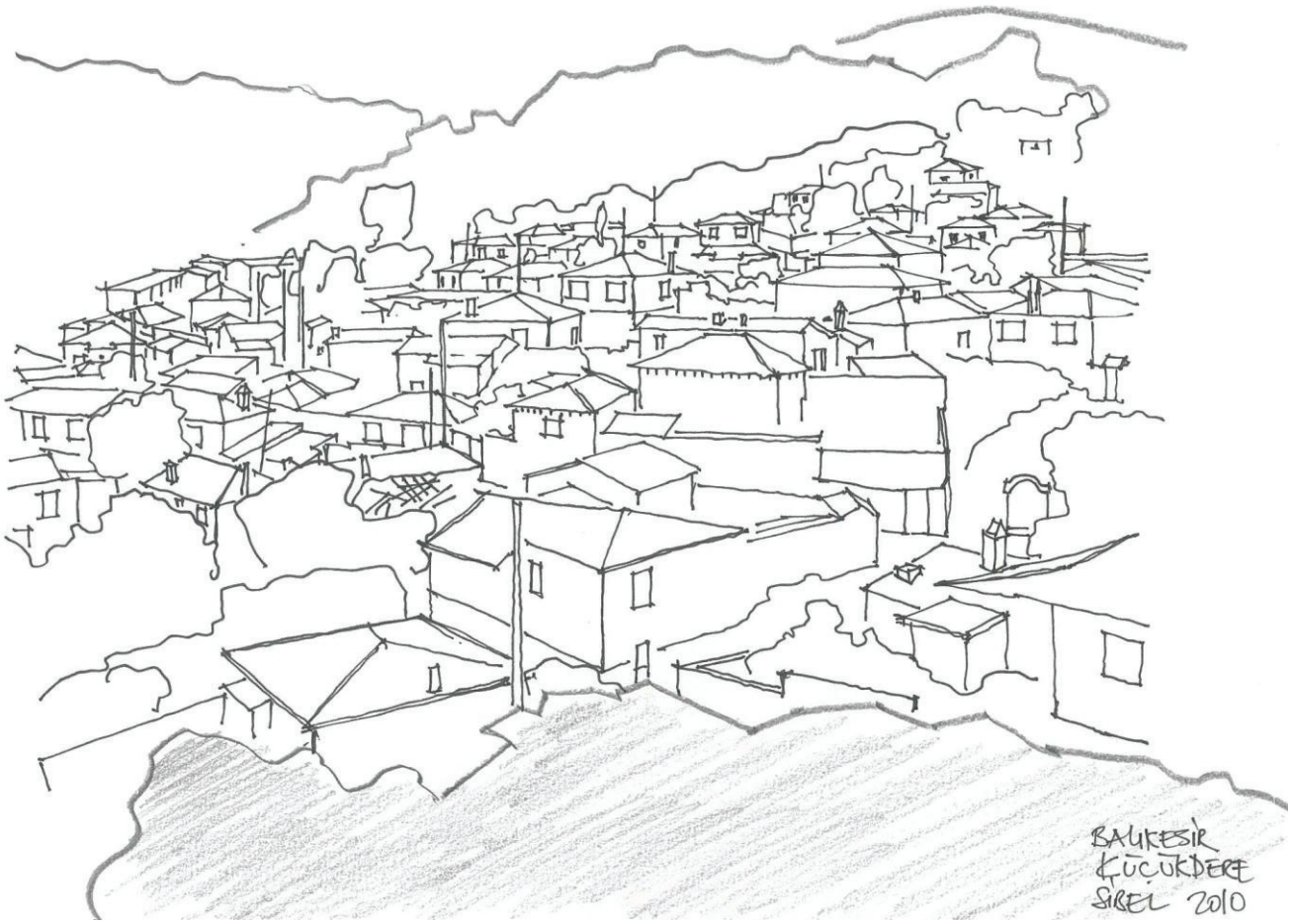
Kentsel veya kırsal alanlarda yerleşme dokusunu tanımlayan temel elemanlar bulunmaktadır. Genellikle kentsel dokular kırsal alanların üzerinde yayılarak geliştiğinden söz konusu temel elemanların varlığı veya izleri genel yapıyı değiştirmez. Bu durum belirli bir kentteki yol şebekesinin kırsal yolların ve çevrede ekilmiş parsellerin örgüsüyle karşılaştırılmasıyla doğrulanabilir (Pinon, P., 1999, 166-179).

3.1.2. Dokuyu Belirleyen Temel Elemanlar

Bir yerleşme dokusu; temel birim olan yapı, yapıların bir araya gelmesiyle oluşan yapı adası, yapı ve yapı adalarına erişimi sağlayan yollar ve meydanların örgüsünden oluşur.

Yapı: İnsanın temel gereksinimlerinin karşılandığı yapı, dokunun temel birimini (hücresini) oluşturur. Kapalı bir alandan oluşan yapı kadar, onu saran açık veya yarı açık alanlar da yapının bir tamamlayıcısıdır. Kırsal yerleşmelerde açık alanlar, yaşamsal faaliyetlerin içinde geçtiği alanlar olarak bulunduğu kültürel ortamlara göre farklı oluşumlar gösterirler.

Avlu, hayat, bahçe gibi açık alanlar birçok işlevi bünyesinde barındırır. Yapı ve onu tamamlayan açık alanların oluşturduğu yapı parsellerinin sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlar yüksek avlu duvarı, alçak duvar, çit veya hiç duvarsız biçimde parselleri birbirinden ayırmakta kullanılabilir.

Çizim 3.1:

Küçükdere Köyünün Yerleşim Dokusu

Sınırların niteliği yapı parsellerini geçirgen veya içe dönük olarak belirler. Örneğin yüksek avlu duvarları parsel içindeki aktivitelerin yoldan görülmesini engellerken, alçak avlu duvarları veya çitler tam tersine parsel içi ile yol arasında bir kapalılık oluşturmaz.

Yapı Adası: Yapı ve yapı parsellerinin bir araya gelerek oluşturdukları ve etrafının yollarla çevrelendiği birime yapı adası denilmektedir. Kırsal yerleşmelerde yapı adalarının belirli büyüklükleri yoktur. Bazen tek başına bir yapı parseli bile bir yapı adasını belirleyebilirken, yapı adaları içinde yapı parsellerinin sayısı için belirlenebilecek sabit bir sayı yoktur. Yapı adaları içindeki kapalı ve açık alanların büyüklükleri, dağılımları, konumları ve işlevleri dokunun niteliğini belirlemede rol oynarlar.

Resim 3.1:

Küçükdere Köyünde Avlulu Yapılar

Yollar ve meydanlar: Yapı ve/veya yapı adalarının etrafında yer alan ve esas işlevi erişimi sağlayan yollar, aynı zamanda açık alanlar olarak da yerleşme dokusunu belirleyen temel elemanlardır. Çoğu kez arazi topoğrafyasına uygun olarak gelişen yollar, doku türlerinin oluşmasında belirleyici bir rol oynar.

Çizim 3.2:

Tarlabaşı, Kuyucak ve Küçükdere Köylerindeki Yol Dokuları

Toplanma noktaları olarak kullanılan meydanlar dokuyu tanımlayan temel elemanlardandır. Ana yolların kesişim noktalarında yer alırlar.

Kırsal yerleşmelerde cami, kahve gibi tanımlayıcı elemanları olan ana meydandan bahsedilmekle birlikte, doku içinde çeşme, kuyu, fırın, çamaşırhane gibi günlük faaliyetlere hizmet eden farklı ölçeklerde meydanlar da bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra doğal bir eleman olan tek bir ağaç gölgesi ile birlikte bir meydan tanımlayabilir. Meydanların kendi içindeki kurgusu, büyüklüğü ve yerleşme alanı içindeki oranı yere özgü nitelikler taşır.

Çizim 3.3:

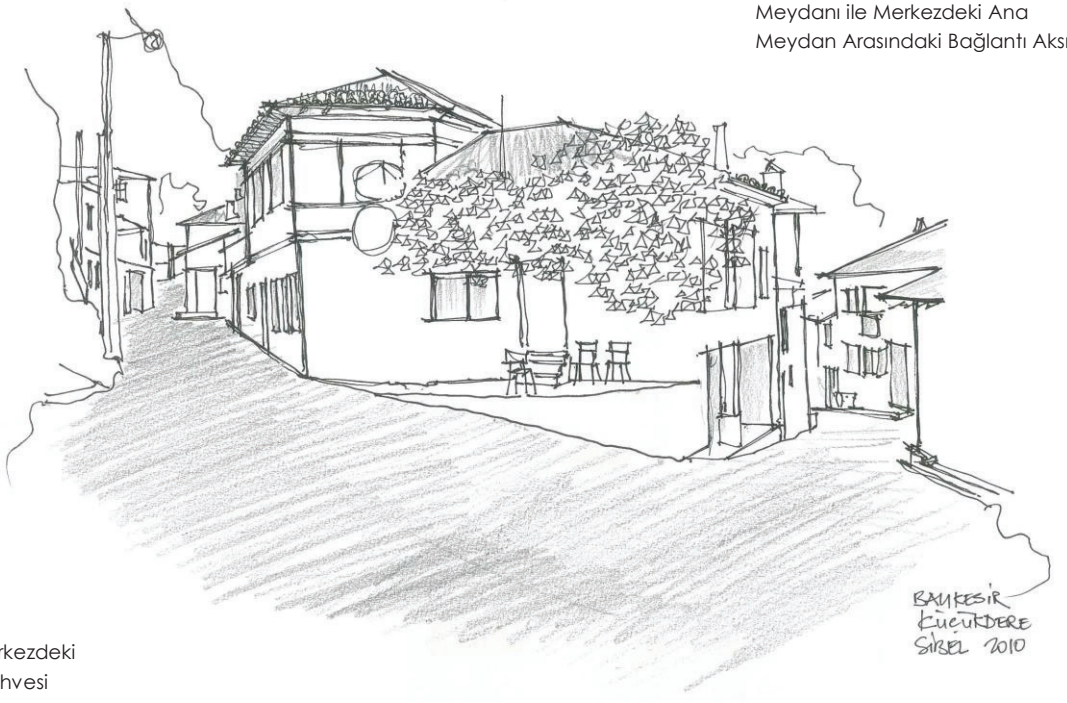
Küçükdere Köyünün Girişindeki Meydanı

Çizim 3.4:

Küçükdere Köyünün Giriş Meydanı ile Merkezdeki Ana Meydan Arasındaki Bağlantı Aksı

Çizim 3.5:

Küçükdere Köyünün Merkezdeki Ana Meydanı ve Köy Kahvesi

Resim 3.2:

Küçükdere Köyünün Merkezdeki Ana Meydanı ve Camii

Çizim 3.6/ Resim 3.3:

Küçükdere Köyünde Çeşme ve Meydan

3.1. 3. Doku Tiplerini Belirleyen Etmenler

Doku tipleri; iklim ve topoğrafyanın belirlediği doğal ortam verileri ile bu verilere insan yerleşme kültürünün de katılımıyla belirli tipler altında ele alınabilir.

3.1.3.1. Doğal Ortamın Verilerine Göre Oluşan Doku Tipleri

İklimin Etkilediği Doku Tipleri:

- Çok sıcak veya çok soğuk iklimlerde sık, kendi içine kapalı yoğun dokular oluşur.

- Ilıman iklimlerde seyrek, açık, az yoğun yapı adaları içinde, büyük boşlukları olan dokular oluşur.

Topoğrafyanın Etkilediği Doku Tipleri:

- **Ova Dokuları:** Düzlüklerde kurulmuş yerleşmelerde serbest biçimde araziye yayılmış, yapı adalarının ortalarında geniş boşlukların olduğu dokulardır.

- **Vadi Dokuları:** Vadi tabanlarının uzayan dar düzlüklerinde, genellikle kıyı boyu kenarında uzanan yapılaşmaların oluşturduğu dokulardır.

- **Yamaç Dokuları:** Vadi kenarlarındaki sırt ve yamaçlarda yükselen eğimli arazinin topoğrafik yapısına uygun olarak birbirini örtmeden konumlanan yapıların ve genellikle dar yapı adalarının oluşturduğu dokulardır. Bu tür dokularda yapılar biri diğeri üzerinden doğaya açılma imkânı bulur.

- **Tepe Dokuları:** Tepeler üzerinde kurulan yerleşmelerde genellikle arazinin topoğrafik yapısına uygun olarak geçen yolların ve yapıların oluşturduğu dokulardır.

3.1.3.2. Doğal Ortam Verilerinin Yerleşme Kültürü İle Birlikte Oluşturduğu Doku Türleri

Doğal ortam verileri olan iklim ve topoğrafya, tarihsel süreçte insan yerleşme kültürünü oluşturan sosyo-ekonomik verilerle birlikte birleşerek, farklı biçimsel özelliklere sahip dokuları oluşturur. Bu tür adlandırmalar, geleneksel yapıda biçimsel olarak kendiliğinden ortaya çıkan çeşitli doku tiplerini anlayabilmek ve kategorileştirmek için akademik çevrelerin yaptığı çalışmalar içinde yapılmaktadır (Arû, K. A., 1998, 151).

- **Konsantrik Biçimsel Dokular:** Daha çok topoğrafyanın etkisiyle merkezden dışarıya doğru halkalar biçiminde yayılım gösteren yollar ve etrafında yer alan yapıların oluşturduğu bir doku tipidir.

- **Işınsal Biçimli Dokular:** Belirli bir odağı kendisine röper alarak, bu noktada kesişen doğrusal veya eğrisel yolların etrafında yer alan yapıların oluşturduğu bir doku tipidir.

- **Semer Biçimli Dokular:** Yerleşme dokusunu oluşturan ana yol elemanının topoğrafyadan hareketle semer biçiminde olması ve bu yol etrafında yer alan yapıların bu biçimden hareketle konumlanarak oluşturdukları bir doku tipidir.

- **Lineer Biçimli Dokular:** Topoğrafya, kıyı gibi doğal elemanların belirlediği morfolojik yapıların biçimine bağlı olarak lineer biçimde (belli bir doğrultu boyunca) gelişen bir doku tipidir.

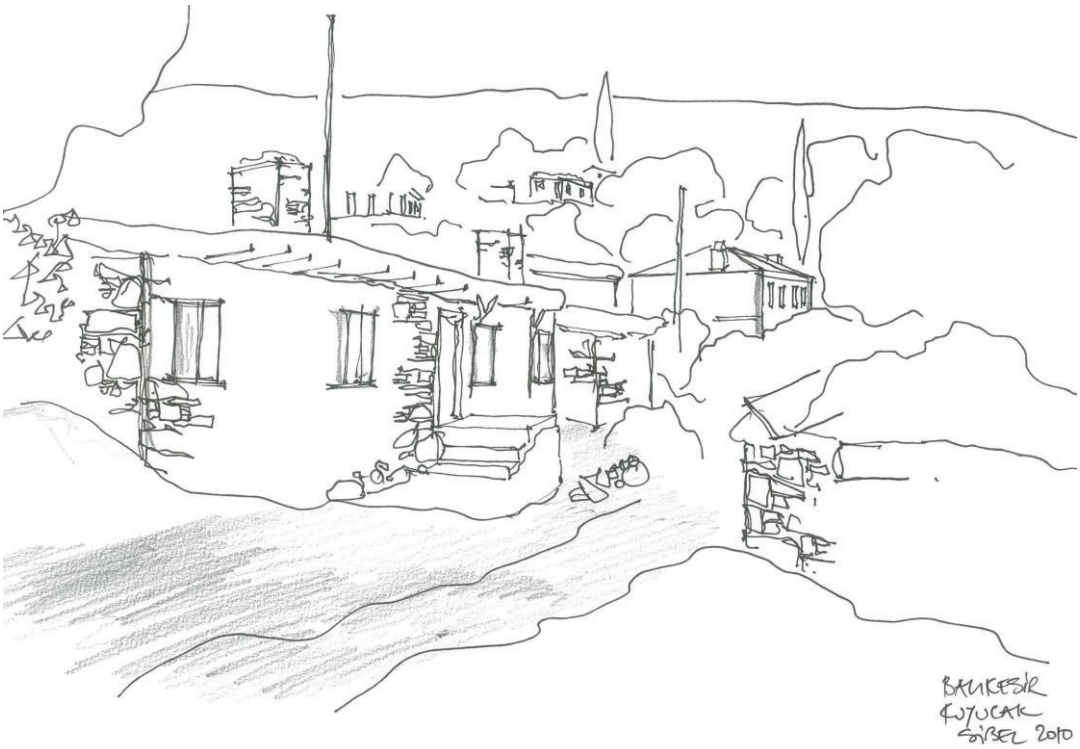
- **Yay Biçimli Dokular:** Daha çok topoğrafyaya bağlı olarak yay biçiminde yayılım gösteren yollar ve etrafında yer alan yapıların oluşturduğu bir doku tipidir.

- **Karma Biçimli Dokular:** Birden fazla belirleyicinin etkisiyle tek bir biçim özelliği gösteremeyip, birden fazla biçimin bir arada olduğu bir doku tipidir.

3.1.3.3. Zaman – Mekân Boyutunda Doku Türleri

Yerleşmeler zamana bağlı olarak farklı gelişme özellikleri gösterirler. Bu bağlamda ele alındığında yerleşme dokularını da geleneksel ve yeni doku olmak üzere iki türde ele almak mümkündür.

Geleneksel Doku: Kırsal yerleşmelerde geleneksel dokuyu belirleyen temel özellikler şunlardır: Yerleşme dokusu bütününde bakıldığında yapı ve yapı parsellerinin konumlanış biçimlerinin ortak özellikler göstermesi (yönlenme, seyrek-sık örgü, doluluk-boşluk dengesi), yapı yaşlarının görece diğerlerine göre daha fazla olması, yapı malzemesi ve yapım sisteminin yöresel ve geleneksel özellikler göstermesi, doku oluşumunun tarihsel bir öğe etrafında gelişmesi (meydan, dini odak noktası, vb.).

Çizim 3.7:

Kuyucak Köyünde Geleneksel Doku Karakteri

Yeni Doku: Kırsal yerleşmelerde yeni dokuyu belirleyen temel özellikler şunlardır: Geleneksel dokunun sınırlarını belirleyen doğal ve yapay engeller (topoğrafyanın belirlediği çok eğimli yapı, su kaynakları "dere, nehir, göl, deniz, ayazma ", orman alanları, vb.) belli bir dönem sonra aşılarak sıçramalar sonucunda yeni yerleşmeleri oluşturabileceği gibi, geleneksel dokunun izleri üzerine yapılan yeni yapılanmalar da oluşabilir. Bu değişimlerle birlikte gerek malzemede, gerekse yapım sistemlerinde ortaya çıkan yeni karakteristiklerin tümü yeni dokuyu oluşturur.

Kırsal yerleşmenin yapıların yayıldığı yere kadar oluşan alanı toplam alan olarak kabul edildiğinde, bu alan içinde geleneksel doku olarak tanımlanan kısmın alanının oranı, o yerleşmenin geleneksel doku yüzdesini verir. Yerleşmeler bu oran üzerinden karşılaştırıldığında, geleneksel ve yeni dokularla müdahale biçimleri hakkında ipucu verebilir.

Kırsal yerleşme geleneksel ve yeni dokusuyla birlikte bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü geleneksel ve yeni dokunun sınırlarını birbirinden keskin biçimde ayırmak mümkün değildir. Yeni doku içinde de farklı zamanlarda gelişme etapları göstermiş dokulara rastlanabilmektedir.

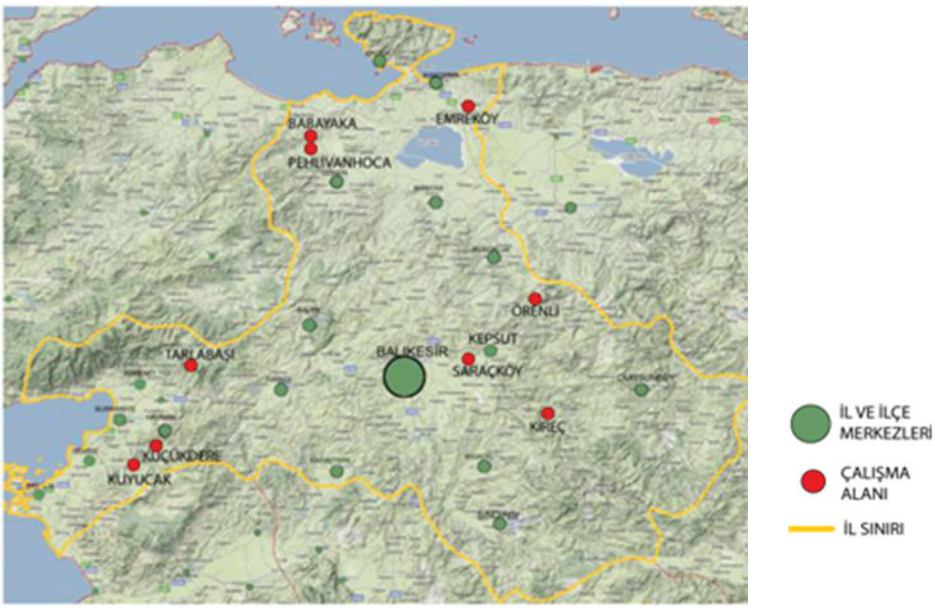

Örenli Köyü-Kepsut

3.2. Balıkesir Kırsal Yerleşmelerinde Doku Gelişim Süreci ve Çalışma Yapılan Köyler

Bir önceki bölümde kırsal yerleşmelerde doku analizleri ile ilgili tanımlar verilmiştir. Bu bölümde ise; çalışmanın amacı doğrultusunda Balıkesir kırsalında seçilen köyler, mekânsal biçimlenmeleri ve değişimlerinin belirleyicileri olan fiziksel, toplumsal ve ekonomik özellikleri ile tanımlanmıştır. Alanda yapılan ve çalışmanın amaç, kapsam ve yöntem bölümlerinde açıklanan; Fiziksel Doku Analizleri, Toplumsal ve Ekonomik Analizler ve değerlendirmeleri, bu bölümde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede Balıkesir kırsal yerleşmeleri incelenerek yerele özgün gelişme biçimleri sosyo-kültürel ve ekonomik verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında belirlenen seçim kriterleri sonucunda, Balıkesir kırsal alanları içinde yer alan Kireç (Dursunbey), Örenli (Kepsut), Saraçköy (Kepsut), Emreköy (Bandırma), Pehlivanhoca (Gönen), Babayaka (Gönen), Kuyucak (Burhaniye), Küçükdere (Havran), Tarlabaşı (Havran) köyleri analiz edilmiştir.

Harita 3.4:

Balıkesir İli -Çalışma Kapsamında Seçilen Köylerin Konumu

Belirlenen köylerde, fiziksel ve toplumsal dokunun belirlenmesi amacı ile yapılan analiz çalışmaları; literatür taraması ve köylerde yapılan alan çalışmalarından oluşmaktadır. İlk olarak, köylerin doğal yapı bileşenleri incelenmiştir. Köyün bağlı olduğu ilçenin genel coğrafi özellikleri, iklimsel özellikleri, köyün doğal yapı özellikleri ve doğal çevre sorunları değerlendirilmiştir.

Analiz çalışmalarının yerleşme özellikleri kapsamında ise; köyün konumu, çevre yerleşmelerle olan ilişkisi, ulaşım bağlantıları, arazi kullanımı, yapı durumu, yapı

kat sayısı, yapı kullanım durumu ve yapı malzemeleri konularında tespitler yapılmıştır.

Toplumsal ve ekonomik yapı özelliklerinin tespiti için ise; köylerde evlerde hane halkı anketi uygulanmış, muhtarlarla muhtar anketleri ve köyde mevcut olan işyerleri ile işyeri anketleri yapılmıştır. Anketler dışında köyde yaşayan yaşlılar, köye tayin vb. sebeplerle gelen cami hocası, öğretmen gibi kişilerle özel mülakatlar yapılmıştır. Köyün nüfus yapısının belirlenmesi amacı ile TUIK verilerinden yararlanılarak köyün toplam-kadın-erkek nüfus değerlerinin değişimi incelenmiş; hane halkı anketleri ile aile büyüklükleri, nüfusun yaş gruplarına dağılımı, köyün nüfus hareketleri, köyde yaşayanların göç eğilimi, nüfusun meslek gruplarına dağılımı, eğitim durumu, otomobil sahipliliği gibi konulara yönelik anket sorgulaması yapılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Köyün çevre yerleşmelerle olan ilişkisinin değerlendirilmesi amacı ile anketlerde köyde yaşayanların günlük ve haftalık köy dışına çıkma durumları ve amacı sorulmuştur. Bu değerlendirme köyün diğer yerleşmelerle kurduğu bağları ortaya koymuştur. Köyün ulaşım olanakları ve sorunları da bu kapsamda ele alınmıştır.

Ekonomik yapının belirleyicilerinin saptanması amacı ile anketler yolu ile köyde yetiştirilen ürünler, hayvan sahipliliği, tarım arazisi sahipliliği, üretilen ürünlerin nereye ve ne yolla satıldığı konularında bilgiler elde edilmiştir.

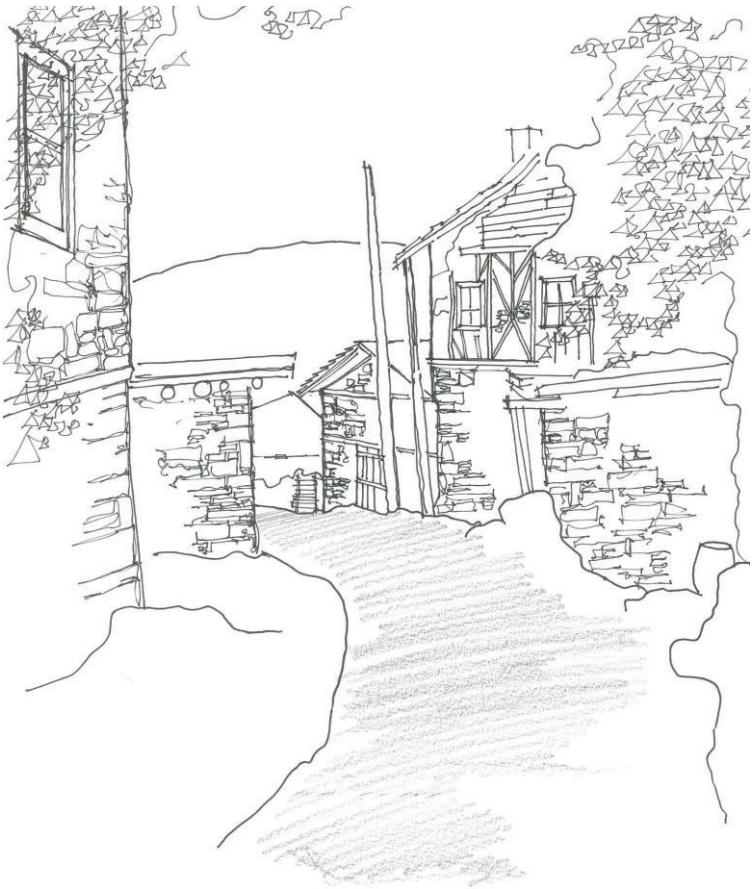
Köyde yaşayanların evleri ve köyün mekânsal yapısı ile ilgili verilerin elde edilmesi amacı ile evlerin yapım yılı sorulmuş ve saptanmıştır. Böylece, köydeki fiziksel dokunun tarihsel durum saptaması da elde edilmiştir. Evlerin fiziksel sorunları ve yeni ev yapma isteği araştırılmış, köyün genel sorunları ve köyle ilgili gelecek beklentileri de sorulmuş ve değerlendirilmiştir. Köyün mekânsal dokusunun belirlenmesi amacı ile tarımsal ürünlerin ve hayvanların nerede yer aldığı konusu da araştırılmıştır.

Balıkesir kırsalında yerleşim dokusunun köylerin bulundukları coğrafyaya ve üretim ilişkilerine bağlı olarak biçimlenmiş ve gelişmekte olduğu gözlemlenmektedir. Yerleşmeleri belirleyen etkenlerin en başında doğal çevre gelmektedir. Yerleşmelerin suyollarının bulunduğu, verimli topraklarda geliştiği bilinmektedir. Bazı yerleşmelerin ise su kaynaklarından uzakta verimsiz topraklarda, zorlu çabalarla su getirerek ve sulama yapılarak geliştiği gözlemlenmiştir.

Doğal çevre ile yerleşme arasındaki ilişkiyi sabit, değişmez olarak ele almak doğru değildir. Doğal çevre, yerleşmelerin gelişimiyle birlikte değişime uğramakta dokunulmamış özelliğini yitirmekte ve yeniden biçimlenmektedir. Zamanla kaynakların azalması köy yerleşimlerinin bu sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Toprak ekilmiş, zamanla kalitesi değişmiş, erozyona uğramış, maden çıkarmak üzere topografya değişmiş, su kaynakları azalmış, nehirlerin yatakları değişmiş ve ormanlar ortadan kalkmış olabilir. Bu süreçte kırsal yerleşimin biçimlenmesine dair veriler yetersiz kalabilmektedir.

Bununla birlikte zaman içinde mülkiyet kavramının değişimi ile de köyler şekillenmiştir.

Örneğin; Balıkesir kırsalında Kepsut ilçesine bağlı olan Örenli köyünün doku özellikleri değerlendirilirken yerleşmeyi biçimlendiren faktörler bu kapsamda değerlendirilmelidir. Yerleşme ve arazi arasındaki ilişkiyi okumak ve anlamlandırmak fiziksel etkenleri ortaya koymak için önem taşımaktadır. Geçmişte var olan su kaynağının yataklarına göre konumlanmış olan yerleşme zamanla kaynağın kuruması ile değişim göstermiştir. Günümüzde Örenli köyünde sadece kuru tarım olanakları mevcuttur. Maden çıkarmak ve konut yapmak amacıyla çevredeki doğal yapı zamanla tahrip olmuştur.

Çizim 3.8:

Örenli Köyünde Geleneksel Yerleşme Karakteri

Yerel koşullara bağlı olarak önceleri tarım ve hayvancılıkla geçinen halk, günümüzde aynı coğrafyada farklı bir yerleşme deseni oluşturmuştur. Eğimli ve zor şartlarda kurulan bu yörede küçük parsellere ve sıkışık konut dokusuna rastlamak mümkündür. Örenli köyünde doğal koşulların, tarımsal faaliyetleri

desteklememesi ekonomik canlılığın sürdürülmesine de etki etmiştir. Köy nüfus kaybederek küçülmüş ve mekânsal olarak değişime uğramıştır.

Yerleşmenin biçimlenmesinde etki eden yukarda belirtilen doğal çevre faktörlerinin yanı sıra ikinci grup etkenlerinin ise ekonomik, toplumsal ve politik olduğu ortadadır. Köyün sürdürülebilirliği yöresel özellikle coğrafyanın belirleyici ve biçimlendirici olmadığı durumlarda mekân örgütlenmesi mülkiyete, yöresel üretime ve yarattığı ekonomik canlılığa göre şekillenmektedir. Ortak geçmiş, göçler, mübadele ve kan bağları ile tarihsel olarak bir araya gelmiş insanların oluşturduğu topluluğun ekonomik olarak varlığını sürdürebilme çabalarını mekânsal içe dönüklük desteklemektedir. Köy bu anlamda gelenekler tarafından desteklenen içine kapalı bir ekonomik birim olarak davranabilmektedir. Bazen politik kararlar, yatırımlar, iskân politikaları, nüfusun yer değiştirme zorunluluğu, göçler, köylerin farklı coğrafi etkenlere göre farklı sıklık ve dokuda biçimlenmesine, gelişmesine neden olmaktadır. Bunlar da fiziksel yapının değişiminde etken olan yerleşimin bileşenleri olarak değerlendirilmelidir.

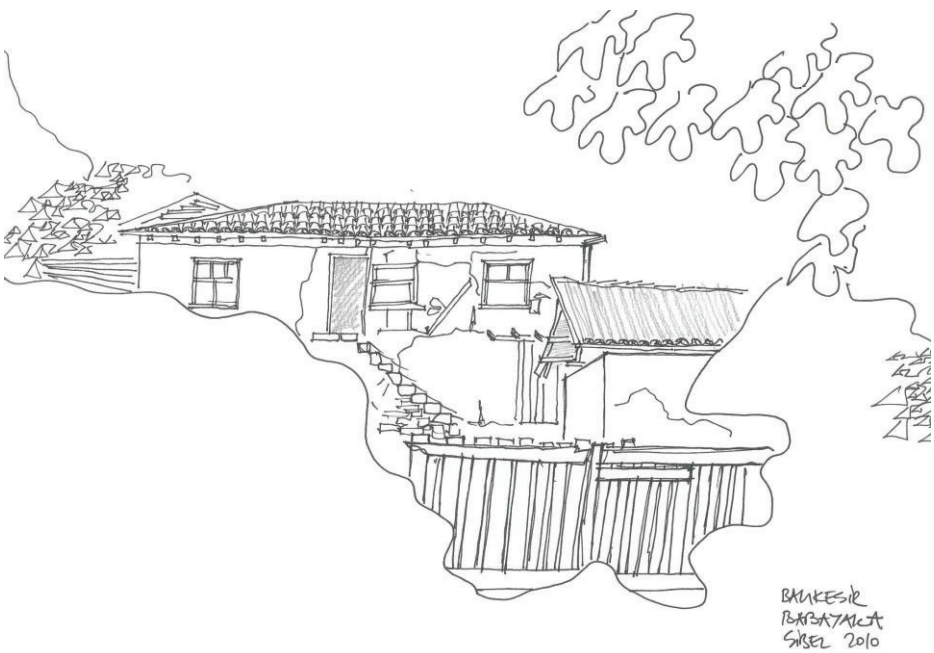
Kırsal yerleşimler dağ, ova, yamaç ve kıyı yerleşmeleri olarak sınıflandırılabilir. Yerleşim dokusunu etkileyen önemli etkenlerden biri yerleşimin çevresi ile kurduğu ulaşım bağlantılarıdır. Kırsal alana erişim birincil olarak köyün yerleşim ve gelişim desenini etkilemektedir. Yaya ve araçlı olarak köye erişim otlak ve meraların yakınlığı, köyün merkeze ve kente olan mesafesi konut dokusunu biçimlendirir. Yol ve komşuluk ilişkileri evlerin yerleşim düzenini etkileyerek köyün özgün organik dokusunu oluşturur. Örneğin, Dursunbey'e bağlı Kireç köyü yerleşim dokusunun temel belirleyicisi bölgedeki tren yolu yatırımıdır. Köyün, yapılanmasından mahallelerin gelişimine, mülkiyet deseninden yaşam biçiminin belirlenmesine kadar etkileyen bu yatırım yerleşimin karakterini tanımlamaktadır.

Balıkesir bölgesindeki Çerkez, Yörük gibi köken farklılıklarınınköylerin dokusunda etken olduğu gözlemlenmiştir. Köyün açık alanlarındaki kamusal kullanım, bir araya geliş biçimleri, toplanma alanlarındaki farklılıklar köye dair sosyal örgütlenme biçiminin mekânsal karşılıklarını yansıtır. Sosyal ilişkiler, akrabalıklar, inanç ve yaşam biçimleri gibi yerleşmenin içsel değerlerinin, Balıkesir kırsalında topografik etkilerin dışında yerleşim deseninin oluşumunda katkısı olduğu gözlemlenmektedir. Babayaka ve Pehlivanhoca köylerinin coğrafi konumlarının yanı sıra gelenek ve göreneklerin köyün geleneksel dokusunda açık alanların kullanımında etkileri gözlemlenmektedir.

Yerleşmedeki geleneksel ve yeni dokunun birlikte okunabilirliği önemlidir. Malzeme farklılıklarından tarihsel süreci okumak ve yerleşmenin belleğini geleceğe taşımak önemlidir. Ayrıca sürekliliğin bir parçası olan semboller de önemlidir. Bu durum, yerleşmenin kimlik öğelerinin mekânsal yansımalarını semboller olarak anlamlandırmayı gerektirir. Camiler, çeşmeler, anıtlar yerleşme dokusunu etkileyen faktörler olmuşlardır.

Yerleşmenin formunu topografyadan daha çok etkileyen ekonomik yatırımlar olabilir. Bir köyün yerleşik alanında ya da yakınında yeni bir işletmenin kurulması ve köyün ekonomik faaliyetini etkilemesi, işletmenin istihdam oluşturması, köyde işletmeye yakınlık ve uzaklık açısından konut yer seçimi yapılması ya da taşımacılığın geliştirilmesi bu anlamda dokunun gelişmesiyle paralel okunabilir.

Balıkesir ili, Kepsut ilçesine bağlı Saraç köyü'nde 1970 lerde işletmeye açılan fabrika köyün yerleşim dokusunda günümüze kadar gelen önemli bir etken oluşturmuştur. Köyün planlı gelişiminde kuzey batı ekseni, önerilmiş olmasına rağmen, Balıkesir merkezine olan erişim kolaylığı yerleşimin güney-doğu eksenine doğru kaydığını göstermektedir.

Çizim 3.9:

Babayaka Köyünde Özgün Dokudan Bir Örnek

Balıkesir kırsalında köy seçim göstergeleri bölümünde tartışıldığı gibi yerleşim dokusundaki değişimin zaman ve mekânla kurduğu ilişki yerleşmenin biçimlenmesinde etkendir. Zaman içinde nüfus kaybeden köyler, durağan köyler ve yayılma göstererek değişime uğrayan köylerden bahsedilebilir.

Yayılma artan nüfusun ihtiyaçlarına göre parsellerin küçülmesi hatta bölünmesi, yoğunlaşması, yerleşmedeki boş açık alanların parsellenmesi veya yerleşmenin bitişiğindeki tarım arazilerinde yeni parseller oluşturulması yoluyla olabilir. Küçülme ise yerleşmenin nüfus kaybetmesi nedeniyle bazı yapıların terk edilmesi, kullanımının değişmesi ile bazen de tüm köyün afet, kuraklık ya da politik nedenlerle terk edilmesi veya yer değiştirmesi yoluyla gerçekleşir. (Roberts, 1996; 101)

Balıkesir köylerinde yerleşimin kırsal niteliğini kaybederek bir kasabaya dönüşebilme olasılığı, hızlı değişimin tehditleri altındadır, bu durum fiziki, sosyal ve ekonomik gelişmeyi etkilemektedir. Roberts'ın değindiği gibi yerleşmelerin fiziksel biçimi ile köy halkının yaşantısı arasındaki denge çok önemlidir. Bir nüfus kaybı, artışı, geçim kaynağının değişmesi ya da feodal bağların zayıflaması bu dengeyi bozarak yerleşmeye yeni bir dinamik getirir. Bu durumda bir sonraki değişime kadar yeni bir biçim oluşur. Örneğin yerleşime yeni parçalar eklenebilir, bazıları terk eldir, köyün fiziksel yapısı korunduğu halde köy, niteliğini kaybederek yaratılmış bir kır imajının peşinden giden kent nüfusuna ev sahipliği yapabilir. Dahası sadece yerleşimlerde değil dağınık çiftlikler de tatil konutlarına çevrilebilir (Roberts, 1996; 119). Ayvalık ilçesine bağlı Küçükdere köyü nüfus ve yerleşme büyüklüğü açısından gelişme eğilimleri gösteren, bir yerleşim desenine sahiptir. Yerleşmenin formunu belirleyen ekonomik birliktelik gelişme potansiyelini de beraberinde getirir.

Kırsal ekonominin en küçük birimi tarımsal işletmedir, bir sonraki kademede köyün kendisi bir ekonomik birim olarak tanımlanabilir. Topografik koşullar araziye dağılmayı mecbur bırakacak kadar zorlayıcı değilse tarımsal işletmeler birbirlerine yakın toplu bir şekilde yer alma eğilimindedir.

Balıkesir'de yerli köylere eklemlenen muhacir grupların oluşturduğu ada ve parseller kendi toplumsal ilişkilerini yansıtacak şekilde farklılık gösterebilmektedir. Konut parselleri komşu parsellerle birlikte bir yapı topluluğu ya da bir yapı adası oluşturur. Yapı adası topografyanın yanı sıra akrabalık ve yakın komşuluk ilişkileri tarafından da biçimlenmektedir. Akraba ve komşuların bir arada iş gördüğü, birbiriyle geçişleri olan bu yapı grupları da köydeki topluluk ilişkileri tarafından olduğu kadar, dışarıdan göçler ve iskân süreçleri ile de biçimlenmiştir.

Bazen parseller – tarımsal işletmeler köy merkezinde bir çekirdek etrafında toplanmıştır. Bazen de dağınık şekilde araziye yayılmış ya da mezra gibi alt birimlerin etrafında toplanmış olabilir. Bir bölgede neden dağınık ya da toplu yerleşimlerin bulunduğu, cevaplanması zor bir sorudur. Yine de fiziksel çevre, teknolojik ve ekonomik faktörler, sosyal ve demografik koşullar ve tarihsel faktörler öne çıkmaktadır (Demangeon in Wagner and Mikesell 1962:506–16).

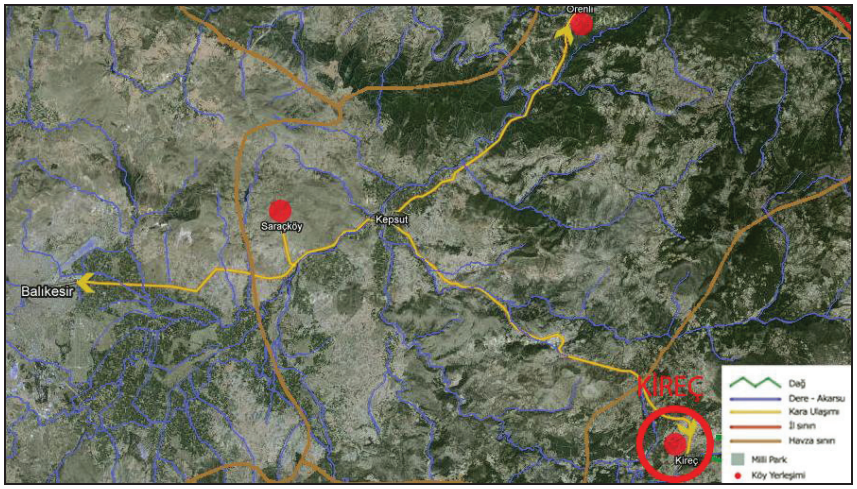
Bir yerleşmenin gerçek fiziksel karakterini yapılar kadar üç tür mekân oluşturur; orada yaşayan ve dışarıdan gelen herkesin kullanımına açık olan alanlar, yani yollar ve meydanlar. İkincisi köy topluluğunun kullandığı ama dışarıdan gelenlere çok da açık olmayan alanlar; parsellerin yanından ya da içinden geçen patikalar, çıkmaz yollar, hayvanların kullandığı ortak alanlar, meralar. Bu alanların girişleri dışarıya kapalı, doğrudan geçişe imkân vermeyen niteliktedir. Üçüncü tür alanlar ise özel alanlar, konut parselleri, bahçeler, tarlalardır. Bu üç tür kullanımın bir araya gelmesiyle farklı yerleşme biçimleri oluşur (Roberts, 1996).

3.2.1. KİREÇ KÖYÜ (DURSUNBEY)

3.2.1.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Dursunbey, coğrafi yönden Ege Bölgesi sınırları içerisinde yer almakla birlikte, arazi yapısı itibariyle dağlık ve çok engebeli bir karaktere sahiptir. İlçenin en yüksek dağı Alaçam Dağı'dır (1683m.). İlçe arazisinin büyük bir kısmı orman ile örtülüdür.

Resim 3.4.

Kireç Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: İç Batı Anadolu ve karasal ikliminin etkisi altındadır. Uzun yıllar sıcaklık ortalamaları Şubat ayı sıcaklığı 3,6- 5,9 °C arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 21,7-24,7 °C arasındadır.

Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 500,5-759,3 mm arasındadır.

Resim 3.5.

Kireç Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşimin rakımı: ~ 350 m.

Dağlar: Güneydoğusunda Alaçam Dağı (1683m) ve

Kuzey doğusunda Balaban Dağı (1270m.) bulunmaktadır.

Akarsu: Kille Çayı kırsal yerleşmenin, güneyinden geçmektedir.

Su Havzası: Susurluk Su Havzası İçinde yer almaktadır.

Yeraltı Kaynakları: Kireç ocakları bulunmaktadır.

Doğal Çevre Sorunları: Köyde yapılan mülakat ve anket sonuçlarına göre; Köyde yaşayanların %44'ü doğal bozulma olduğunu söylemiştir.

Bunun başlıca nedenleri;

- Beton yapılaşma
- Kanalizasyon sistemindeki sızıntıdan dolayı suyun kirlenmesi
- Teknik alt yapı eksiklikleri (kanalizasyon ve su şebekesi yetersizliği)
- Sulama olarak belirtilmiştir.

3. 2.1.2. Yerleşme Özellikleri

Kireç Köyü, Dursunbey- Balıkesir karayoluna yaklaşık üç km mesafededir. Balıkesir-Kütahya güzergâhında konumlanan Kireç köyünün diğer yerleşim merkezleri ile bağlantısı mevcut demiryolu ağı ile sağlanmaktadır. Çalışmanın yapıldığı dönemde tren bağlantısı süresiz olarak bakıma alınmış, istasyonun hizmetine son verilmiştir. Bu durumun günlük yaşamı ve köyün ekonomisini önemli ölçüde etkilediği gözlemlenmiştir. Köyün yer seçiminde ve gelişmesinde etkili olan demiryolunun hizmet dışı kalması ile karayolu erişiminin yetersizliği ortaya çıkmıştır. Köyde geçim kaynağı tarım ve hayvancılık iken 1960 larda Almanya'ya büyük bir göç verilmiştir. Bu göç sonucu köy neredeyse boşalmıştır. Bugün köyde sadece yaşlı nüfus yaşamaktadır. Köyde görevli kamu çalışanlarının 3 çocuğu dışında çocuk olmadığı için, ilk ve orta öğretim binaları kapatılmıştır.

Bugün toprak büyüklüğü aile başına en az 10 dönüm, en çok 200 dönüm ve ortalama 25 dönümdür. Köyde tarım ve hayvancılık eskisi gibi yaygın değildir, toprakların çoğu ekilmemektedir. Emekli geliri ile yaşayan ailelerin sayısı fazladır.

Resim 3.6.

Kireç Köyünde Yeni Yapılaşma

Resim 3.7.

Kireç Köyü Tren İstasyonu

Köy meydanı ve yakın çevresinde geleneksel organik dokuya rastlanmaktadır. Çevrede ise, büyük bahçeler, dar sokaklar ve ara geçitler izlenmektedir. Özgün doku karakterini yansıtan evler harap durumdadır. Almanya'dan kesin dönüş yapanların, köyde kente özgü modern konut tiplerini tercih ederek inşa ettikleri gözlemlenmiştir. Yerleşimin karayoluna doğru yönelen gelişme alanında bu tip yapılara sıklıkla rastlanmaktadır Köyün geleneksel dokusu bu şekilde değişime uğramıştır.

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı

KİREÇ KÖYÜ - DURSUNBEY

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

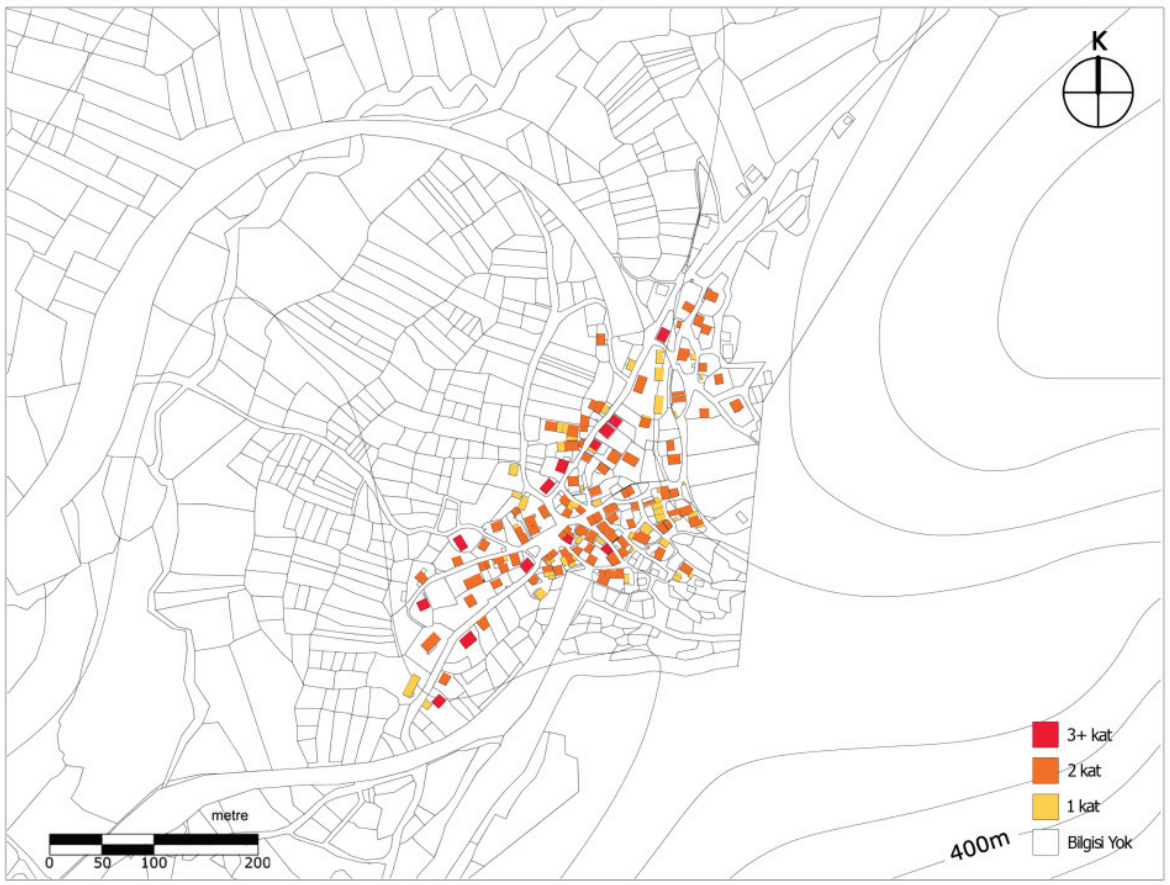
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | KİREÇ KÖYÜ - DURSUNBEY

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı

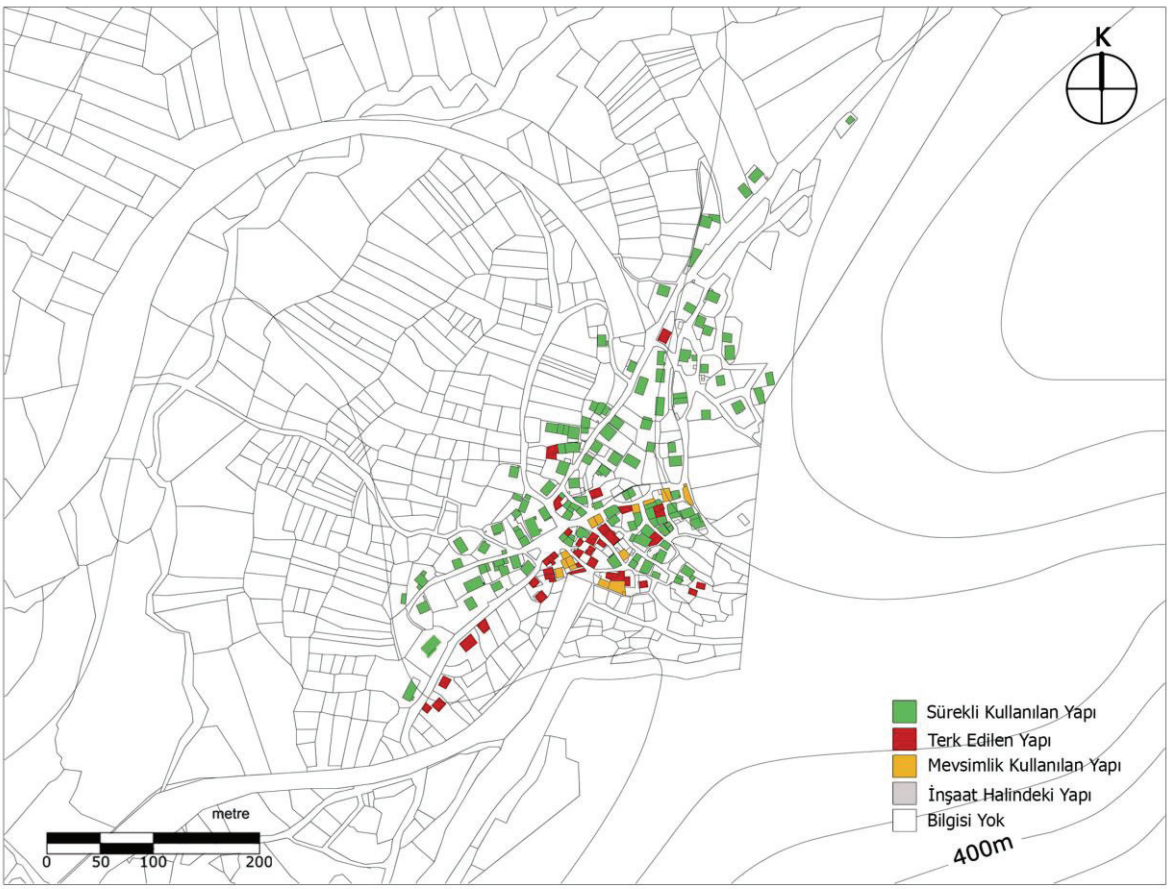
KİREÇ KÖYÜ - DURSUNBEY

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu

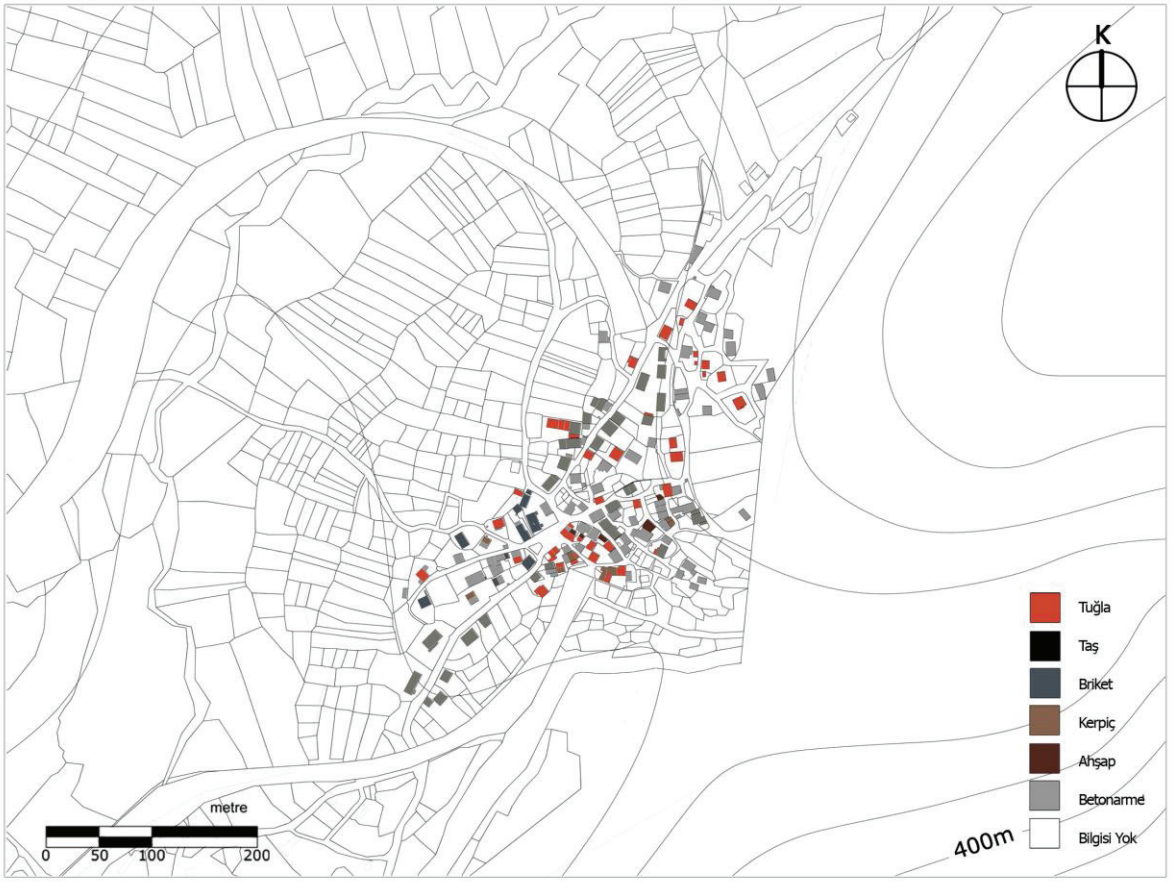
KİREÇ KÖYÜ - DURSUNBEY

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri

KİREÇ KÖYÜ - DURSUNBEY

3.2.1.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

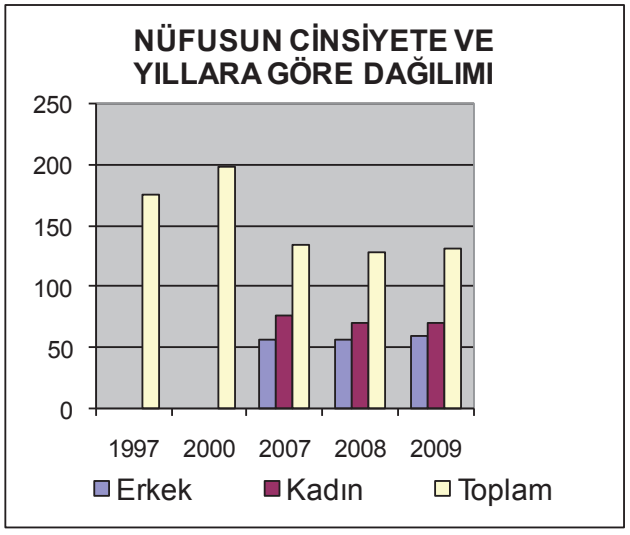
Kireç Köyü'nün TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 131 olarak belirlenmiştir. 1997, 2000, 2007, 2008 ve 2009 yılı nüfus verileri incelendiğinde; 1997 ve 2000 yılları arasında %13 oranında bir artış olduğu, sonrasındaki sayımlarda nüfusta azalma yaşandığı görülmektedir.

Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	175		
2000	198		
2007	134	57	77
2008	128	57	71
2009	131	60	71

Tablo 3.1:

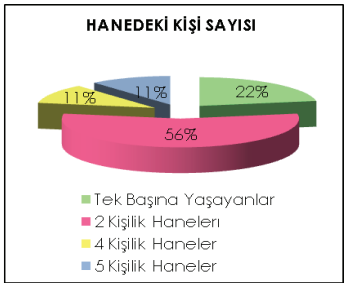
Kireç Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı verileri, www.yerelnet. org, 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

Grafik 3.1 :

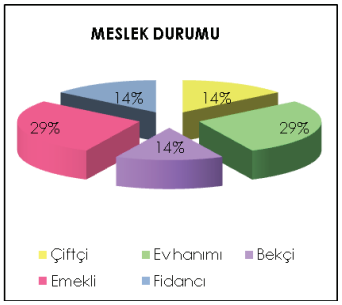
Kireç Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

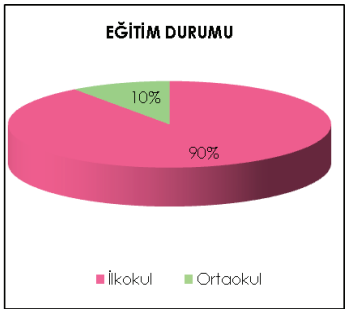
Grafik 3.2: Kireç Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.3: Kireç Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Grafik 3.4: Kireç Köyü'nde Meslek Durumu

Grafik 3.5: Kireç Köyü'nde Eğitim Durumu

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre kadın-erkek nüfusu oranlarının birbirine yakın olduğu ve bu oranın değişmediği görülmektedir.

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 2 kişiden oluşan ailelerin oranı %56 ile ilk sırada yer almakta, tek kişiden oluşan aileler %22'lik oranla ikinci sırada yer almaktadır.

Ortalama aile büyüklüğü 2,3'dür.

Köyde %59'luk oranla en çok 65 yaş üzeri kişi yaşamaktadır. Bu oranın ardından %35'lik bir oranda 50-65 yaş arası nüfusun geldiği görülmektedir. Bu oranlar değerlendirildiğinde nüfusun %94'ünün 50 yaş üstünde olduğu görülmektedir.

Anket yapılan köy sakinlerinin %75'i köyden göç etmek istemediklerini söylemişlerdir. Geriye kalan %25'in yalnızlık sebebiyle gitmek istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Köy üç önemli nüfus hareketi ile değişikliğe uğramıştır. Köyün içinden geçen demiryolunun yapımında (1930 lar) nüfus artışı yaşanmış, yerleşim büyüyerek nahiye/bucak merkezi olmuştur. Daha sonra demiryolunda çalışan işçilerin ve ailelerinin ayrılmasıyla nüfus kaybetmeye başlayan köy, 1960'larda Almanya'ya büyük bir göç vermiştir. Bu göç sonucu köy neredeyse boşalmıştır. 1980 den sonra bucak statüsünü kaybetmiş, idari birimler ve daha sonra da okul kapanmıştır.

Almanya'ya gidenlerin emekli olup gelmesiyle köy nüfusu bir dönem az da olsa artmıştır. Şu an köyde sadece yaşlı nüfus yaşamaktadır. Köyde görevli kamu çalışanlarının 3 çocuğu dışında çocuk yoktur.

Köyde önemli bir yaz-kış nüfus farkı yoktur. Sadece birkaç hane Almanya'dan tatil geçirmek üzere gelmektedir.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, emeklilerin %29'luk bir orana sahip olduğu görülmektedir. Yine aynı oranda ev hanımlarının olduğu ve %14'lük oranla diğer mesleklerin takip ettiği görülmektedir.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde ilkokul ve ortaokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir.

Köyde 4 aile otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Kireç köyü Balıkesir ilinin doğusunda, Balıkesir- Dursunbey karayolunun 3 km güneyinde yer almaktadır. Kireç karayolu ile Balıkesir'e 52, bağlı olduğu Dursunbey ilçesine 31 km uzaklıktadır.

Köyün diğer önemli ulaşım bağlantısı köyden geçen İzmir- Kütahya demiryoludur.

Her gün köy dışına giden bulunmamaktadır.

Haftalık olarak köy dışına gidenlerin oranı %22'dir.

Günlük alışveriş, Köy içinden ve Dursunbey'den yapılmaktadır.

Dayanıklı tüketim malları Köy içinden ve Dursunbey'den karşılanmaktadır.

Anket uygulanan köy sakinleri, Köy dışına çok fazla çıkmadıkları için ulaşımda sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir.

Bir sure öncesine kadar gün içinde sık aralıklarla geçen trenle Balıkesir'e ulaşımı sağlanan köy, demiryolundaki tadilat çalışmaları nedeniyle bu bağlantıdan mahrum kalmıştır. Başka bir toplu ulaşım imkânı bulunmayan köyde 4 adet özel araç ile ulaşım sağlanmaktadır. Özel araç bulunamadığı durumda köy halkı anayola 3 km yürüyerek köy minibüslerine ulaşabilmektedir.

Ekonomik Faaliyetler

Köy sulama imkânları olan bir köydür. Daha önce nar, ipekböcekçiliği ve meyvecilik gibi tarımsal faaliyetler köyde önemli ekonomik faaliyetler iken, göçler sonucu yaşanan nüfus kaybı ile bunlar yok olmuştur. Köyde bugün kendine yeterli üretim yapılmaktadır.

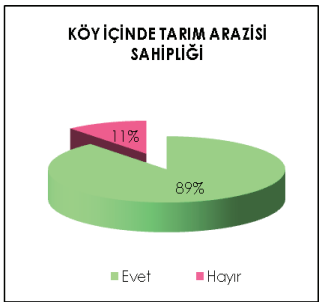
Köy çevresinde eskiden etkin olan kireç ocağı ve demiryolu inşaatı köye ekonomik canlılık getirmiştir. Ancak bugün köyün durgun hatta geriye giden bir ekonomik yapısı olduğu söylenebilir. Bu da köyde ticari tarımın pek fazla yapılmadığını göstermektedir.

Almanya'dan ya da diğer kamu kurumlarından emeklilik geliri olan yaşlı nüfus tarımsal faaliyetlerini bırakmıştır. Birçok tarım arazisi ekilmemektedir.

Daha önce aktif olan tarım kredi kooperatifi de kapanmıştır.

Köyde 2 bakkal, 1 kahvehane bulunmaktadır.

Köyde birçok konut ve tarla boş olmasına rağmen satılık arsa-arazi ve konut yoktur. Sorulduğunda arazinin dönümünün yerine göre 100 TL ile 1000 TL arasında değiştiği söylenmiştir.

Grafik 3.6: Kireç Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği

Köyde Yetiştirilen Tarım Ürünleri: Arpa, Buğday, Meyve, Nar, Biber, Kavun, Karpuz, Sebze, Domatestir.

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Nar (%20)
2. Sebze (%20)
3. Domates (%10)

Köyde 100 adet Büyükbaş ve 300 adet Küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Aile başına ortalama 2 adet büyükbaş, 5–6 adet küçükbaş hayvan düşmektedir.

Aile başına en az 10 dönüm, en çok 200 dönüm olmak üzere ortalama toprak büyüklüğü 25 dönümdür.

Yapılan anketlerde köy sınırları dışında tarım arazisi olan kişilere rastlanmamıştır.

Tarımsal ürünlerin satımı gerçekleşmemektedir. Kendileri için üretmektedirler.

Köyde üretilen hayvansal ürünlerin %50'si mandıralara satılmaktadır.

Köyde toplam 3 traktör vardır.

Kullanıcı Mekân İlişkisi

Ankete katılanların evleri %43 oranında en çok 1980-2000 yılları arasında inşa edilmiştir. %29'unun 1940-1960 arası, %28'inin ise; 1920-1940 arası inşa edildiği görülmektedir.

Anket uygulanan köy sakinleri, %67'lik bir oranda yeni bir ev ihtiyacı hissetmemektedir. Yeni ev yapmak isteyenler ise; özellikle köyde sağlık ocağı çevresinde ev yapmayı düşünmektedirler.

Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; serin olması, konumu ve evin büyüklüğü olarak belirtmişlerdir. Evin eksiklikleri ise; rutubet, su sızdırması, çatı sorunları ve ambarın küçük olmasıdır.

Köyün Mekânsal Dinamikleri

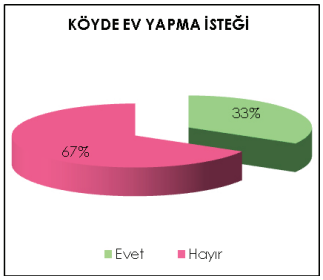
Köyde hayvanların %40'ı ahırlarda, %20'si kümeslerde, bahçede ve kışla da barınmaktadır.

Köyde ürünlerin %40'ı dondurucuda, %40'ı evde, %20'si ambarlarda depolanmaktadır.

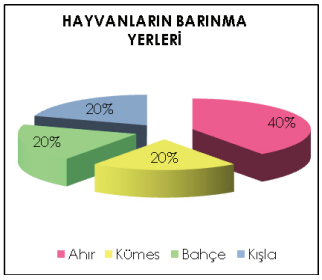
Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; doğal güzellikleri ve komşuluk ilişkilerini göstermişlerdir. Köyün eksiklikleri olarak ise; okul olmayışı, ulaşım güçlüğü, tren seferlerinin azalması, işsizlik, nüfus azalması, kanalizasyon, su şebekesi sorununu göstermişlerdir.

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; trenin yeniden faaliyete geçmesi, altyapının inşa edilmesi, arazilerin düzenlenmesi cevapları verilmiştir.

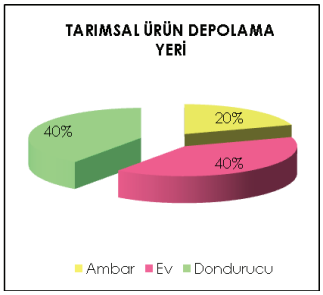
Ankete katılanların %56'sı köyde doğal bozulma olmadığı ancak; betonlaşma ve kanalizasyon sistemindeki sızıntıdan dolayı suyun kirlenmesinin doğal sorunlar yarattığı görüşündedir.

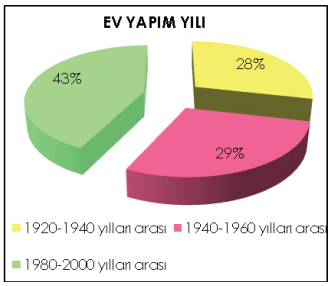
Grafik 3.7: Kireç Köyü'nde Ev Yapma İsteği

Grafik 3.8: Kireç Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri

Grafik 3.9: Kireç Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

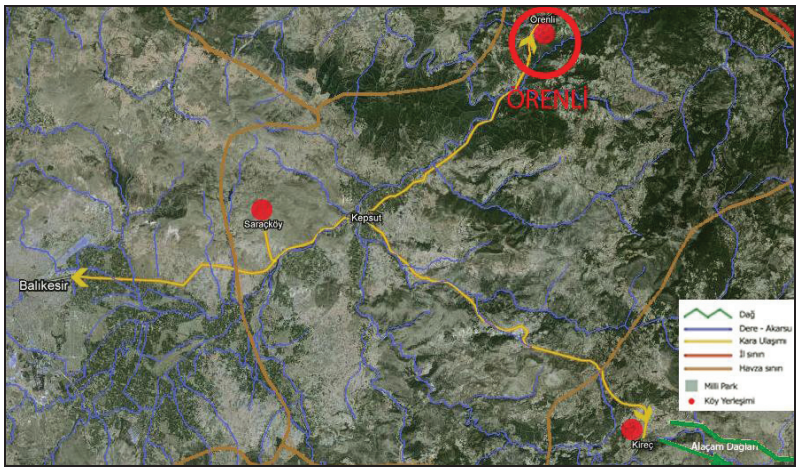
Grafik 3.10: Kireç Köyü'nde Ev Yapım Yılı

3.2.2. ÖRENLİ KÖYÜ (KEPSUT)

3.2.2.1. Doğal Yapı Bileşenleri

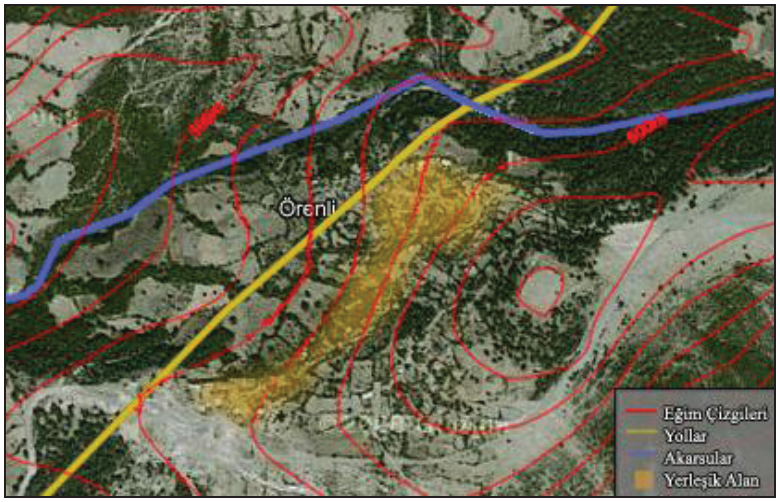
İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: İlçenin kuzeyinde Susurluk, batısında Balıkesir Merkez ilçesi, güneyinde Bigadiç, doğusunda Dursunbey, kuzey doğusunda Bursa Mustafakemalpaşa vardır. Balıkesir il merkezine uzaklığı ise 26 km dir.

Resim 3.8:

Örenli Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Ege Bölgesi ve Karadeniz iklimi arasında geçiş bölgesi oluşturmaktadır. İlçede yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağmurlu geçer. Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 4,9-5,9 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 22,8-24,5 oC arasında gerçekleşmektedir. Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 571,5-758,2 mm arasındadır. Kışlar ova bölgesinde yağmur, dağlık bölgelerinde ise yağmur ve kar şeklinde görülür.

Resim 3.9:

Örenli Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşimin rakımı: ~ 550 m.

Dağlar: Kuzeydoğusunda Çobandede Tepesi yer almaktadır.

Akarsu: Susurluk Çayına yakındır.

Su Havzası: Susurluk Su Havzası içinde yer almaktadır.

Yeraltı Kaynakları: Kurşun, bakır madenleri ve talk, mermer ocakları bulunmaktadır.

Doğal Çevre Sorunları:

Köyde yapılan anketlere göre; köyde yaşayanların %18'i doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Bozulmanın başlıca nedenleri olarak;

- Yapılaşmada bozulmanın olması
- Ormanın yapılaşmaya başlaması
- Beton yapılaşma
- Sulama olarak belirtilmiştir.

Köyde 2B alanları bulunmakta ve ağırlıklı olarak tarım amaçlı kullanılmaktadır.

3.2.2.2. Yerleşme Özellikleri

Örenli köyü, Balıkesir'e yaklaşık 50 km, Kepsut ilçe merkezine 25 km mesafede dik bir yamaca kurulmuş bir dağ köyüdür. Örenli ile yakın köyler arasında coğrafi engeller bulunmaktadır. Köye erişimin bir dağ yolu ile sağlanmasının köyün geleneksel dokusunun korunmasında etken olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, coğrafi konumunun köyün ekonomik gelişimini olumsuz yönde etkilediği nüfusun giderek azalmasından izlenmektedir.

Resim 3.10:

Örenli Köyünde Tahıl Ambarı

Köy kısmen 2B arazisi üzerinde gelişmiştir. Eğimli arazi içedönük bir köy dokusunu oluşturmuştur. Köyün karşılama mekânı olan kahve bakkal dışında parsellerin büyük kısmı eğimli arazide yer alır. Köyde avlular ve konutlar özgün yerel malzeme ile inşa edilmiş patikalar, geçitler ve merdivenlerle birbirine bağlanmaktadır.

Resim 3.11:

Örenli Köyünde Geleneksel Dokuda Parseller Arası Geçişler

Örenli köyü, eğimli arazisi ve doğası ile uyumlu bir organik yerleşim dokusuna sahiptir. Evler arasındaki geçişler, ortak avlu kullanımları sosyal dokudaki komşuluk ve akrabalık bağlarının mekânsal yansımalarıdır.

Köyün nüfusu giderek azalmıştır ve köyde az sayıda yaşlı nüfus yaşamaktadır. Geçmişte verimli tarım arazilerinin varlığı belirtilmiştir.

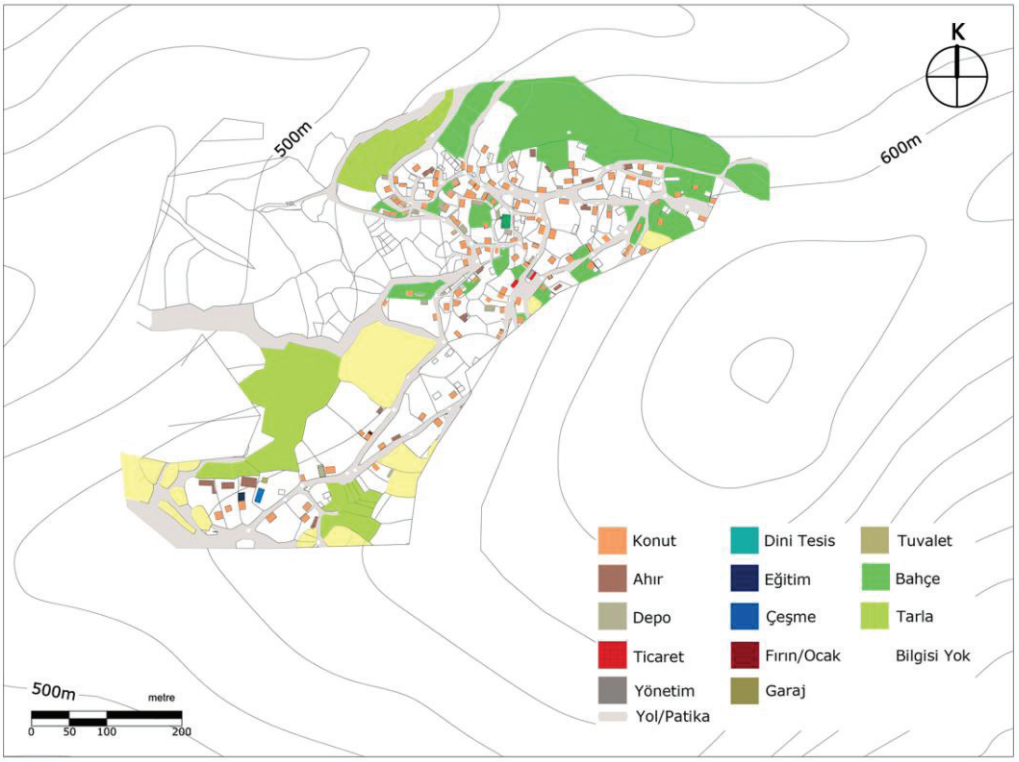
Köyün içinden geçen akarsuyun kuruması sonucu, susuz tarıma zorunlu olarak geçilmiştir. Bugün tarım arazilerinin dörtte biri boş kalmıştır. Köyde geçmişte geçim kaynağı olarak tarım ve hayvancılık olduğu terkedilmiş yapılardan anlaşılmaktadır. Ahır ve tahıl ambarı amacıyla inşa edilen yapılar köhneleşmiş ve çok azı kullanılmaktadır.

Köy yamaçta konumlandığı için gelişme alanı ormana dayanmıştır. Köyün girişindeki düzlükte köyün özgün dokusunu yansıtmayan seyrek doku özelliği gösteren betonarme yapılar kentsel izler taşımaktadır.

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

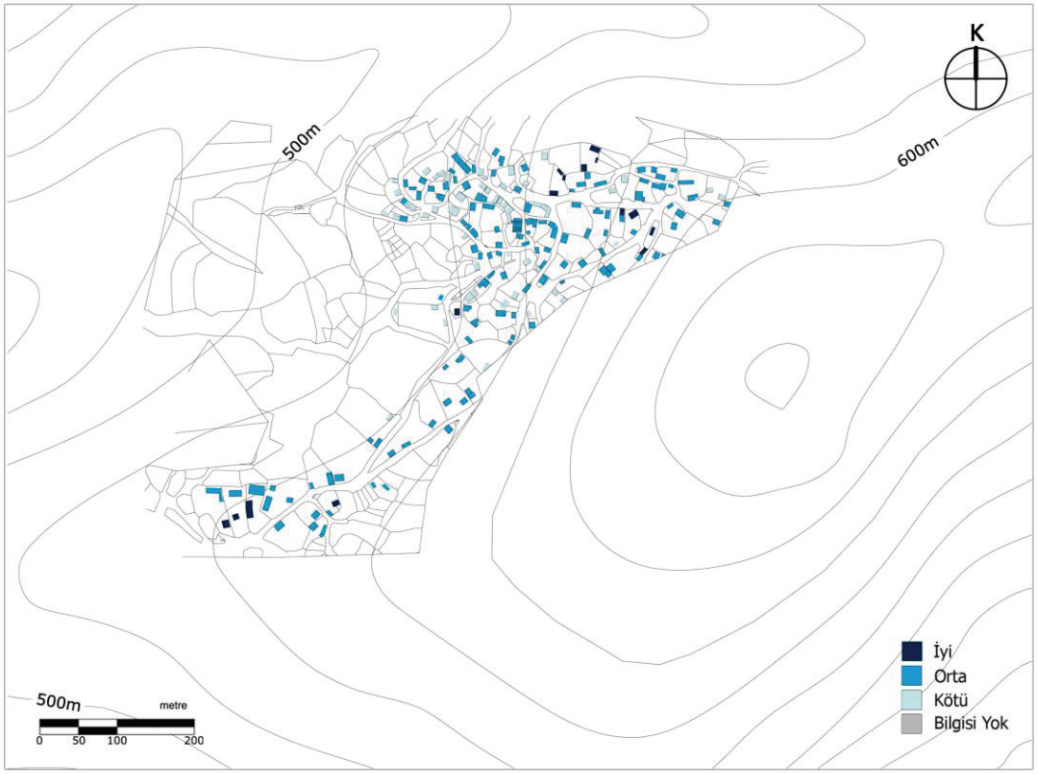
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı

ÖRENLİ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

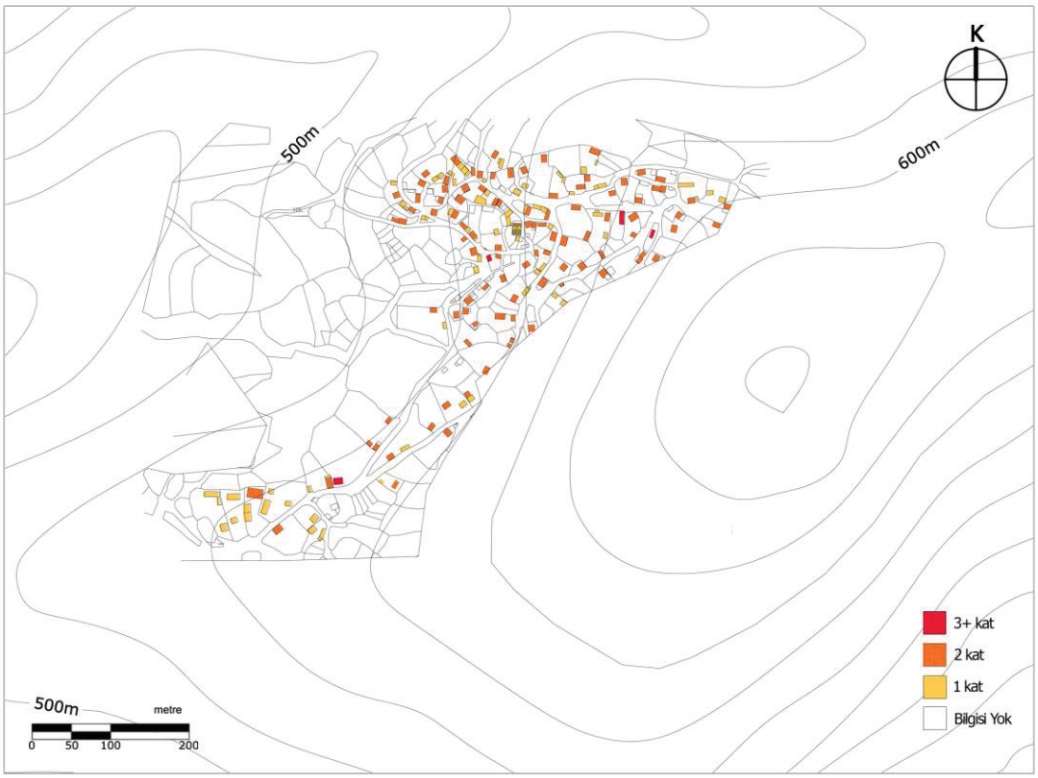
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | ÖRENLİ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

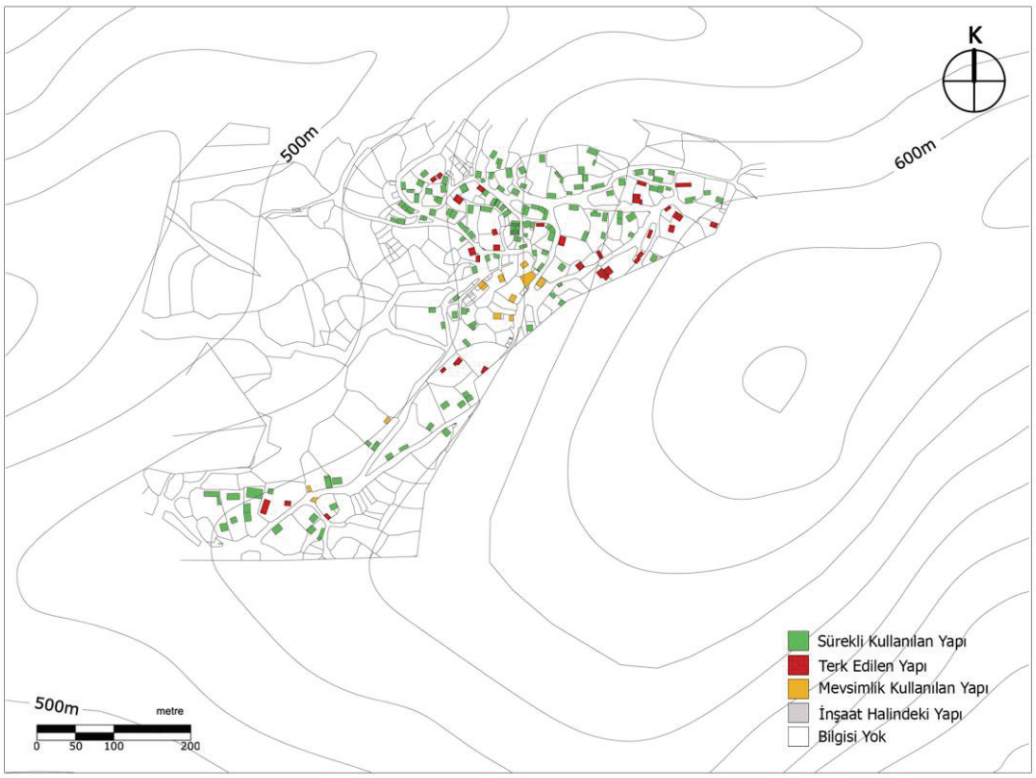
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı

ÖRENLİ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

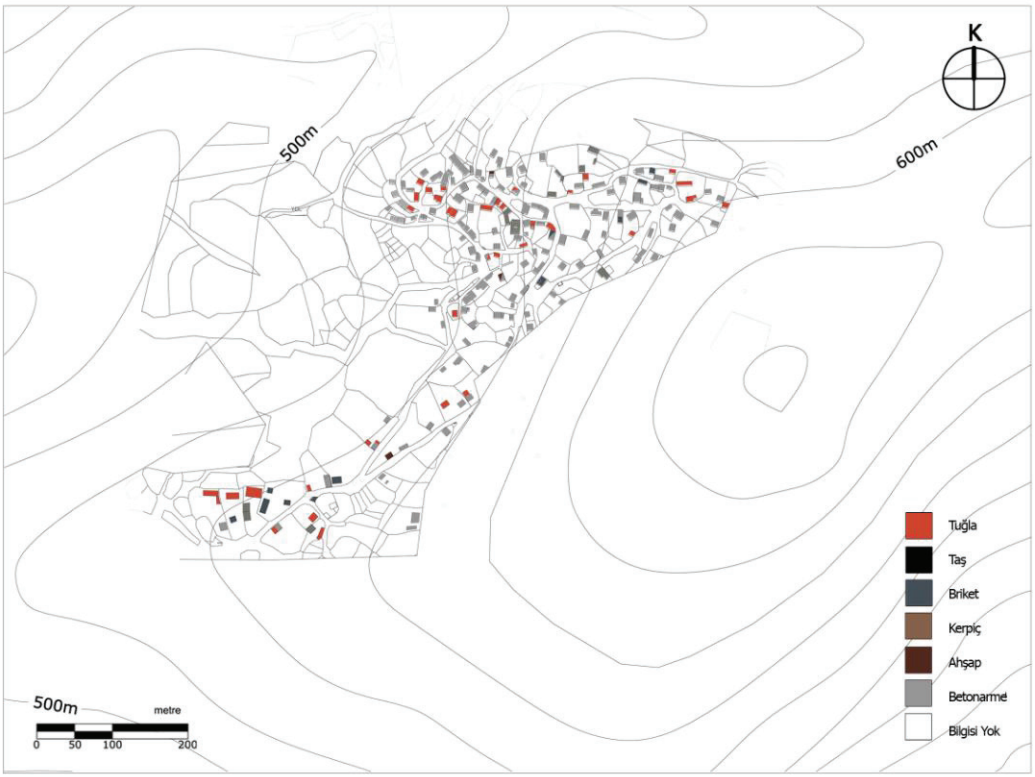
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu | ÖRENLİ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri

ÖRENLİ KÖYÜ - KEPSUT

3.2.2.2. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Örenli Köyü'nün TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 259 olarak belirlenmiştir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 nüfus verileri incelendiğinde 1997-2007 arasındaki dönemde nüfusta artış olduğu, 2000-2007 arasında da %16 oranında nüfus kaybı olduğu görülmektedir. 2007-2009 arasında da köy nüfusunda azalmanın devam ettiği söylenebilir.

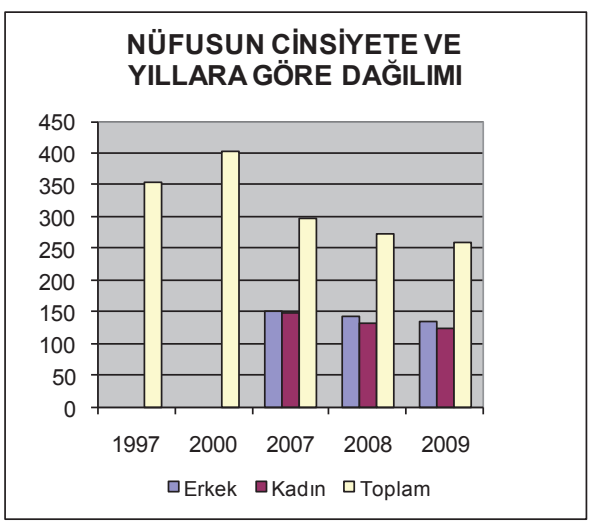
Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	354		
2000	402		
2007	297	150	147
2008	274	142	132
2009	259	135	124

Tablo 3.2:

Örenli Köyü'nde Nüfus Gelişimi

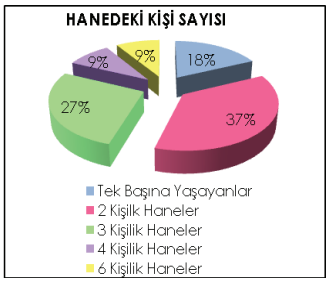
Kaynak: 1997, 2000 yılı verileri, www.yerelnet.org, 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu ancak erkek nüfusunun kadın nüfusuna göre yüksek olduğu görülmektedir.

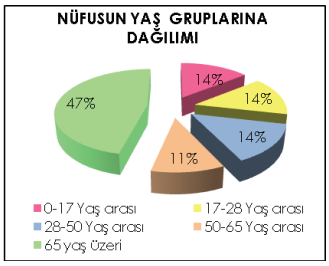

Grafik 3.11:

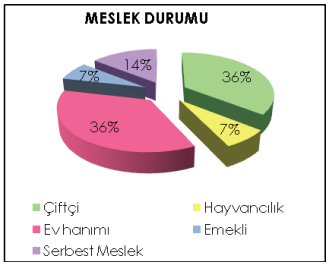
Örenli Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 3.12: Örenli Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.13: Örenli Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Grafik 3.14: Örenli Köyü'nde Meslek Durumu

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 2 kişiden oluşan ailelerin oranı %37 ile ilk sırada yer almakta, 3 kişilik hanelerin oranının %27 olduğu görülmektedir. Tek kişilik aileler %18'lik oranla üçüncü sırada yer almaktadır. Ortalama aile büyüklüğü 2,6'dır.

Köyde %47'lik oranla en çok 65 yaş üstü kişi yaşamaktadır. Diğer yaş grupları dengeli bir şekilde dağılmıştır.

Köyde anket yapılan hane halkı üyelerinin hiçbiri göç etme isteği taşımamaktadır.

Köyde 93 Balkan Harbi ile gelen Manav, Yörük, Çerkez ve Muhacirler yaşamaktadır.

"40 hane Manav, 30 hane Karakeçili, 5 hane Muhacir, 2 hane Çerkez'dir" (Kaynak: Ayhan, Kır, Soykan, 2004).1970'lerde dışarıya göç başlamıştır. 1980'lerde durağan bir nüfus görülmüştür.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, %36'lık oranla en çok çiftçi ve ev hanımının bulunduğu görülmektedir. Diğer meslek grupları %7 ile eşit oranda çıkmıştır.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %82'sinin ilkokul mezunu %18'inin ortaokul mezunu olduğu görülmektedir.

Köyde hanelerin %20'si otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Her gün köy dışına çıkan bulunmamaktadır.

Haftalık köy dışına çıkanların oranı %73'tür.

Günlük alışveriş Kepsut ve Örenli'den yapılmaktadır.

Dayanıklı tüketim mal ihtiyacı Kepsut ve Örenli'den karşılanmaktadır.

Ekonomik Faaliyetler

Örenli köyü çevresinde kurşun, bakır madenleri, talk ve mermer ocakları bulunmaktadır (Soykan, 2004).

Köyde 2B arazileri bulunmaktadır.

Zamanında tarım arazi olarak açılan alanların bugün yaklaşık dörtte biri boştur. Genellikle kuru tarım yapılmakta ve buğday, arpa, yulaf ve nohut yetiştirilmektedir.

Tarımın yanı sıra hayvancılık da yaygın olarak yapılmaktadır. Kooperatif yoluyla toplanan süt tek bir süt fabrikasına satılmaktadır.

Köyde yetiştirilen tarım ürünleri; buğday, nohut, arpa mısır, susam, domates, fasulyedir.

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Buğday %28
2. Nohut %17
3. Mısır %17

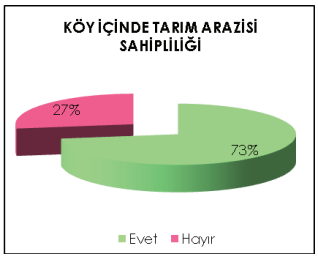
Hayvan sahipliliği araştırması sonucuna göre; köyde 500 adet büyükbaş ve 500 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Köy muhtarından alınan bilgilere göre aile başına düşen toprak büyüklüğü 30 ile 100 dönüm arasında değişmektedir.

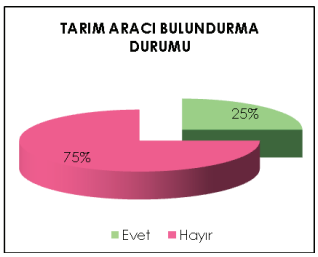
Ankete cevap verenlerin köy dışında tarım arazileri bulunmamaktadır. Tarımsal ürünleri sadece anlaşmalı un fabrikasına satmaktadırlar. Hayvansal ürün satımı sütçülere ve yemcilere yapılmaktadır.

Tarım aracı bulunanların oranı %25'tir.

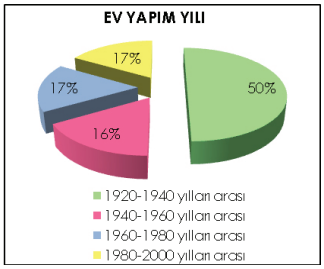
Muhtardan alınan bilgiye göre köyde 20-25 adet traktör bulunmaktadır.

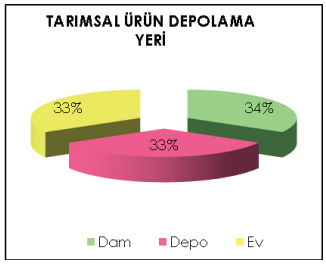
Grafik 3.15: Örenli Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği

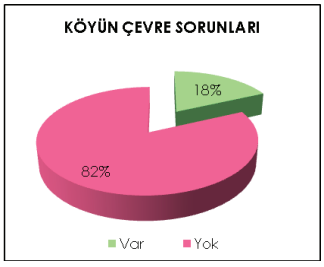
Grafik 3.16:Örenli Köyü'nde Tarım Aracı Bulundurma Durumu

Grafik 3.17: Örenli Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Grafik 3.18: Örenli Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

Grafik 3.19: Örenli Köyü'nde Çevre Sorunları

Kullanıcı Mekân İlişkisi

Ankete katılanların evleri %50 oranında en çok 1920-1940 yılları arasında inşa edilmiştir. %33'ünün de 1960-1980 yılları arasında inşa edilmiştir. Anket uygulanan köy sakinleri, köyde yeni ev yapmayı düşünmemektedirler.

Ankete katılanlar evlerinin iyi özelliklerini; serin olması, mutfağı – bahçesi – balkonu gibi mimari özellikleri, sessiz, sakin olması ve rahat olması olarak belirtmişlerdir.

Köyün Mekânsal Dinamikleri

Ankete cevap veren köy sakinlerinin tüm hayvanları ahırda barınmaktadır.

Köyde ürünlerini eşit oranda damda, depoda ve evde depolamaktadır.

Ankete katılanlar köyün iyi özellikleri olarak; doğal güzellikleri, havası, suyu ormanı ve yeşil olması olarak göstermişlerdir.

Köyün eksiklikleri olarak; okul, sağlık ocağı gibi donatı eksikliği, ulaşım ve sulama sorunları belirtilmiştir. Köyde mekânsal beklentilere ilişkin sorulara; sulama kanalları, sağlık ocağı ve yolların iyileştirilmesi cevapları verilmiştir.

Köyde yaşayanların %18'i doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Diğer sorunlar ise;

- Yapılaşmada bozulmanın olması,
- Ormanın yapılaşmaya başlaması,
- Betonlaşma şeklindedir.

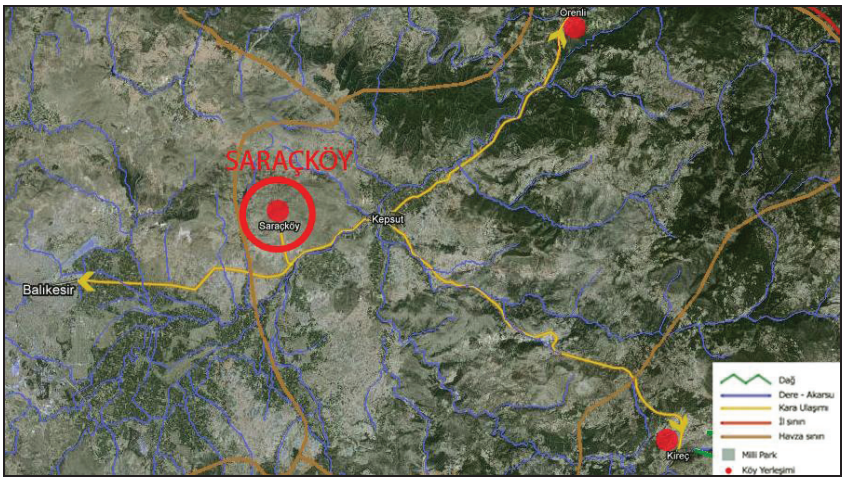
Örenli Köyü-Kepsut

3.2.3. SARAÇ KÖYÜ (KEPSUT)

3.2.3.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: İlçenin kuzeyinde Susurluk, batısında Balıkesir Merkez İlçesi, güneyinde Bigadiç, doğusunda Dursunbey, kuzey doğusunda Bursa Mustafakemalpaşa vardır. Balıkesir il merkezine olan uzaklığı ise 26 km dir.

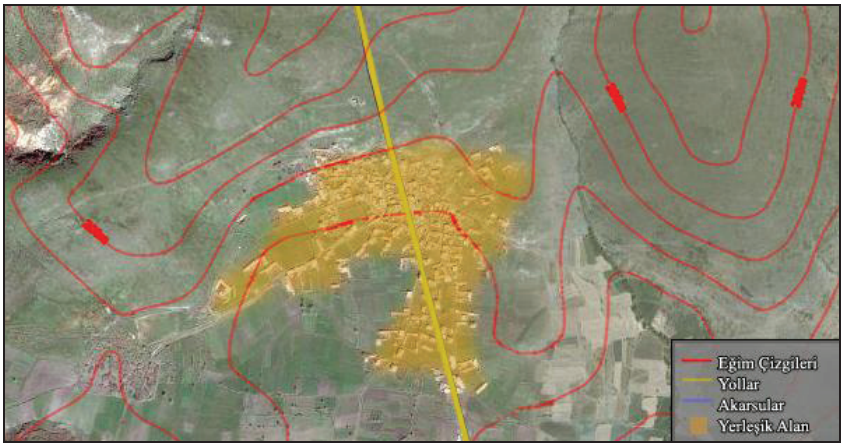
Resim 3.12:

Saraç Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Ege Bölgesi ve Karadeniz iklimi arasında geçiş bölgesi oluşturmaktadır. İlçede yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağmurlu geçer.

Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 4,9-5,9 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 22,8-24,5 oC arasında gerçekleşmektedir. Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 571,5-758,2 mm arasındadır.

Kışlar ova bölgesinde yağmur, dağlık bölgelerinde ise yağmur ve kar şeklinde görülür.

Resim 3.13:

Saraç Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşimin rakımı: ~ 270 m.

Akarsu: Susurluk Çayına yakındır.

Su Havzası: Susurluk Havzası içinde yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları: Köyde yapılan anketlere göre;

Köyde yaşayanların %33'ü doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Bozulmanın başlıca nedenleri olarak;

Altyapının yetersiz olması (içme suyu), derenin kapatılmak istenmesi belirtilmiştir.

3.2.3.2. Yerleşme Özellikleri

Saraç köyü Kepsut ilçesinin batısında, Balıkesir merkez ilçe sınırlarına yakın bir ova köyüdür. Balıkesir- Kepsut karayolunun kuzeyinde yer alır. Köy kuzey-doğu yönünde eğimli bir araziye yerleşmiştir. Çevresinde mera ve tarım arazileri mevcuttur. Köy yakınlarında Sarıkaya mağarası ve Suyunağzı adında romatizmaya iyi gelen bir sıcak su kaynağı vardır.

Saraçköyü çiftlik arazisi üzerine kurulmuş bir muhacir köyüdür. 1878 yılında 93 muhacirleri buraya yerleşmiş, 1924 te Mora- Yenişehir'den mübadele sonucu 17 hane gelmiştir. Köy kültürel olarak homojen bir yapıda gelişmiştir. Almanya'da oturup yazları buraya tatile gelen yaklaşık 20 aile vardır.

Köyün nüfusu TUİK 2009 verilerine göre 707 dir. 1997–2000 arasında bir azalma olmuş, 2000–2007 arasında artış göstermiş ve 2000–2007 arasında ise yeniden düşüş yaşanmıştır. Köyde daha çok orta ve genç yaş grubunun yaşadığı görülmektedir. Ortalama aile büyüklüğü 4,5 kişidir.

Resim 3.14:

Saraç Köyünün Kuzey Doğusundan Köye Bakış

Köyün istihdam yapısı ile birlikte günlük yaşantısı da hızlı bir değişim yaşamıştır. 1974 yılında köye 1 km mesafede kurulan elyaf fabrikasının köye etkisi sınırlı olmuş, daha sonra 1985 yılında aynı fabrikanın çuval üretmeye başlamasıyla köyün yaşantısı değişmiştir. Bu fabrikanın etkisiyle tarımsal faaliyetler azalmış, erkekler, kadınlar ve gençler fabrikada çalışmaya başlamıştır. Fabrika çalışanlarının dörtte bire yakını Saraç köyündendir. Köyde bu fabrika ile bağlantılı olarak fason iş yapan atölyeler de bulunmaktadır. Yakınlarda hayvan yemi olarak kemik işleyen bir fabrika daha vardır.

Resim 3.15:

Kuzey Doğudaki Planlı Gelişme Alanının Görünüşü

Köyde tarımsal faaliyetler azalmış olsa da merkeze yakın olmasının da etkisiyle ticari tarım yapılmaktadır. Buğday, arpa, nohut, silajlık mısır TMO ve tüccara satılmaktadır. Tarımsal kalkınma kooperatifi etkin çalışmaktadır. Meraların azalmış olmasına rağmen hayvancılık devam etmektedir. Büyükbaş hayvan sayısı 500–600 (hane başına 5), Küçükbaş hayvan sayısı 1000 dir. Muhtardan alınan bilgiye göre köyde toplam 100 traktör, 20 otomobil, 10 kamyonet ve 2 kamyon vardır. Köydeki ticari kullanımlar diğer köylere göre fazladır. Köyde inşaat faaliyetleri nedeniyle dışarıdan inşaat işçisi ve yakındaki fabrikada çalışmak üzere işçi gelmektedir.

Resim 3.16:

Saraç Köyünde Bir Kahve

Saraç köyünün geleneksel dokusu konsantrik şekilde oluşmuş, köy daha sonra ana ulaşım aksı boyunca fabrikanın olduğu yöne doğru gelişmiştir. Köyün kuzey doğusunda Köy Kanunu'na göre ortalama 500 m2 lik parsellere ayrılmış bir gelişme alanı vardır. Burada fazla konut yapılmamış, ana gelişme güneyde olmuştur.

Resim 3.17:

Saraç Köyünde Planlı Gelişme Alanı ve Bağlantı Yolu

Köyde geleneksel dokudaki parseller üzerinde yeni yapılaşma çok yaygındır. Gelirin artmasıyla eski evler terk edilerek, aynı parsele yeni betonarme, daha büyük ve daha çok katlı evler yapılmaktadır. Köy merkezinde ve çevresinde çok sayıda 3 katlı konut bulunmaktadır.

Resim 3.18:

Saraç Köyünde Sokak Boyunca Eski ve Yeni Konutlar

Resim 3.19:

Parselde Eski ve Yeni Konut Bir Arada

Resim 3.20:

Saraç Köyü'nde Yeni Konutlar

Yeni konutlar sakaktan ve yan parsellerden yüksek tuğla duvarlarla ayrılmaktadır. Köy dokusu geçirgen niteliğini kaybetmektedir.

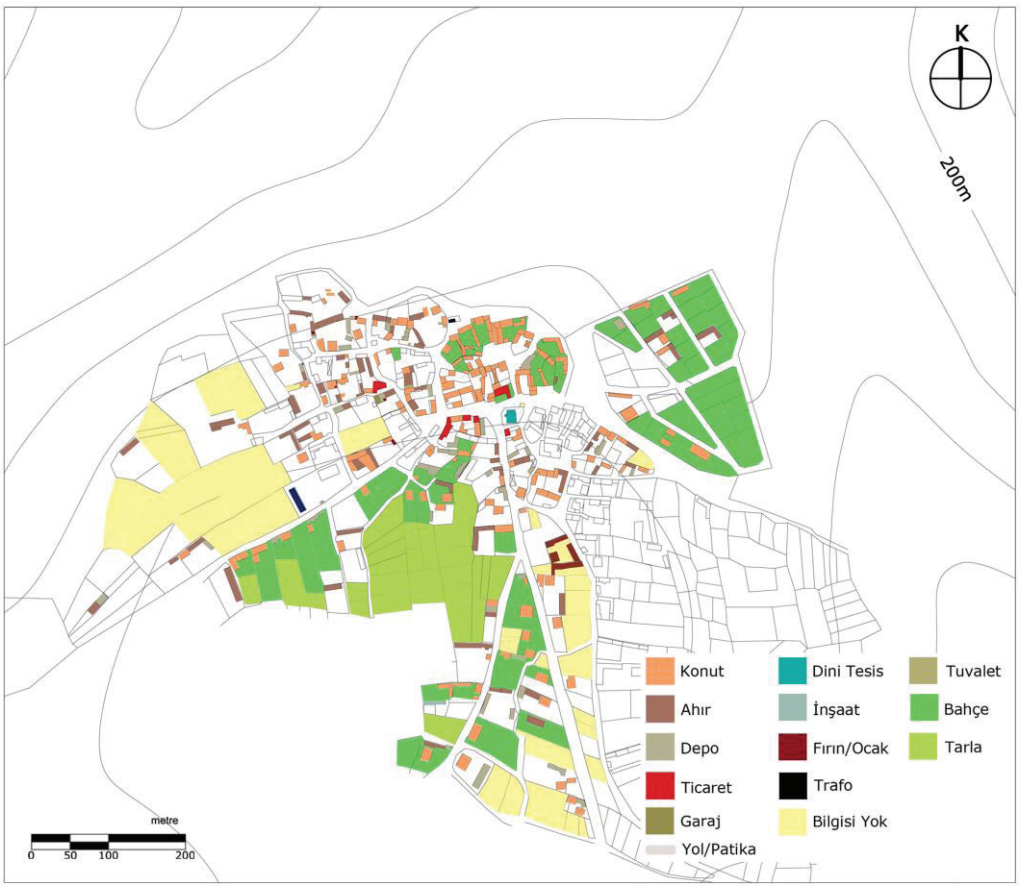
Resim 3.21:

Yeni Konut Ve Parsel Sınırında Tuğla Duvar

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

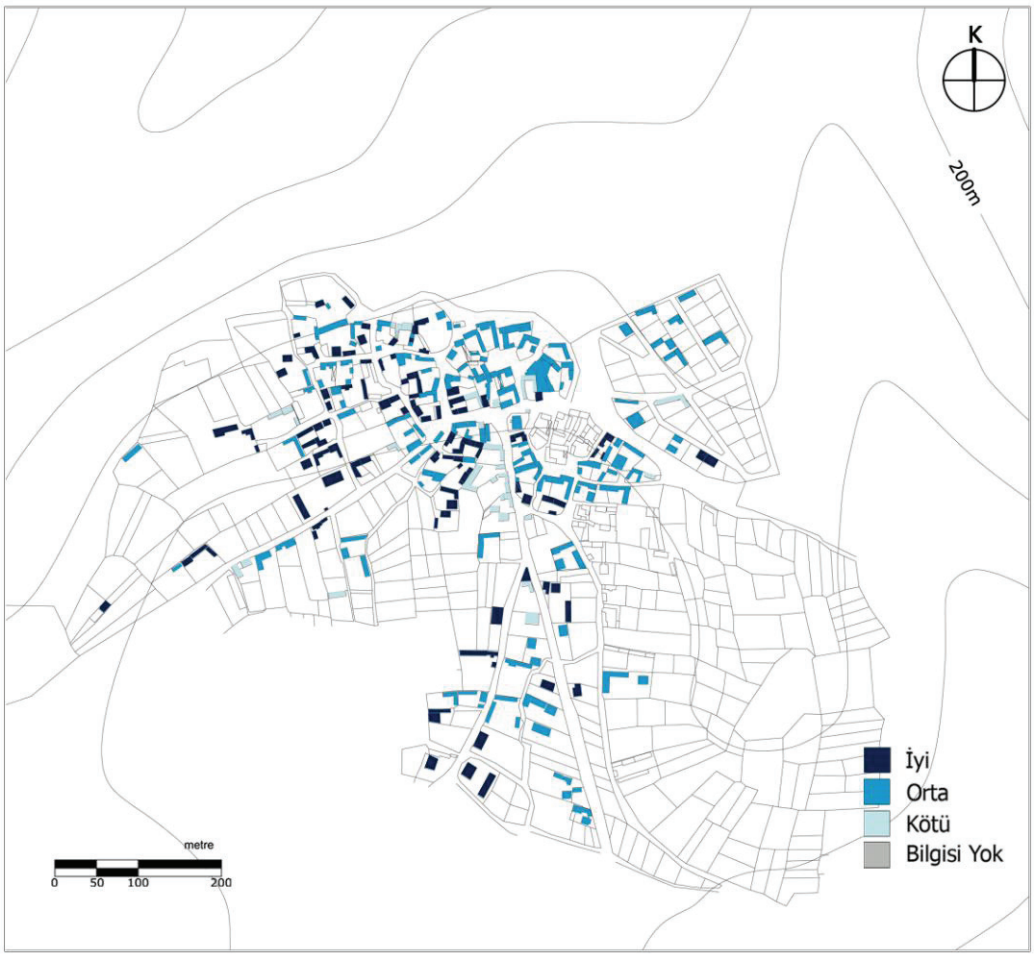
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı

SARAÇ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

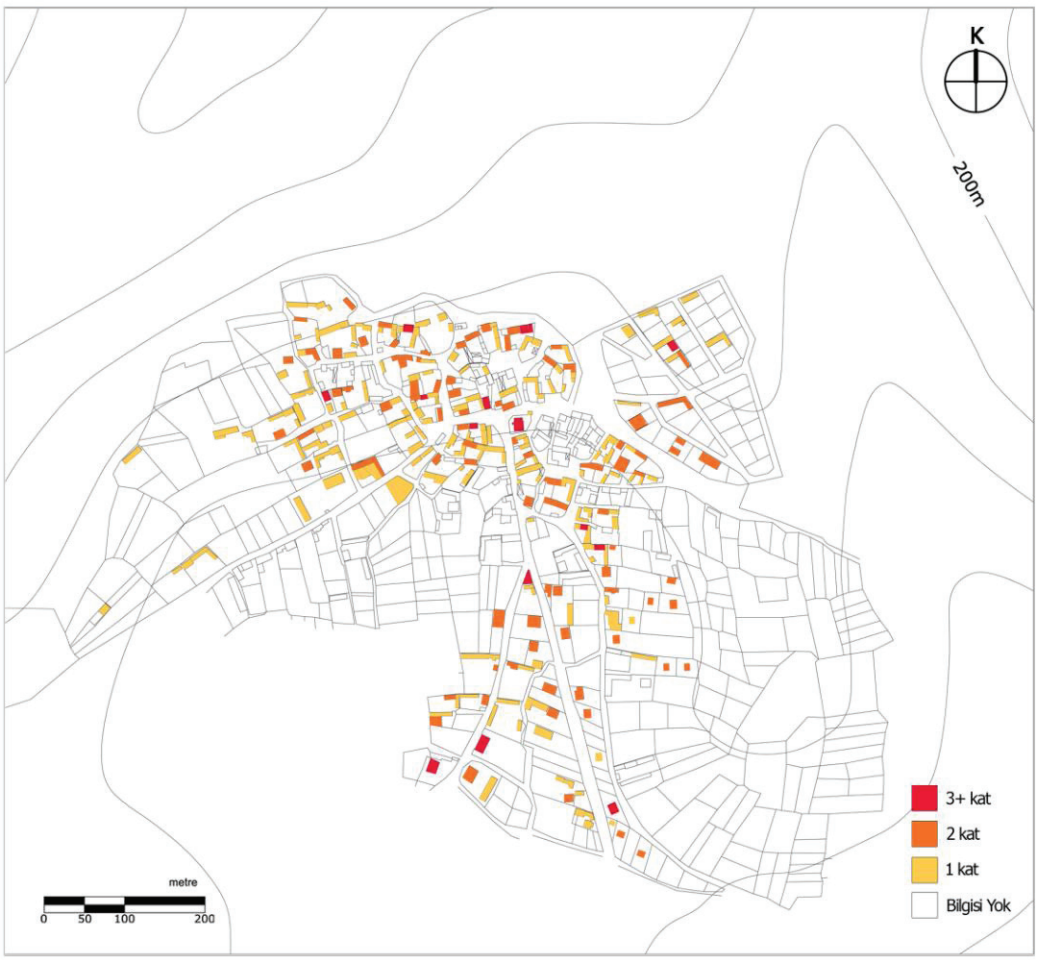
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | SARAÇ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

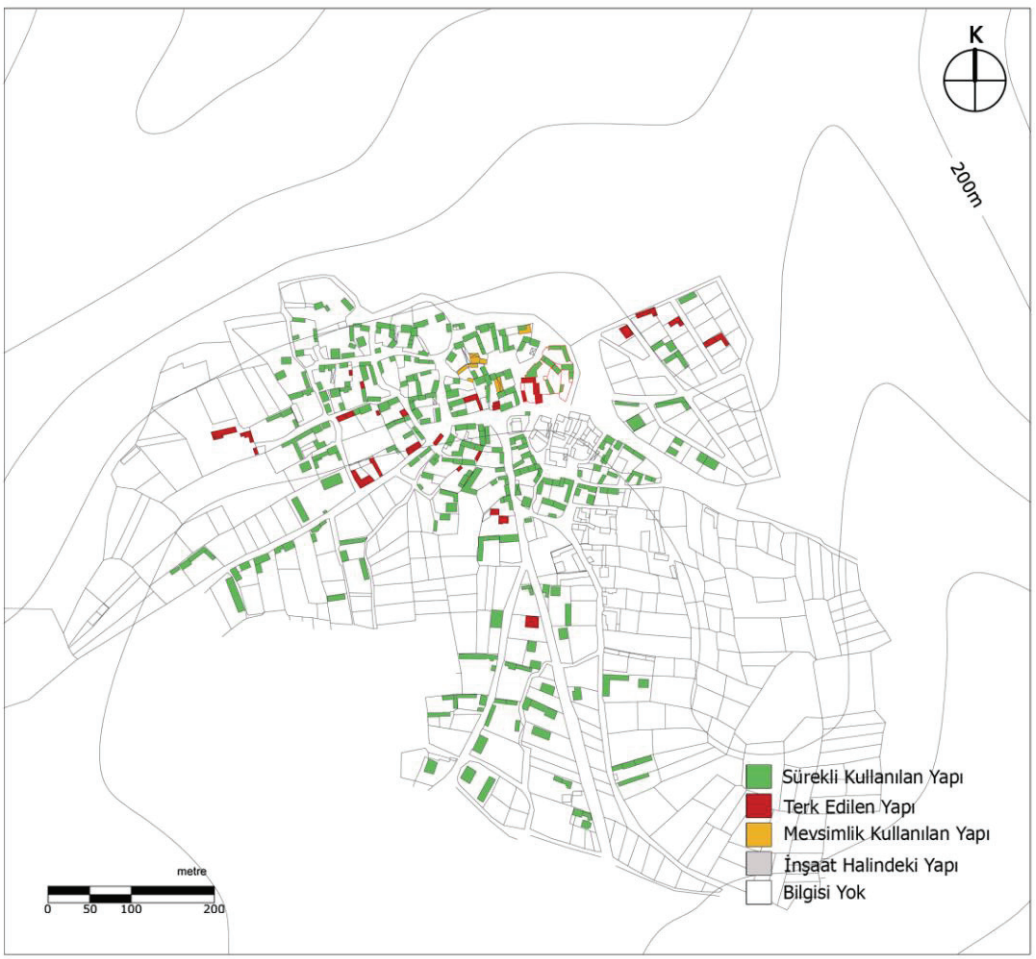
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı

SARAÇ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu | SARAÇ KÖYÜ - KEPSUT

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri | SARAÇ KÖYÜ - KEPSUT

3.2.3.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Saraçköy'ün toplam nüfusu TUIK 2009 verilerine göre 707 olarak belirlenmiştir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 nüfus verileri incelendiğinde 1997-2000 arasındaki 3 yıllık dönemde %19'luk bir azalma olduğu görülmektedir. 2000-2007 arasında ise nüfus yeniden artışa geçmiştir. 2007-2009 arasında ise köy nüfusunda yeniden düşüş yaşanmaya başlamıştır.

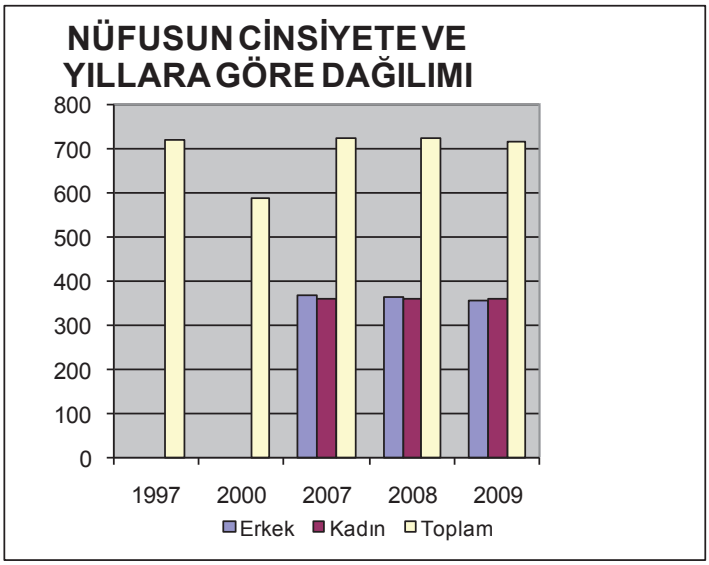
2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	720		
2000	587		
2007	727	365	359
2008	722	362	360
2009	707	356	351

Tablo 3.3:

Saraç Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı verileri, www.yerelnet.org 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK

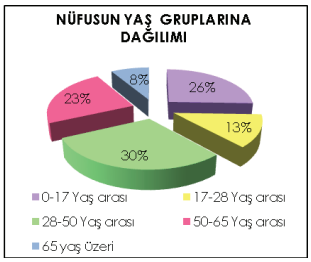
Grafik 3.20:

Saraç Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 2 kişiden oluşan ailelerin oranı %28 ile ilk sırada yer almakta, %27 ile 4 kişilik aileler ikinci sırada gelmektedir.

Ortalama aile büyüklüğü 4,5 kişidir.

Köyde %30'luk oranla en çok 28-50 yaş arası kişi yaşamaktadır. İkinci sırada ise %26 oranında 0-17 yaş grubu gelmektedir. Nüfusun büyük oranda genç ve orta yaş grubunda ağırlık kazandığı görülmektedir.

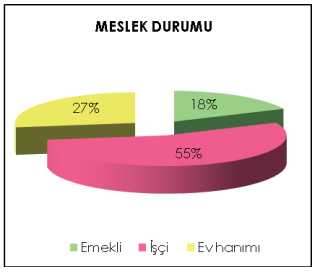
Grafik 3.21: Saraç Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Anket yapılan köy sakinlerinin %71'i köyden göç etmek istemediklerini söylemişlerdir. Göç etmek isteyen grubun "işten çıkarılma" nedeni ile köy dışına göç etme eğilimi taşıdıkları saptanmıştır.

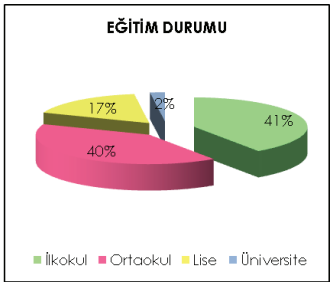
Saraçköy, 1878'de gelen 93 muhacirleri tarafından çiftlik arazisi üzerine kurulmuş bir muhacir köyüdür.

1924'de Mora- Yenişehir'den 17 hane olarak mübadiller gelmiştir. Günümüzde Almanya'da oturan 20 hane yazları köye gelmektedir.

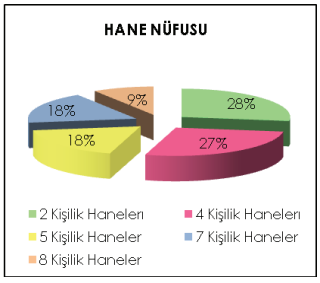
Köy kültürel olarak homojen bir yapıda gelişmiştir. Çuval fabrikasının kurulmasıyla köyde sosyal ve ekonomik yönden değişim başlamıştır.

Grafik 3.22: Saraç Köyü'nde Meslek Durumu

Grafik 3.23: Saraç Köyü'nde Eğitim Durumu

Grafik 3.24: Saraç Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, %55'inin işçi, %27'sinin ev hanımı ve %18'inin emekli olduğu görülmektedir.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %41 ile ilkokul mezunları ilk sırada yer almakta, %40 ile ortaokul mezunları ikinci sırada yer almaktadır. %2 oranında da üniversite mezunlarının olduğu görülmektedir.

Köyde yaşayanların %67'si otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Köy, ana yola yakın olması nedeniyle çevresiyle ulaşım bağlantıları güçlüdür. Okul için Balıkesir ve Kepsut'a giden servisler ve sabah-öğle-akşam minibüs bulunmaktadır.

Her gün köy dışına çıkanların oranı %67'dir.

Haftalık köy dışına çıkanların ve çıkmayanların oranı eşit ve %50 olarak belirlenmiştir.

Günlük alış veriş köy içinden karşılanmaktadır. Dayanıklı tüketim malları Balıkesir, Kepsut ve köy içinden karşılanmaktadır.

Ankete yanıt verenlere göre ulaşımda sorun yaşanmamaktadır.

Ekonomik Faaliyetler

Köyde 1974 yılında Yersa elyaf fabrikası kurulmuş ve 1985 yılında da çuval üretilmeye başlanmıştır. Fabrikanın kurulmasıyla köy ekonomik olarak gelişmiştir. Kadınlar ve genç kızlar çoğunlukla fabrikada çalışmaktadır. Fabrikada toplam 693 çalışanın 152'si Saraçköy'lüdür.

Köyde ayrıca atölyeler bulunmakta ve fason işler yapılmaktadır. Kemik fabrikası da kurulmuştur. Dışarıdan gelen inşaat ve fabrika işçileri bulunmaktadır. Bu haliyle köyün ekonomik faaliyetlerinin canlı olduğundan bahsetmek mümkündür.

Köyde buğday, arpa, nohut, silajlık mısır gibi ticari değeri yüksek ürünlere yönelik tarım yapılmaktadır. Bu ürünler TMO ve tüccara satılmaktadır. Tarımsal faaliyetlere ilişkin önemli bir nokta da Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin aktif şekilde çalışmasıdır. Arazi satışları (1000-10 000 TL/dönüm) daha çok tarımsal kullanım içindir.

Tarımın yanı sıra hayvancılık da yaygın olarak yapılmaktadır. Ancak hayvancılığın yapıldığı meralar azalmıştır. Hayvansal ürünlerin satımı genellikle Kaysüt, Yörsan, Sütaş'a yapılmakta ve köy dışında mandıra bulunmaktadır. Ayrıca tavuk çiftliği yatırım talebi vardır.

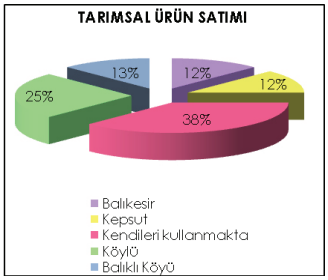
Köyde 3 adet market, 5 adet kahvehane bulunmaktadır.

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

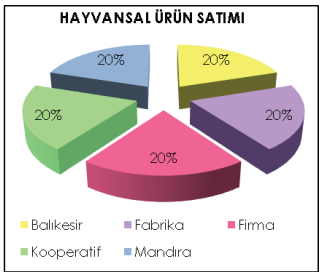
1. Buğday (%32)
2. Kavun (%18)
3. Arpa - Çavdar (%10)

Köyde, 500-600 adet Büyükbaş hayvan ve 1000 adet Küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Aile başına ortalama 5 adet büyükbaş, 10 adet küçükbaş hayvan düşmektedir.

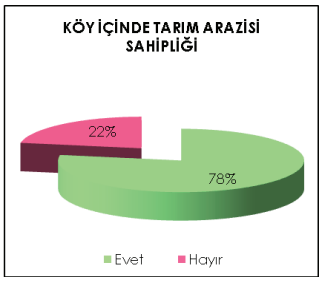
Köy muhtarından alınan bilgilere göre aile başına düşen toprak büyüklüğü 20 ile 100 dönüm arasında değişmektedir.

Grafik 3.25: Saraç Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı

Grafik 3.26: Saraç Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı

Grafik 3.27: Saraç Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği

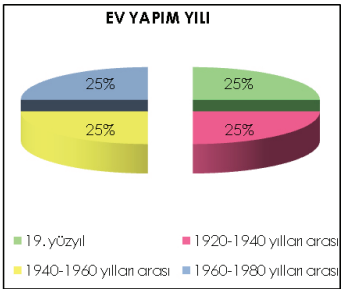
Yapılan anketlerde köy sınırları dışında tarım arazisi olan kişilere rastlanmamıştır.

Hayvansal ürün satışı eşit oranda Balıkesir'e, fabrikaya, firmalara, kooperatife ve mandıraya satılmaktadır.

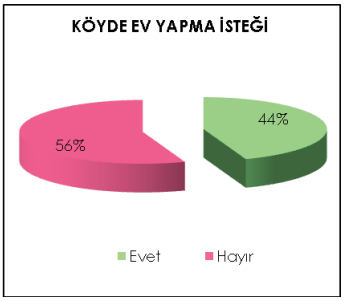
Tarım aracına sahip olanların oranı %80'ir. Muhtardan alınan bilgiye göre köyde 100 adet traktör, 10 adet kamyonet ve 2 adet kamyon bulunmaktadır.

Kullanıcı Mekân İlişkisi

Ankete katılanların cevaplarına göre 19.yüzyılda, 1920-1940, 1940-1960 ve 1960-1980 yılları arasında yapılan evlerin oranı birbirine eşittir. 1980 sonrası ev yapılmadığı görülmektedir.

Grafik 3.28: Saraç Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Grafik 3.29: Saraç Köyü'nde Ev Yapma İsteği

Köyde mevcut parsellerinde yapmayı düşünmektedir.

Ankete katılanlar evlerinin iyi özellikleri olarak; kanalizasyonun yeni yapılması, serin olması, kâgir yapı olması, temiz olması, mutfak ve banyosu ve betonarme olması cevaplarını vermişlerdir. Evin Eksiklikleri olarak ise; çatının akması, kapıların eskimesi, arsanın küçük olması, rutubet alması, sağlıklı olmaması ve böcek sorunu yaşanması olarak belirtmişlerdir.

Köyün mekânsal Dinamikleri

Köyde hayvanların %40'I ahırlarda, %20'si kümeslerde, bahçede ve kışla da barınmaktadır. Tarımsal ürünler evde depolamaktadırlar.

Ankete katılanlar köyün iyi özellikleri olarak; çuval fabrikasının olması, insan ilişkilerinin kuvvetli olması, doğal çevrenin güzel olması, sessiz olması, komşuluk ilişkilerinin iyi olması ve köy yaşantısını göstermişlerdir. Köyün eksiklikleri konusunda ise; sağlık ocağının olmaması, altyapının yetersiz olması (içme suyu), derenin kapatılmak istenmesini belirtmişlerdir. Köyde mekânsal beklentilere yönelik sorulara; yolların düzeltilmesi, sağlık ocağı yapılması, otobüs saatlerinin arttırılması ve altyapının iyileştirilmesi cevapları verilmiştir.

Köyde yaşayanların %33'ü çevrede doğal bozulma olduğunu söylemiştir.

3.2.4. EMRE KÖYÜ (BANDIRMA)

3.2.4.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Bandırma Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan bir yerleşim birimidir. Doğusunda Karacabey, batısında Gönen, kuzeyinde Erdek ve Kapıdağ, güneyinde Manyas ve Kuş gölü bulunmaktadır.

Bandırma'nın denizden yüksekliği 1 metre ile 764 metre arasında değişmektedir. İlçenin arazi yapısı, kuzeyden güneye doğru kısmen dağlık ve engebelidir. İlçenin en yüksek dağı, doğusunda yer alan 764 metre yüksekliğindeki Karadağ'dır. İlçenin kuzeyinde yer alan Kapıdağ ise, Bandırma ve Erdek körfezleriyle çevrilmiş bir yarımadadır.
Bandırma'nın en uzun akarsuyu Eğridere'dir. İlçenin diğer önemli akarsuları ise; Beyderesi, Çayırdere, Eski Sığırcı Deresi, Arıkaltı deresi, Bozdere ve Değirmen Deresi'dir.

Resim 3.22:

Emre Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Geçiş alanı olması sebebiyle Akdeniz, Karadeniz ve Balkanlardan gelen karasal iklimin etkisi altında olduğundan çeşitli iklim karakteristikleri görülmektedir.

Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 5,5-6,9 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 23,5-24,7 oC arasında gerçekleşmektedir. 52 yıllık değerlere göre Bandırma'da en düşük sıcaklık -14,6 °C (15 Ocak 1954), en yüksek sıcaklık ise 42,4 °C (9 Temmuz 2000) olarak kaydedilmiştir.

Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 521,1-704,6 mm arasındadır.

Yıllık ortalama sıcaklık 14 °C dir. Hâkim rüzgâr yönü Kuzey-Kuzeydoğu'dur.

Ortalama rüzgâr hızı 15 km/saat'dir. İlçede yıllık ortalama yağış miktarı 703,3 kg/m dir. Yıllık nispi nem ortalaması ise %73'tür.

Resim 3.23:

Emre Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşiminin Rakımı: ~ 50 m.

Balıkesir Ovası içinde yer almaktadır.

Dağlar: Kuzeyinde Karadağ (833m) ve batısında Dedepınar tepesi (163 m.) yer almaktadır.

Akarsu/Dere: Yakınında, batısında Akçapınar Deresi geçmektedir.

Göl: Batısında Kuş Cenneti Mili Parkı ve güneybatısında Kuş Cenneti ve bulunmaktadır.

Su Havzası: Susurluk Havzası içinde yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları:

Köyde yapılan anket sonuçlarına göre;

Köyde yaşayanların %57'si doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Bozulma nedenleri:

Yapılaşmada bozulmanın olması

Derelerin kullanılamaması

Su kanallarının yapılmaması

Sinek sorunu yaşanması

Köy, Karadağ'ın eteklerinde yer aldığından sellenme sorunu yaşanmıştır.

Köy, 1964 yılında deprem geçirmiştir.

3.2.4.2. Yerleşme Özellikleri

Bandırma İlçesi'ne bağlı bir köy olan Emre Köyü Balıkesir iline 97, Bandırma İlçesi'ne 23 km uzaklıkta konumlanmıştır. Çevre ilçeler ve illerle bağlantısı Bandırma – Karacabey Karayolu, bağlantı yolu ile sağlanmaktadır.

Köyün tarihi ile bilgiler çok kesin olmamakla birlikte, köy yakınlarında çok eski mezar taşlarının bulunması, köyün tarihinin Osmanlı Dönemi öncesine uzandığını göstermektedir. Yakın tarihi ile ilgili olarak; köyün kuruluşunda köyde baskın olan etnik grubun Çerkezler olduğu ve Çerkez Ethem'in doğduğu köy olduğu hakkında köyün muhtarı ve yaşayanları bilgiler vermişlerdir. Geçmişte köyde yaşayan Çerkez nüfusu çok azalmış, bugün 2- 3 evle sınırlı kalmıştır. Köyün bugünkü nüfus yapısını belirleyen etnik gruplar; Manav ve Muhacirlerdir.

Resim 3.24:

Emre Köyünde Bahçe Kullanımı

Köyde geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. En çok üretilen ürün domatestir ve Bandırma civarında yer alan büyük salça fabrikalarına yönelik üretim yapılmaktadır. Köyde tarım ve hayvancılık dışında başka ekonomik faaliyetin olmaması, köyde yaşayanları eğitim, sağlık, alışveriş vb. tüm ihtiyaçları için Bandırma ilçesine bağımlı hale getirmiştir.

Haftada bir köye gelen gezici bakkal ve kahve dışında köyde ticari bir kurum da oluşmamıştır. Köyde yaşayanların konutlarının durumu, otomobil ve tarım aracı sahipliliğinin yüksek olması, köyde orta ve üst-orta gelir grubunun ağırlıkta olduğunu göstermektedir.

Köy yakınlarında yer alan tavukçuluk tesislerinin giderek artmasına karşın, bu tesislerin istihdam vb. konularında köyle bağları bulunmamaktadır.

Köy girişinde yer alan yeni konutlarda köye emeklilik sonrası yerleşen yeni bir nüfus bulunmaktadır. Köy merkezine ulaşıldığında büyük ve düzenlenmiş bir meydan, çevresinde yer alan cami, kahve, otobüs durağı ve İlkokuldan dönüşen kütüphane, köyün kamusal yaşamının yansıması olarak yerlerini almışlardır.

Resim 3.25:

Emre Köyünde Özgün Öğeler; Çeşme, Yalak ve Fırın

Köyün merkezi ve merkezden çıkan ışınsal ve organik sokak dokuları içinde, bir kısmı terk edilmiş ve harap durumda olan, ahşap ve kargir özgün konut yapıları bulunmaktadır. Bahçeler, birbiri içine geçmiş gibi görünse de bahçe duvarları ile ayrılmaktadır. Köyde yaşayanların ilişkileri çok yakın olmakla birlikte, gelir seviyesinin artmasıyla birlikte evlerin duvarlarının da yükseldiği görülmüştür.

Eski konutlar genellikle 1900–1920 yılları arasındaki döneme aittir. Ama konutların çoğunluğu 1960–2000 yılları arasında yapılmıştır. Köyde kiralık konut bulunmamaktadır.

Resim 3.26:

Emre Köyünde Eski ve Yeni Konut

Aile başına en az 10 en çok 250 dönüm arazi düşmektedir, köy dışında da tarım arazisine sahip olan ailelerin oranı % 37'dir.

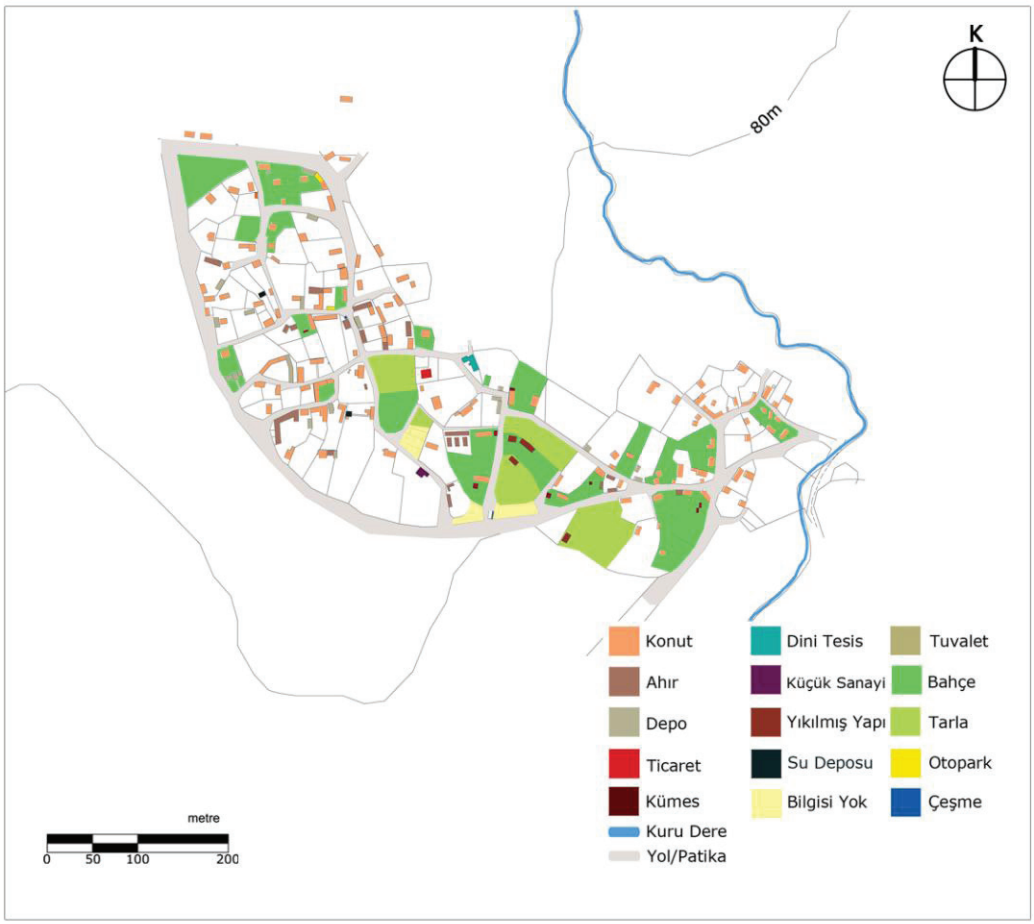
Resim 3.27:

Emre Köyünde Kırsal Peyzaj

Köy halkı evlerinden bulundukları doğal ortamla ilişkili olarak memnundurlar, ancak tüm evlerde tesisat ve ısınmaya dair sorunlardan bahsedilmiştir. Köyle ilgili memnuniyetleri yine yaşadıkları doğal ortam, sorunlar ise; sosyal donatı ve yeni iş imkânlarının eksik olması olarak tanımlanmıştır. Köyde geçmişte yaşanmış olan sellenme ve deprem, gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle köyü tehdit etmeye devam etmektedir.

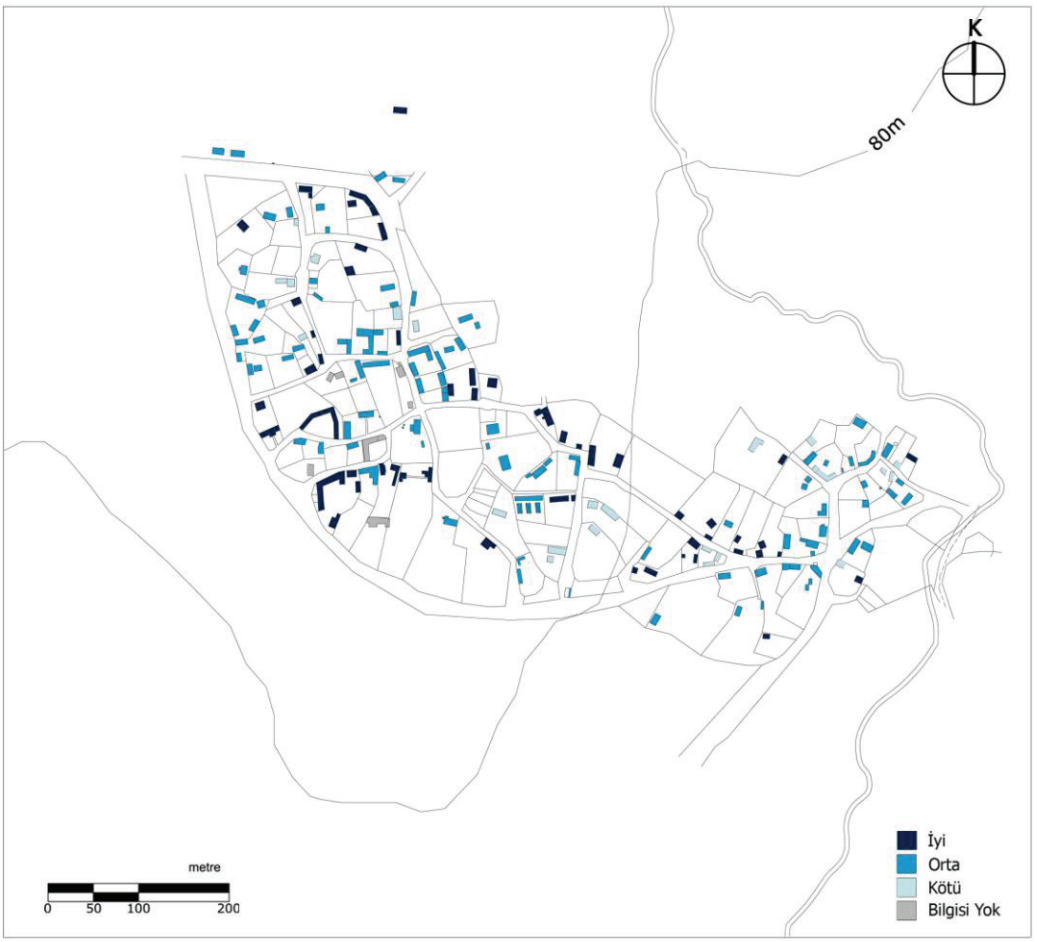
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı | EMRE KÖYÜ - BANDIRMA

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

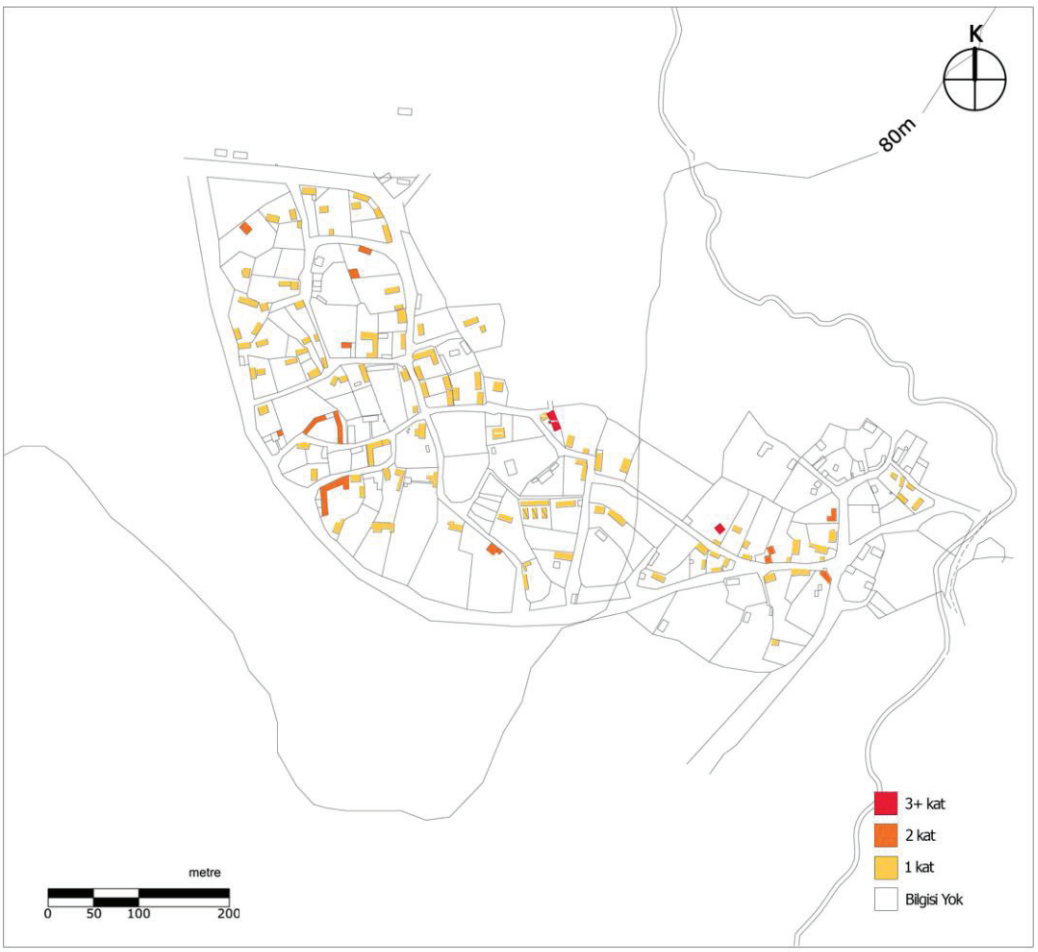
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | EMRE KÖYÜ - BANDIRMA

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı

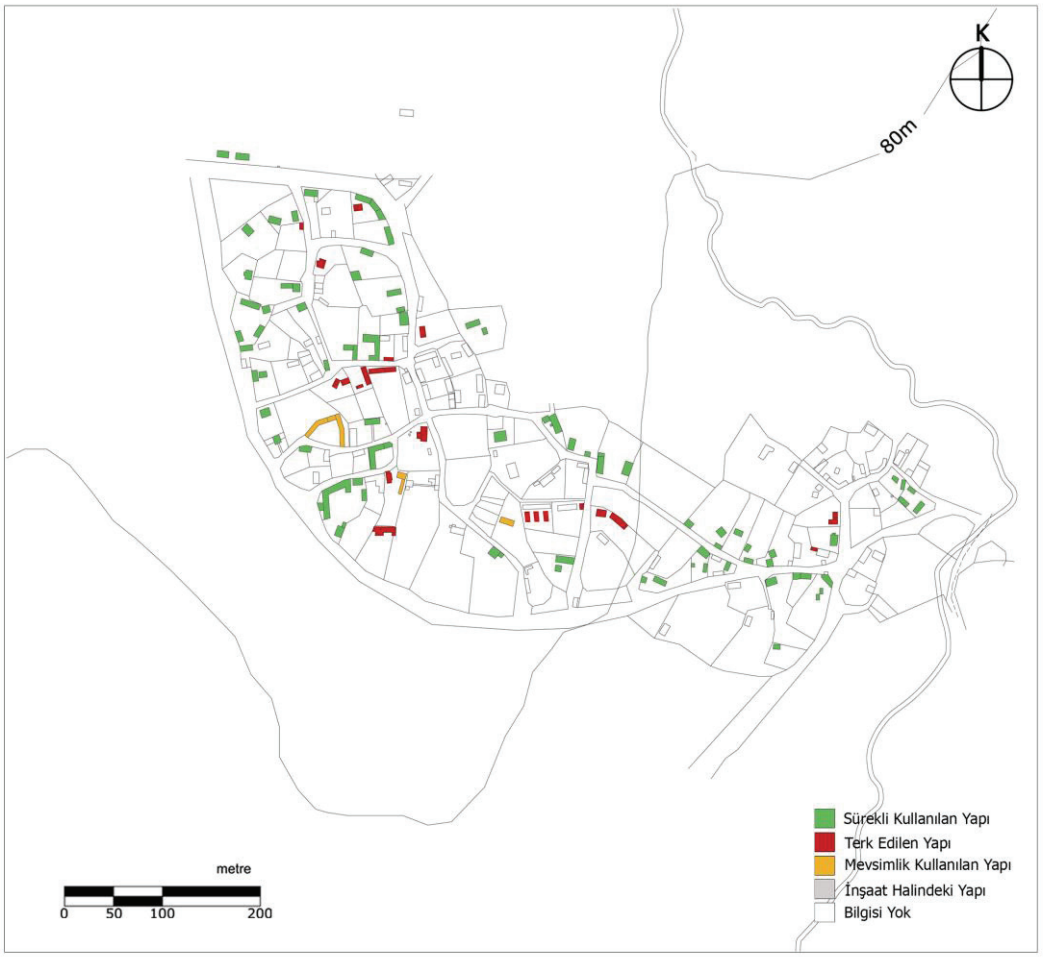
EMRE KÖYÜ - BANDIRMA

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu

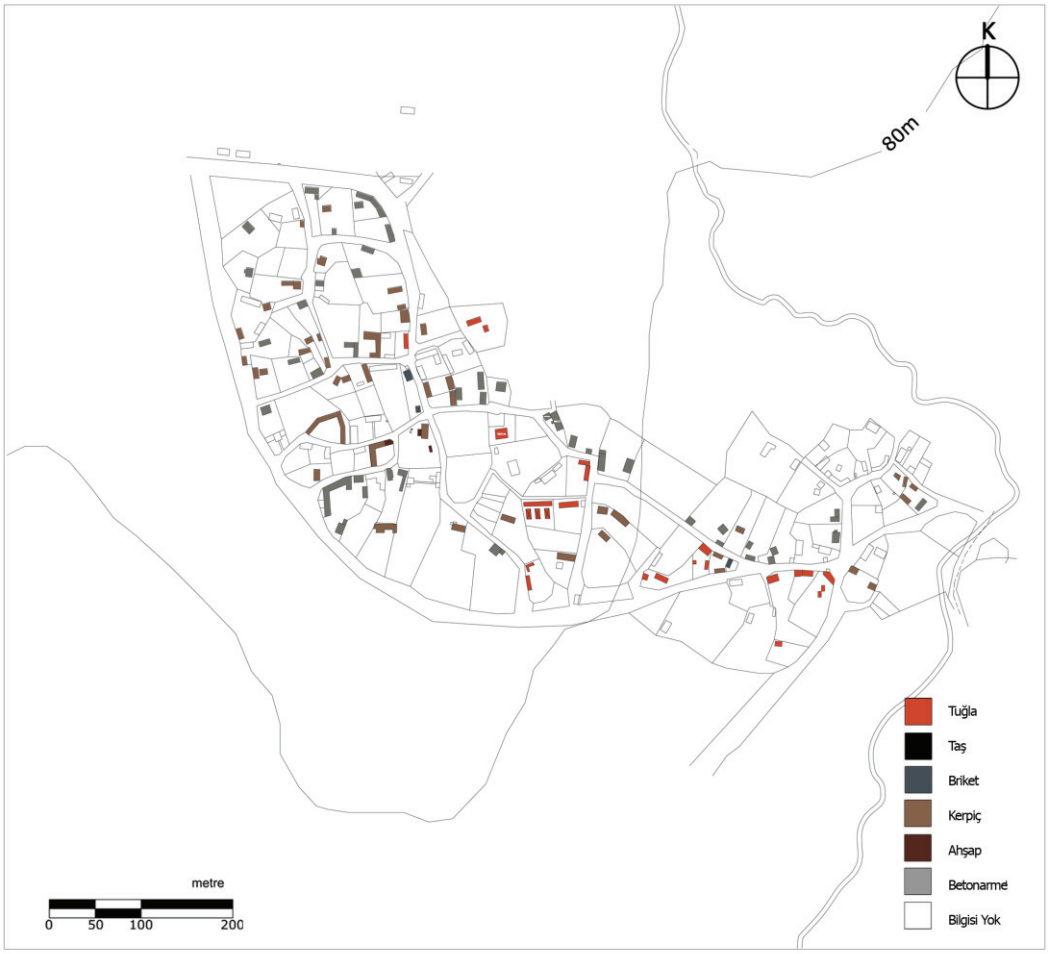
EMRE KÖYÜ - BANDIRMA

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri

EMRE KÖYÜ - BANDIRMA

3.2.4.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Emre Köyü nüfusu TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 206 olarak belirlenmiştir. Köy muhtarlığından alınan bilgilere göre ise köy nüfusu; 325'tir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 nüfus verileri incelendiğinde 1997-2007 arasındaki dönemde azalma olduğu, 2007-2009 arasında ise köy nüfusunda önemli bir azalma ya da artış olmadığı, nüfusta bir durağanlık olduğu söylenebilir.

Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	254		
2000	223		
2007	225	111	114
2008	214	102	112
2009	206	103	103

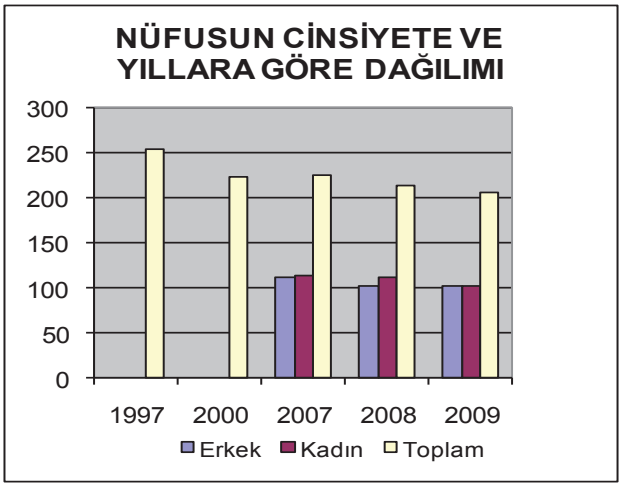
Tablo 3.4:

Emre Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı nüfus verileri, www.yerelnet.org

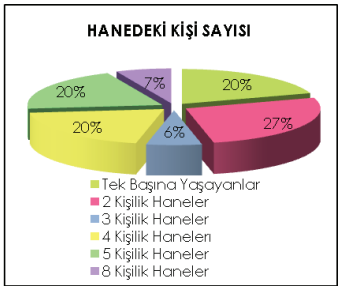
2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUİK.

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

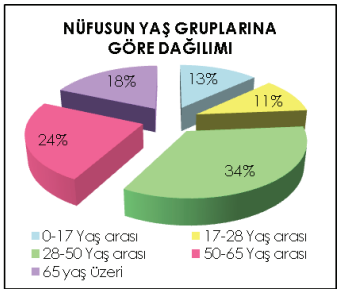

Grafik 3.31:

Emre Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 3.32: Emre Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.33: Emre Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

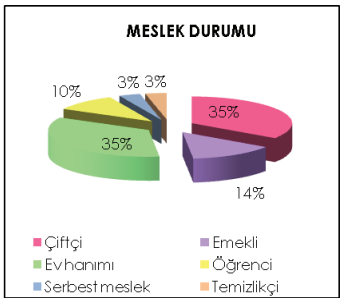
Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 2 kişiden oluşan ailelerin oranı %27 ile ilk sırada yer almakta, tek kişi, 4 ve 5 kişilik ailelerin oranı ise eşit olarak %20 ile ikinci sırada yer almaktadır. Grafikten de izlenebileceği gibi 3 ve 8 kişiden oluşan ailelerin oranı düşüktür. Ortalama aile büyüklüğü 3,2 kişidir.

Köyde %34'lük oranla en çok 28-50 yaş arası kişi yaşamaktadır. İkinci sırada ise; %24 oranında 50-65 yaş aralığı gelmektedir. Köy nüfusunun ağırlıklı olarak orta ve üstü yaş gruplarından oluştuğu söylenebilir. Diğer yaş grupları dengeli bir şekilde dağılmıştır.

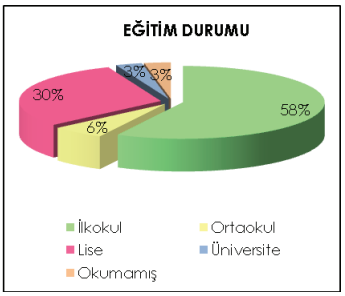
Anket yapılan köy sakinlerinin %92'si köyden göç etme isteği taşımaktadır. Göç etme eğiliminin nedenini "ekonomik sıkıntılar ve yeni iş olanakları bulma" olarak tanımlamışlardır.

Emre Köyü, eski adıyla Emirler Şehri'nin kuruluşu ile ilgili çok net bilgiler olmamakla birlikte köyün yakınlarında 400 yıllık mezar taşlarının bulunduğu söylenmektedir. Köy muhtarının verdiği bilgilere göre, Çerkez Ethem 1885 yılında bu köyde doğmuştur. Köyde yaşayanların etnik kökenleri konusunda ise köy muhtarı ve ankete katılan denekler; nüfusun Manav, Muhacir ve Çerkez'lerden oluştuğu bilgisini vermiştir.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, çiftçi ve ev hanımlarının %35'lik orana sahip olduğu görülmektedir. Bunu %14'lük oranla emekliler takip etmektedir. Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %58 ile ilkokul mezunları ilk sırada yer almakta, %30 ile lise mezunları ikinci sırada yer almaktadır. Okur-yazar olmayanların ve üniversite mezunlarının oranı ise; %3'lük dilim içinde kalmaktadır.

Grafik 3.34: Emre Köyü'nde Meslek Durumu

Grafik 3.35: Emre Köyü'nde Eğitim Durumu

Anket sonuçlarına göre köyde hanelerin %56'sı otomobil sahibidir. Ancak, köy muhtarından alınan bilgilere göre; köyde araç sahipliliği %80'in üzerindedir.

Köyün Çevre İlişkileri

Günlük alışveriş Köy'e gelen gezici marketten ve Bandırma'dan yapılmaktadır. Gezici market arabası, haftada iki kez köye gelmektedir.

Dayanıklı tüketim malları Bandırma'dan karşılanmaktadır.

Köyde yaşayanların özel araç sahipliliğine bağlı olarak ulaşımda sorun yaşamadıkları görülmektedir.

Ekonomik Faaliyetler

Köyde başlıca ekonomik faaliyet tarımdır. Sulama dışında bir kooperatif bulunmamaktadır.

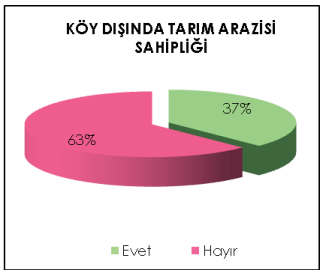
Üretilen ürünlerden domates, anlaşmalı fabrikalar tarafından üreticiden doğrudan satın alınmaktadır. Buğday ise; Bandırma borsasına satılmaktadır. Köyün girişinde 10 yıldır faaliyet gösteren tavukçuluk sanayi, doğrudan köyle ekonomik bir ilişki kurmamıştır. Fabrikada çalışanlar, lojmanlarda ikamet etmekte, lojmanların yetersiz kaldığı durumlarda köydeki boş evler kullanıma açılmaktadır.

Köyde toplanan sütü Bandırma'dan tek bir süt firması almaktadır.

Köyde 1 adet kahvehane bulunmakta, bunun dışında ticari bir işletme bulunmamaktadır.

Anketlerde belirtildiği üzere hayvancılık az gelişmiştir. Tarım ve hayvancılığın yanı sıra ormancılık bir başka ekonomik faaliyet olarak dikkat çekmektedir.

Köyde yetiştirilen tarım Ürünleri; arpa, ceviz, karpuz, patlıcan, buğday, zeytin, ayçiçeği, domates, meyve, salatalık, elma, mısır, sebze, fasulye gibi çok çeşitli ürünlerdir.

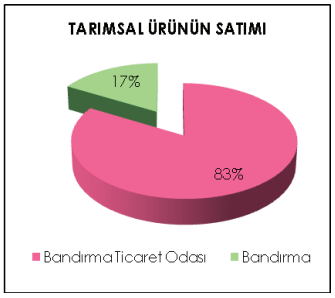
Grafik 3.36: Emre Köyü'nde Köy Dışında Tarım Arazisi Sahipliği

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Domates (%15)
2. Meyve (%13)
3. Buğday - Sebze (%10)

Köyde 100 adet Büyükbaş ve 150 adet Küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Aile başına ortalama 1 adet büyükbaş, 1-2 adet küçükbaş hayvan düşmektedir.

Köy muhtarından alınan bilgilere göre aile başına düşen toprak büyüklüğü en az 10 ile en çok 250 dönüm arasında değişmektedir.

Grafik 3.37: Emre Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı

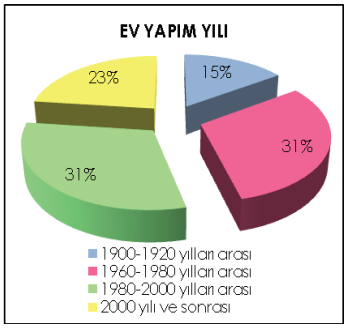
Köy dışında tarım arazisi sahibi olanların oranı %37'dir

Hayvansal ürün satımı sütçülere yapılmaktadır.

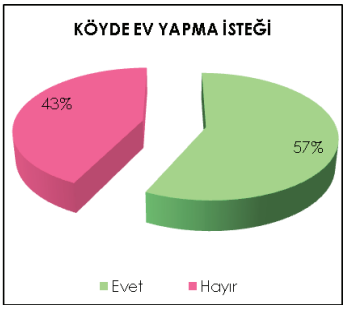
Tarım aracına sahip olanların oranı %36'dır.

Kullanıcı - Mekân İlişkisi

Ankete katılanların evleri %31'İlk oranla en çok 1960-1980 ve 1980-2000 yılları arasında inşa edilmiştir. %23'nün de 2000 yılı sonrası yapıldığı görülmektedir.

Grafik 3.38. Emre Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Grafik 3.39: Emre Köyü'nde Ev Yapma İsteği

Ev yapma isteği olanların hepsi aynı bahçede yapmayı düşünmektedir.

Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; serin olması, konumu, mutfak, bahçe gibi mimari özellikleri olarak belirtmişlerdir. Evin eksiklikleri ise; tesisat, rutubet, su sızdırması, çatı sorunları ve ambarın küçük olmasıdır.

Köyün Mekânsal Dinamikleri

Köyde hayvanların %50'si ahırlarda, %50'si kümeslerde barınmaktadır.

Köyde ürünlerin %25'i buzdolabında, %75'i ambarlarda depolanmaktadır.

Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; doğal güzellikleri, komşuluk ilişkileri, Çerkez mahallesinin varlığı, sessiz, sakin olması, huzurlu olması ve yaşamak için doğal bir çevre olmasını göstermişlerdir.

Köyün eksiklikleri olarak ise; okul olmayışı, ulaşım güçlüğü, sağlık ocağının olmayışı, sinek sorunu, düğün salonu olmayışı gibi sorunları göstermişlerdir.

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; sağlık ocağı, okul ve düğün salonu gibi mekânların yapılması, toplu taşımanın sağlanması, bakkal açılması, yolların ve su kanallarının düzenlenmesi cevapları verilmiştir.

Köyde yaşayanların %57'si doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Bozulma nedenleri olarak; yapılaşmada bozulmanın olması, derelerin kullanılamaması, tarımın bitmek üzere olması gibi sorunların altı çizilmiştir.

3.2.5. PEHLİVANHOCA KÖYÜ (GÖNEN)

3.2.5.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Balıkesir'e 145 km uzaklıkta olan Gönen ilçesi, Çanakkale'ye 150 km, Bursa'ya ise 155 km mesafededir.

Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metre, 40-06' enlemi ve 27-38' boylamı arasında yer almaktadır. Kaz dağlarından doğan Gönen çayı şehrin içinden geçerek Marmara Denizi'ne dökülür.

İlçe topraklarının merkezi ve kuzey doğu bölümü ovalarla, batı ve güney doğu bölümü de tepelik ve dalgalı alanlarla kaplıdır. Orta bölümünde Gönen ovası yer alır. Güneye doğru indikçe yükseklik artar ve 500 m üzerine çıkar. Batıdaki Dede tepesi 963 m ile ilçenin en en yüksek yeridir. Gönen ovası kuzeyindeki Sızıdere tepesi 332 m dir.

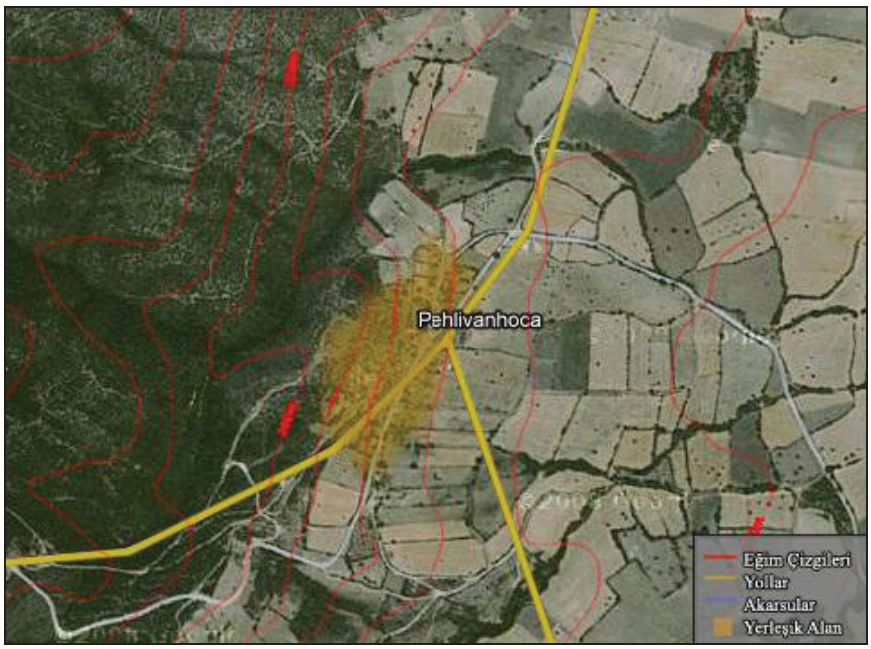

Resim 3.28:

Pehlivanhoca Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Gönen, Marmara Denizi'nin etkisi altındadır. Marmara'nın etkisinin bütün ova üzerinde sürmesinin nedeni denizden buraya kadar doğal bir engelin bulunmamasıdır. Bu nedenle ılıman, yazları sıcak, kışları yağışlı yumuşak Akdeniz iklimi özelliği görülür. Bu özelliğin unsuru olan makilerin şehrin kuzeyindeki varlığı da bu durumu açıklayan bir örnektir. Ancak belirli ve kararlı bir iklimi olduğu tam olarak söylenemez. Bu iklim özelliği çevresindeki yüksekçe yerlerde nispeten karasallığa dönüşmektedir.

Gönen'de yıllık sıcaklık ortalaması 14°C gibi bir değerdedir. Yağış ortalaması 600-700 mililitre civarında olup en soğuk ayın ortalaması 5°C nin altına inmez.

Resim 3.29:

Pehlivanhoca Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşiminin Rakımı: ~ 160 m.

Dağlar/Tepe: Kuzeydoğusundan Sızıdere Tepesi, Güneybatısından Kiraztepesi, Kuzeybatısından Göktepe yer almaktadır. Babayaka kalesi yerleşimin batısında tepede yer almaktadır.

Köy, Gönen Ovası içinde yer almaktadır.

Akarsu/Dere: Gönen Çayı yakınından/batısından geçmektedir.

Su Havzası: Marmara Havzası içinde yer almaktadır.

Batısında Gönen Kaplıcaları yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları;

Köyde yaşayanların %67'si doğal bozulma olmadığı cevabını vermiştir.

Ancak çöp sorunundan kaynaklı koku sorun yaşandığı belirtilmiştir.

Bölgede Sarıköy fayı ve Yenice-Gönen fay hatları geçmektedir.

3.2.5.2. Yerleşme Özellikleri

Gönen ilçesi'ne bağlı olan Pehlivanhoca köyü'nün ilçe merkezine olan uzaklığı 5 km'dir. Köyün çevre ilçeler ve illerle bağlantısı Balıkesir' in kuzeyinde Bandırma - Çanakkale yolu üzerinde, Babayaka köyü içinden geçen bağlantı karayolu ile sağlanmaktadır.

Yaklaşık 160 m. rakım üzerine kurulu Pehlivanhoca köyü, deprem fay hattına yakın Gönen ovası çevresindeki alçak tepeler üzerinde kurulu bir yamaç yerleşimidir.

Köyün tarihine ilişkin bilgiler çok kesin olmamakla birlikte, köyün kurulu olduğu alanda bulunan arkeolojik bulguların Bizans dönemine ait uzandığı ihtimalini güçlendirmektedir.

2000 yılı nüfus sayımına göre köy nüfusu 97 kişidir. Mülakatlarda alınan bilgilere göre yakın tarihi ile ilgili olarak; köyde çoğunlukla Doksanüç Harbi sonrasında Batum-Artvin civarından göç eden Gürcü etnik grubunun yaşamaktadır. 2010 yılında köydeki hane sayısı 25 adettir. Köyde ortalama hane halkı büyüklüğü 3,5 kişidir. Nüfus ağırlıklı olarak orta ve üstü yaş kimselerden oluşmaktadır. Köy dışına genç nüfus başta olmak üzere göç yaşanmaktadır.

Köydeki halkın başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köyde kuru ve sulu tarım yapılmaktadır. En çok üretilen ürün buğday, nohut ve arpadır. Tarımsal ürünler ambarlarda depolanarak, tüccarlara satılmaktadır. Aile başına en az 40, en çok 150 dönüm arazi düşmektedir. Köy halkının köy dışında tarım arazisi bulunmamaktadır.

Resim 3.30:

Pehlivanhoca Köyünde Özgün Yapı Öğesi-Fırın

Köyün çevre yerleşimlerle olan ilişkisinin kuvvetli olmasının yanı sıra, tarım ve hayvancılık dışında başka ekonomik faaliyetilerin olmaması, köyde halkının eğitim, sağlık, alışveriş vb. tüm ihtiyaçları için Gönen ilçesi'ne bağımlı hale getirmiştir.

Köyde yaşayanların otomobil sahipliliğinin yüksek olması ve konutların durumuna bağlı olarak gelir durumunun orta ve üst-orta gelir grubunun ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Pehlivanhoca köyünün eski dokusu doğal eğime paralel ve lineer olarak, köy meydanı, köy kahvesi ve köy camisinin bulunduğu ana aks üzerinde yayılmıştır.

Birkaç evin ortak kullandığı avlular bu ana aksa dik olarak bağlanmaktadır. Batıdaki eğimli arazi köy yerleşiminin doğal sınırlayıcısıdır. Yeni yapılaşma mevcut parseller içinde eski doku içinde gerçekleşmektedir.

Konutlarda kullanılan malzeme ağırlıklı olarak tuğla ve brikettir. Köyde bulunan evlerin büyük bir çoğunluğu içinde sebze meyve yetiştirdikleri bahçelere sahiplerdir. Evlerin bahçelerde kümes ve ahırlar mevcuttur. Aynı zamanda yerleşimin dışında da ahırlar bulunmaktadır.

Resim 3.31:

Pehlivanhoca Köyünde Özgün Mimari Örneği

Köyde ana meydan etrafında köy camisi, köy kahvesi, çeşme, muhtarlık binası ve ayrıca meydanı niteleyen bir süs havuzu bulunmaktadır. Ana meydan dışında köylünün diğer bir toplanma noktası köyün çıkış noktasında bulunan çeşmedir.

Resim 3.32:

Pehlivanhoca Köy Meydanı

Köyün içinde ilköğretim okulu bulunmamaktadır. Öğrenciler servis araçlarıyla ilçe merkezindeki okullara gitmektedir. Köy halkı ile yapılan mülakat ve anket çalışmalarına göre; bulundukları yaşam koşullarından memnun olmakla beraber, köydeki çöplerin toplanmaması ve toplu ulaşım imkânlarının olmamasının sorun teşkil ettiğini belirtmektedirler.

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı | PEHLİVANHOCA KÖYÜ - GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu

PEHLİVANHOCA KÖYÜ - GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı

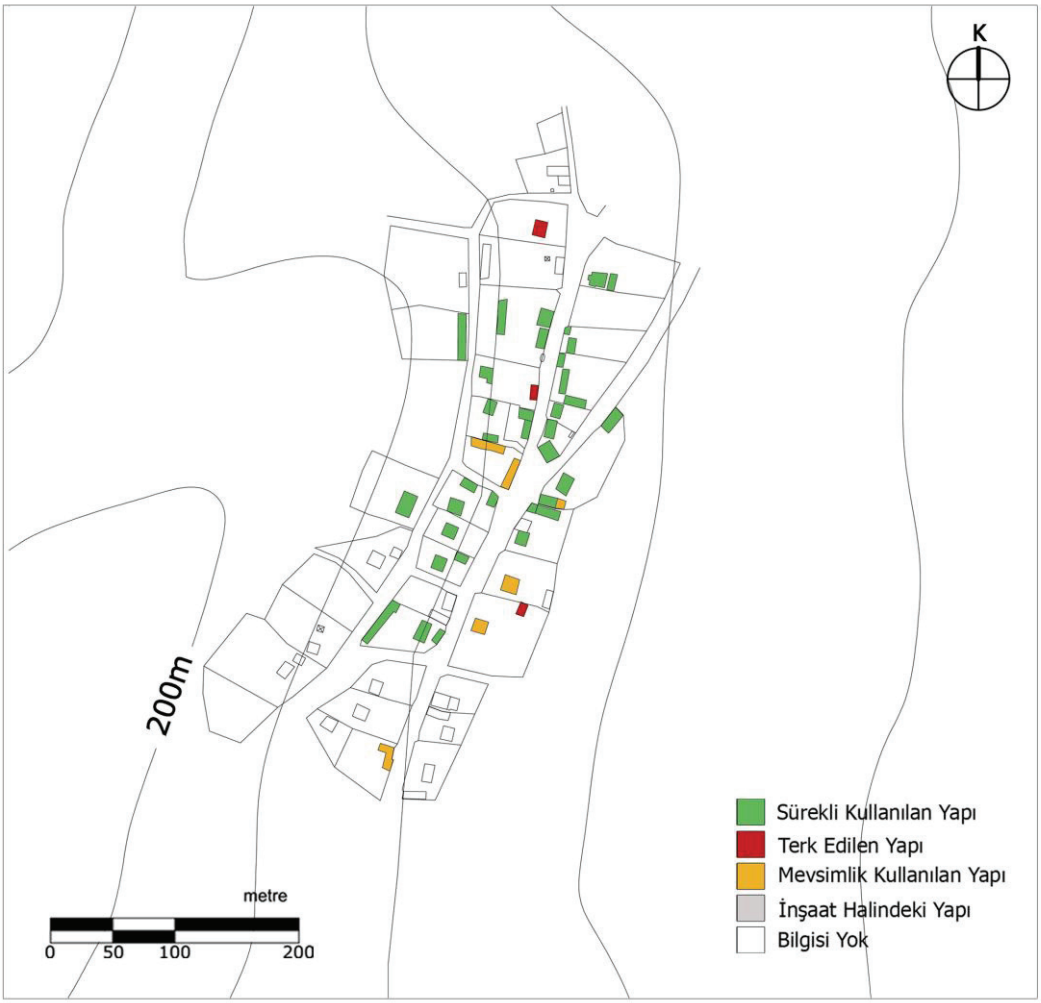
PEHLİVANHOCA KÖYÜ - GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu

PEHLİVANHOCA KÖYÜ - GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri | PEHLİVANHOCA KÖYÜ - GÖNEN

3.2.5.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

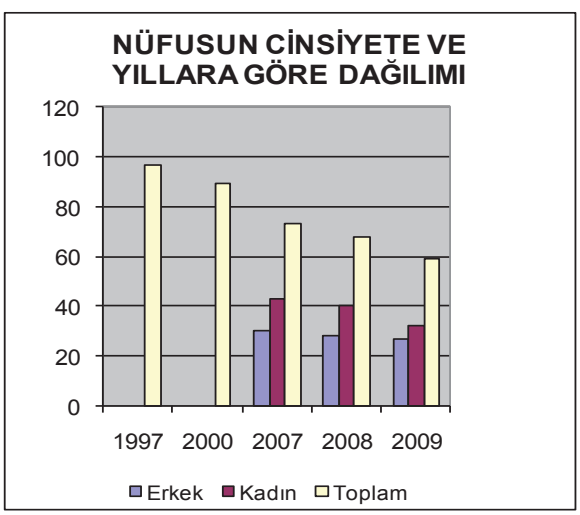
Pehlivanhoca Köyü'nün TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 59 olarak belirlenmiştir. 1997, 2000, 2007, 2008 ve 2009 yılı nüfus verileri incelendiğinde; nüfusunda sürekli bir azalma olduğu görülmektedir. 2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; 2009 yılında kadın sayısında daha büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1997 ve 2009 yılları arasındaki toplam 12 yılda, nüfusta %39'luk bir azalma olduğu görülmektedir. Nüfusun azalmasının yanı sıra 2008-2009 yılları arasında kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranla daha hızlı bir azalma gösterdiği grafikten izlenebilir.

Tablo 3.5:

Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak:1997, 2000 yılı nüfus verileri, www.yerelnet.org 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

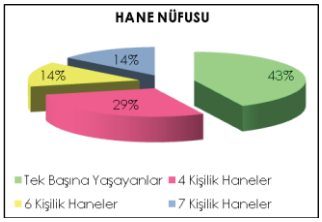
Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	97		
2000	89		
2007	73	30	43
2008	68	28	40
2009	59	27	32

Grafik 3.40:

Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

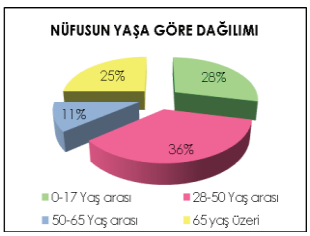
Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; tek başına yaşayanların oranı %43 ile ilk sırada yer almakta, 4 kişilik ailelerin oranı ise %29 ile ikinci sırada yer almaktadır. Grafikten de izlenebileceği gibi 6 ve 7 kişiden oluşan ailelerin oranı birbirine eşittir.

Grafik 3.41: Pehlivanhoca Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Ortalama aile büyüklüğü 3,5 kişidir.

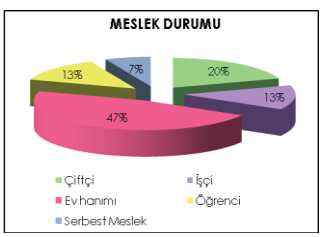
Köyde %36'lık oranla en çok 28-50 yaş arası kişi yaşamaktadır. Bu oranı %28 ile 0-17 yaş grubu ve %25 ile 65 yaş üstü grubu izlemektedir. Oranlar değerlendirildiğinde nüfusun yaş gruplarına dağılımında genç nüfusun azınlıkta olduğu görülmektedir.

Grafik 3.42: Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Anket uygulanan hane halkı üyelerinin hiçbirinin göç etme isteği bulunmamaktadır.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, %47'lik oranla en çok ev hanımının bulunduğu görülmektedir. İkinci sırayı %20'lik oranla çiftçiler almaktadır.

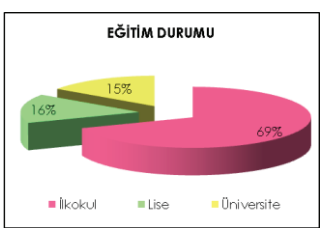
Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %69 ile ilkokul mezunları ilk sıra yer almaktadır. İkinci ve üçüncü sırada ise birbirine çok yakın değerlerle lise ve üniversite mezunları bulunmaktadır. Anket dökümlerinden elde edilen bilgiye göre köy genelinde okuma-yazma bilmeyen bulunmamaktadır.

Köyde yaşayanların %67'si otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Ankete katılanlardan her gün köy dışına çıkanların oranı %67'dir.

Ankete katılanlardan haftalık köy dışına çıkanların ve çıkmayanların oranı eşit olarak %50'dir.

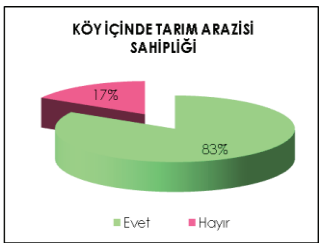

Grafik 3.44: Pehlivanhoca Köyü'nde Eğitim Durumu

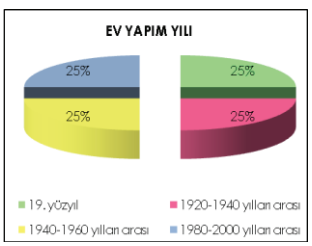
Günlük alışveriş Gönen'den yapılmaktadır.

Dayanıklı tüketim malları Gönen'den karşılanmaktadır.

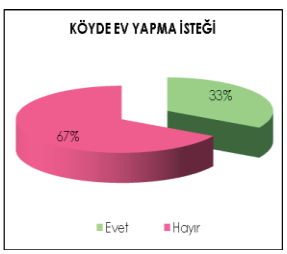
Ankete katılanlar ulaşımda sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Grafik 3.45: Pehlivanhoca Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği

Grafik 3.46: Pehlivanhoca Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Grafik 3.47: Pehlivanhoca Köyü'nde Ev Yapma İsteği

Ekonomik Faaliyetler

Köyde yetiştirilen tarım ürünleri; Pirinç, arpa, nohut, buğday ve ekindir. En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Buğday (%34)
2. Nohut (%33)
3. Arpa (%22)

Köyde 55 adet büyükbaş ve 150 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Aile başına ortalama 2 adet büyükbaş, 5–6 adet küçükbaş hayvan düşmektedir.

Köy muhtarından alınan bilgilere göre aile başına düşen toprak büyüklüğü en az 40 ile en çok 150 dönüm arasında değişmektedir.

Köy dışında tarım arazisi sahibi olanların ve olmayanların oranı birbirine eşittir.

Hayvansal ürün satımı süt fabrikalarına yapılmaktadır.

Tarım aracı bulunanların oranı %33'dür.

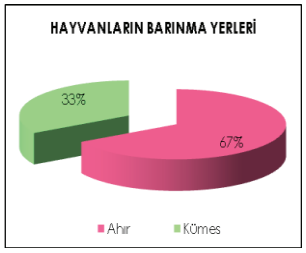
<u>Kullanıcı - Mekân İlişkisi</u>

Ankete cevap verenlerin evlerinin eşit oranda 19.yüzyıl, 1920-1940, 1940-1960 ve 1980-2000 yılları arasında yapıldığı saptanmıştır.

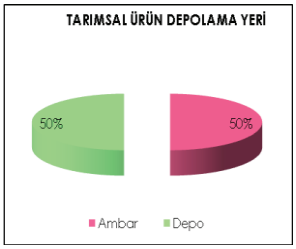
Ev yapma isteği olanların hepsi evlerinin yanındaki parselde yapmayı düşünmektedir.

Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; manzarası, tuvalet ve mutfağın içeride olması, evin bahçeli olması, sessiz sakin olması, kullanışlı olması olarak belirtmişlerdir.

Evin eksiklikleri ise; yalnızca küçük olması olarak tanımlanmıştır.

Grafik 3.48: Pehlivanhoca Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri

Grafik 3.49: Pehlivanhoca Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

Köyde hayvanların %67'si ahırlarda, %33'ü kümeslerde barınmaktadır.

Köyde ürünlerin %50'si depolarda, %50'si ambarlarda depolanmaktadır.

Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; sessiz-sakin olması, komşuluk ilşkilerinin iyi olması, güvenli olması ve ulaşılabilirliğini göstermişlerdir.

Köyün eksiklikleri olarak ise; okul olmayışı, toplu taşımanın yetersiz olması, çöp sorunundan kaynaklı koku sorunu yaşanmasını göstermişlerdir.

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; yolların düzetilmesi, çöp sorununun çözülmesi, toplu taşıma sorunun çözülmesi ve koku sorununun çözülmesi cevapları verilmiştir.

3.2.6. BABAYAKA KÖYÜ (GÖNEN)

3.2.6.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Balıkesir'e 145 km uzaklıkta olan Gönen ilçesi, Çanakkale'ye 150 km, Bursa'ya ise 155 km mesafededir. Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metre, 40-06' enlemi ve 27-38' boylamı arasında yer almaktadır. Kaz dağlarından doğan Gönen çayı şehrin içinden geçerek Marmara Denizi'ne dökülür.

İlçe topraklarının merkezi ve kuzey doğu bölümü ovalarla, batı ve güney doğu bölümü de tepelik ve dalgalı alanlarla kaplıdır. Orta bölümünde Gönen ovası yer alır. Güneye doğru indikçe yükseklik artar ve 500 m üzerine çıkar. Batıdaki Dede tepesi 963 m ile ilçenin en yüksek yeridir. Gönen ovası kuzeyindeki Sızıdere tepesi 332 m dir.

Resim 3.33:

Babayaka Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Gönen, Marmara Denizi'nin etkisi altındadır. Marmara'nın etkisinin bütün ova üzerinde sürmesinin nedeni denizden buraya kadar doğal bir engelin bulunmamasıdır. Bu nedenle ılıman, yazları sıcak, kışları yağışlı yumuşak Akdeniz iklimi özelliği görülür. Bu özelliğin unsuru olan makilerin şehrin kuzeyindeki varlığı da bu durumu açıklayan bir örnektir. Ancak belirli ve kararlı bir iklimi olduğu tam olarak söylenemez. Bu iklim özelliği çevresindeki yüksekçe yerlerde nispeten karasallığa dönüşmektedir.

Gönen'de yıllık sıcaklık ortalaması 14°C gibi bir değerdedir. Yağış ortalaması 600-700 mililitre civarında olup en soğuk ayın ortalaması 5°C nin altına inmemektedir.

Resim 3.34 :

Babayaka Köyü'nün Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşiminin Rakımı: ~ 130 m.m.

Dağlar/Tepe: Kuzeydoğusundan Sızıdere Tepesi, Güneybatısından Kiraztepesi, Kuzeybatısından Göktepe yer almaktadır. Babayaka kalesi yerleşimin batısında, tepesinde yer almaktadır.

Gönen Ovası içinde yer almaktadır.

Akarsu/Dere: Gönen Çayı yakınından, batısından geçmektedir.

Gönen Kaplıcaları batısında yer almaktadır.

Su Havzası: Marmara Havzası içinde yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları;

Köyde yaşayanların %33'ü doğal bozulma olduğunu söylemiştir.

Bunun dışında başlıca sorunlar köyde suyun yetersiz olması, kanalizasyon sorunu, selin ardından tarlalarda yaşanan sorunlar olarak belirtilmiştir.

Bölgede Gönen-Sarıköy fayı ve Yenice-Gönen fay hatları bulunmaktadır..

3.2.6.2. Yerleşme Özellikleri

Gönen ilçesi'ne bağlı olan Babayaka köyü'nün Gönen ilçe merkezine olan uzaklığı yaklaşık 5 km'dir. Köyün çevre ilçeler ve illerle olan bağlantısı Balıkesir' in kuzeyinde Bandırma - Çanakkale yolu üzerinde, Hasanbey Köyü'nden bağlantılı karayolu ile sağlanmaktadır.

Yaklaşık 130 m. Rakım üzerine kurulu Babayaka köyü deprem fay hattına yakın Gönen Ovası çevresindeki alçak tepeler üzerinde kurulu bir yamaç yerleşimidir.

2000 yılı nüfus sayımına göre köy nüfusu 252 kişidir. Mülakatlarda köy muhtarından alınan bilgilere göre 2010 yılı köydeki hane halkı sayısı 55 adettir. Köyde ortalama hane halkı büyüklüğü 4 kişidir. Nüfus ağırlıklı olarak Manav kökenli ve orta yaş kimselerden oluşmaktadır. Köy dışına genç nüfus başta olmak üzere göç yaşanmaktadır.

Resim 3.35:

Babayaka Köyünde Bahçe Kullanımı

Köydeki halkın başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köyde kuru ve sulu tarım yapılmaktadır. En çok üretilen ürün buğday, nohut ve arpadır. Aile başına en az 20 en çok 150 dönüm arazi düşmektedir, köy dışında da tarım arazisine sahip olan ailelerin oranı %50 civarındadır. Köy halkının çoğunluğu çevre fabrikalar için süt üretimi ile uğraşmaktadır. Köyde yaşayanların tarım aracı sayılarının yüksek olmasına bağlı olarak, gelir durumunun orta ve üst-orta gelir grubunun ağırlıkta olduğu söylenebilir. Köyün çevre yerleşimlerle olan ilişkisi kuvvetli olmasının yanı sıra, tarım ve hayvancılık dışında başka ekonomik faaliyetlerin olmaması, sosyal donatı eksiklikleri köyde yaşayanları eğitim, sağlık, alışveriş vb. tüm ihtiyaçları için Gönen ilçesine bağımlı hale getirmiştir.

Resim 3.36:

Babayaka Köyü'nde Parsel Düzeni

Köyün eski tarihi dokusu merkezde konsantrik yapıdadır. Köyün girişinde tarihi " Babayaka Kalesi" bulunmaktadır. Köy Tuzla tepesi etrafında kurulmuştur. Köy meydanında yeni yapılmış köye özgü niteliğe sahip olmayan betonarme köy kahvesi, cami ve muhtarlık yer almaktadır. Köy meydan etrafında saçaklanarak büyüme göstermiştir. Yeni yapılaşmanın mevcut parseller içinde eski doku içinde gerçekleşmesinin yanı sıra, köyün kuzey ve güney aksları yönünde boş olan araziler üzerinde lineer olarak geliştiği gözlenmiştir. Köyün batısındaki eğimli arazi yerleşmenin doğal sınırlayıcısı olmuştur.

Resim 3.37:

Babayaka Köy Meydanı

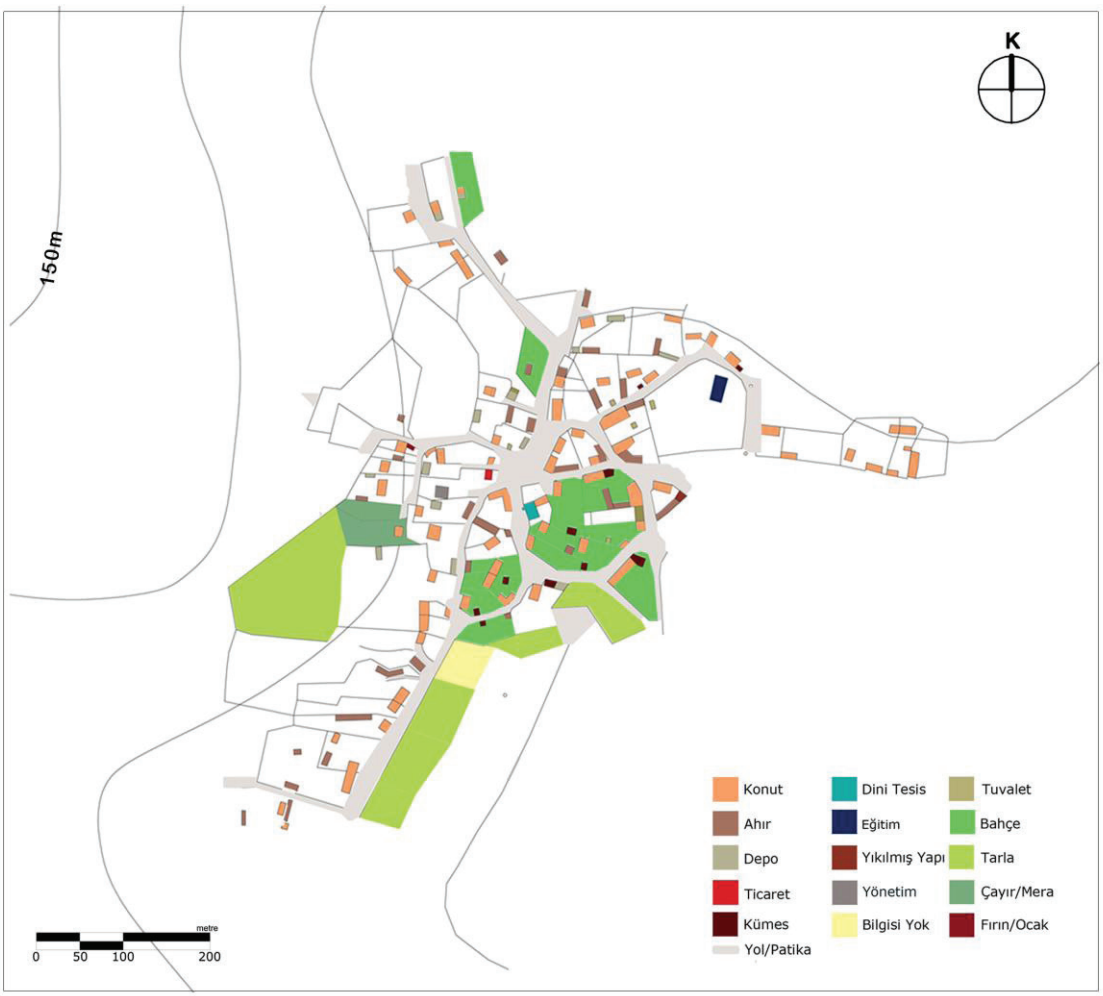
Konutlarda kullanılan malzeme ağırlıklı olarak tuğla ve brikettir. Köyde bulunan evlerin büyük bir çoğunluğu içinde sebze meyve yetiştirdikleri bahçelere sahiplerdir. Evlerin bahçelerde kümes ve ahırlar mevcuttur. Aynı zamanda yerleşimin dışında da ahırlar bulunmaktadır.

Köyün içinde bulunan ilköğretim okulu şu anda kullanılmamakta olup, öğretim servisler ile ilçe merkezindeki okullarda yapılmaktadır. Köy halkı ile yapılan mülakat ve anket çalışmalarına göre; bulundukları yaşam koşullarından memnun olmakla beraber, sosyal donatı eksiklikleri, kanalizasyon altyapısının ve toplu ulaşım imkânlarının olmamasının yanı sıra işsizliğin de sorun teşkil ettiğini belirtmektedirler.

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

ARAZİ KULLANIMI

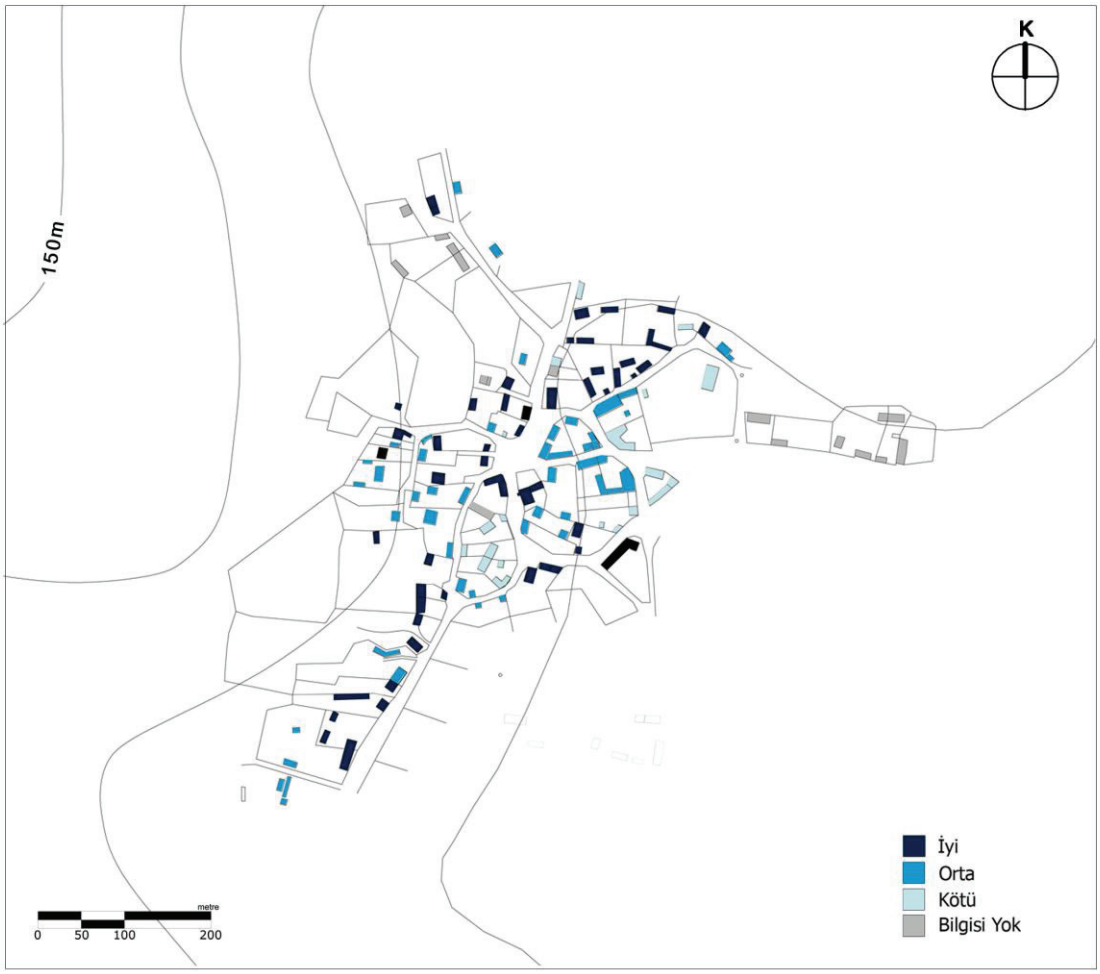
BABAYAKA KÖYÜ-GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YAPI DURUMU

BABAYAKA KÖYÜ-GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YAPI KAT SAYISI

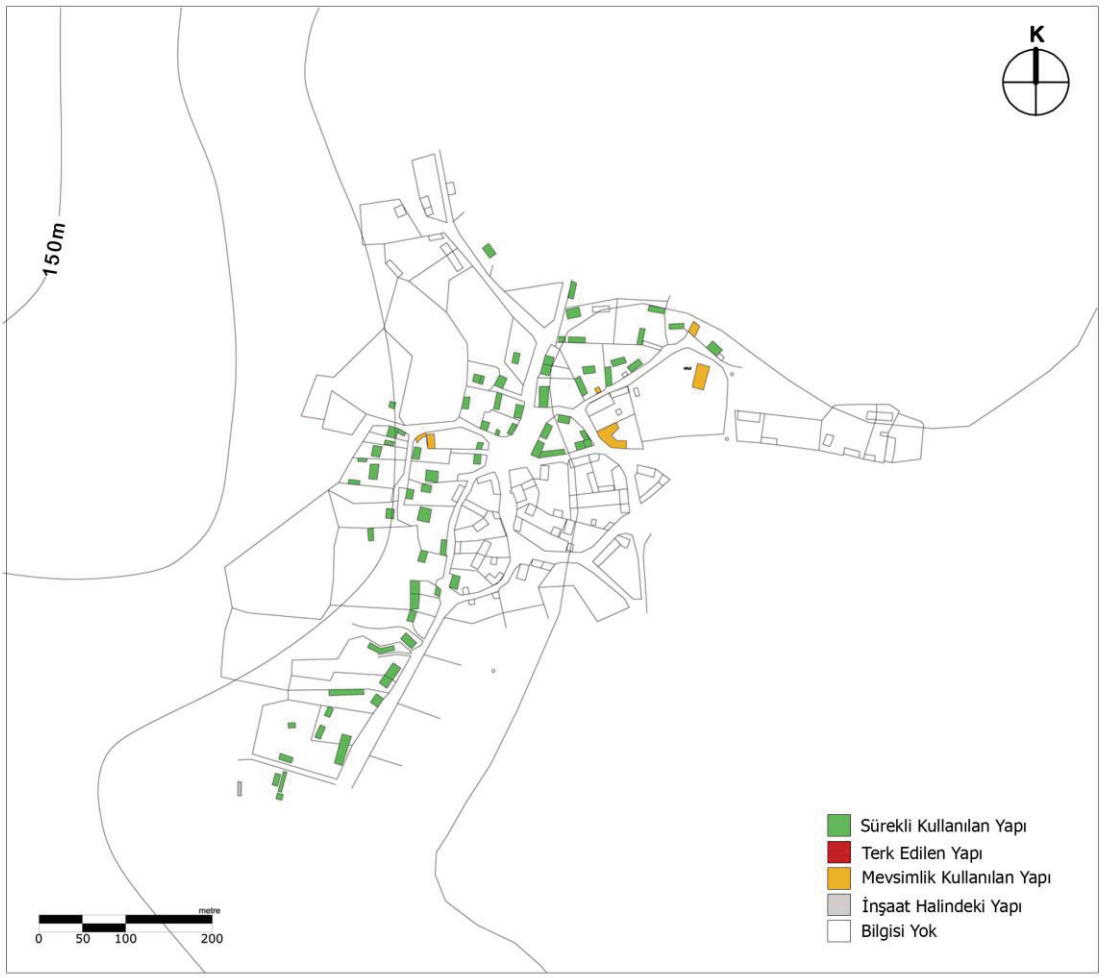
BABAYAKA KÖYÜ-GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YAPI KULLANIM DURUMU

BABAYAKA KÖYÜ-GÖNEN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YAPI MALZEMELERİ

BABAYAKA KÖYÜ-GÖNEN

3.2.6.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Babayaka Köyü'nün TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 209 olarak belirlenmiştir. 1997, 2000, 2007, 2008 ve 2009 yılı nüfus verileri incelendiğinde; 2000-2007 yılları arasındaki dönemde önemli bir azalma olduğu, 2007-2009 yılları arasında ise nüfusta durağanlık yaşandığı görülmektedir.

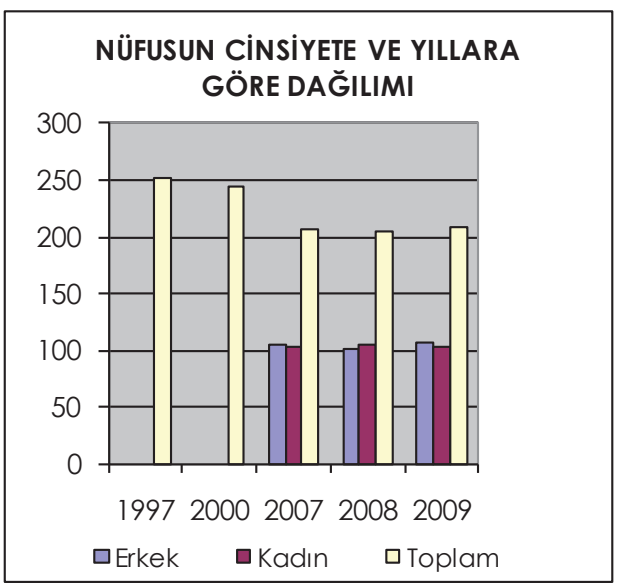
Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	252		
2000	245		
2007	207	104	103
2008	205	101	104
2009		106	103

Tablo 3.6:

Babayaka Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı nüfus verileri, www.yerelnet.org

2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

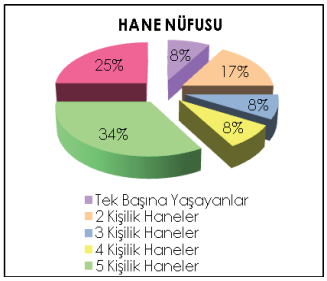
Grafik 3.50:

Babayaka Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

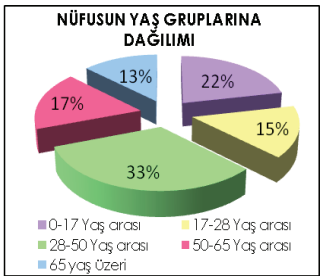
Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 5 kişilik ailelerin oranı %34 ile ilk sırada, 6 kişilik ailelerin oranı ise %25 ile ikinci sırada yer almaktadır. Grafikten de izlenebileceği gibi tek başına yaşayanların, 3 ve 4 kişiden oluşan ailelerin oranı birbirine eşittir.

Ortalama aile büyüklüğü 4 kişidir.

Grafik 3.51: Babayaka Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Köyde %33'lük oranla en çok 28-50 yaş arası kişi yaşamaktadır. Bu dilimi %22'lik oranla 0-17 yaş grubu izlemektedir. Nüfusun yaş gruplarına dağılımında üçüncü sırada %17 ile 50-65 yaş arası grubu gelmektedir. Nüfusun orta yaş grubunda ağırlık kazandığı söylenebilir.

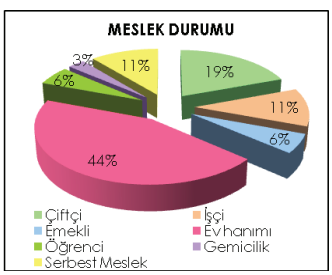

Grafik 3.52: Babayaka Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Anket uygulanan hane halkı üyelerinin hiçbirinin göç etme isteği bulunmamaktadır.

Ankete cevap verenlerin meslekleri değerlendirildiğinde, %44'lük oranla en çok ev hanımının bulunduğu görülmektedir. İkinci sırayı %19'luk oranla çiftçiler almaktadır. Farklı meslek grubu olarak gemicilik göze çarpmaktadır.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %72 ile ilkokul mezunları ilk sıra yer almaktadır. %12 ile ikinci sırada lise, %9 ile üçüncü sırada ortaokul mezunları bulunmaktadır. Anket dökümlerinden elde edilen bilgiye göre köy genelinde okuma-yazma bilmeyen bulunmamaktadır.

Grafik 3.53: Babayaka Köyü'nde Meslek Durumu

Köyde yaşayanların %25'i otomobil sahibidir.

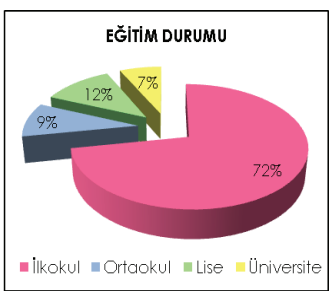
Köyün Çevre İlişkileri

Anket uygulanan köy sakinlerinin hepsi haftada en az bir kez köy dışına çıkmaktadırlar.

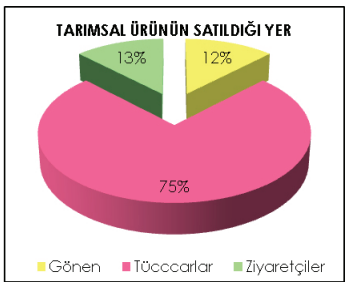
Günlük alışveriş Gönen'den ve Hasanbey'den yapılmaktadır.

Dayanıklı tüketim malları Gönen'den karşılanmaktadır.

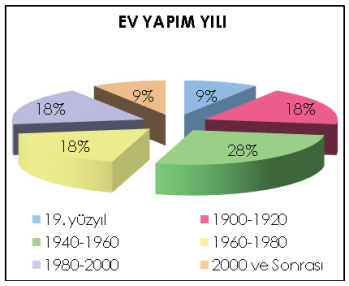
Köyde yaşayanların %54'ü ulaşımda sorun yaşamaktadır.

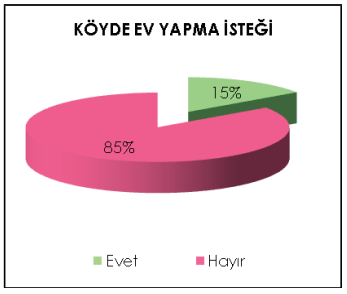
Grafik 3.54: Babayaka Köyü'nde Eğitim Durumu

Grafik 3.55: Babayaka Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı

Grafik 3.56. Babayaka Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Grafik 3.57: Babayaka Köyü'nde Ev Yapma İsteği

Ekonomik Faaliyetler

Köyde yetiştirilen tarım ürünleri; Buğday, arpa, ekin, yulaf, mısır ve nohuttur. En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Buğday (%34)
2. Arpa (%30)
3. Nohut (%22)

Köyde 400 adet büyükbaş ve 1200 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır ve aile başına yaklaşık ortalama 5 adet büyükbaş, 16 adet küçükbaş hayvan düşmektedir.

Köy muhtarından alınan bilgilere göre aile başına düşen toprak büyüklüğü en az 20 dönüm ile en çok 150 dönüm arasında değişmektedir. Ankete cevap verenlerin köy dışında tarım arazileri bulunmamaktadır.

Hayvansal ürün satımı süt fabrikalarına yapılmaktadır.

Tarım aracı bulunanların oranı %69'dur.

Kullanıcı - Mekân İlişkisi

Köyde %28'lik oranla en çok 1940-1960 yılları arasında ev yapılmıştır. 19. yüzyılda ve 2000-sonrasında yapılan evler benzer şekilde %9 ile en az orana sahiptir.

Yeni bir ev yapma isteği %15 oranı ile sınırlı kalmaktadır ve yeni evlerini kendi bahçelerinde yapmayı düşünmektedirler.

Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; serin olması, konumu, kışın iyi ısınması, yazın serin olması, bahçesi, organik beslenmeye olanak sağlaması olarak belirtmişlerdir. Evin eksiklikleri ise; küçük olması, rutubet, su sızdırması, çatı sorunlarıdır.

Köyün Mekansal Dinamikleri

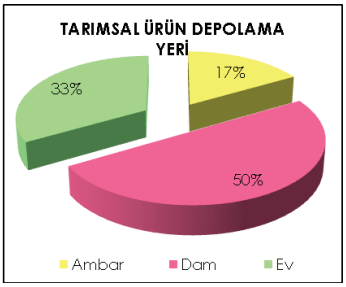
Köyde hayvanların %75'i ahırlarda, %25'i evlerde barınmaktadır.

Köyde ürünlerin %50'si damlarda, %33'ü evlerde ve %17'si ambarlarda depolanmaktadır.

Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; doğal güzellikleri ve komşuluk ve akrabalık ilişkileri, doğal güzellikleri, sessiz sakin olması, Gönen'e yakın olması, güvenli olması, havası ve suyu ve manzarası gibi özellikleri göstermişlerdir. Köyün eksiklikleri olarak ise; okul olmayışı, ulaşım sorunları, bakkal olmaması, kanalizasyonun yetersizliği ve sağlık ocağının olmamasını göstermişlerdir.

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; bakkal açılması, çocuk oyun alanı, düğün salonu ve sağlık ocağı açılması, yeni iş imkânlarının oluşturulması cevapları verilmiştir.

Köyde yaşayanların %33'ü doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Doğal sorun olarak; selin ardından tarlalarda yaşanan sorunlar, köprünün yıkılması, çimento fabrikası yapılma ihtimali, günümüzde ipek böcekçiliğinin ve tütün yetiştiriciliğinin yapılmaması gösterilmiştir.

Grafik 3.95: Babayaka Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

3.2.7. KUYUCAK KÖYÜ (BURHANİYE)

3.2.7.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Deniz seviyesinden yüksekliği 19 m.dir, denize 12 km lik bir sahil bandı bulunan ilçe, Çanakkale-İzmir E-24 Karayolu üzerindedir.

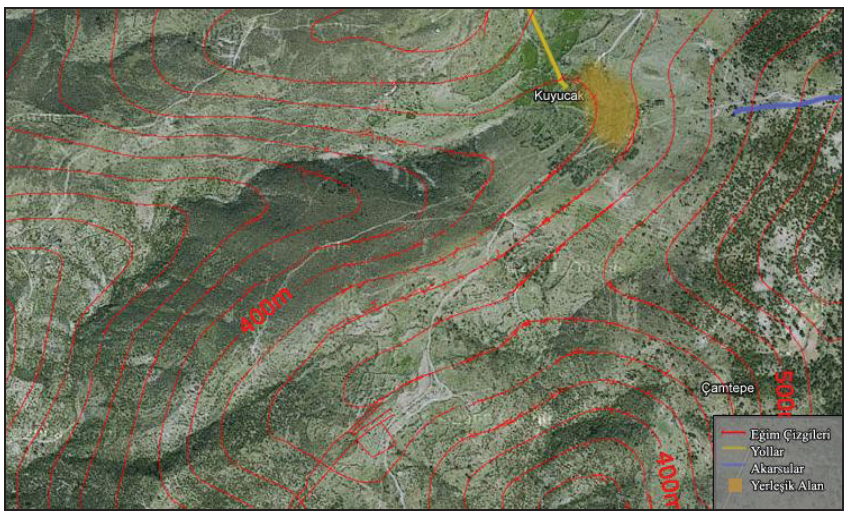

Resim 3.38:

Kuyucak Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: İklim, Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 7,2-8,3 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 26,4-26,8 oC arasında gerçekleşmektedir.

Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 623,1-673,5 mm arasındadır.

Resim 3.39:

Kuyucak Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşimin rakımı: ~ 450 m.

Dağlar: Güneybatısında Büyükyaren tepesi (908m.) ve Madra dağı (1343m.) bulunmaktadır.

Akarsu/Dere: Kuzeyinden Havran çayı ve batısından Boğaziçi Deresi geçmektedir.

Dutluca İçmeleri ve Damlarca Su Kaynakları bulunmaktadır.

Su Havzası: Kuzey Ege Havzası içinde yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları:

Ankete katılanlar köyde çevre sorunları olmadığını belirtmişlerdir.

3.2.1.2. Yerleşme Özellikleri

Burhaniye ilçesine bağlı olan köye uzun ve virajlı bir bağlantı yolu ile girilir. Balıkesir'e 105 Burhaniye'ye 10 km uzaklıkta yaklaşık 450 m rakımı olan bir tepe yerleşmesidir. Resmi kayıtlara göre 1997'de 92 olan köyün nüfusu 2000'de 131'e ulaşmıştır. Köy muhtarından alınan bilgilere göre halen 21 haneli olan köy 60 kişilik nüfusu barındırmaktadır. Bu durum köyün nüfusunun giderek küçüldüğü ve yaşlı nüfustan oluşan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Zor erişilebilen bir noktada konumlanmış olması köyün alansal olarak büyümesini ve ekonomik olarak da gelişmesini engelleyici bir unsurdur. Diğer taraftan bu özellik geleneksel dokunun ve içindeki konut tipolojilerinin büyük bir oranda korunmasına neden olmuştur.

Köyün genelinde erken dönem yerleşmesine işaret eden mimari bir karakter gözlenmektedir. Gerek yapı malzemesindeki süreklilik gerekse geleneksel yapım sistemlerindeki yerellik ve yerleşmenin topografya ile uyumlu ilişkisi özgün yapının göstergeleridir. Bu farklı karakteristik özellikler Kuyucak Köyü'nün seçim nedenini oluşturmaktadır.

Böylelikle köyde yapılabilecek olası yeni uygulamalar çok hassas bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Uzun süredir hem yapıları hem dokusu açıdan hiç değişikliğe uğramamış bu özgün yapısı öncelikle alanın kırsal sit alanı olarak kabul edilmesini gerekli kılar. Bu çerçevede köy sürdürülebilir nitelikte değerlendirilmelidir.

Resim 3.40:

Kuyucak Köyü'nde Yerleşim Dokusu ve Konut Birimleri

Yapıların yan yana gelerek oluşturduğu doku yay biçiminde yerleşim özelliği göstermekte ve köy dokusunda meydan olgusuna rastlanmamaktadır. Toplanma noktalarını daha çok, çeşme, fırın, kuyu, çamaşırhane gibi köyün ortak kullanım alanları oluşturur. Bu tür mekânlar yay biçimdeki yerleşmede, topografyanın mümkün kıldığı, erişimi kolay olan seviyelerde konumlanmıştır.

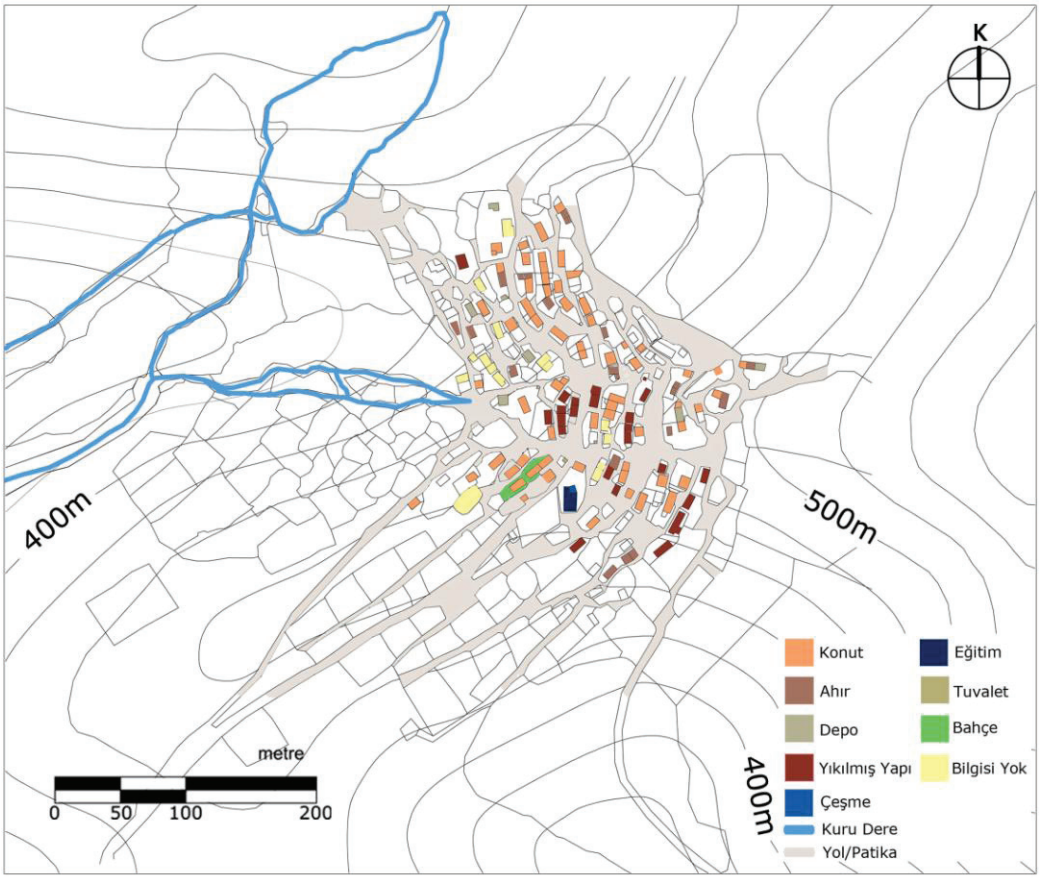

Resim 3.41:

Kuyucak Köyü'nde Ortak Kullanımlı Ocak

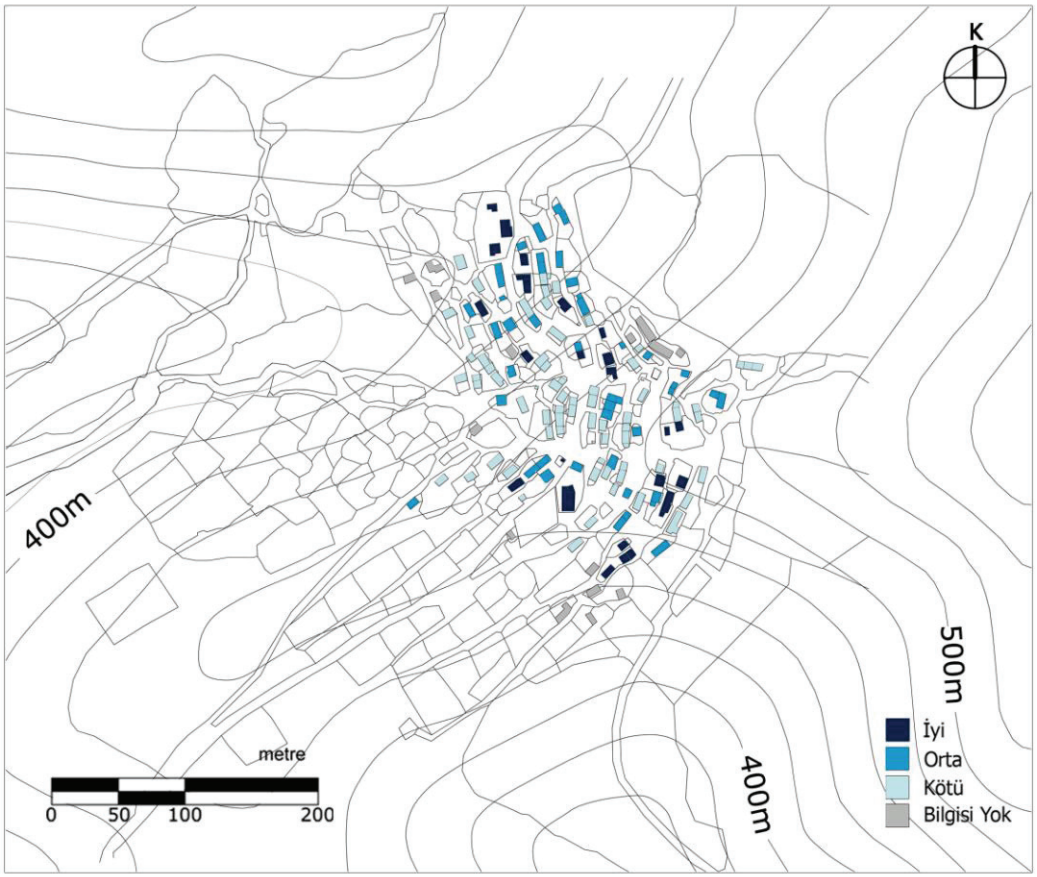
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı | KUYUCAK KÖYÜ - BURHANİYE

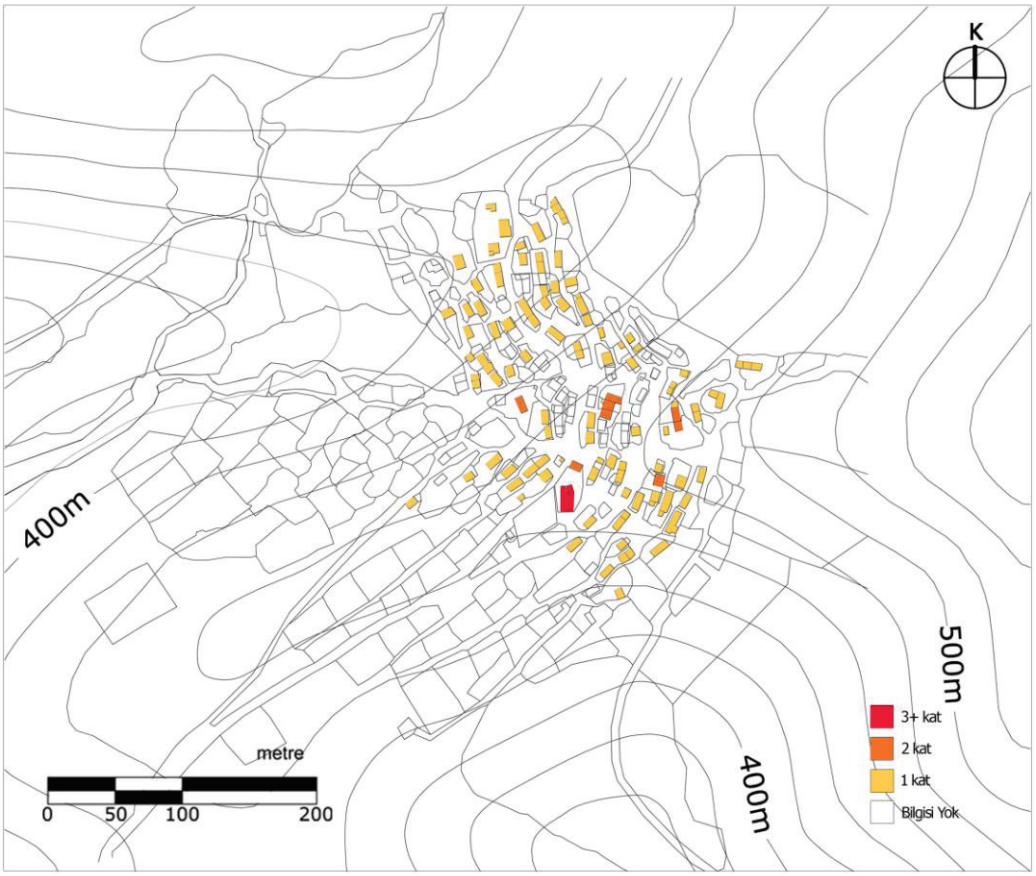
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | KUYUCAK KÖYÜ - BURHANİYE

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı | KUYUCAK KÖYÜ - BURHANİYE

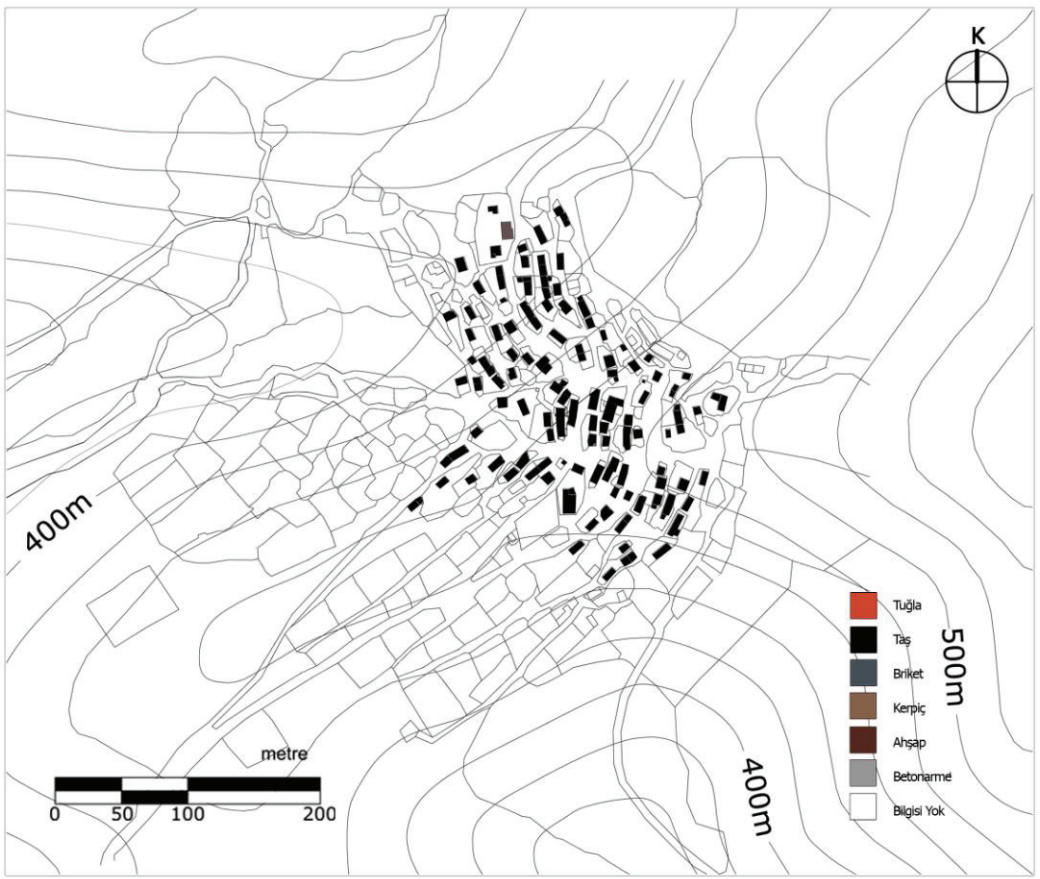
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu | KUYUCAK KÖYÜ - BURHANİYE

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri | KUYUCAK KÖYÜ - BURHANİYE

3.2.1.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Kuyucak Köyü'nün TUİK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 92 olarak belirlenmiştir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 nüfus verileri incelendiğinde; 1997-2000 arasındaki dönemde önemli bir artış olduğu, 2000-2007 arasında ise önemli bir azalma olduğu, sonrasında ise nüfusta bir durağanlık yaşandığı söylenebilir.

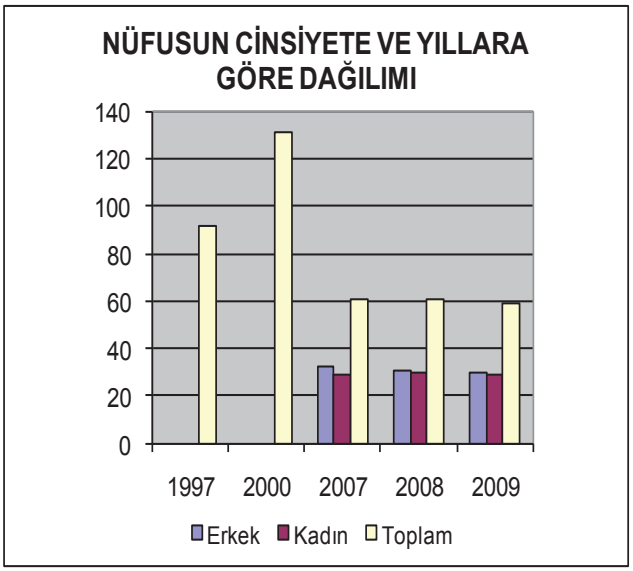
Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	92		
2000	131		
2007	61	32	29
2008	60	31	30
2009	59	30	29

Tablo 3.7:

Kuyucak Köyü'nde Nüfus Gelişimi

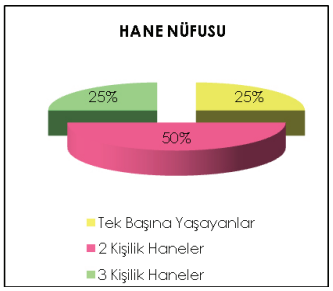
Kaynak: 1997, 2000 yılı verileri, www.yerelnet.org 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK 2007,

2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

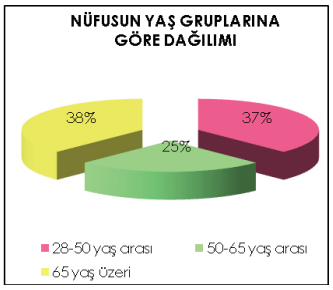

Grafik 3.59:

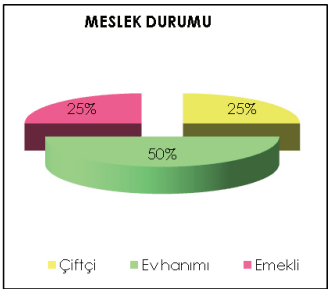
Kuyucak Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

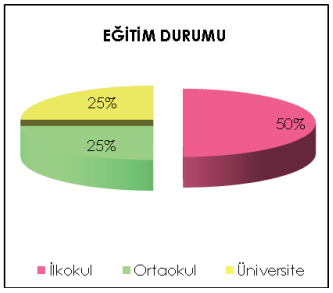
Grafik 3.60: Kuyucak Köyü'nde HanedeHanedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.61: Kuyucak Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Grafik 3.62: Kuyucak Köyü'nde Meslek Durumu

Grafik 3.63: Kuyucak Köyü'nde Eğitim Durumu

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 2 kişiden oluşan ailelerin oranı %50 ile ilk sırada yer almakta, tek kişilik ve 3 kişilik ailelerin oranı ise eşit olarak %25 ile arkasından gelmektedir.

Ortalama aile büyüklüğü 2 kişidir.

Köyde %38'lik oranla en çok 65 yaş üzeri kişi yaşamaktadır. Bunu %37 ile 28-50 yaş arası ve %25 ile 50-65 yaş arası kişi izlemektedir. Bu değerlere bakarak köyde ağırlıklı olarak yaşlı nüfusun yaşadığını söylemek mümkündür.

"İş bulma" nedeni ile ilçe ve il merkezine göç etme isteği bulunmaktadır.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, ev hanımlarının %50'lik orana sahip olduğu ve ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu %25 ile emekliler ve çiftçiler takip etmektedir.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %50 ile ilkokul mezunları ilk sırada, %25 ile ortaokul ve üniversite mezunları ikinci sırada yer almaktadır.

Köyde yaşayanların %25'i otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Her gün köy dışına gidenlerin oranı %25'dir.

Haftalık köy dışına çıkanların oranı %50'dir.

Günlük alış veriş köy içinden karşılanmaktadır.

Dayanıklı tüketim malları Havran ve Burhaniye'den karşılanmaktadır.

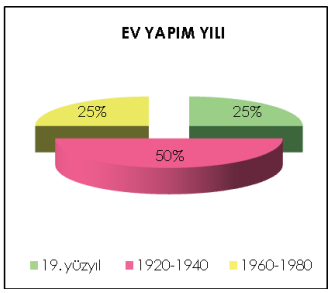
Ulaşımda sorun yaşanmamaktadır.

Ekonomik Faaliyetler

Köyde yalnızca zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır. Köy içinde tarım arazisi sahipliliği sorusuna yanıt verenlerin tümü evet yanıtını vermiştir. Köy dışında tarım arazisi sahibi bulunmamaktadır. Tarım ürünleri tüccara satılmaktadır. Hayvansal ürün satımı sütçülere yapılmaktadır. Tarım aracı sahipliliği sorusuna yanıt verenlerin tarım aracı bulunmamaktadır.

Kullanıcı- Mekân İlişkisi

Köyde %50'lik oranla en çok 1920-1940 yılları arasında ev yapılmıştır. Evlerin %25'inin de 19. yy ve 1960-1980 yılları arasında yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla köyde evlerin büyük çoğunluğunun eski yapılar olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 3.64.:Kuyucak Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Ankete katılanlar bu köyde ev yapmayı düşünmemektedir. Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; sakin ve sessiz olması, havadar ve kullanışlı olması olarak belirtmişlerdir. Evin eksiklikleri olarak ise, evlerin genellikle tadilat ihtiyacı içinde olduğu belirtilmiştir.

Köyün Mekansal Dinamikleri

Köyde hayvanların %50'si ahırlarda, %50'si damlarda barınmaktadır.

Tarımsal ürünler evde depolamaktadırlar.

Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; doğal güzellikleri ve sessiz sakin olmasını göstermişlerdir. Köyün eksiklikleri olarak ise; tuvaletlerin dışarıda olması, göç vermesi ve ulaşımın zor olmasını göstermişlerdir.

Yapılan anketlerde köy ile ilgili mekânsal beklentiler belirtilmemiştir.

Ankete katılanlar köyde çevre sorunları olmadığını belirtmişlerdir.

3.2.8. KÜÇÜKDERE KÖYÜ (HAVRAN)

3.2.8.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Havran, Marmara Bölgesi ' nin Güney Marmara alt bölgesi içinde Balıkesir İline bağlı bir ilçedir. Doğusu İvrindi ilçesi, Batısı Edremit ve Burhaniye ilçeleri, Kuzeyi Yenice İlçesi ve Güneyi Burhaniye ve İvrindi ilçeleri ile çevrelenmiştir. Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metredir.

İlçe kuzeyindeki ormanlarla kaplı büyük Çal Dağı' nın Güneybatı eteklerinde, Havran ile Edremit ovasının Kuzeybatı kenarında, Havran Çayı'nın kuzey kıyısında yer almaktadır. Kasabanın etrafı geniş zeytinliklerle kaplıdır

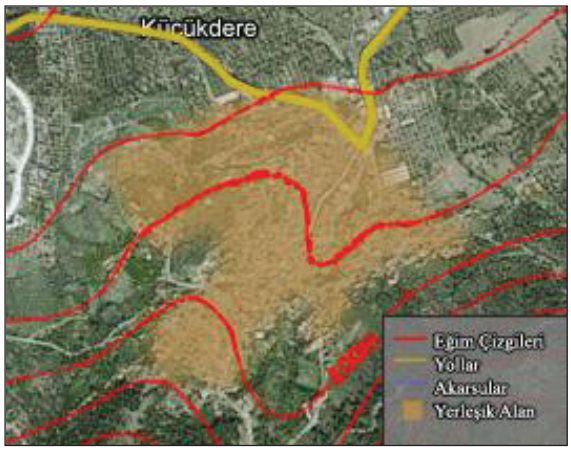
Balıkesir'e 80 km uzaklıkta olan Havran, Edremit ' e 7 km, Çanakkale ' ye 143 km, İzmir'e ise 200 km mesafededir.

Resim 3.42:

Küçükdere Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 7,2-8,3 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 26,4-26,8 oC arasında gerçekleşmektedir.
Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 623,1-673,5 mm arasındadır.

Resim 3.43:

Küçükdere Köyü'nün Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşiminin Rakımı: ~80 m.

Dağlar/Tepe: Kuzeyinde Kaz Dağı (1774m.)- Milli Park, güneyinde Büyükyaren tepesi (908m.) ve daha uzakta Madra Dağı (1343m.) yer almaktadır.

Akarsu/Dere: Kuzey doğusundan Havran Çayı geçmektedir. Küçükderesi köy yerleşiminin içinde yer almaktadır. Kuzeydoğusunda Bostancı Kaplıcaları ile güneyinde Dutluca İçmeleri ve Damlarca suyu yer almaktadır.

Su Havzası: Kuzey Ege Havzası içinde yer almaktadır.

Yeraltı Kaynakları: İlçede altındamarı bulunmaktadır. Balıkesir Havran yakınlarındaki Küçükdere madeni yine çok eski bir tarihe sahiptir.

Doğal Çevre Sorunları:

Köyde yapılan anket sonuçlarına göre; köyde yaşayanların %59 u doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Başlıca nedenleri;

- Kireç ve taş ocağının olumsuz etkileri
- Bağların bozulması
- Zeytinliklerin maden aramak için kesilmesi
- Su sıkıntısının bahçelerin verimliliğini azaltması olarak belirtilmiştir.

3.2.8.2. Yerleşme Özellikleri

Havran ilçesine bağlı olan köye ilçe merkezinin güneyinden geçen Balıkesir-Edremit yolunun (D–230) güneyinden girilir. Köy, Balıkesir-Edremit yolunun 1,5 km güneyindedir. Balıkesir'e 83, Havran'a 3 km uzaklıkta, rakımı 80m olan bir yamaç köyüdür.

1997 nüfus sayımında 932 olan nüfus 2000'de 996'ya ulaşmıştır. Bu küçük artış nüfus hareketlerinde fazla bir değişimin olmadığını göstermektedir. Köyün muhtarından alınan bilgilere göre kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu bu köyde hane sayısı 430'dur. Bu bilgilere göre 1997 öncesi köyün daha kalabalık olduğu boş yapılardan da anlaşılmaktadır.

Ekonomisi tarıma dayalı olan köyün tarım arazileri, topografik şartlardan dolayı dağınık özellik gösterir. Bu nedenle topraklar verimli olmasına rağmen yakınındaki ova yerleşmesi olan ve bu sebeple toplu ve geniş arazilere sahip Büyükdere Köyü gibi ekonomik açıdan gelişememiştir.

Bu durum diğer taraftan Küçükdere Köyü'nün geleneksel ilişkiler düzeninin, kırsal karakterinin ve dolayısıyla özgün dokusunun korunmasını sağlamıştır.

Resim 3.44:

Küçükdere Köyü'nde Kentsel Kırsal Özelliklerin Karşıtlığı

Havran'dan köye girerken karşılaşılan ilk meydanda yer alan fonksiyonlar (nakliye, bakkal, köy kahvesi) küçük bir merkez niteliği gösteriyorken, çeşme ve ağaç etrafında oluşan buluşma noktası ile bir kırsal meydan etkisi oluşturmaktadır. Bu birbirinden farklı nitelikteki fonksiyonlar köy ile kasaba arasında bir arayüz oluşturmaktadır. Meydanın diğer farklı bir kullanım biçimi de duvar yazılarından anlaşılabileceği gibi bu alanın asker ve diğerleri için hem karşılama hem de uğurlama mekânı olmasıdır.

Köyün özgün dokusu giriş meydanından yukarıya doğru çıkıldığında kendini göstermektedir. Bu dokunun genel karakteri sık yapılaşma ve dar sokaklardan oluşan organik bir doku olmasıdır. Böyle bir dokunun içinden ulaşılan merkez meydanda yer alan fonksiyonlar (cami, bakkal, köy kahvesi, semerci, çeşme, çardak, vb.) giriş meydanından farklı olarak daha içe dönük bir nitelik gösterir.

Resim 3.45:

Küçükdere Köyü'nde Ana Meydan

Yamaçta oluşan organik dokunun dere yatağı boyunca güneye doğru organik kümelerin oluşturduğu konsantrik bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Köy büyüdükçe yerleşmenin dere yatağını atlayarak, burada oluşan yerleşmenin de organik düzende oluştuğu gözlenmiştir. Meydanlarda yer alan köşe yapılar, yataydaki eğrisel formu ve düşeyde yapının geriye çekilerek yükselmesi ile köy dokusunda başka meydanlarda da rastlanan karakteristik bir özellik gösterirler.

Resim 3.46:

Küçükdere Köyü'nde Doku İçindeki Dolu ve Boş Alanlar

Resim 3.47:

Küçükdere Köyü'nde Yapı-Parsel İlişkisi

Köy dokusu içinde birbirine sokaklarla bağlanan ve mutlaka en az bir tanımlayıcı öğesi olan küçük boşluklar, bir nedenden dolayı toplanma noktası olarak kullanılmaktadırlar. Tanımlayıcı öğe kimi kez çeşme, kimi kez kuyu, kimi kez fırın olup, çoğu kez de bunları bir ağaç tamamlamaktadır.

Yapı girişi çoğu kez doğrudan sokaktan olmayıp, bahçe/avlu içinden geçilerek yapıya girilmektedir ve çoğunlukla yüksek avlu duvarları ile parsel sınırları tanımlanmıştır.

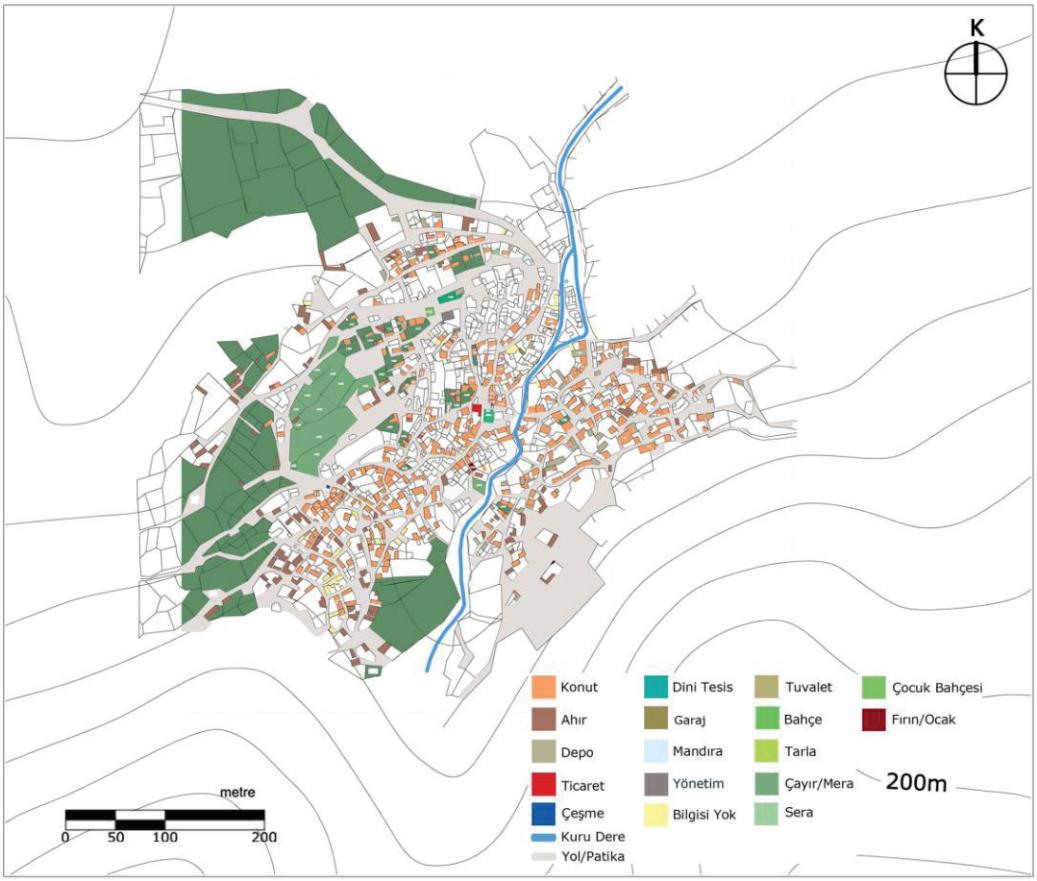

Resim 3.48:

Küçükdere'de Meydan ve Meydanı Tanımlayan Köşe Yapı

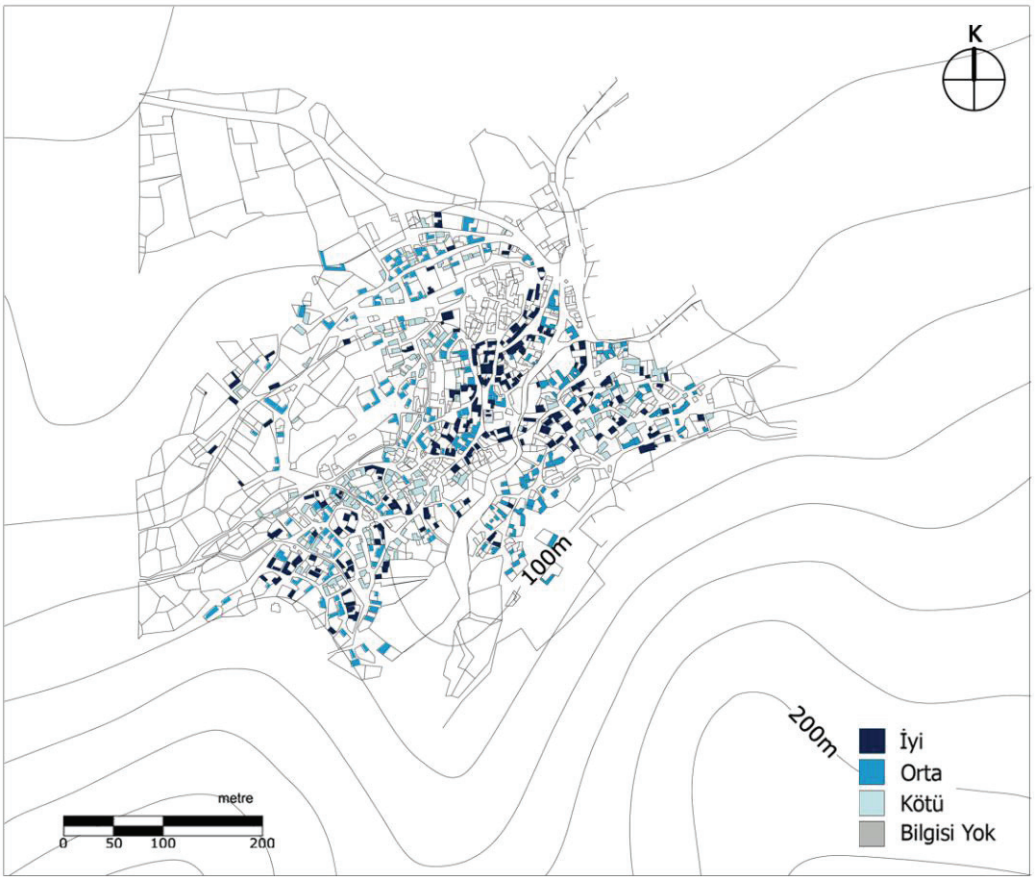
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı | KÜÇÜKDERE KÖYÜ - HAVRAN

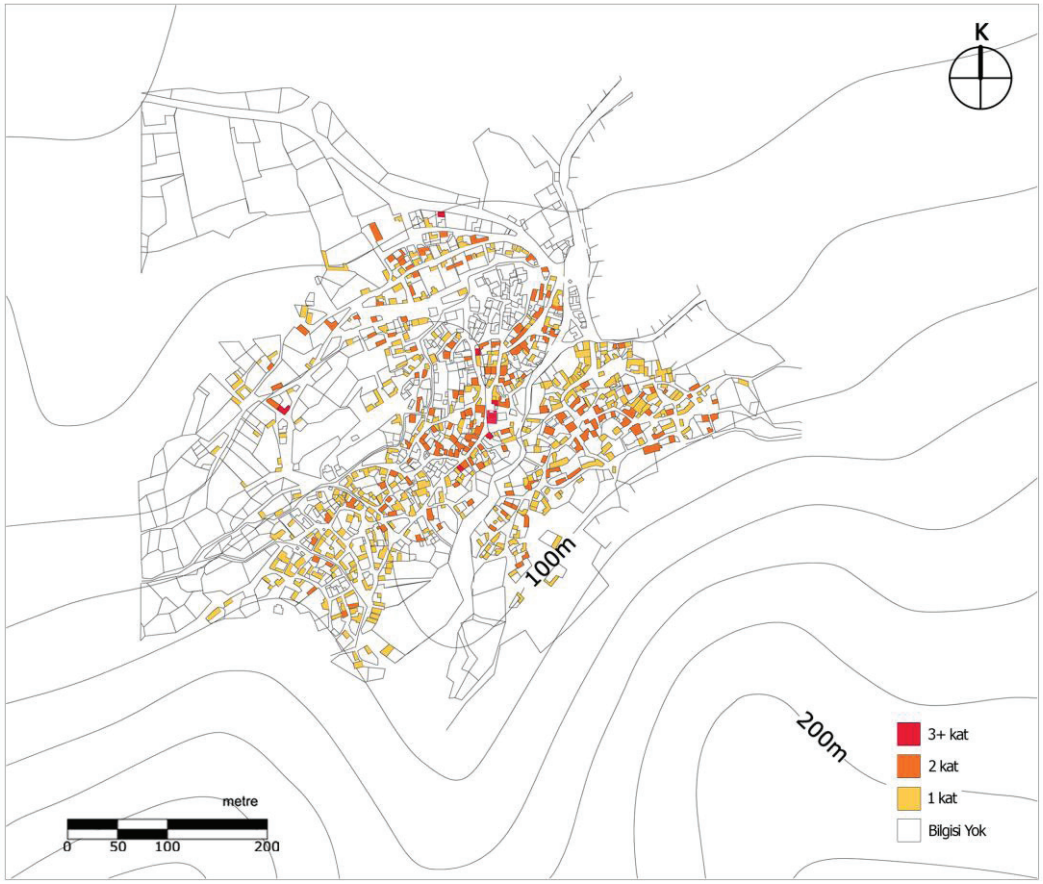
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | KÜÇÜKDERE KÖYÜ - HAVRAN

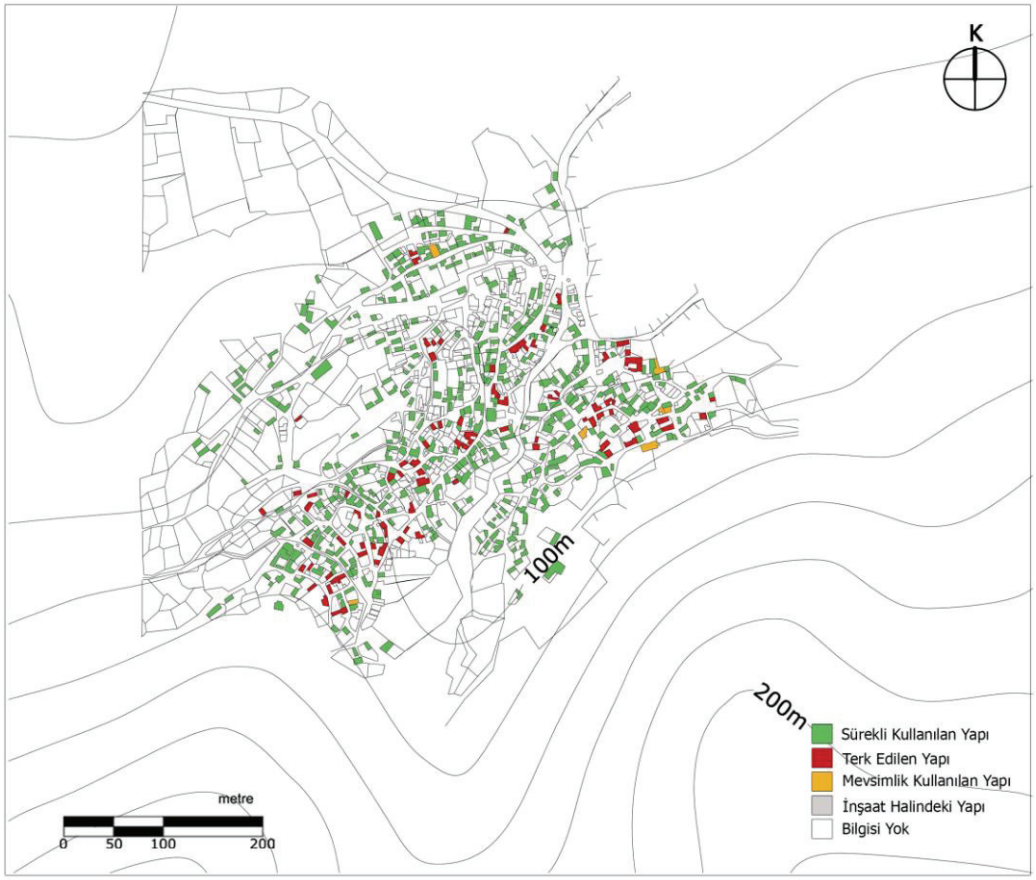
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı	KÜÇÜKDERE KÖYÜ - HAVRAN

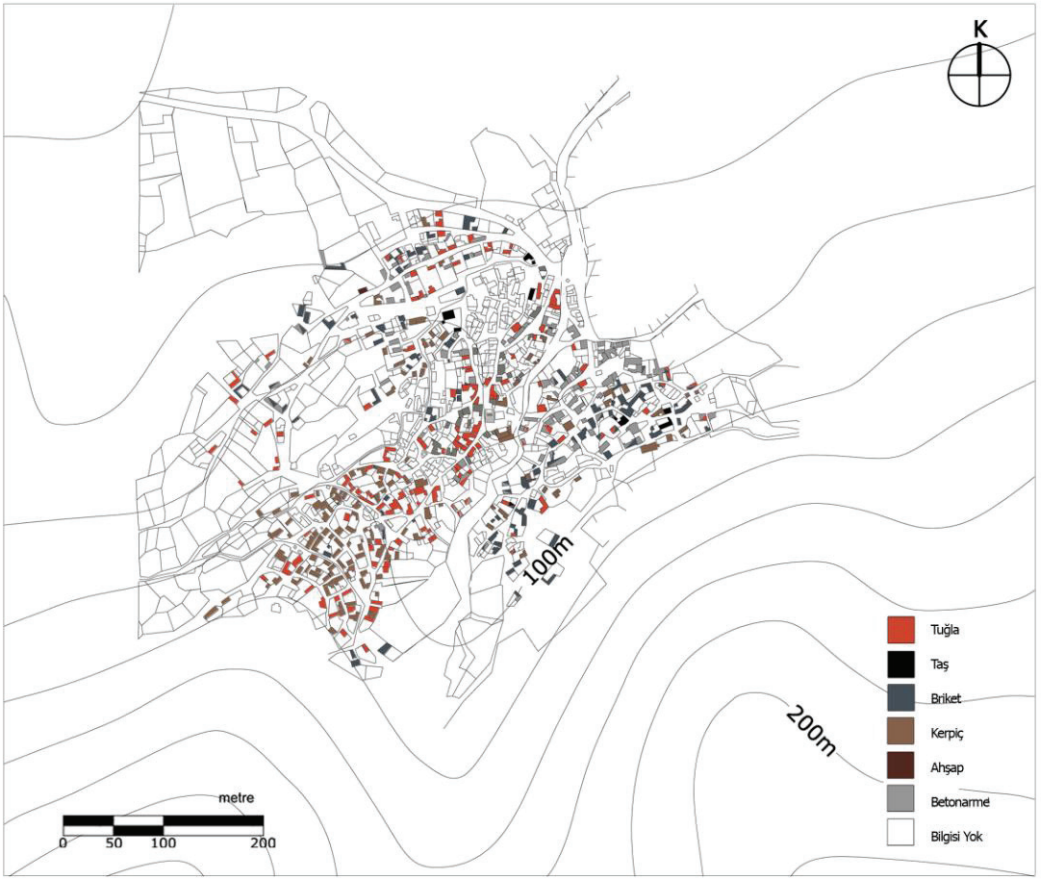
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu | KÜÇÜKDERE KÖYÜ - HAVRAN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri | KÜÇÜKDERE KÖYÜ - HAVRAN

3.2.8.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Küçükdere Köyü'nün nüfusu TUIK 2009 verilerine göre 916 olarak belirlenmiştir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 nüfus verileri incelendiğinde 1997-2000 arasındaki dönemde artış olduğu, 2000-2007 arasında ise köy nüfusunda önemli bir azalma yaşandığı söylenebilir. 2007-2008-2009 yılları arasında önemli bir artış ya da azalma yaşanmamıştır.

Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	932		
2000	996		
2007	934	469	465
2008	932	470	462
2009	916	458	458

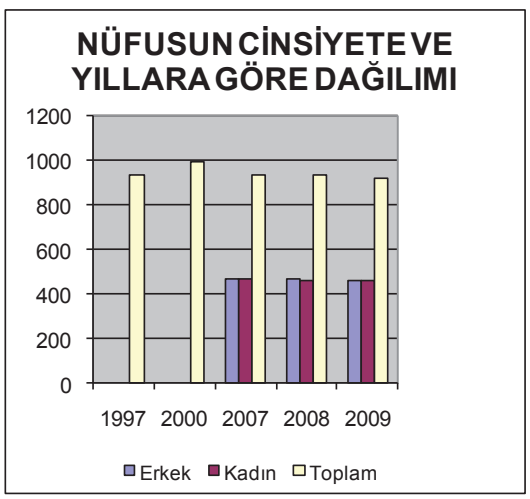
Tablo 3.8:

Küçükdere Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı nüfus verileri, www.yerelnet.org

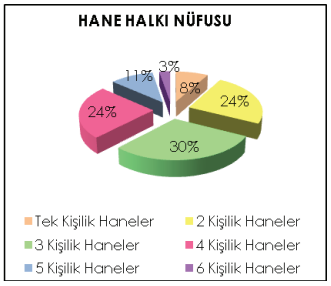
2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

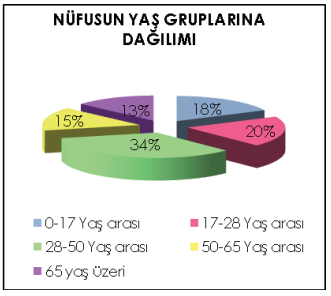

Grafik 3.65:

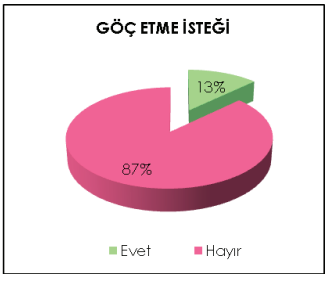
Küçükdere Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

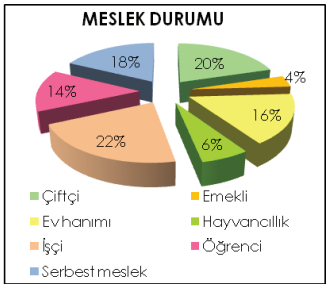
Grafik 3.66: Küçükdere Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

Grafik 3.67: Küçükdere Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Grafik 3.68: Küçükdere Köyü'nde

Grafik 3.69: Küçükdere Köyü'nde Meslek Durumu

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 3 kişiden oluşan ailelerin oranı %30 ile ilk sırada yer almakta, 2 ve 4 kişilik ailelerin oranı ise eşit olarak %24 ile ikinci sırada yer almaktadır. Grafikten de izlenebileceği gibi 6 kişiden oluşan ailelerin oranı düşüktür.

Ortalama aile büyüklüğü 3,1'dir.

Köyde %34'lük oranla en çok 28-50 yaş arası kişi yaşamaktadır. Diğer yaş grupları dengeli bir şekilde dağılmıştır.

Anket yapılan köy sakinlerinin %13'ü köyden göç etme isteği taşımaktadır. Göç etme eğiliminin nedenlerini sağlık durumu, evlilik, iş olanakları ve büyük bir kentte yaşama isteği olarak tanımlamışlardır.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, işçilerin %22'lik oranla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu %20'lik oranla çiftçiler ve %18'lik oranla serbest meslek sahipleri takip etmektedir.

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %81 ile ilkokul mezunları ilk sırada yer almakta, %11 ile ortaokul mezunları ikinci sırada yer almaktadır.

Köyde yaşayanların % 33'ü otomobil sahibidir.

Köyün Çevre İlişkileri

Her gün köy dışına çıkanların oranı %57'dir.

Haftalık köy dışına çıkanların oranı %92'dir.

Günlük alış verişin büyük bir kısmı köy içinden ve Havran'dan karşılanmaktadır.

Dayanıklı tüketim mallarının büyük bir kısmı Havran ve Edremit'den karşılanmaktadır. Bunların dışında, Balıkesir, Burhaniye ve köy içinden de karşılanmaktadır.

Ankete cevap verenler arasında ulaşımda sorun yaşayanların oranı %5'dir.

Ekonomik Faaliyetler

Köyde yetiştirilen tarım ürünleri; domates, zeytin, kiraz, incir, kayısı, erik, salatalık, biber, patlıcan, tahıl, buğday ve meyvedir.

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Zeytin (%42)
2. İncir (%11)
3. Patlıcan – Biber – Buğday (%8)

Ankete katılanlardan 3 kişinin köy dışında tarım arazisi bulunmaktadır.

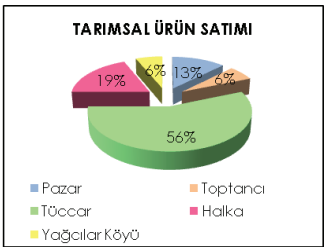
Tarımsal ürünlerin %56'sı tüccarlara, %19'u yerel halka, %13'ü ilçe pazarında, %6'sı toptancılara ve yine %6'sı Yağcılar Köyü'ne satılmaktadır.

Hayvansal ürünlerin %50'si mandıralara, %25'i toptancılara, geri kalan %25'i ise köye gelen alıcılara satılmaktadır. Tarım aracı sahipliliği sorusuna yanıt verenlerin tarım aracı bulunmamaktadır.

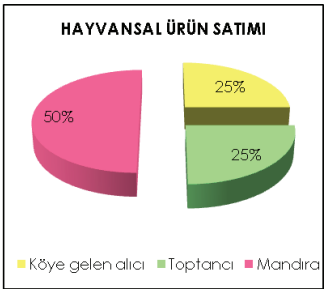
Kullanıcı - Mekân İlişkisi

Ankete katılanların evleri %27'lik oranla en çok 1960-1980 yılları arasında inşa edilmiştir. Grafik değerlendirildiğinde, 19. yüzyılda yapılan evlerin oranının %9 olması dikkat çekmektedir.

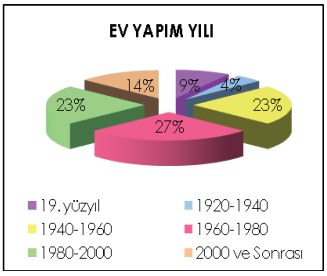
Köyde ev yapma isteği olanların oranı %18'dir. Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; depreme dayanıklı olması, kerpiç olması, avlusu, sağlıklı olması, ve köyde olması olarak belirtmişlerdir. Evin eksiklikleri ise; tuvaletin dışarıda olması, mutfağın yetersiz olması, küçük olması, rutubet, statik sorunlar ve bahçenin küçük olması olarak tanımlanmıştır.

Grafik 3.70: Küçükdere Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı

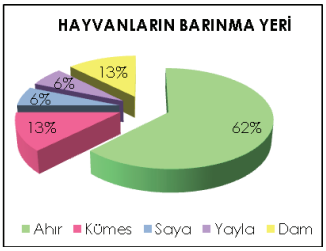

Grafik 3.71: Küçükdere Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı

Grafik 3.72: Küçükdere Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Köyün Mekânsal Dinamikleri

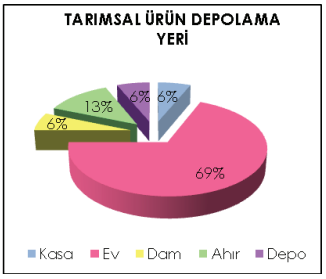
Grafik 3.73: Küçükdere Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri

Köyde hayvanların %62'si ahırlarda, %13'ü damlarda ve kümeslerde, %6'sı ise yaylalarda ve sayalarda barınmaktadır.

Köyde tarımsal ürünlerin %69'u evlerde, %13'ü ahırlarda, %6'sı ise damlarda, depolarda ve kasalarda depolanmaktadır.

Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; Taze ve organik gıdalarla beslenme olanağı olması, insan ilişkilerinin yakın olması, doğal güzelliklerin olması, deresinin olması, köy yaşamının olması, havadar olması, ulaşımının kolay olması, temel ihtiyaçların masrafsız olmasını göstermişlerdir.

Köyün eksiklikleri olarak ise; yolların bozuk ve dar olması, öğretmen eksikliği olması, su ve elektrik sıkıntısı yaşanması, sağlık hizmetlerinin yetersiz olması, büyük şehirlerdeki imkânların olmaması, koku ve sinek sorunu yaşanması, park olmaması ve mimarisinin bozulmasını göstermişlerdir.

Grafik 3.74: Küçükdere Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; yolların düzeltilmesi, sağlık ocağı, okul, park, düğün salonu ve çocuk parkı yapılması, otobüs seferlerinin sıklaştırılması, köy içinden ahırların kaldırılması, su sıkıntısının çözülmesi, altyapı sorunlarının çözülmesi ve evlerin onarılması cevapları verilmiştir.

Ankete katılanlar, köydeki çevre sorunlarını; bağların bozulması, zeytinliklerin maden aramak için kesilmesi, kireç ve taş ocağının olumsuz etkileri, köyün çok göç alması, su sıkıntısının bahçelerin verimliliğini azaltması ve zeytin verimliliğinin azalması olarak göstermişlerdir.

Tarlabaşı Köyü-Havran

3.2.9. TARLABAŞI KÖYÜ (HAVRAN)

3.2.9.1. Doğal Yapı Bileşenleri

İlçenin Genel Coğrafi Özellikleri: Havran, Marmara Bölgesi 'nin Güney Marmara alt bölgesi içinde Balıkesir İline bağlı bir ilçedir. Doğusu İvrindi ilçesi, Batısı Edremit ve Burhaniye ilçeleri, kuzeyi Yenice İlçesi ve Güneyi Burhaniye ve İvrindi ilçeleri ile çevrelenmiştir. Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metredir. İlçe kuzeyindeki ormanlarla kaplı büyük Çal Dağı 'nın güneybatı eteklerinde Havran ile Edremit ovasının kuzeybatı kenarında, Havran Çayı'nın kuzey kıyısında yer almaktadır. İlçenin etrafı geniş zeytinliklerle kaplıdır.

Balıkesir'e 80 km uzaklıkta olan Havran, Edremit'e 7 km, Çanakkale'ye 143 km, İzmir'e 200 km mesafededir.

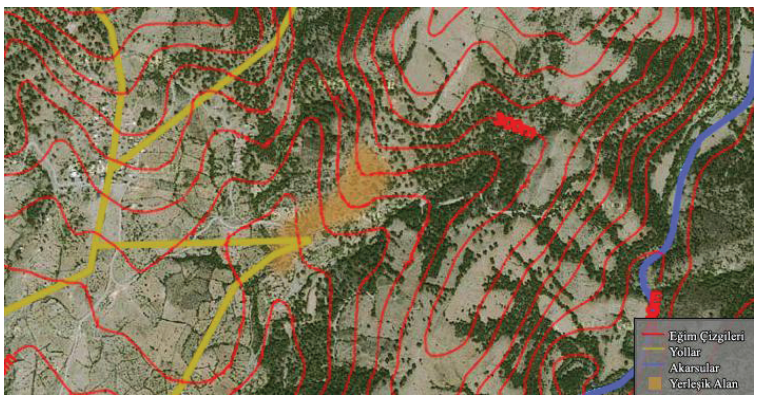

Resim 3.49:

Tarlabaşı Köyü'nün Coğrafi Konumu

İlçenin iklimsel özellikleri: Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Uzun yıllar sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Şubat ayı sıcaklığı 7,2-8,3 oC arasında, Temmuz ayı sıcaklığı 26,4-26,8 oC arasında gerçekleşmektedir.

Yıllık toplam yağış uzun yıllar ortalaması olarak 623,1-673,5 mm arasındadır.

Resim 3.50:

Tarlabaşı Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi

Yerleşiminin Rakımı: ~240 m.

Dağlar/Tepe: Doğusunda Gülügören Tepesi

(838m.), Kuzeydoğusunda Şap Dağı (737m.), kuzeyinde Kaz Dağları (1774 m.) ve güneyinde Marda Dağı (1250 m.) yer almaktadır.

Akarsu/Dere: Güneyinden Havran Çayı geçmektedir.

Su Havzası: Kuzey Ege Havzası içinde yer almaktadır.

Doğal Çevre Sorunları;

Köyde yapılan anketlere göre köyde yaşayanların %40ı doğal bozulma olduğunu söylemiştir. Bozulmanın başlıca sebebi olarak

- Ormanların tahrip edilmesi
- Ürün verimliliğinin ve kalitesinin azalması
- Suyun azalması olarak belirtilmiştir.

3.2.9.2. Yerleşme Özellikleri

Resim 3.51:

Tarlabaşı Köyü'nde Sınırların Geçirgenliği

Balıkesir'in Havran ilçesine bağlı olan Tarlabaşı Köyü, Balıkesir'e 90 km, Havran'a 10 km uzaklıkta ve rakımı 465 m olan bir yamaç yerleşmesidir. 1997 nüfus sayımına göre 275, 2000 yılı sayımına göre ise nüfusu 302 kişidir. Köyde sağlık ocağı bulunmamakta, okuma çağındaki ilköğretim okulu çocukları için taşımalı eğitim yapılmaktadır.

Yerleşme yapıların dağınık biçimde konumlandığı, arazi eğimi yönünde oluşmuş organik doku karakterine sahiptir. Yapı adaları içinde yapıların parsele oturduğu parsel düzenine rastlanmaz.

Çoğu kez yapılar gruplaşma biçiminde ve aralarında mülkiyet sınırları olmadan bir yapı adası içinde serbest biçimde konumlanmışlardır. Bazen doku içinde tek bir yapıdan oluşan yapı adaları bile doku içinde yer alabilmektedir.

Resim 3.52:

Tarlabaşı Köyü'nde Eğimli Arazi ve Organik Doku

Resim 3.53:

Tarlabaşı Köyü'nün Girişi

Köyün girişinde cami ve çeşme ile minibüslerin yer aldığı bir meydan bulunur. Köyün üst kotlarına çıkıldıkça yolların kesiştiği noktalarda daha çok bir çeşmenin yer aldığı meydancıklar vardır.

Resim 3.54:

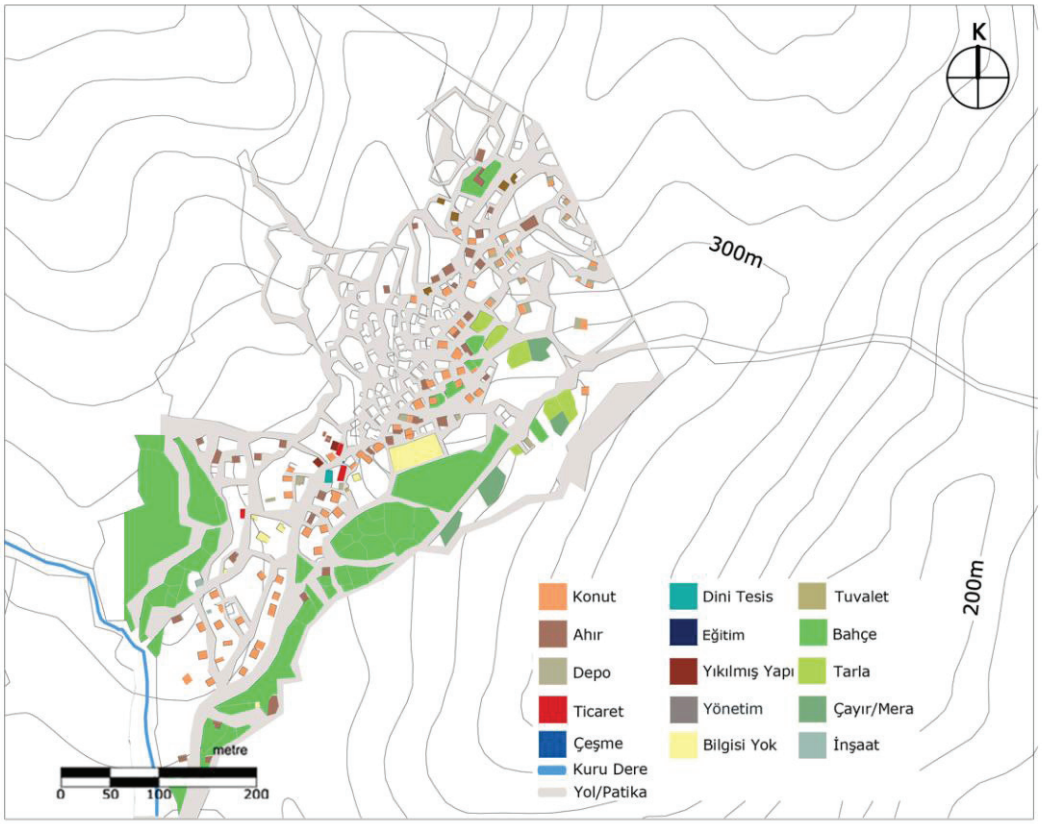
Tarlabaşı Köyü'nde Yapı Girişi ve Sokak İlişkisi

Ancak yolların ve meydanların sınırları çok belirsizdir. Bu nedenle yapılarla ortak kullanım alanları olan yollar arasında bahçe veya avlu duvarları gibi masif sınır elemanları yoktur. Bu sınır geçirgendir

Yapılar doğrudan kamusal alana açılır, dolayısıyla bu geçiş engelsizdir. Yapılar mevcut durumlarıyla yaşayanların gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kaldığından eklemeler ile genişletilmek istenmekte ve böylelikle köyde bu tür faaliyetlere sıkça rastlanmaktadır.

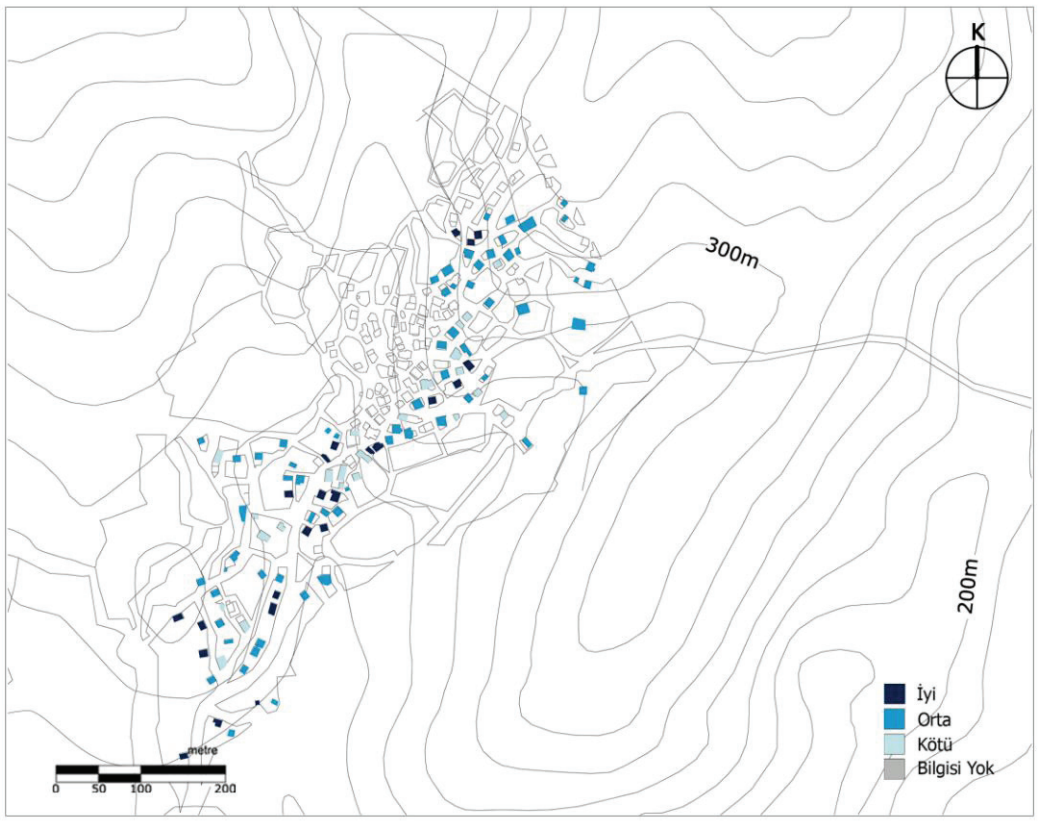
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Arazi Kullanımı | TARLABAŞI KÖYÜ - HAVRAN

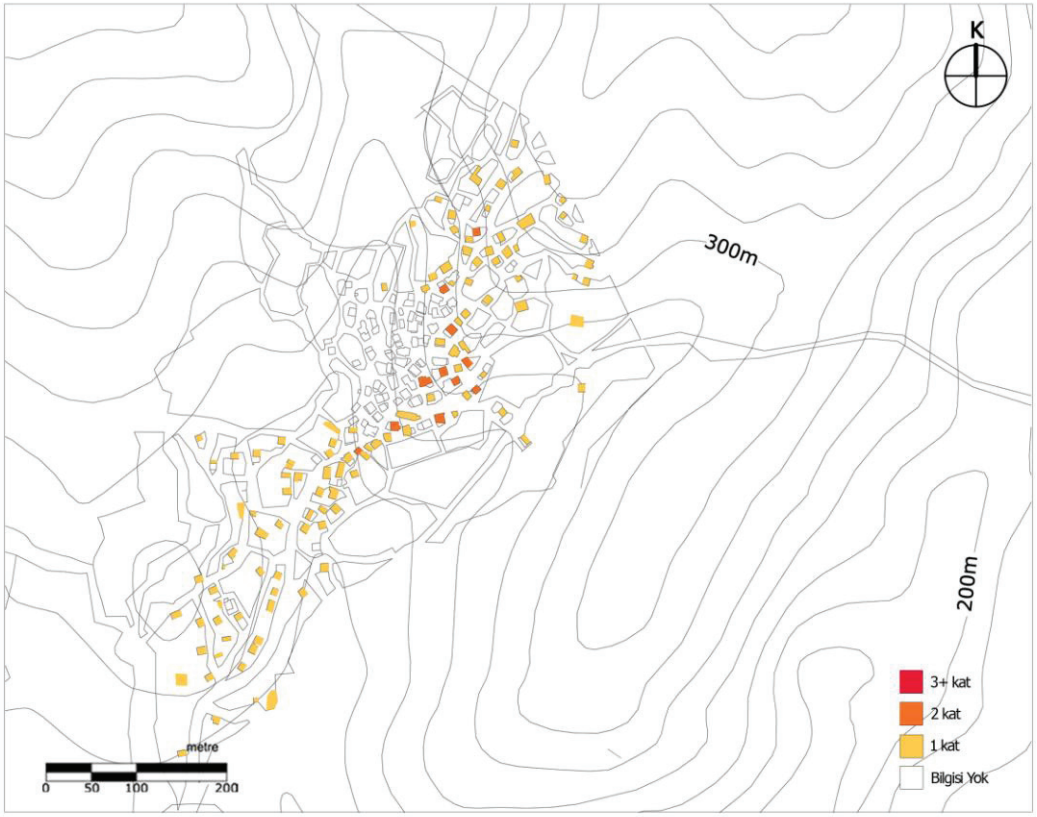
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Durumu | TARLABAŞI KÖYÜ - HAVRAN

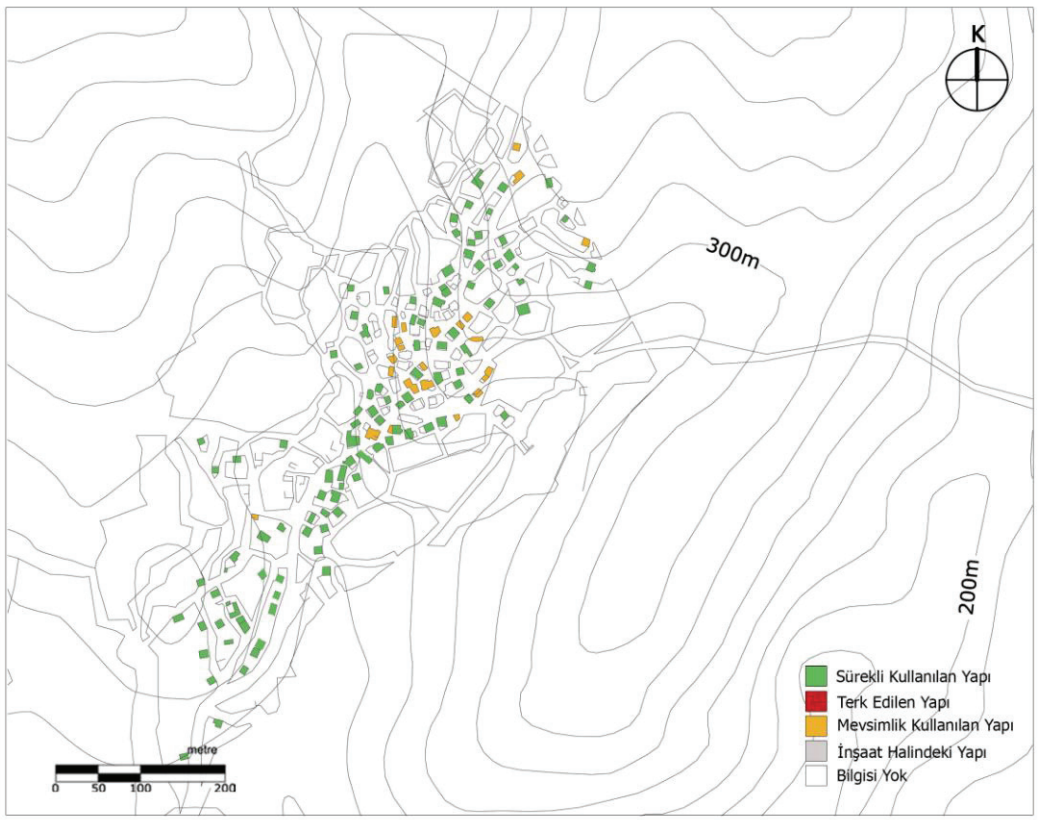
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kat Sayısı | TARLABAŞI KÖYÜ - HAVRAN

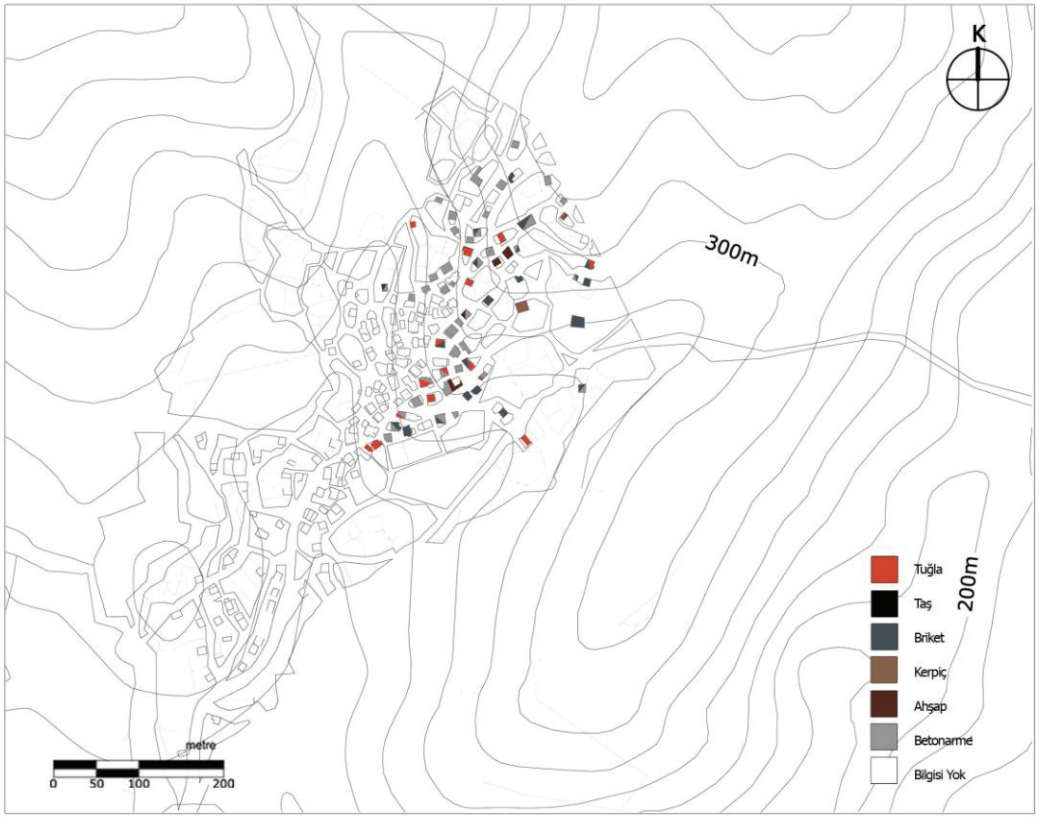
KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Kullanım Durumu | TARLABAŞI KÖYÜ - HAVRAN

KIRSAL ALANDA YÖRESEL DOKU VE MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN YAPILAŞMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ

YERLEŞME ÖZELLİKLERİ / Yapı Malzemeleri | TARLABAŞI KÖYÜ - HAVRAN

3.2.9.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Köyün Nüfus Yapısı

Tarlabaşı Köyü'nün TUIK 2009 verilerine göre toplam nüfusu 244 olarak belirlenmiştir. 1997, 2007, 2008 ve 2009 yılı nüfus verileri incelendiğinde 1997-2000 arasındaki dönemde artış, 2000-2008 arasındaki dönemde azalma ve 2008-2009 arasındaki dönemde yine artış yaşandığı söylenebilmektedir.

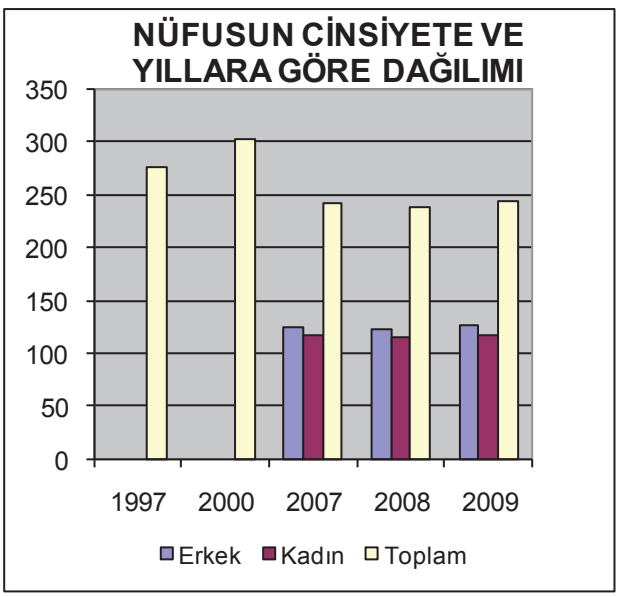
Tablo 3.9:

Tarlabaşı Köyü'nde Nüfus Gelişimi

Kaynak: 1997, 2000 yılı verileri, www.yerelnet.org 2007, 2008, 2009 yılı nüfus verileri, TUIK.

Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
1997	275		
2000	302		
2007	242	125	117
2008	238	122	116
2009	244	127	117

2007, 2008 ve 2009 yılı verilerine göre; kadın ve erkek nüfuslarında önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Grafik 3.75:

Tarlabaşı Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı

Yapılan anket sonuçlarına göre hane büyüklükleri değerlendirildiğinde; 4 kişiden oluşan ailelerin oranı %48 ile ilk sırada yer almakta, 3 kişilik ailelerin oranı ise %19 ile ikinci sırada yer almaktadır. Grafikten de izlenebileceği gibi en düşük tek başına yaşayanların oranıdır.

Ortalama aile büyüklüğü 3,4 kişidir.

Köyde %38'lik oranla en çok 65 yaş üzeri kişilerin, arkasından %37'lik bir oranla 28-50 yaş arası kişilerin geldiği görülmektedir. 50-65 yaş arası kişilerin ise %25'lik bir oranla diğer yaş gruplarını takip ettiği görülmektedir. Yaş aralıklarına bakıldığında, köyde genç nüfusun az olduğu belirtilebilir.

Anket yapılan köy sakinlerinin %8'i köyden göç etme isteği taşımaktadır. Göç etme eğiliminin nedenlerini "çocuklarının" geleceği olarak tanımlamışlardır.

Köyde yaşayanların meslekleri değerlendirildiğinde, çiftçilerin %29'luk oranla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu %19'luk oranla öğrenciler, %18'lik oranla ev hanımları ve %17'lik oranla serbest meslek sahipleri takip etmektedir. İşsizlerin oranı ise %6'dır

Köyde yaşayanların eğitim durumu değerlendirildiğinde %72 ile ilkokul mezunları ilk sırada, %20 ile ortaokul mezunları ikinci sırada yer almaktadır.

Köyde yaşayanların %27'si otomobil sahibidir.

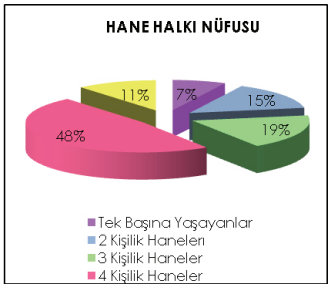
Köyün Çevre İlişkileri

Her gün köy dışına gidenlerin oranı %41'dir.

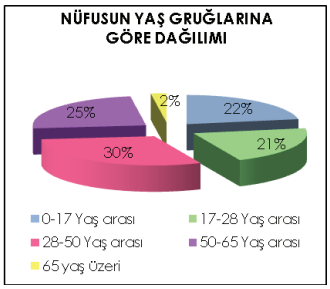
Haftalık köy dışına çıkanların oranı %93'tür.

Günlük alış verişin büyük bir kısmı köy içinden ve Havran'dan karşılanmaktadır. Dayanıklı tüketim mallarının büyük bir kısmı Havran, Edremit ve Burhaniye'den karşılanmaktadır.

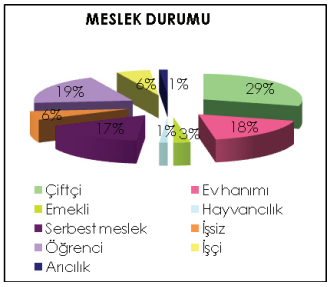
Ankete cevap verenler arasında ulaşımda sorun yaşayanların oranı %33'dür.

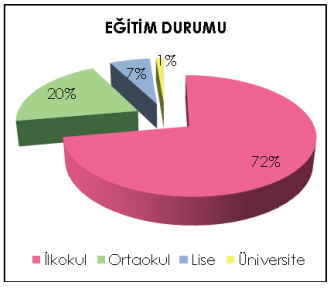
Grafik 3.76: Tarlabaşı Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı

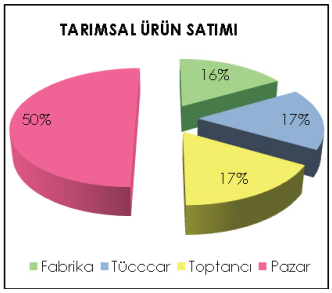
Grafik 3.77: Tarlabaşı Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

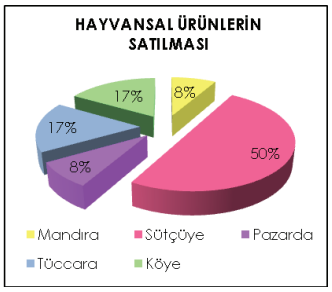
Grafik 3.78: Tarlabaşı Köyü'nde Meslek Durumu

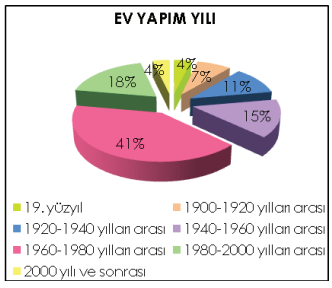
Grafik 3.79:: Tarlabaşı Köyü'nde Eğitim Durumu

Grafik 3.80: Tarlabaşı Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı

Grafik 3.81: Tarlabaşı Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı

Grafik 3.82: Tarlabaşı Köyü'nde Ev Yapım Yılı

Ekonomik Faaliyetler

Köyde yetiştirilen tarım ürünleri; arpa, buğday, domates, zeytin, şeftali, yulaf, incir, üzüm ve çeşitli sebzelerdir.

En çok yetiştirilen ürünlerden ilk üç sırada yer alanlar:

1. Zeytin (%40)
2. Buğday (%21)
3. Arpa (%15)

Ankete katılanlardan 2 kişinin köy dışında tarım arazi bulunmaktadır.

Tarımsal ürünlerin %50'si pazarda, %17'si toptancılara, yine %17'si tüccarlara ve %16'sı fabrikaya satılmaktadır.

Hayvansal ürünlerin %50'si sütçülere, %17'si yerel halka, yine %17'si tüccarlara, %8'i pazarda ve mandıralara satılmaktadır.

Tarım aracı sahipliliği sorusuna yanıt verenlerin tarım aracı bulunmamaktadır.

Kullanıcı - Mekân İlişkisi

Ankete katılanların evleri %41'lik oranla en çok 1960-1980 yılları arasında inşa edilmiştir. En düşük orana 19.yüzyılda ve 2000 sonrasında inşa edilen evler sahiptir.

Köyde ev yapma isteği olanların oranı %35'dir.

Ankete katılanlar, evlerinin iyi özelliklerini; manzarası, konforlu olması, güzel olması, müstakil olması, bahçeli olması olarak belirtmişlerdir.

Evin eksiklikleri ise; teknik sorunları, tuvaletin dışarıda olması, küçük olması, çatı sorunları ve cepheden rutubet almasıdır.

Köyün Mekansal Dinamikleri

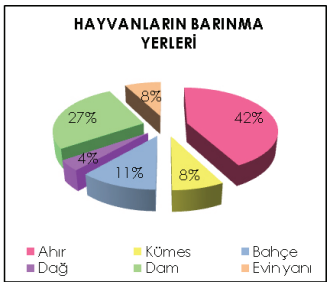
Köyde hayvanların %42'si ahırlarda, %27'si damlarda ve %11'i bahçelerde barınmaktadır.

Köyde ürünlerin %43'ü evlerde, yine %43'ü ambarlarda ve %14'ü depolarda depolanmaktadır.

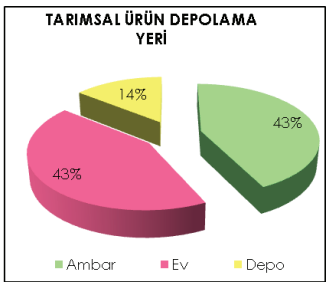
Ankete katılanlar, köyün iyi özellikleri olarak; temel ihtiyaçların masrafsız olması, İlçeye yakın olması, havasının ve doğasının güzel olması, doğal güzellikleri ve komşuluk ilişkilerini göstermişlerdir. Köyün eksiklikleri olarak ise; sağlık ocağı, park ve okul olmayışı, köyün göç vermesi, altyapının yetersiz olması, bakımsızlık, yolların kötü olması ve işsizlik sorununu göstermişlerdir.

Köyde mekânsal beklentilere dair sorulan soruya; sağlık ocağı, park ve okul yapılması, kadınlara yönelik kursların açılması, yolların düzeltilmesi ve göçün engellenmesi cevapları verilmiştir.

Ankete katılanlar; köydeki doğal sorunların; dinamit patlatılması nedeniyle zeytinliklerin tahrip edilmesi, kalitesiz ve kontrolsüz yapılaşmanın olması, ürün verimliliğinin ve kalitesinin azalması, ormanların tahrip edilmesi ve suyun azalması olduğunu belirtmişlerdir.

Grafik 3.83: Tarlabaşı Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri

Grafik 3.84: Tarlabaşı Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri

3.2.10. Kırsal Yerleşim Dokularında Toplumsal, Ekonomik ve Çevresel Bileşenlerin Değerlendirilmesi

Balıkesir ili köylerinde yapılan çalışmanın en temel amaçlarından biri; bugün hala bu köylerde varolan özgün yerleşim dokularının tespit edilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için gerekli ilkelerin ve yaklaşımların belirlenmesidir.

Bu amaçla, çalışma kapsamında incelenen dokuz köy, fiziksel, toplumsal, ekonomik ve çevresel bileşenlerden oluşan yerleşim özellikleri bağlamında karşılaştırılmıştır. Tablolarda özetlenen "kırsal yerleşim özellikleri", bu köylerin sahip olduğu kırsal alanlara özgü doğal yapı, özgün mimari ve köy dokularının değişimini etkileyen faktörleri göstermektedir. Köylere özgü tüm veriler, "Doğal yapı özellikleri ve köyün konumu", "yapılı çevrede doku özellikleri", "açık alanlar ve bağlantılar", "sosyo-kültürel yapı ve köyde yaşam" ve "ekonomik yapı" başlıkları altında tablolarda özetlenmiştir.

Balıkesir ilinde çalışma yapılan dokuz köyde toplumsal, ekonomik ve çevresel bileşenler incelendiğinde, yerleşimler arasında, benzerlikler olduğu kadar farklılıkların da bulunduğu görülmektedir.

Eğimli bir arazi üzerinde yerleşmiş olan ve "dağ köyü" kategorisinde ele alabileceğimiz üç köy; Örenli, Kuyucak ve Tarlabaşı köyleri, geleneksel kırsal doku özelliklerini diğer köylere oranla daha iyi korumuştur. Erişim güçlüğü ve doğal eşikler nedeniyle, köylerin yerleşim dokusunda büyük değişiklikler olmamıştır. Erişim güçlüğüne bağlı bir diğer sonuç ise; her üç köyde de akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin güçlü, ekonomik sıkıntılara rağmen göç etme isteğinin düşük olmasıdır. Köylerin nüfus yapıları da benzerlikler göstermekte; ortalama 2 kişiden oluşan aile yapısı ile yaşlı ve giderek azalan nüfusa sahip oldukları görülmektedir. Köyde yaşayanların köyle bağlarının güçlü olması, köydeki eskime ve köhneme gibi sorunların geleneksel köy yapıları ve dokunun sahiplenilmesi ile ilgili olmadığını, ekonomik güçlüklere bağlı sonuçlar olduğunu göstermektedir. Her üç köyde de yeni ev yapma isteğinin olmaması, köyde yaşayanların yaşadıkları mekânlardan genel olarak memnun olmaları, yalnızca altyapı ve eskimeye bağlı teknik sorunların çözülmesine dair beklentileri olması da bu tezi desteklemektedir.

"Yamaç" köyü olarak değerlendirilebilecek olan üç köy; Küçükdere, Kireç ve Babayaka köylerinde ise, geleneksel kırsal doku özellikleri korunmakla birlikte, yeni, betonarme yapıların da doku içinde yer aldığı ve dokuda bozulmaların başladığı görülmektedir. Çevre köyler ve ilçe ile ulaşım bağlarının dağ köylerine göre daha kuvvetli olması, köyün çevre ilişkilerinin de güçlü olması sonucunu doğurmuştur. Köylerin nüfusa ve toplumsal yapıya ilişkin özelliklerinin de dağ köylerinde olduğu gibi yerleşiminin coğrafi konumlanışı ve gelişiminden etkilendiği görülmektedir. Dağ köylerine oranla "yamaç" köylerinde aile büyüklükleri ortalama 3 kişidir. Dağ köylerinin

homojen yapısına karşın yamaç köyleri etnik çeşitlilik içermektedir. Bu çeşitlilik fiziksel mekâna da yansımakta, konut tipolojileri de çeşitlenmektedir. Eskime ve teknik altyapıya bağlı sorunlar bu köyler için de geçerlidir. Yeni ev yapma isteği dağ köylerine oranla daha yüksek çıkmasına rağmen, yeni evlerini kendi parsellerinde yapma eğilimi vardır. Köyde yaşayanların köyle bağlarının kuvvetli olduğu ve köyden göç etme eğiliminin de yüksek olmadığı görülmektedir.

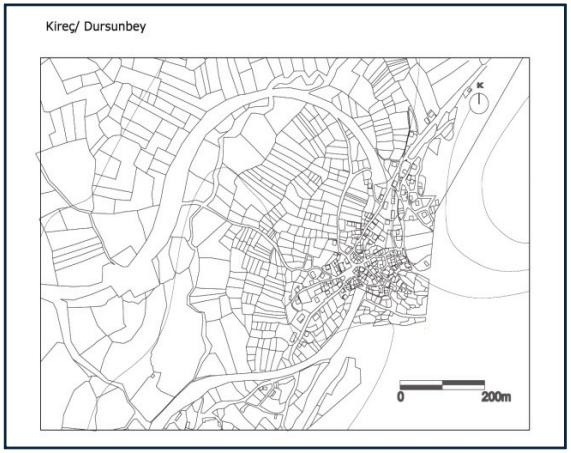
Üçüncü kategori olan "ova" köyleri; Emre, Saraç ve Pehlivanhoca köyleri incelendiğinde; yerleşme dokusuna ilişkin olarak; dağ ve yamaç köylerine oranla, lineer ya da konsantrik doğrultularda, merkezden dışarı doğru gelişmenin yaşanmış olduğu, kırsal alanlarda yaşanan nüfus kaybına bağlı olarak gelişmenin durduğu görülmektedir. Ova köyleri ana ulaşım akslarına erişimin kolay sağlanması nedeniyle ilçe ve hatta Balıkesir merkezi ile daha güçlü ilişkiler kurmuşlardır. Günlük köy dışına gidiş gelişlerin daha yoğun olduğu bu köyler, köy dışı ile kurduğu bu yakın ilşkileri fiziksel ve ekonomik yapıya da yansıtmaktadırlar. Betonarme yapıların daha yoğun görüldüğü bu köylerde, yeni yapı yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir. Aile büyüklüklerinin ortalaması dağ ve yamaç köylerine oranla daha yüksek; 3,5 kişidir.

Özgün kırsal yerleşim dokularının sürdürülebilirliği bağlamında bir genel değerlendirme yapılacak olursa; Dağ köylerinin eskime ve köhneme sorunlarına rağmen özgün yapılarını daha iyi korudukları, daha az betonlaştıkları ve yerleşim dokusuna bağlı olarak köyde yaşayanların köyle bağlarının daha güçlü olduğu ancak, ulaşım, erişim ve ekonomik sorunlara bağlı olarak yaşlı nüfusun yaşadığı hatta giderek insansız yerleşmeler haline geldiği söylenebilir. Yamaç köyleri ise; özgün dokularını kısmen de olsa sürdüren, durağan yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eskime ve köhneme sorunları dağ köylerine göre daha azdır. Ova köyleri ise; yakınında oldukları ilçe ve il merkezinin etkisi altında, beton, yüksek yapıların görüldüğü, özgün dokularını tüketmeye eğilimli yerleşmeler olarak görünmektedirler.

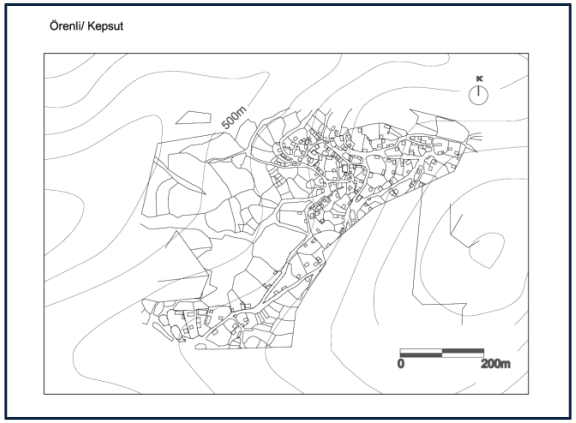
Kırsal yerleşmelerin özgün dokularının sürdürülebilirliğinin sağlanması, özgün dokuların korunması farklı kriterlere bağlıdır. İlki, "kırsal yerleşmelerin korunması" yaklaşımının oluşması ve köyde yaşayanların içinde yaşadıkları doğal ve mimari değerleri fark etmelerinin sağlanmasıdır." Daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi; ülkemiz koruma mevzuatı, "kırsal sit" kavramını içermeli, kırsal yerleşme dokuları ve kırsal mimari de kültür mirası içinde değerlendirilmeli ve koruma altına alınmalıdır.

İkincisi kırsal yerleşmelere özgü koruma yaklaşımlarının belirlenmesi ve bu yaklaşımların kurumsallaşmasının sağlanmasıdır. Üçüncüsü de bu genel koruma yaklaşımının farklı coğrafyalardaki izdüşümleri ve uygulama araçlarının oluşturulmasıdır.

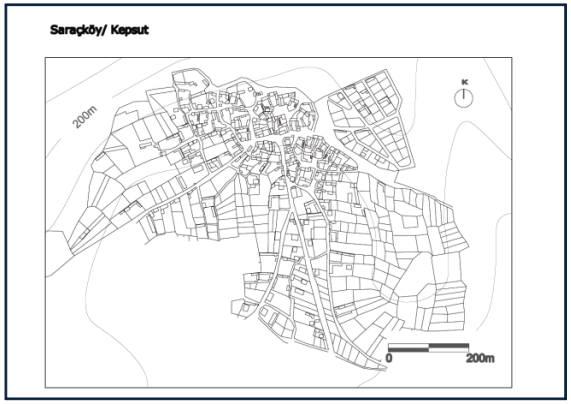
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

KİREÇ KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Yamaç köyü * Eğimli arazi ~350m rakım * İl ve ilçe merkeziyle demiryolu ulaşımı * Zengin orman alanları * Kille Çayı * Kireç ocakları * Teknik altyapı yetersizliği ve yarattığı kirlilik * İlçe merkezine erişim zorluğu	* Yamaçta özgün mimari ve yerleşme dokusu * Taş-tuğla malzeme ağırlıklı konutlar * Ahır-dam yerleşimin dışında * Teknik alt yapı yetersizliği * Beton yapılaşmayla özgün dokuda bozulma * Merkezde ışınsal doku, lineer doğrultuda gelişme * Yeni ev yapma isteği az,isteyenler ise köy merkezinde olmasını istiyor	* Cami ve kahve ile tanımlı Köy meydanı * Silueti belirleyen yeşil doku	* Köy nüfusu 131 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 2.33 kişi * Nüfusta azalma * Yaşlı nüfus * Okur-yazar oranı yüksek * Çiftçi ve ev hanımı ağırlıklı meslek yapısı * Komşuluk ve akraba ilişkileri yoğun * Köyde yaşayanların köyle bağları güçlü, köyün çevresi ile ilişkileri zayıf	* Tarım ve hayvancılık * Kuru ve sulu tarım * Tarım dışı faaliyetlerin olmaması ve buna bağlı işsizlik * Tarım kendine yeterli oranda yapılıyor * Tarım aracı sahipliliği oranı düşük * Otomobil sahipliliği oranı düşük

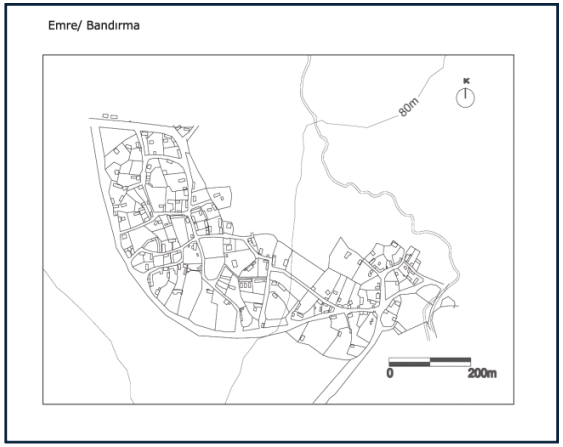
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖRENLİ KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Dağ köyü * Eğimli arazi ~550m rakım * Orman alanı * Kireç –mermer ocakları ,kurşun bakır madenleri * İlçe merkezine erişim zorluğu * Orman alanlarında bozulma, derenin kuruması,yapılaşma * 2B alanları	* Yamaçta özgün mimari ve organik yerleşme dokusu * Taş-tuğla malzeme ağırlıklı konutlar * Depo ve ahırlar konuttan ayrı ve özgün mimari özellikler taşıyor * Teknik alt yapı yetersizliği * Beton yapılaşma ve köhneleşme, özgün dokuda bozulma * Eski doku konsantrik, gelişme lineer ve ormanla sınırlı * Köyde yeni ev yapma isteği yok	* İki farklı köy meydanı ve merkez; Köyün girişinde kahve ve bakkalla tanımlı ilk meydan ve eski köy konağı ve kahve ile tanımlı ikinci köy meydanı *Siluette yeşil doku baskın	* Köy nüfusu 259 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 2.63 kişi * Nüfusta azalma * Yaşlı nüfus * Okur-yazar oranı yüksek * Çiftçi ve ev hanımı ağırlıklı meslek yapısı * Karma etnik yapı * Komşuluk ve akraba ilişkileri güçlü * Köyde yaşayanların köyle bağları güçlü * Köyün çevresi ile ilişkileri zayıf	* Tarım ve hayvancılık * Kuru tarım * Tarım ürünleri anlaşmalı fabrikalara satılmakta, hayvansal ürünler sütçü ve yemcilere satılmakta * Yeterli tarım aracı yok

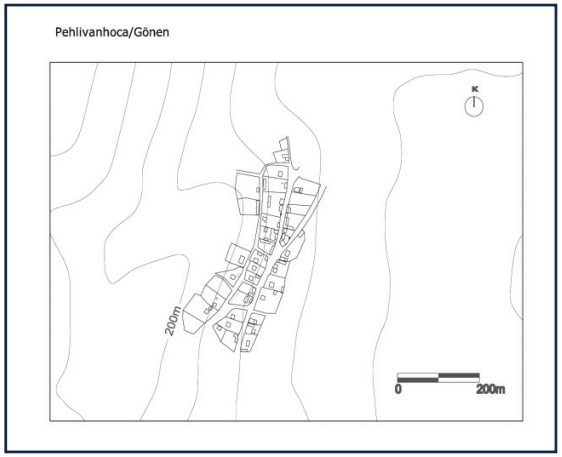
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

SARAÇ KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Ova köyü ~270m rakım * Alt yapının yetersizliğine bağlı doğal çevre sorunları * İl ve ilçeye ulaşım kolay	* Eski doku konsantrik yapıda ve gelişen doku merkezden çıkan ışınsal eksenler üzerinde * Yeni gelişme eğilimi fabrikaya bağlı güney aksında * Kuzeydoğuda planlı parselasyon yapılmış yeni doku * Organik ve geçirgen doku özellikleri * Özgün mimari Karma malzeme kullanımı: taş-tuğla-briket-betonarme malzeme kullanımı * Ahır –kümes yerleşimin dışında * Yol kalitesi ve altyapıya ilişkin eksiklikler * Yeni ev yapma isteği yüksek, kendi parsellerinde yapmak istiyorlar	* İki köy kahvesi, cami ve durakla tanımlı geleneksel meydan * Siluette yeşil-yapılı alan dengesi	* Köy nüfusu 707 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 4 .54 kişi * Yaz nüfusu Almanya'dan gelen hemşerilerle artmakta * Orta ve genç yaş gruplarının ağırlığı * Eğitim seviyesi okuryazar ve orta öğretim ağırlıklı * Meslek yapısı ağırlıklı işçilerden oluşmakta * Komşuluk ve akraba ilişkileri güçlü * Köy dışı ile ilişkiler güçlü * Genç nüfusun göç isteği * Sosyal donatıların yetersizliği	* Tarım ve büyükbaş hayvancılığı * Fabrika ve atölyelerde üretim * İnşaat faaliyetleri * Ticarethanelerin varlığı * Kuru ve sulu tarım * Tarımsal ürünü kendileri kullanmakta * Büyük baş hayvan sayısı yüksek * Hayvansal ürünler, firmalara satılıyor * Otomobil sahipliliği oranı yüksek * Traktör kullanımı yaygın

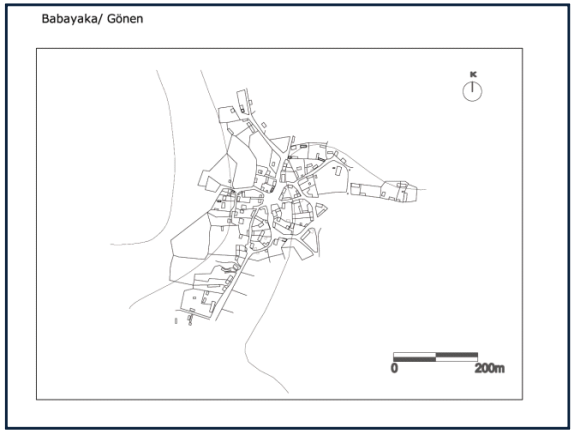
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

EMRE KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Ova köyü ~50 m rakım * Sellenme ve deprem doğal riskleri * İlçe ile ulaşım bağlantısı zayıf	* Eski doku dere kenarında, ışınsal yerleşim özelliği * Köy sanayi yönüne doğru gelişme eğilimi göstermekte * Konutlarda taş –kerpiç-tuğla-ahşap malzeme kullanımı * Kümes-ahır mevcut * Tarımsal ürün ambarlarda depolanmakta * Ahır yerleşimin dışında * Meydanlar, yolların kesişim noktalarında * Su ve içme suyu tesis edilmemiş * Yapılaşmada özgünlük yitimi, bozulma * Köyde yeni ev yapma isteği olup yeni evlerini kendi parsellerinde yapma isteği var	* Cami , kahve ve eski okuldan dönüşen kütüphane meydanı tanımlamakta * Doğal çevrede yeşil-yapılı alan dengesi	* Köy nüfusu 256 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 3.26 kişi * Nüfusta orta ve orta-üst yaş grupları ağırlıklı * Eğitim ilkokul mezunu ağırlıklı * Etnik çeşitlilik * Göç vermiyor ama göç etme isteği * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Ekonomik sıkıntılar ve yeni iş isteği * Köy yakınındaki fabrikada çalışanlar köy dışından, lojman yetersizliğinde köy evleri kullanılmakta	* Tarım Sulu tarım ağırlıklı * Büyük baş-küçükbaş hayvan sayısı düşük * Ormancılık faaliyetleri var ama zayıf * Tavukçuluk sanayinin köyle bağı zayıf * Hayvansal ürün satımı * Otomobil sahipliliği çok yüksek * Kahve dışında ticaret faaliyeti yok

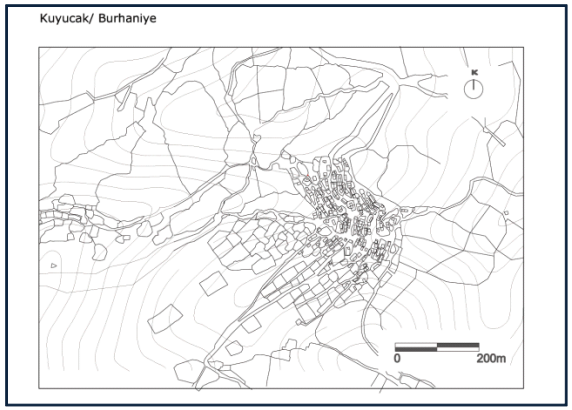
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

PEHLİVANHOCA KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Yamaç ve Ova köyü ~160 m rakım * Sarıköy-Yenice –Gönen fay hatları	* Eski doku lineer özellikte, batıda eğimli arazi doğal sınır oluşturmakta * Yeni yapılaşma mevcut parsellerde eski dokunun içinde * Konutta tuğla-briket malzeme kullanımı * Kümes-ahır mevcut * Tarımsal ürün ambarlarda depolanıyor * Ahır yerleşimin dışında * Meydanlar, yolların kesişim noktalarında * Ulaşılabilirlik kolay * Çöp sorunu * Toplu taşıma sorunu * Köyde ev yapma isteği az, evlerinin yanındaki parselde yapmak istiyorlar	* Kahve bazen konukevi olarak meydanı tanımlıyor * Doğal çevrede yeşil-yapılı alan dengesi	* Köy nüfusu 59 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 3.5 kişi * Nüfus ağırlıklı olarak orta ve üst yaştan oluşuyor * Göç veriyor * Eğitimde ilkokul mezunları ağırlıkta * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Köyün çevre ilişkileri güçlü	* Kuru ve sulu tarım yapılmakta * Büyük baş-küçükbaş hayvan mevcut * Tarımsal ürün tüccarlara satılıyor * Tarım aracı az * Otomobil sahipliliği köy nüfusunda yarı yarıya

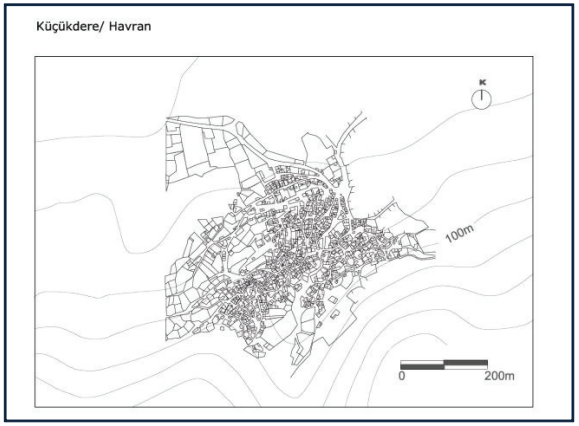
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

BABAYAKA KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Yamaç ve Ova köyü ~130 m rakım * Tarım alanlarında sel sorunu * Sarıköy-Yenice –Gönen fay hatları * Kanalizasyon sorunu * Su yetersiz	* Eski doku merkezde konsantrik yapıda * Lineer gelişme, batıda eğimli arazi doğal sınır oluşturmakta * Konutta–tuğla-briket –taş-ahşap malzeme kullanımı * Kümes-ahır mevcut * Tarımsal ürün ambarlarda depolanıyor * Ahır yerleşimin dışında * Ulaşım sorunu mevcut * Yeni ev yapma isteği az, isteyenler kendi parsellerinde yapmak istiyor	* Kahve bazen konukevi olarak meydanı tanımlıyor * Doğal çevrede yeşil-yapılı alan dengesi	* Köy nüfusu 209 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 4 kişi * Nüfus orta yaş ağırlıklı * Göç veriyor * İlkokul mezunları ağırlıklı * Mesleklerde ev hanımı ve çiftçiler ağırlıkta * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Köyün çevre ilişkileri yüksek * Sosyal donatı eksiklikleri * Toplu taşım yetersizliği * İşsizlik	* Kuru ve sulu tarım yapılmakta * Büyük baş-küçükbaş hayvan sahipliliği yüksek * Tarımsal ürün tüccarlara satılıyor * Hayvansal ürün süt fabrikalarına yapılıyor * Tarım aracı sahipliliği yüksek * Otomobil sahipliliği düşük

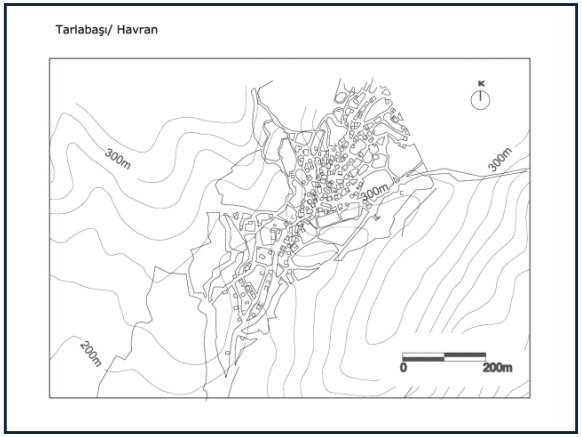
KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

KUYUCAK KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Dağ köyü ~450 m rakım * Su kaynakları mevcut * Doğal zenginlikler * Su kaynakları	* Erişim güçlüğüne ve doğal eşiklere bağlı olarak değişim eğilimi az, organik ve homojen özgün kırsal yerleşme dokusu * Konutta taş malzeme kullanımı * Özgün yapılaşma * Tarımsal ürün evlerde depolanıyor * Tuvaletler konut dışında ve sorun teşkil ediyor * Evlerde eskime – köhneme sorunu * Ulaşım sorunu * Köyde yeni ev yapma isteği yok	* Doğal çevrede yeşil-yapılı alan dengesi	* Köy nüfusu 92 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 2 kişi * Yaşlı nüfus ağırlıklı * Göç veriyor * Ev hanımları ağırlıkta ikinci sırada çiftçiler yer almakta * Eğitimde ilkokul mezunları ağırlıkta * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Köyün çevre ilişkileri zayıf	* Zeytincilik * Otomobil sahipliliği düşük * Tarım aracı sahipliliği düşük

KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

KÜÇÜKDERE KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Yamaç köyü ~80 m rakım * Kireç ve taş ocağının varlığı * Bağlar ve zeytinliklerin varlığı * Su yetersiz	* İçe kapalı, organik köy dokusu,avlulu evler * Konutta taş –kerpiç-ahşap malzeme kullanımı * Dam-ahır mevcut * Konut dışı fırınlar özgün * Eğimli araziye uyumlu yollar ve bağlantılar * Geçişler yüksek duvarlarla tanımlı * Ahır yerleşimin dışında * Meydanlar, yolların kesişim noktalarında * Köyde yeni ev yapma isteği az	* Meydanların dışında birçok ortak mekân, (çamaşır yıkama, düğün, cenaze törenleri) * Özgün geleneksel toplanma alanları * Köy içinde yapılı çevre, köy çevresinde baskın yeşil doku	* Köy nüfusu 916 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 3.13 kişi * Nüfusta azalma * Göç etme isteği az * Orta yaş nüfus yoğun * Okur yazar oranı yüksek, ilkokul mezunları ağırlıklı * Mesleklerde işçi, çiftçi ve serbest meslek sahipleri ağırlıklı * Komşuluk ve akraba ilişkileri güçlü * Etnik yapı çeşitliliği * Köyde yaşayanların köyle bağları güçlü * Köyün çevresi ile ilişkileri güçlü	* Kuru tarım * Hayvancılık * Kooperatif yolu ile süt satımı * Maden işçiliği * Otomobil sahipliliği düşük * Tarım aracı sahipliliği düşük

KIRSAL YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

TARLABAŞI KÖYÜ	DOĞAL YAPI VE KONUMU	YAPILI ÇEVREDE DOKU ÖZELLİKLERİ	AÇIK ALANLAR VE BAĞLANTILAR	SOSYO-KÜLTÜREL YAPI VE KÖYDE YAŞAM	EKONOMİK YAPI
 	* Dağ köyü ~240 m rakım * Zeytinliklerin ve doğal zenginliklerin varlığı * Su yetersiz * Doğal çevre üzerinde yapılaşma baskısı	* Organik kırsal yerleşme dokusu * Konutta taş-tuğla malzeme kullanımı * Kalitesiz, denetimsiz yapılaşma * Dam-ahır mevcut * Tarımsal ürün ambarlarda depolanıyor * Ahır yerleşimin dışında * Ulaşım zorluğu * Yetersiz alt yapı * Yollar kötü ve düzenlenmemiş * Evlerde eskime sorunu * Köyde yeni ev yapma isteği düşük	* Kahve, cami meydanı tanımlıyor * Doğal çevrede yeşil-yapılı alan dengesi * Bakımsız açık alanlar	* Köy nüfusu 244 kişi * Hane büyüklüğü ortalama 3.4 kişi * Göç veriyor * Nüfus ağırlıklı olarak ortayaş ve yaşlı nüfus * İşsizlik sorunu var * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Orta yaş ve üzeri nüfus dağılımı * Çiftçi, ev hanımı ve serbest meslek sahipleri ağırlıklı * Eğitimde ilkokul mezunları ağırlıkta * Komşuluk ve akraba ilişkileri iyi * Köyün çevre ilişkileri güçlü * Sosyal donatı eksikliği * Altyapı sorunları İşsizlik	* Tarım, zeytincilik yapılıyor * Tarımsal ürün pazarda satılıyor, hayvansal ürün sütçüye satılıyor * Otomobil sahipliliği düşük * Tarım aracı sahipliliği düşük

Küçükdere Köyü-Havran

3. 3. Kırsal Yerleşmelerde Doku Analizi

Kırsal yerleşmelerde doku oluşumunu incelemek; önce mevcut yerleşmenin kendi oluşum süreçlerini anlamak daha sonra ise buradan hareketle gelecekteki olası gelişmeler için bu yapının nasıl devam edeceği konusunda yönlendirici çerçeveyi belirleme amacına hizmet eder.

Bu amaçla Balıkesir bütününde seçilen 9 köy için doku analizi yapılmıştır. Analiz yöntemindeki adımlar şöyle belirlenmiştir: İlk olarak her köy için geleneksel ve yeni dokuların oluşturduğu yerleşme özellikleri ile yerleşmenin mekânsal gelişme biçimlerini belirleyen eşikler ele alınmıştır. Bu bağlamda kırsal yerleşmelerin gelişmesini belirleyen fiziksel eşikler; doğal sınırlar (dereler, topografya, orman, deniz, göl, diğer) ve yapay sınırlar (demiryolu, enerji nakil hattı, askeri alan, barajlar, arkeolojik alan, diğer) olarak ele alınırken, sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel değerler de gelişmeyi belirleyen sosyal olgular olarak göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre her köy için fiziksel eşiklerden yola çıkılarak geleneksel ve yeni dokular ile gelişme yönleri tanımlanmıştır.

Daha sonraki adımda dokunun iki temel belirleyicisi olarak açık alanlar ve yapılanmış alanlar ile ilgili analizler yapılmıştır.

Açık alanlar; sokaklar, toplanma mekânı olarak meydanlar ve sokaklarla parseller arasında yer alan sınırlar olarak analiz edilmiştir. Meydanları tanımlayan temel mekânsal öğeler (önemli bir yapı, ağaç, çeşme, vb.), malzemeler ve kullanımlar her köy için incelenmiştir.

Yapılanmış alanlar; yapı adaları ve parseller olarak ele alınmıştır. Kırsal yerleşmelerde konut parselleri üretimin ayrılmaz bir parçasıdır. Konut, ahır, depo, kümes, fırın gibi üretimi destekleyen birçok kullanım parsel içinde yer alır. Kırsal yerleşmelerde yapı adaları ve parseller çok çeşitlilik gösterir. Analiz yönteminde çeşitlilik içinde ortak bir dil oluşturabilmek için, her köyde merkez ve etrafında gelişen kısımlardan ve varsa planlı alanlardan birer örnek yapı adası seçilmiştir. Seçilen yapı adalarında büyüklük ve yapı yoğunluğu hesaplanmıştır. Kırsal yerleşmelerde merkez ve çevre dokularda yoğunlukların nasıl farklılaştığı görülmüş ve bunun 9 köy için karşılaştırılması yapılmıştır.

Daha sonraki aşamada, konut parselleri yine merkez ve çevrede olmak üzere incelenmiştir. Her köyün kendine özgü, tarihsel süreç içinde oluşmuş bir parsel yapısı vardır. Çoğunlukla merkezde parseller organik dokunun sonucu olarak farklı büyüklük ve biçimde iken, çevrede tarım arazileri üzerinde oluşmuş parsellerin daha geometrik biçimlerde olduğu görülmüştür. Ancak yine de her köy parseller açısından birbirinden farklı özellik göstermektedir. Parsellerdeki yapılaşma biçimi, parsellerin cephesi, derinliği, biçimi ve ada içindeki konumu bu kısımda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Doku çalışmasının son kısmında köyde dokuyu özgün kılan özellikler ele alınmıştır. Her köyde çok çeşitli ve zengin türleri olan ve sokaklarda yer alan çeşme, fırın, su terazisi vb. mimari öğeler tespit edilmiştir.

3.3.1. Yerleşme Özellikleri ve Eşikler

Kırsal yerleşmeler zaman boyutunda farklı gelişme evrelerine bağlı olarak kendi içinde geleneksel doku ve yeni doku olmak üzere iki farklı doku türünü barındırır.

- **Geleneksel Doku:** Kırsal yerleşmelerde geleneksel dokuyu belirleyen temel özellikler şunlardır: Yerleşme dokusu bütününde bakıldığında yapı ve yapı parsellerinin konumlanış biçimlerinin ortak özellikler göstermesi (yönlenme, seyrek-sık örgü, doluluk-boşluk dengesi), yapı yaşlarının görece diğerlerine göre daha fazla olması, yapı malzemesi ve yapım sisteminin yöresel ve geleneksel özellikler göstermesi, doku oluşumunun tarihsel bir öğe etrafında gelişmesi (meydan, dini odak noktası, vb.) geleneksel dokunun varlığını gösteren niteliklerdir.
- **Yeni Doku:** Kırsal yerleşmelerde geleneksel dokunun sınırlarını belirleyen doğal ve yapay eşikler (topoğrafyanın belirlediği çok eğimli doğal yapı, su kaynakları "dere, nehir, göl, deniz, ayazma ", orman alanları, vb.) belli bir dönem sonra aşılarak sıçramalar sonucunda yeni dokular oluşabilir. Ayrıca eski dokunun izleri üzerine yapılan yeni yapılanmalar da yeni dokunun başka bir oluşum biçimidir. Bu değişimlerle birlikte gerek malzemede, gerekse yapım sistemlerinde ortaya çıkan yeni karakteristiklerin tümü yeni dokuyu oluşturur.

Kırsal yerleşmenin yapıların yayıldığı yere kadar oluşan alan toplam alan olarak kabul edildiğinde, bu alan içinde geleneksel doku olarak tanımlanan kısmın alanının oranı, o yerleşmenin geleneksel doku yüzdesini verir. Yerleşmeler bu oran üzerinden karşılaştırıldığında, geleneksel ve yeni dokularla müdahale biçimleri hakkında ipucu verebilir. Kırsal yerleşmeler geleneksel ve yeni dokusuyla birlikte bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü geleneksel ve yeni dokunun sınırlarını birbirinden keskin biçimde ayırmak mümkün değildir. Her ikisi içinde de birbirine geçişler olabilir. Yeni doku içinde de farklı zamanlarda gelişme etapları göstermiş dokularla karşılaşmak mümkündür.

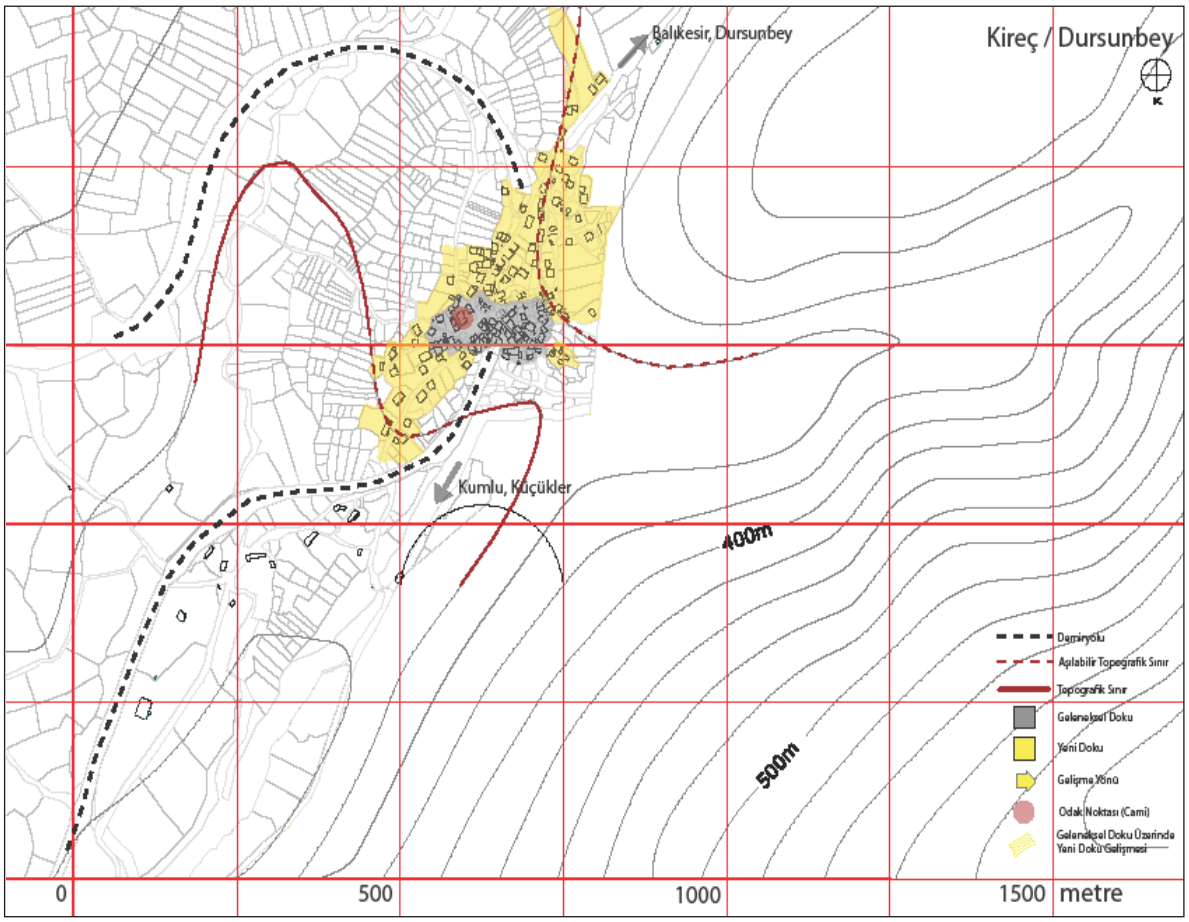

Resim 3.55.

Saraç Köyü, Geleneksel Dokuda Yeni Yapılaşma

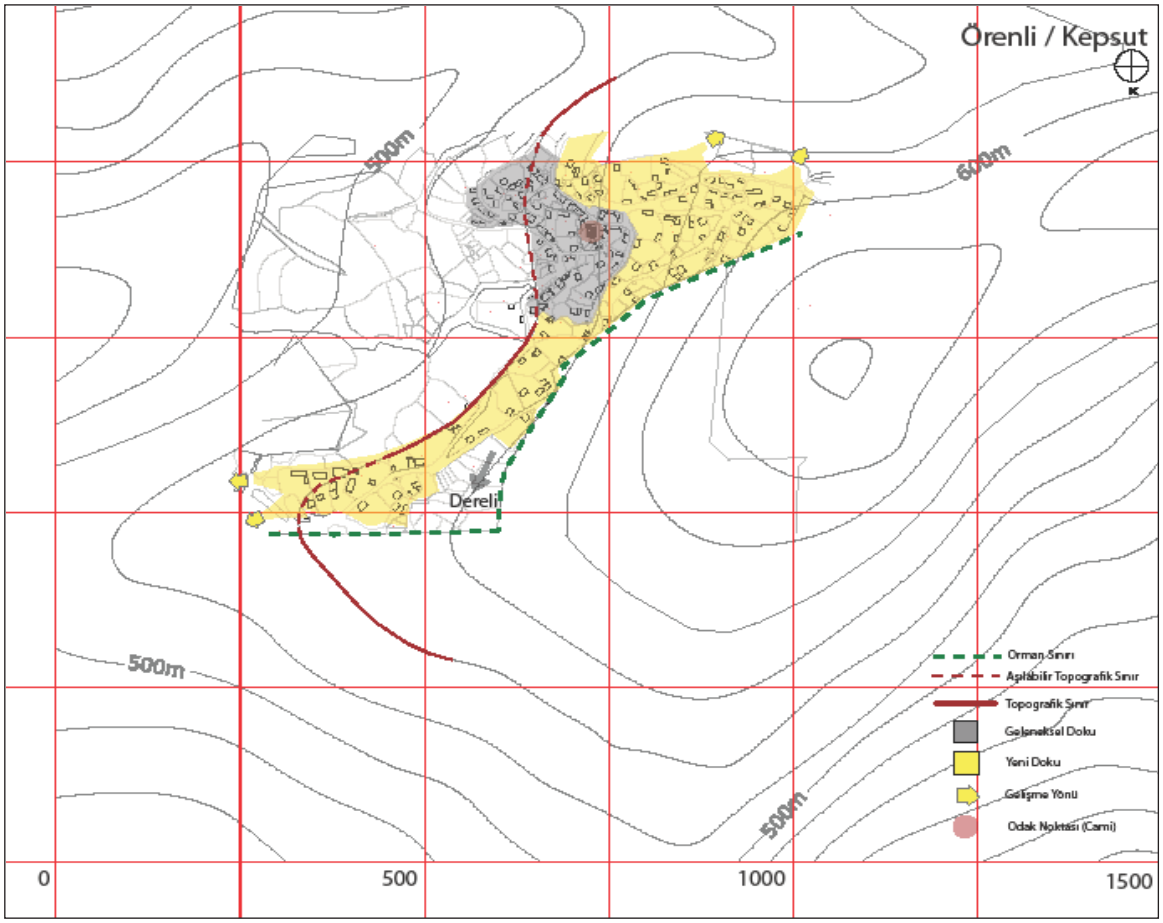
Kireç (Dursunbey)

Eski doku merkezde ışınsal yerleşim özelliği göstermektedir. Gelişme lineer doğrultu izlemektedir. Tren yolu köyün gelişme sınırlarını belirler.

Köy dokusu	77130,25 m²
Geleneksel doku	14867 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,19

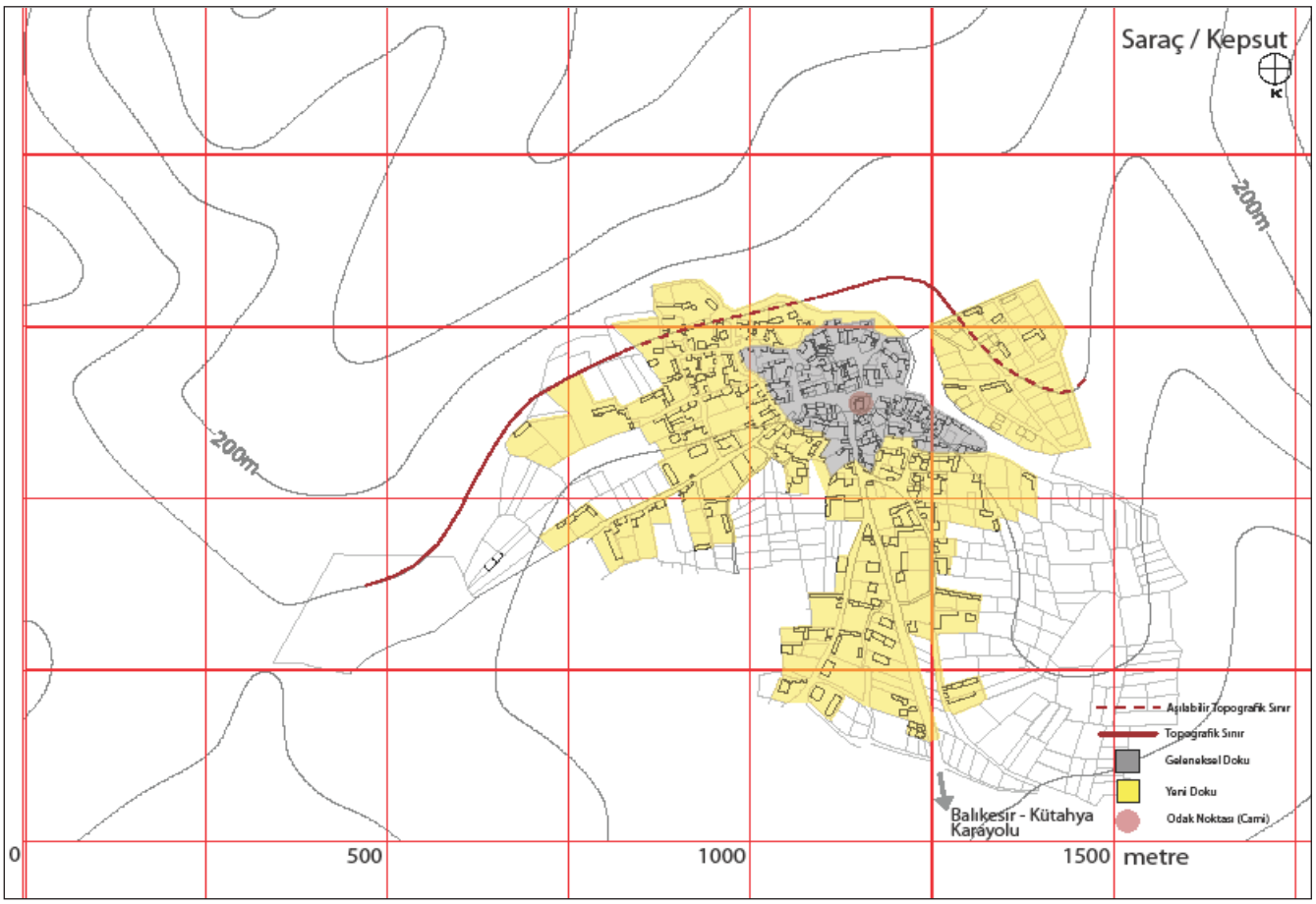
Derenin kuzeyindeki eski doku konsantrik yerleşim özelliği göstermektedir. Bu yapıya arazi eğimine paralel lineer gelişme ekseni eklemlenmiştir. Gelişme güneyde orman ile sınırlanmıştır.

Köy dokusu	111.578,07m²
Geleneksel doku	26.079,18m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,23

Saraçköy (Kepsut)

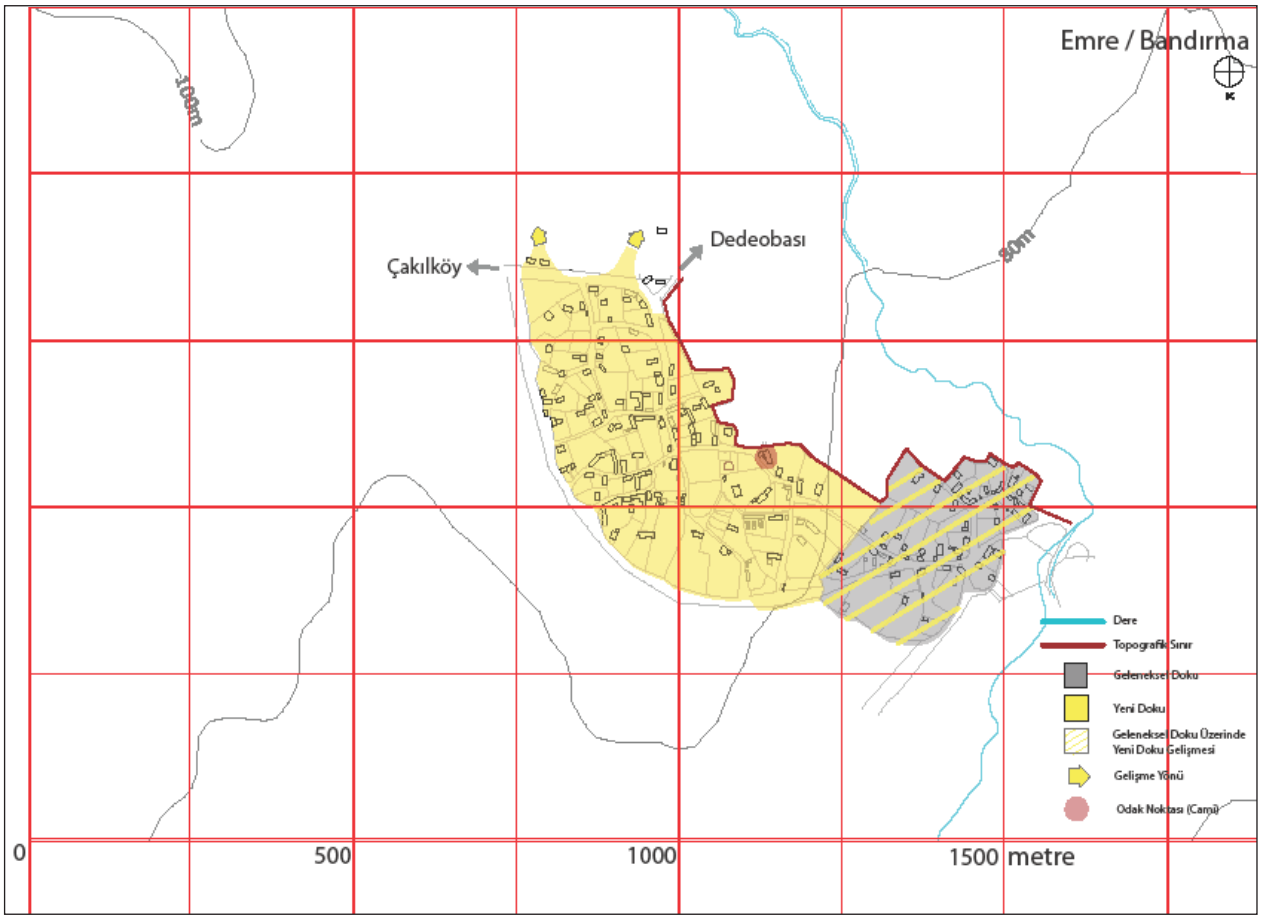
Eski doku konsantrik yerleşim özelliği göstermektedir. Köy merkezden çıkan ışınsal eksenler boyunca gelişmistir. Kuzeydoğuda planlı parselasyon yapılan bölgede gelişme sırnırlı olmuştur. Köy, fabrikanın bulunduğu güneye doğru karayolu boyunca büyüme eğilimi göstermektedir.

Köy dokusu	215.556 m²
Geleneksel doku	37.874 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,18

Emre (Bandırma)

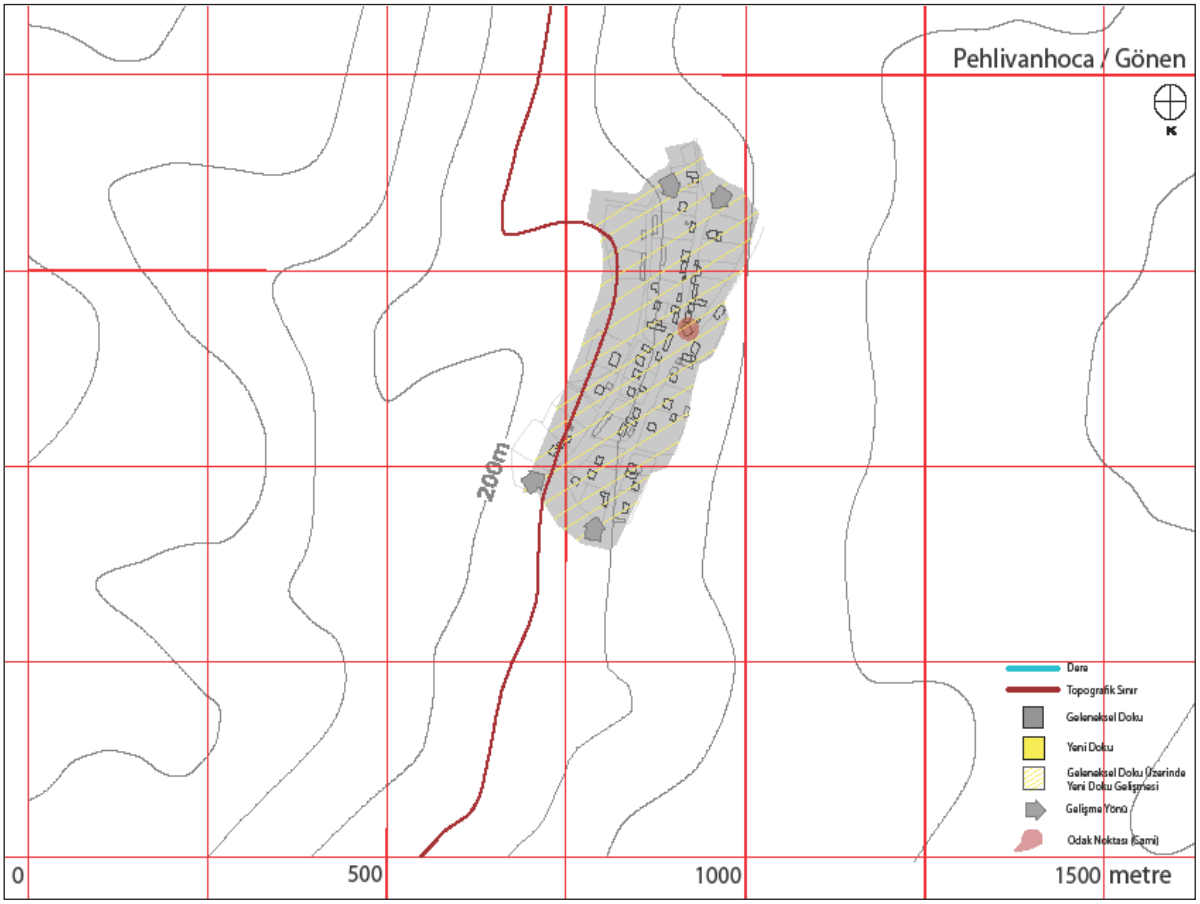
Eski doku dere kenarında ışınsal yerleşim özelliği göstermektedir. Doğuda dere doğal sınır teşkil eder. Köy sanayi yönüne doğru gelişme göstermektedir.

Köy dokusu	216.050 m²
Geleneksel doku	56.688 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,26

Pehlivanhoca (Gönen)

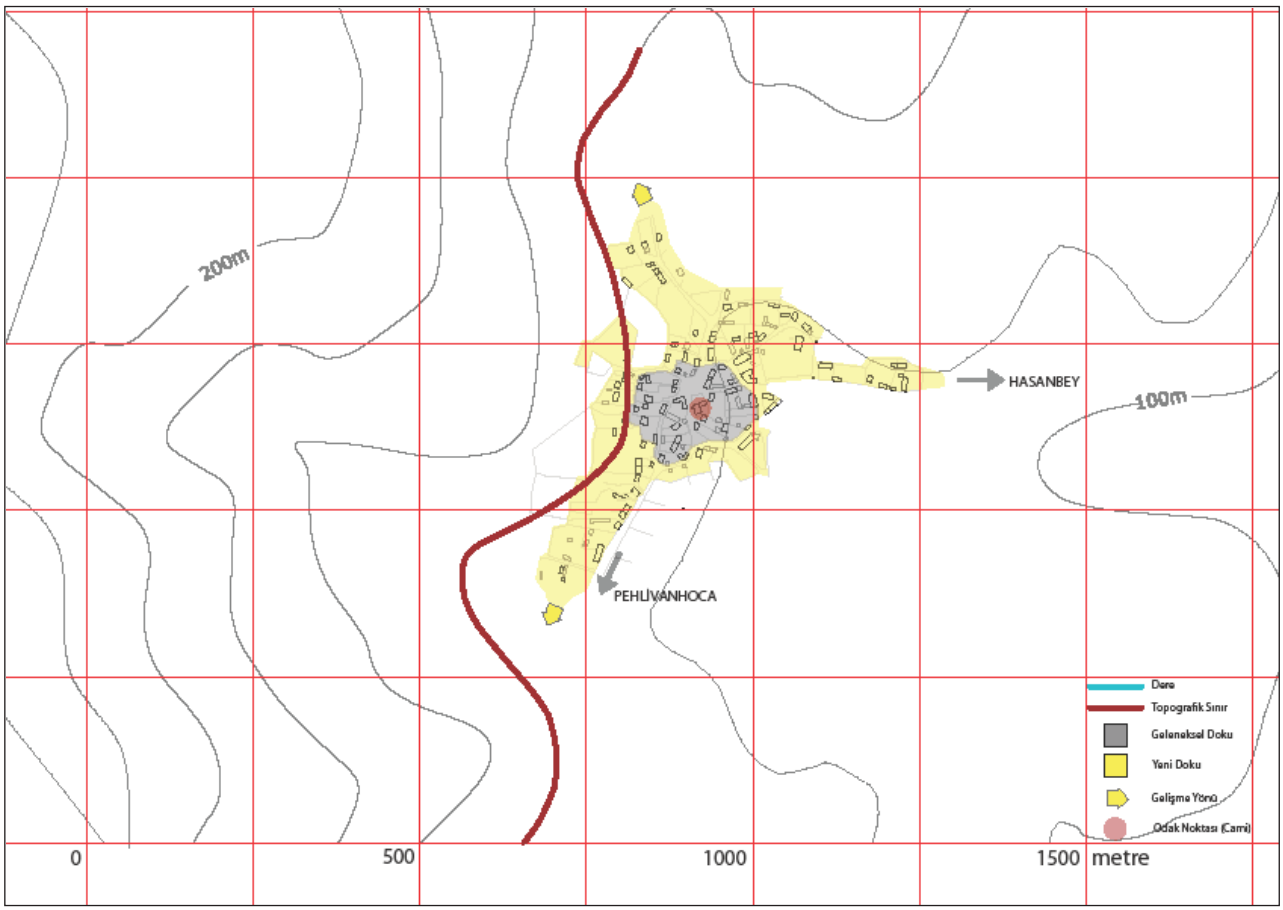
Eski doku lineer yerleşim özelliği gösterir. Batıda meyilli arazi doğal topografik sınır oluşturur. Köy kendi içinde gelişme göstermektedir. Yeni yapılaşmalar mevcut parseller üzerinde eski dokunun yanında yer alır.

Köy dokusu	61.627 m²
Geleneksel doku	61,627 m2
Geleneksel doku / Köy dokusu	1.00

Babayaka (Gönen)

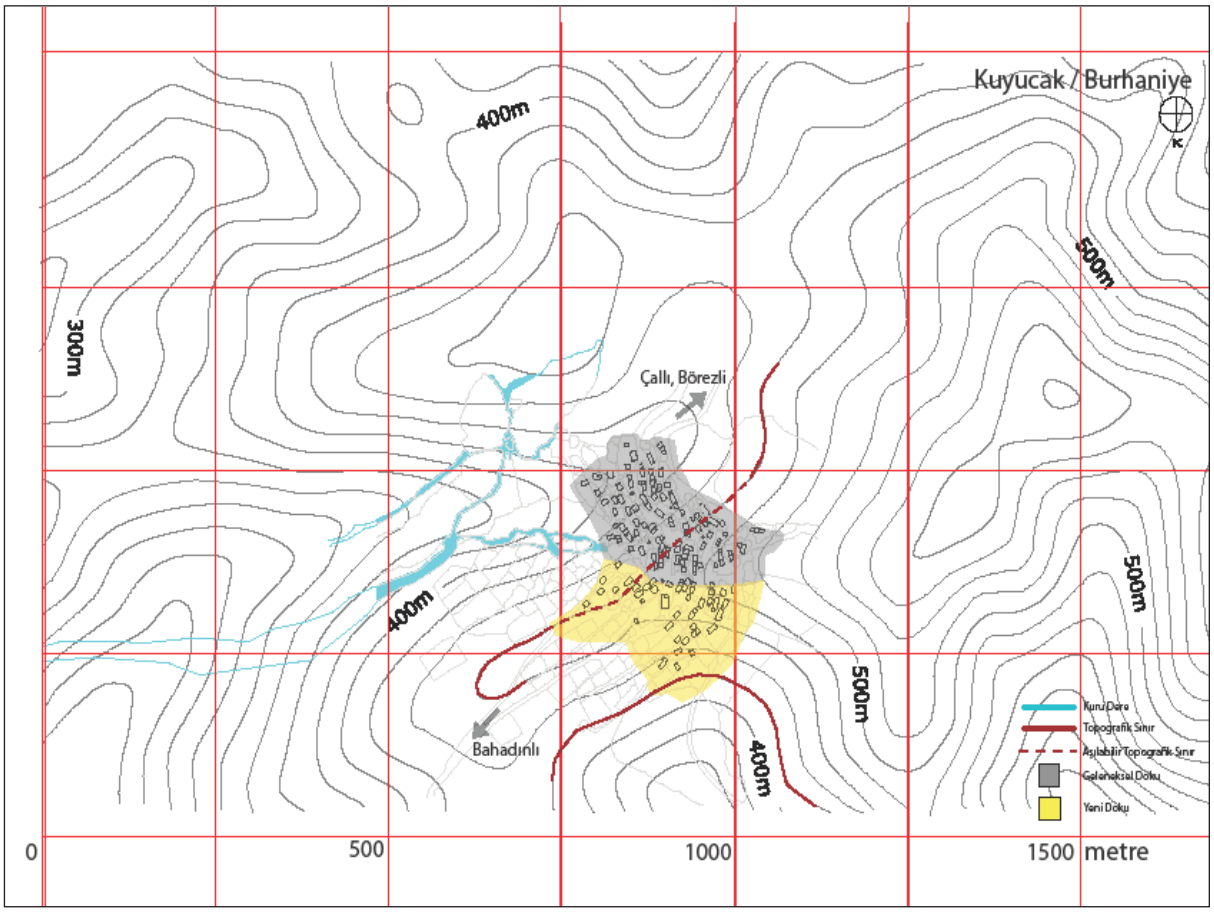
Eski doku merkezde konsantrik yerleşim özelliği göstermektedir. Doku lineer eksenler boyunca kuzey ve güney doğrultusunda gelişmektedir. Batıdaki meyilli arazi topografik sınır oluşturur.

Köy dokusu	98.625 m²
Geleneksel doku	19.320 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,20

Kuyucak (Burhaniye)

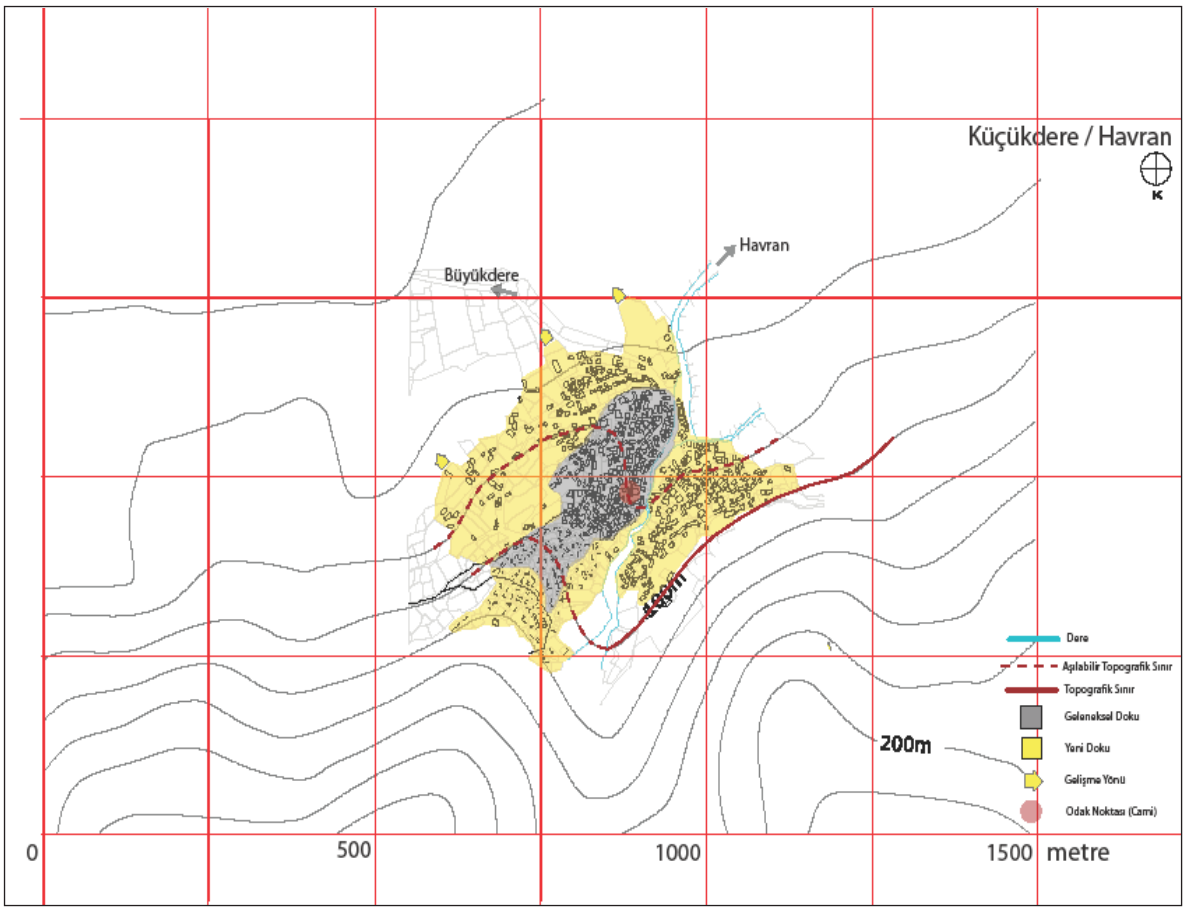
Eski doku topografya ile uyumlu bir şekilde yay biçiminde gelişmiştir. Eskiden doğal sınır teşkil eden derenin bir sonraki dönemde kuruması ile yerleşim güneye dere yatağına doğru gelişme göstermiştir. Son dönemde kuraklığın artması ile nüfus kaybeden köy için herhangi bir gelişmeden söz edilemez.

Köy dokusu	40.495 m²
Geleneksel doku	25.969 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,64

Küçükdere (Havran)

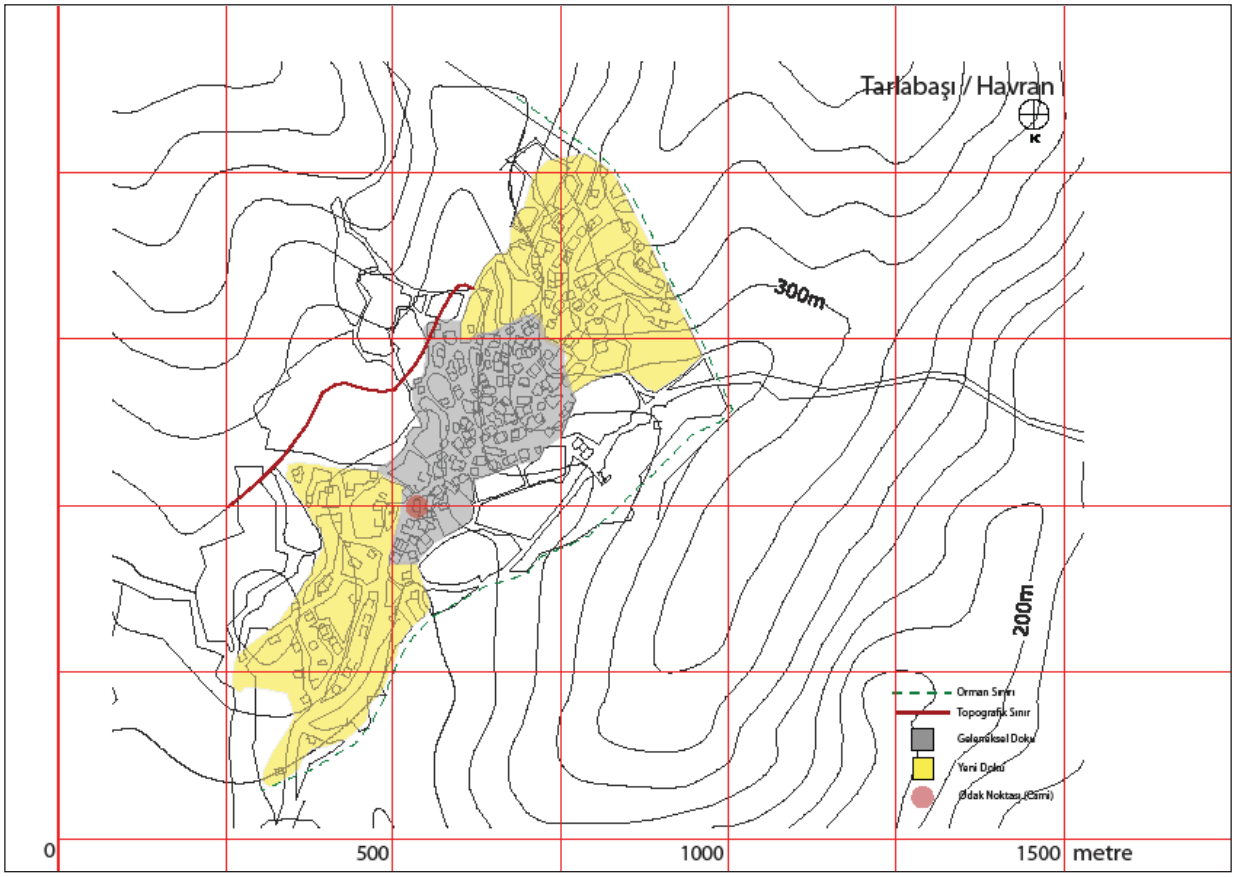
Eski doku dere boyunca lineer yerleşim özelliği göstermektedir. Daha sonraki yerleşimler doğal sınır olan dereyi aşarak gelişmiştir. Batıdaki topografik sınır geçirgen özelliktedir. Güney doğuda meyilli arazi topografik sınırı oluşturur. Köy kuzeybatıda Büyükdere'ye doğru gelişme göstermektedir.

Köy dokusu	125.921 m²
Geleneksel doku	32.347 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,26

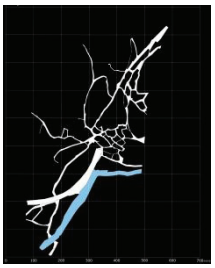
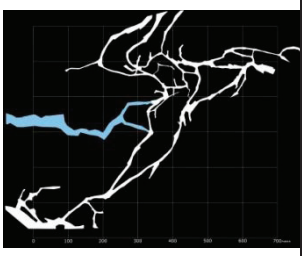
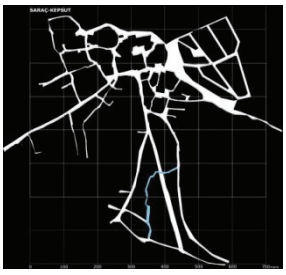
Tarlabaşı (Havran)

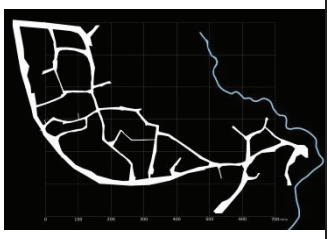
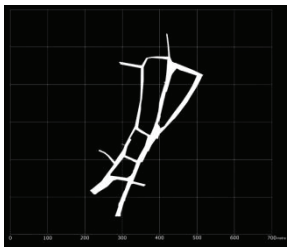
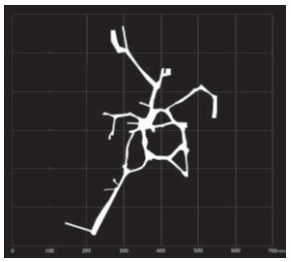
Dağınık parseller eğime dik gelişme ekseni üzerinde çok yönlü gelişme gösterir. Eski doku kuzeyde konsantrik yerleşim özelliği gösterirken, güneydeki yeni yapılaşma lineer özellik taşır.

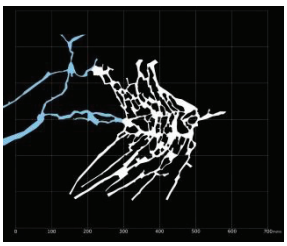
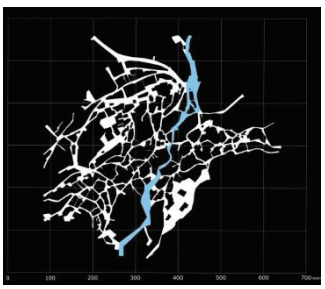

Köy dokusu	129.946 m²
Geleneksel doku	25.276 m²
Geleneksel doku / Köy dokusu	0,19

Geleneksel Doku-Yeni Doku Özellikleri Karşılaştırması

Köyler	Geleneksel doku biçimi	Yeni doku biçimi	Geleneksel doku/köy dokusu (%)	Dokunun gelişme özellikleri
KİREÇ (DURSUNBEY) 	IŞINSAL	LİNEER	0,19	Geleneksel doku korunmuş, yeni doku kuzey- güney yönünde lineer biçimde gelişme göstermiş
ÖRENLİ (KEPSUT) 	KONSANTRİK	LİNEER	0,23	Geleneksel doku korunmuş, topografik sınır boyunca lineer biçimde gelişme göstermiş yeni doku
SARAÇKÖY (KEPSUT) 	KONSANTRİK	İŞINSAL	0,18	Geleneksel doku üzerinde yeni yapılaşmalar, geleneksel dokunun etrafında ve yol boyunca lineer gelişme

Köyler	**Geleneksel doku biçimi**	**Yeni doku biçimi**	**Geleneksel doku/köy dokusu (%)**	**Dokunun gelişme özellikleri**
EMRE (BANDIRMA) 	IŞINSAL	LİNEER	0,26	Geleneksel doku üzerinde yeni yapılaşmalar, geleneksel dokunun etrafında ve yol boyunca lineer gelişme
PEHLİVANHOCA (GÖNEN) 	LİNEER	-	1.00	Topografik sınır boyunca oluşmuş geleneksel doku, geleneksel doku üzerinde gelişmiş yeni doku
BABAYAKA (GÖNEN) 	KONSANTRİK	LİNEER	0,20	Geleneksel doku merkezde, yeni doku geleneksel dokunun etrafında (kuzey ve güneyde) lineer biçimde gelişmiş

Köyler	**Geleneksel doku biçimi**	**Yeni doku biçimi**	**Geleneksel doku/köy dokusu (%)**	**Dokunun gelişme özellikleri**
KUYUCAK (BURHANİYE) 	YAY	YAY	0,64	Geleneksel doku topografik sınırın belirlediği yay şeklinde ve korunmuş, yeni doku topografya ile uyumlu yay şeklinde gelişmiş
KÜÇÜKDERE (HAVRAN) 	LİNEER	LİNEER	0,26	Geleneksel doku lineer biçimde ve korunmuş, yeni doku topografya ile uyumlu şekilde geleneksel dokunun etrafında gelişmiş
TARLABAŞI (HAVRAN) 	KONSANTRIK	LİNEER	0,19	Geleneksel doku konsantrik biçimli ve korunmuş, yeni doku kuzeyde orman sınırına dayalı ve güneyde yol boyunca lineer

Balıkesir ilinde köylerin çoğunluğu toplu yerleşme özelliği göstermektedir. Köylerde geleneksel doku bir merkez etrafında gelişmiştir. Çoğu köyde ilk nüve, dini yapı ve meydanın etrafında oluşmuştur. Çiftlik arazisi üzerinde iskân yoluyla gelişen bazı köylerde (Örn.Saraçköy- Kepsut) çiftliğin yapıları ilk nüveyi oluşturmuştur. Bazı köylerde ilk nüveyi tanımlamak oldukça zordur. Geleneksel doku, tanımlı bir odak olmaksızın homojen şekilde yayılmıştır. (Örn. Kuyucak – Burhaniye).

Geleneksel doku topografyaya bağlı olarak farklı biçimlerde oluşmuştur; ışınsal (Kireç, Emre), konsantrik (Örenli, Saraçköy, Babayaka, Tarlabaşı), lineer (Pehlivanhoca, Küçükdere) ve yay şeklinde (Kuyucak) gelişmiştir.

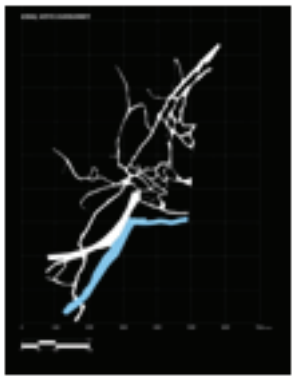
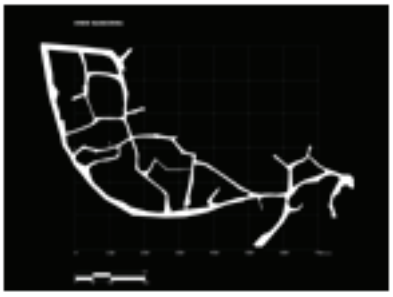
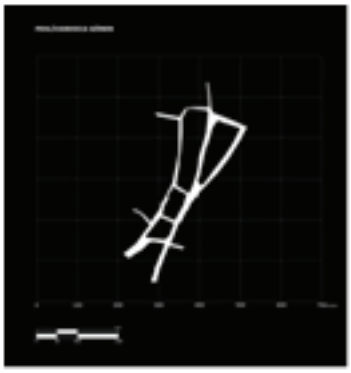
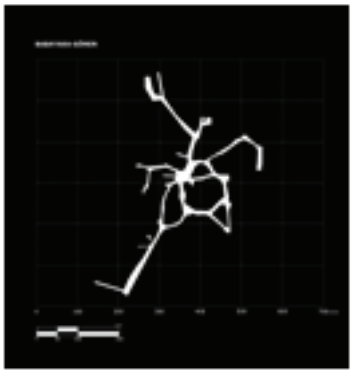
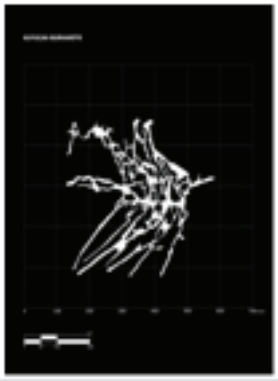
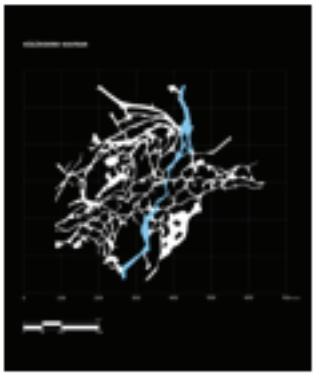
Daha sonra gelişen dokunun doğal ve yapay bir eşiğe dayanarak veya onu aşarak çoğunlukla lineer biçimde yayıldığı görülmüştür.

Köyler genellikle en yakın merkezle ulaşımını sağlayan ana bağlantı yoluna doğru veya sanayi tesisi gibi bir istihdam alanı yönünde büyüme eğilimi göstermektedir.

Köyün büyümesi sadece dışarı doğru değildir, bazen geleneksel doku içinde yeni yapılaşmalar yoluyla da yeni bir doku oluşmaktadır (Saraçköy, Pehlivanhoca, Emreköy).

Geleneksel dokunun tüm köy alanı içindeki oranı, çalışma yapılan köylerde 0.18 ile 1.00 arasında değişmektedir. Köyün yayıldığı alana, doğal ve yapay eşiklere, geleneksel dokunun korunma durumuna göre bu oran değişmektedir. Köy dokusu içinde geleneksel dokunun oranı, köyün parsel düzeni, yapı adası oluşumu ve sokak dokusu anlamında korunmuşluk durumunu göstermektedir.

Ancak bu doku üzerinde zaman içinde yeni yapılaşmalar da yer alabilmektedir. İkinci boyuttaki yol ve parsel düzeninin korunmuş olması geleneksel dokunun karakterinin devamlılığı açısından bir avantaj oluşturmaktadır. Bu doku üzerinde üçüncü boyutta, köyün mimari karakterine uyumlu olmayan yeni yapılara yönlendirici ilkeler çerçevesinde müdahale edilme olanağı bulunmaktadır.

		
Kireç Köyü	Örenli Köyü	Saraç Köyü
		
Emre Köyü	Pehlivanhoca Köyü	Babayaka Köyü
		
Kuyucak Köyü	Küçükdere Köyü	Tarlabaşı Köyü

3.3.2. Doku İçindeki Açık Alanlar

Geleneksel yerleşmelere özgü kırsal peyzajın ayırt edici özellikleri açık alanların incelenmesi ile ortaya çıkar. Kırsal yerleşimlerin peyzajı, sokakları, meydanları, sınırları ve fiziksel öğeleri aynı zamanda özgün kültürünü yansıtır.

Açık alanlar kırsal yerleşimlerde kültürel birikimle şekillenmiştir ve açık alanları oluşturan sokaklar, meydanlar, boş araziler kadar toplumun sosyo-kültürel yapısı da kırsal yerleşme dokusunun oluşmasında etkilidir.

Sosyo-kültürel çeşitlilik ve köy içindeki toplumsal ilişkilerin yapısı ile yol ağı ve sınırları belirleyen öğeler arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Ortak alanların kullanımları, sınırlayıcıların yüksekliği, kullanılan malzemelerin çeşitliliği gibi fiziksel mekânla ilgili özellikler ve toplumun kültürel yapısı, gelenekleri, görenekleri, nüfusun özellikleri gibi toplumsal özelliklerin bütünü kırsal yerleşim dokusunu oluşturur.

Meydanı oluşturan öğeler, sınırları oluşturan duvarlar ve bunların yapı malzemeleri, yükseklikleri yerel kültür birikiminin sonucudur. Bir köyden diğerine farklılık gösteren bu belirleyici unsurlar, köylerin kimliğine dair ipuçlarını da içlerinde barındırır.

Çıkmaz sokaklara ve mahalleler içindeki toplanma mekânlarına, küçük meydanlara, çeşme başı, kahve önü sohbet mekânlarına Balıkesir kırsal yerleşim dokusunda sıkça rastlanmaktadır. Kırsal yerleşme dokularının barındırdığı açık alanlar ile özgün yapılar hem fiziksel hem de toplumsal bağlamda bir bütün oluşturur ve bu bütünü oluşturan her öğenin dikkatlice analiz edilerek sürdürülebilirliğe konu olanların saptanması gereklidir.

3.3.2.1. Sokaklar

Dağlık, ova köyü ve kıyı köylerinde yol ağını belirleyen en önemli etken topografyadır. Şehirlerdeki otomobil odaklı yol kademelenmesinin aksine, kırsal yerleşimlerde dokuyu oluşturan sokaklar daha çok insan ve hayvan hareketleri üzerinden şekillenmiştir.

Ekonomisi tarımsal üretime dayanan köylerde, tarım araçlarının kullanıldığı yollarda ve sokaklarda farklı, esnek bir yapı gözlemlenmektedir. Sokaklar zorunlu durumlarda araç geçmesine fırsat verir ve gerektiğinde ev girişine araç park edilebilir. Bunun dışında sokaklar yürüme yolları olarak kullanılmaktadır. Sokaklarda araç ve yürüme güzergâhları kesin olarak ayrılmamıştır.

Diğer köylere erişim sağlayan akslarının köyün içinden geçmesi köyün geçiş köyü olması, sokakların biçimlenmesine etkili olmuştur.

Resim 3.56:

Babayaka'da Araç ve Yaya Ayırımı Yapılmayan Sokak

Köy meydanları ve sokakları günlük yaşamın bir parçasıdır. Çeşitli sosyo-ekonomik etkinlikler bu mekânlarda sürdürülmektedir. Bazı sokak yapıları araç kullanımına elverişli değildir. Sokağın genişliği, malzemesi, kullanımı şehir dokusundaki yol şebekesinden farklı özellikler gösterir.

Resim 3.57:

Örenli Köyü'nde Eğimli Bir Sokak

Kırsal dokuda, mevcut kentsel karayolu yöntemleri kullanılarak uygulama yapılması köy yerleşmesini olumsuz etkilemektedir. Kırsal yerleşimlerde kış ve yaz, gibi mevsimlik bir hareketlilik gözlemlenerek, günlük kullanımların ve ihtiyaçların belirlenmesi yerleşim dokusunun ulaşım ağı ile bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.

Balıkesir kırsal yerleşmelerinde yer alan mevcut yol ağı, doğal yapıyla uyumlu olarak gelişmiştir. Diğer bölümlerde de belirtildiği gibi eğimli arazilerde parseller arasında kesin sınırların olmadığı, merdivenli geçişlerin ve patikaların sokakların yerini aldığı görülmektedir. Bu durum toplumun iç dinamiği hakkında da bilgi vermektedir

Resim 3.58:

Küçükdere Köyü'nde Doğal Taşla Döşenmiş Yol

Resim 3.59:

Küçükdere Köyü'nde Sokak Kullanımı

Dağlık ve engebeli köylerde mahalle içlerinde ana geçişten uzak, çıkmaz sokaklara rastlamak mümkündür. Evlerin kapılarının avlular yerine doğrudan sokaklara açılması sokağı günlük yaşamın bir parçası haline getirmektedir

Resim 3.60:

Tarlabaşı Köyü'nde Konutlar Arası Geçişler

Resim 3.61:

Kuyucak Köyü'nde Farklı Sokak Kullanımları

Sokaklar ve parseller arası geçişler köyde toplumsal yaşamdan ayrı düşünülemez. Balıkesir'de iklimin uygun olması, sokakların bir araya gelme mekânları olarak daha fazla kullanılmasına imkân vermektedir.

Kırsal yerleşmenin dokusunu sadece topografya ile kurduğu ilişki belirlemez. Örneğin Kireç köy sırtını dağa yaslayan bir yamaç köyü olarak yerleşmiş olmasına rağmen köyün son yüzyıldaki gelişmesi yerleşimin içinden geçen demiryolu ağı ile şekillenmiştir.

Resim 3. 62:

Kireç Köy'de Demiryolu İstasyonu

Aynı şekilde diğer köylerde arazi topografyasının baskın olmadığı durumlara da rastlanmıştır. Kırsal yerleşmeler daha çok verimli arazilere kurulmuş, yakın çevreleri ile ekonomik bağlar gelişmiştir. İzmir-Bursa karayolu hattına yakın köylerde yerleşimin gelişmesi etkilenmiş ve yol boyunca köyler yerleşmiştir. Bazı köyler kendisine en yakın karayolu aksına doğru gelişme göstermektedir. Erişimin zor olduğu köylerde geleneksel doku daha çok korunarak günümüze kadar gelmiştir. Ancak bu köylerin sosyo-ekonomik açıdan giderek nüfus kaybettikleri de saptanmıştır.

Kırsal yerleşimde açık alanların asfalt ya da parke taşı ile kaplanması sonucu yerleşimlerde ihtiyacın dışında gelişmiş meydan ve vasıfsız alanların oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu durumdaki köylerde tanımsız, bakımsız ve işlevsiz haldeki köy yolları kırsalın peyzajını tehdit etmektedir.

Resim 3. 63:

Babayaka Köyü Meydanı

Kırsal yerleşmelerdeki özgün yeşil dokunun giderek yerini asfalta terk etmesi köylerin geleceği için endişe vericidir. Bu yollar araç yolları gibi algılanmamalı, köy içi yollar sosyal bağların sürekliliği, organik yapının yeşille bütünlüğünün sağlanması için korunmalı ve geleceğe özgün dokuları ile aktarılmalıdır.

Köylerde özel oto sahipliliği az olmasına rağmen köy yollarının araç kullanımına yönelik genişletildiği ve özellikle meydanların otobüs parkı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Mevcut yol dokusunu tehdit eden bu uygulamalar için önlem alınmalıdır.

Resim 3. 64:

Pehlivanhoca Köyü'nde Geleneksel Doku Karakterine Uymayan Meydan Düzenlemesi

Bu kapsamda tarım ile geçinilen köylerde ihtiyaçlara göre uygulamalar gerçekleştirilerek köy girişlerinde ya da tarım arazilerine yakın bölgelerde araçlar için park yerleri belirtilmesi gerekmektedir. Köylerde ulaşım ve erişilebilirlik ile ilgili etütlerin karayolu güzergâhları belirlenmesinin dışında yerele özgün yöntemlerle yapılması gerekmektedir.

Resim 3.65:

Örenli Köyü'nde Yol Üzeri Araç Parkı

Resim 3. 66:

Babayaka'da Yol Üzeri Araç Parkları

Örenli Köyü-Kepsut

3.3.2.2. Meydanlar

Kırsal yerleşmelerde toplanma noktaları olarak önemli bir rol üstlenen meydanlar, gündelik yaşamın içinde geçtiği mekânlardır. Meydanların büyüklüğü, etrafındaki kullanımlar, tanımlayan fiziksel öğeler, kullanıcı grupları ve kaplama malzemeleri köyün geleneksel yapısının ayrılmaz bir parçasıdır.

Resim 3.67:

Küçükdere Köyü'nde Karşılama Meydanı

Resim 3. 68:

Emre Köyü'nde Köy Meydanına Park Eden Araçlar

Meydanı belirleyen cami, kahve, çeşme, ağaç, fırın gibi köy halkının ortak kullanımına imkân veren öğelerdir. Meydanın farklı gruplar tarafından gece ve gündüz kullanımları da farklılaşmaktadır. Bu kapsamda birçok köyde meydanı belirleyen öğeler çeşitlilik göstermektedir.

Resim 3. 69:

Küçükdere Köyü Ana Meydan

Bazı meydanların toplumsal yaşamın geçtiği yer olma özelliğni kaybederek geçmişteki karakterlerini değiştirdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, Babayaka'da köy meydanının ağırlıklı fonksiyonu yakın çevre bağlantılarını sağlayan minibüslerin durak yeri olmasıdır.

Resim 3. 70:

Babayaka Köy Meydanında Minibüs Durakları

Yerleşim dokusu içinde sosyo kültürel bağların da kurulduğu bu meydanlar dışında alternatif meydanlar yaratmak mümkün değildir. Geleneksel doku çindeki kendiliğinden oluşmuş toplantı sohbet mekânları köyün korunarak gelişmesi için de önem taşımaktadır.

Meydanların değişime uğraması köy dokusunu tehdit eden en önemli fiziksel etkendir. Meydanlar incelendiğinde ihtiyaç ve kullanımlara göre farklı kademelenmelere rastlanmaktadır. Köylerde kadın, erkek, çocuk, yaşlı, gibi grupların mekânları nasıl kullandıklarının değerlendirilmesi önemlidir. Meydanların korunması toplumsal ilişkilerin de devamlılığı için bir fırsat oluşturmaktadır.

Kırsal yerleşimde meydan, içinden yürünebilen, geçilebilen ve herkes tarafından kolay erişilebilir bir yerdir. Kırsal yerleşimde meydanlarda köy düğünleri, bayram toplantıları, festivaller, hayratlar gibi aktivitelerde yapılır. Bazı köylerde karşılama mekânı olan meydanlar ile geleneksel tören meydanları farklılaşmıştır. Örneğin, Örenli köyünde arazinin eğimli olması nedeniyle meydanların farklılaştığı gözlemlenmiştir. Araçlarla gelinen ana yolun hemen girişinde köyün karşılama meydanı kahve ve bakkal ile tanımlanmıştır.

Resim 3. 71:

Örenli Köyü'nde Sokak ve Avludan Oluşan Meydancık

Resim 3. 72:

Örenli Köyü Karşılama Meydanında Bakkal

Meydanların köy halkı tarafından nasıl kullanıldığı, aktivitelerin çeşitliliği ile sosyal ve fiziksel dokuyu birlikte okumak ve incelemek mümkün olacaktır.

Kırsal dokunun sürekliliği, yerleşmenin karakteri ve kimliği, meydanın karakteri, sokakların yapı ve parsellerle kurduğu ilişkileri kırsal yerleşme dokusunun gelişmesinde ve mevcut kullanımında kalitesini arttıran değişkenler olarak ele alınmalıdır.

Resim 3. 73:

Kireç Köyü'nde Doğal Olmayan Meydan Kaplaması

Kırsal yerleşmelerde doğal, toplumsal, ekonomik yapısına, ortak kullanım alanlarına, geleneksel yapım malzeme ve sistemlerine ve köyün mekânsal ve genel sorunlarına dair bazı bilgilerin derlenmesi söz konusu olduğunda, her bir bilgiyi elde etmek için yöntemler kullanılabilmektedir.

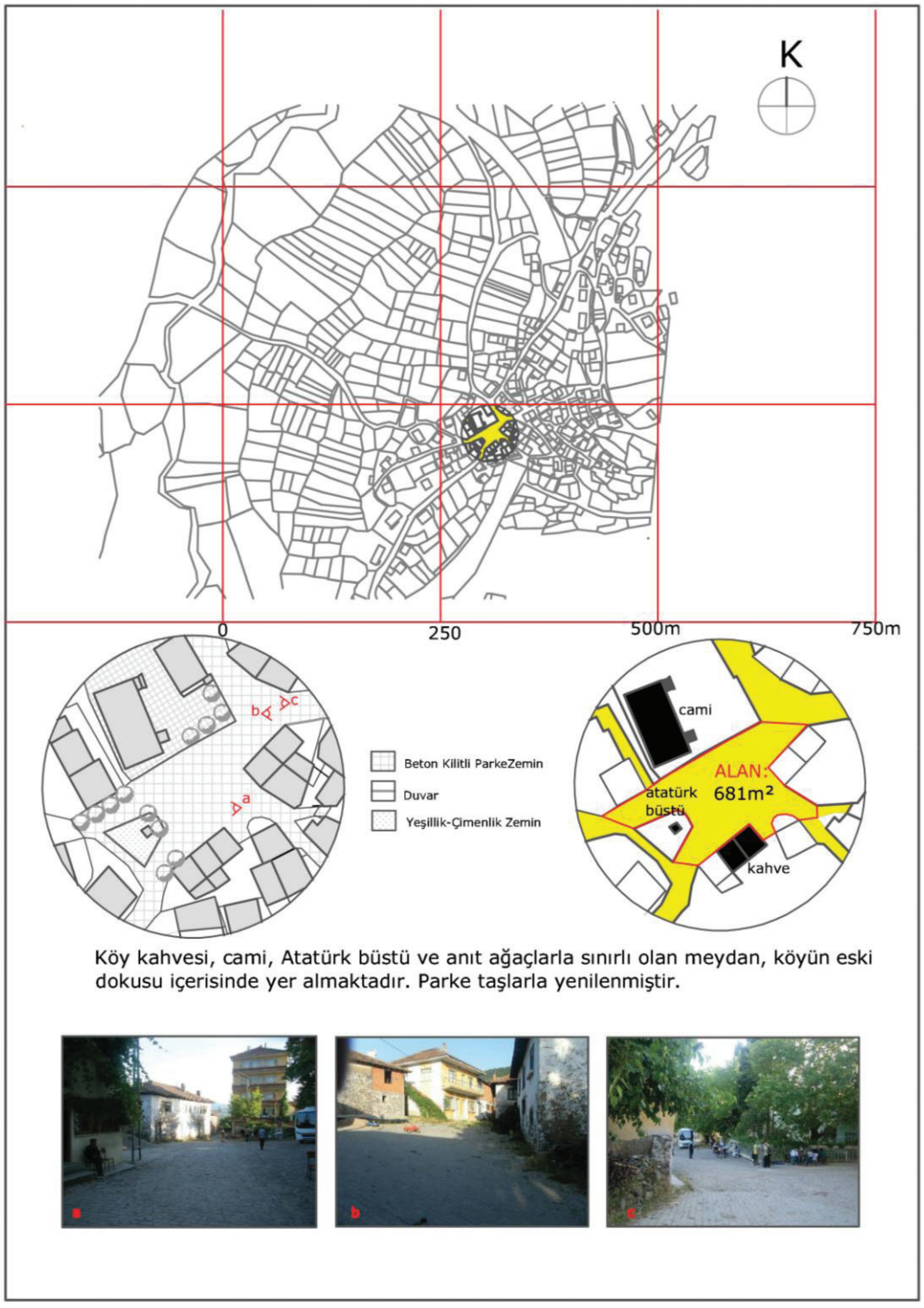

Resim 3. 74:

Örenli Köyü'nde Karşılama Meydanındaki Kahve

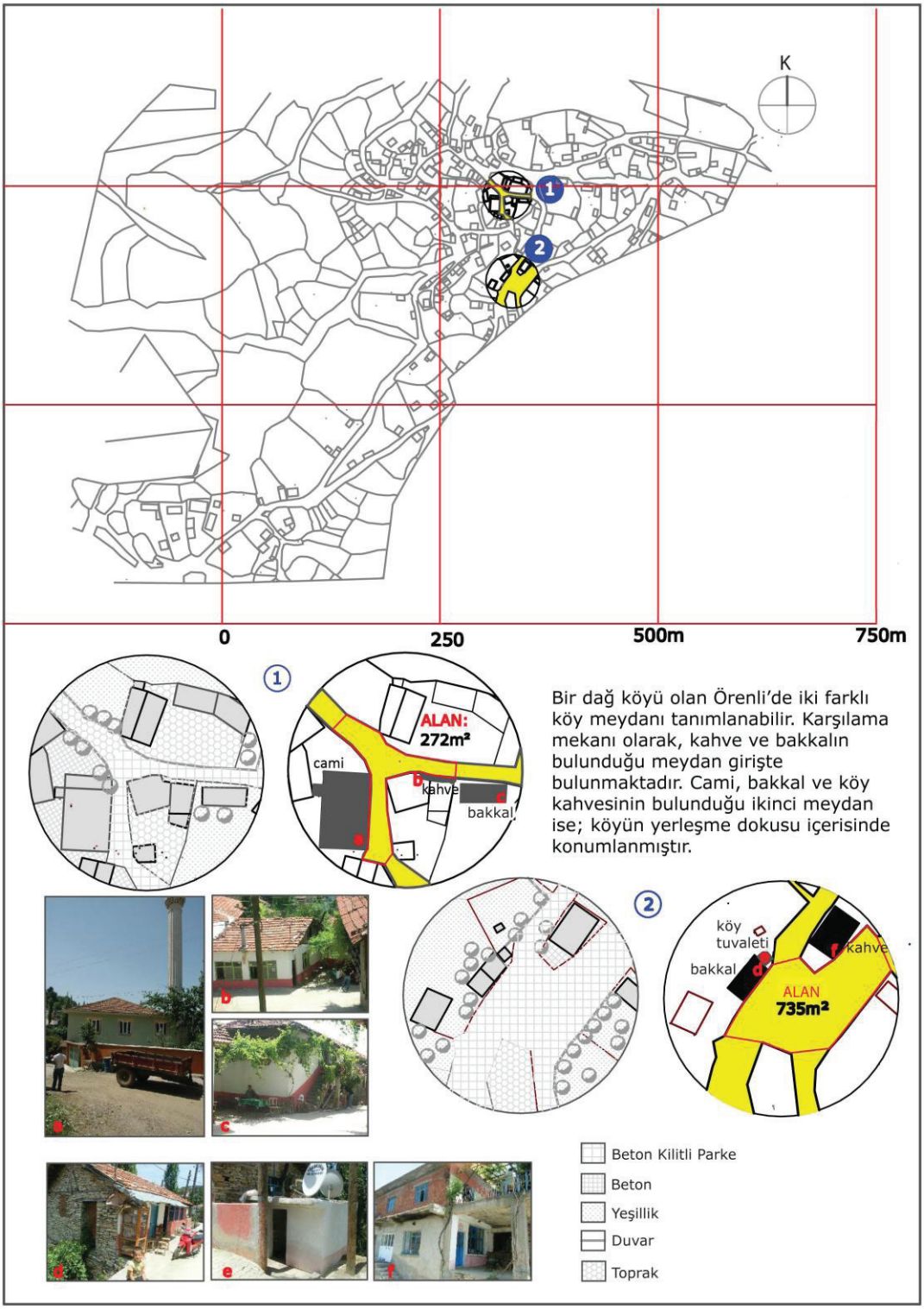
Kırsal yerleşmelerdeki meydanlar gibi ortak kullanım alanlarında yapılması önerilen yöntemlerden biri "durağan aktivite sayımı"dır (stationary activity count).[1] Bu sayım temelde insanların mekânı nasıl kullandıkları ve kullanmayı tercih ettiklerine dair ipuçları ortaya koyan, uygulaması kolay bir yöntemdir. Bu sayım yönteminde çalışılan alan sınırları çerçevesinde belirli saatlerde yapılan sayımların sonuçları not edilir ve bu sonuçlara göre bir değerlendirme yapılır. Yapılan sayımda mekânda oturma, bekleme, ayakta durma, uzanma, ticari faaliyet, kültürel faaliyet gibi farklı tiplerdeki aktiviteler ve bu aktiviteleri gerçekleştiren kişilerin sayıları haritada konumları doğrultusunda işaretlenir. Yapılan sayımlarda sadece bankta değil yerde, duvar veya tabure oturanlar da dâhil edilir, alanı farklı şekilde kullanan aktivitelere de yer verilir. Böylece bu mekânlardaki kullanım alışkanlıkları ve ihtiyaçları çok rahat bir şekilde okunabilir. Yapılan çalışma köyde yaşayanların mekânı nasıl değerlendirdikleri ve değerlendirme tercihlerine göre ihtiyaçları belirler. Bu yöntemin köyün yerel halkı ve köy ihtiyar heyeti tarafından uygulanması önemlidir.

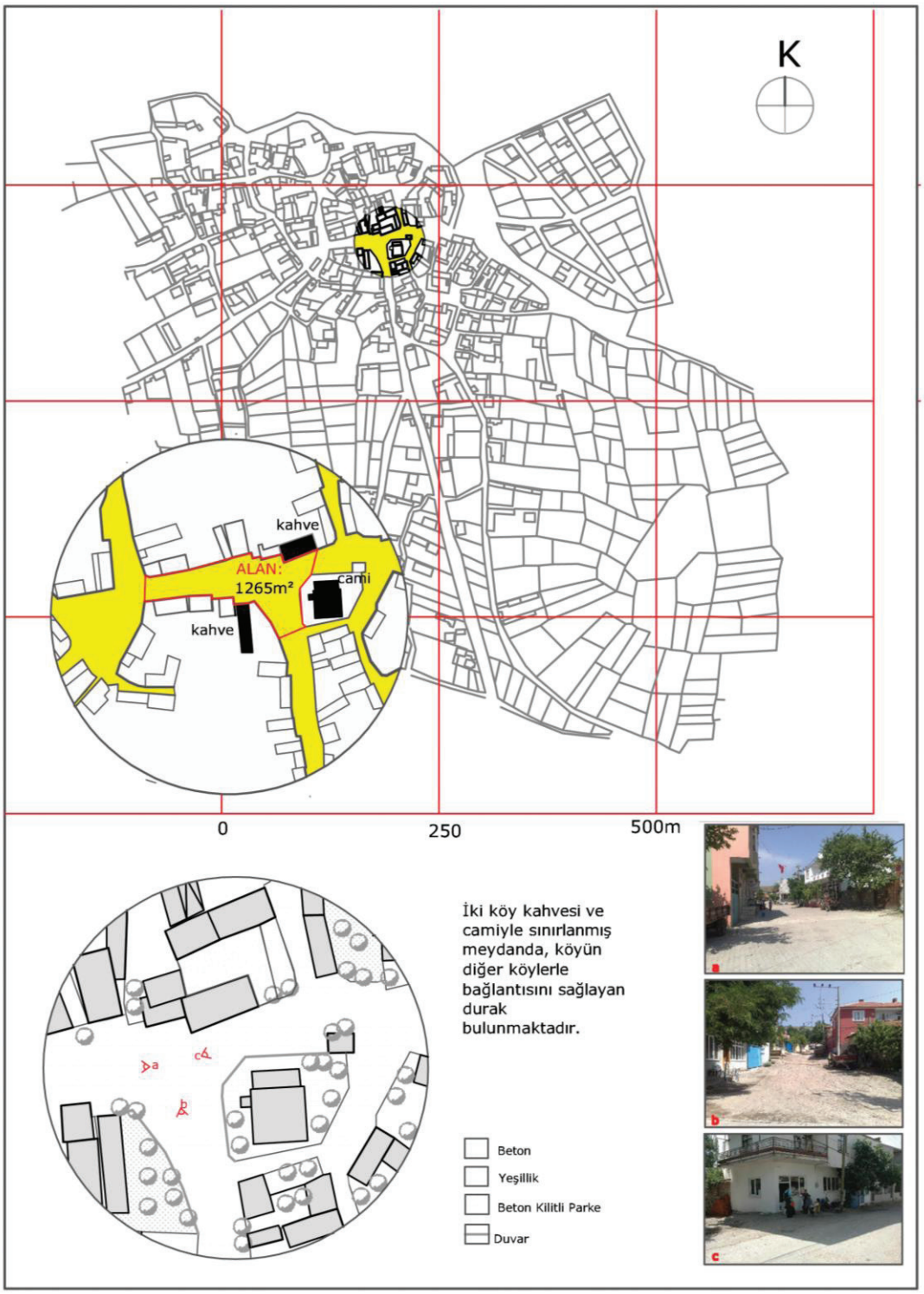
1 Durağan Aktivite Sayımı (Stationary Activity Count). Bu çalışma kamusal alan kullanımlarını belirlemek ve gelecek ihtiyaçları planlamak amacıyla kentlerde gerçekleştirilmektedir. Sayım öncesi atölye çalışması yapılarak katılımcılar bilgilendirilir. Yerel dokuya dair veriler toplanır. Sayımların nerelerde yapılacağı harita üzerinde işaretlenir. Katılımcılar neleri, nasıl sayacakları konusunda bilgilendirilir. Hazırlanmış olan föylerin kullanımları, zamanlama, işaretleme ve haritalama yöntemleri aktarılır. Kentsel yaşamda kamusal kullanımların yeniden değerlendirilmesi ve planlanması için yerel bilgi edinmek amacıyla kullanılan bu yöntem, yerel koşullara uyarlanarak kırsal yerleşmelerin gelişimini yönlendirecek yapılaşma biçim ve süreçlerine ilişkin geliştirilen model kapsamında önerilmektedir. Gehl, J. & Gemzoe, L. (1996) Public Spaces--Public Life (Copenhagen, Danish Architectural Press).

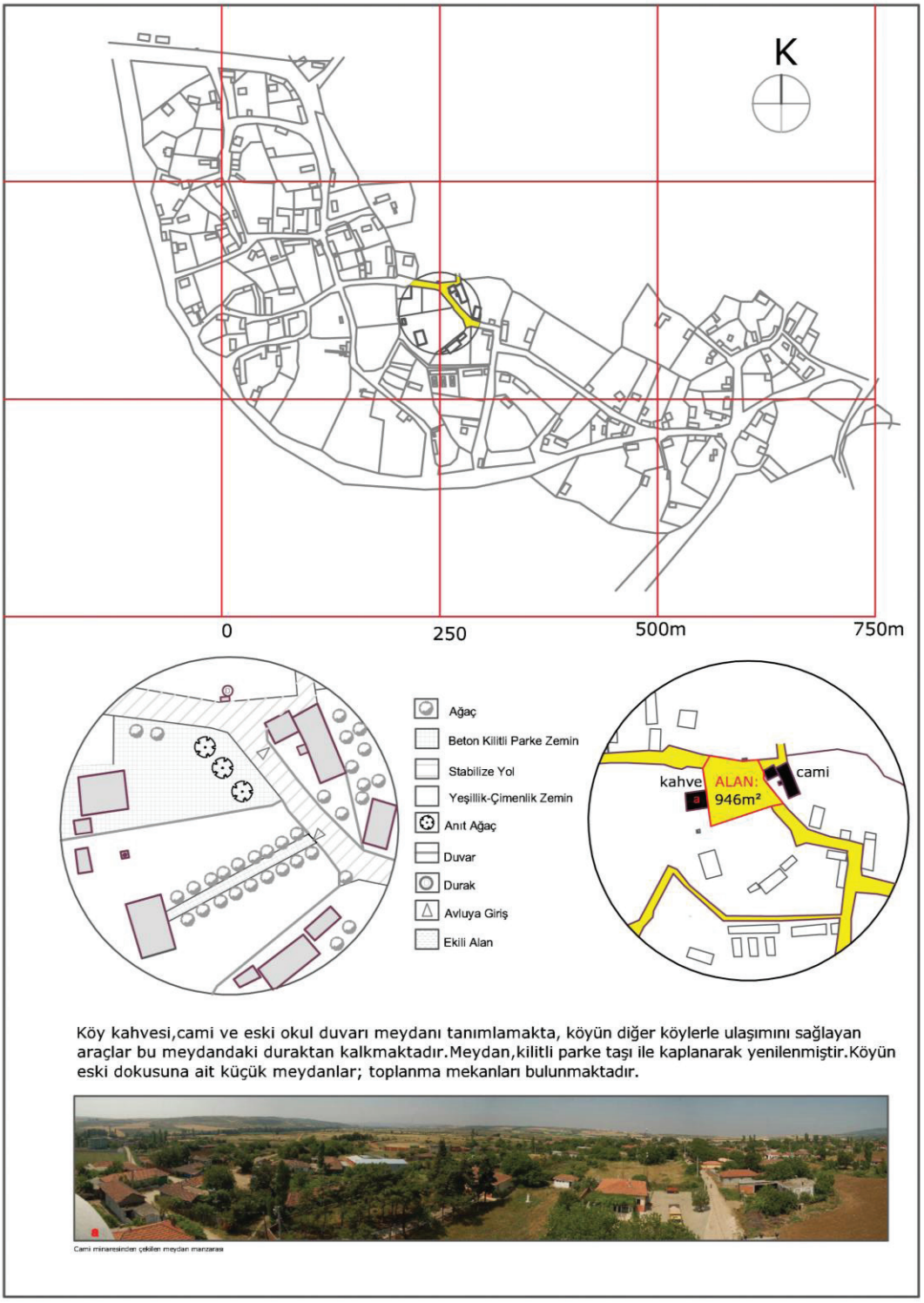
Köy kahvesi, cami, Atatürk büstü ve anıt ağaçlarla sınırlı olan meydan, köyün eski dokusu içerisinde yer almaktadır. Parke taşlarla yenilenmiştir.

Örenli (Kepsut)

K
kahve
ALAN:
1265m²
cami
kahve
0
250
500m
İki köy kahvesi ve camiyle sınırlanmış meydanda, köyün diğer köylerle bağlantısını sağlayan durak bulunmaktadır.
Beton
Yeşillik
Beton Kilitli Parke
Duvar
a
b
c

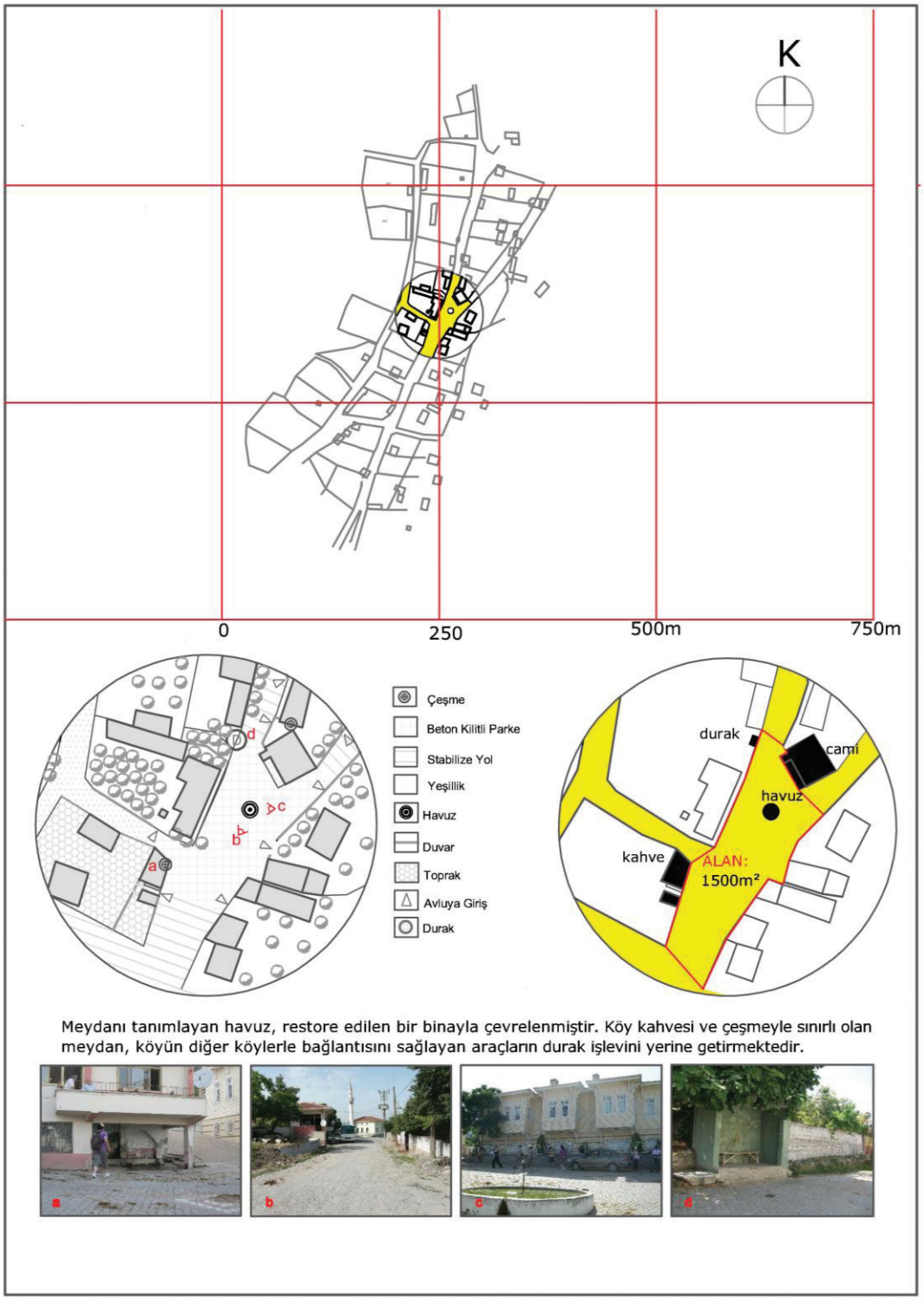
Emre (Bandırma)

Köy kahvesi,cami ve eski okul duvarı meydanı tanımlamakta, köyün diğer köylerle ulaşımını sağlayan araçlar bu meydandaki duraktan kalkmaktadır.Meydan,kilitli parke taşı ile kaplanarak yenilenmiştir.Köyün eski dokusuna ait küçük meydanlar; toplanma mekanları bulunmaktadır.

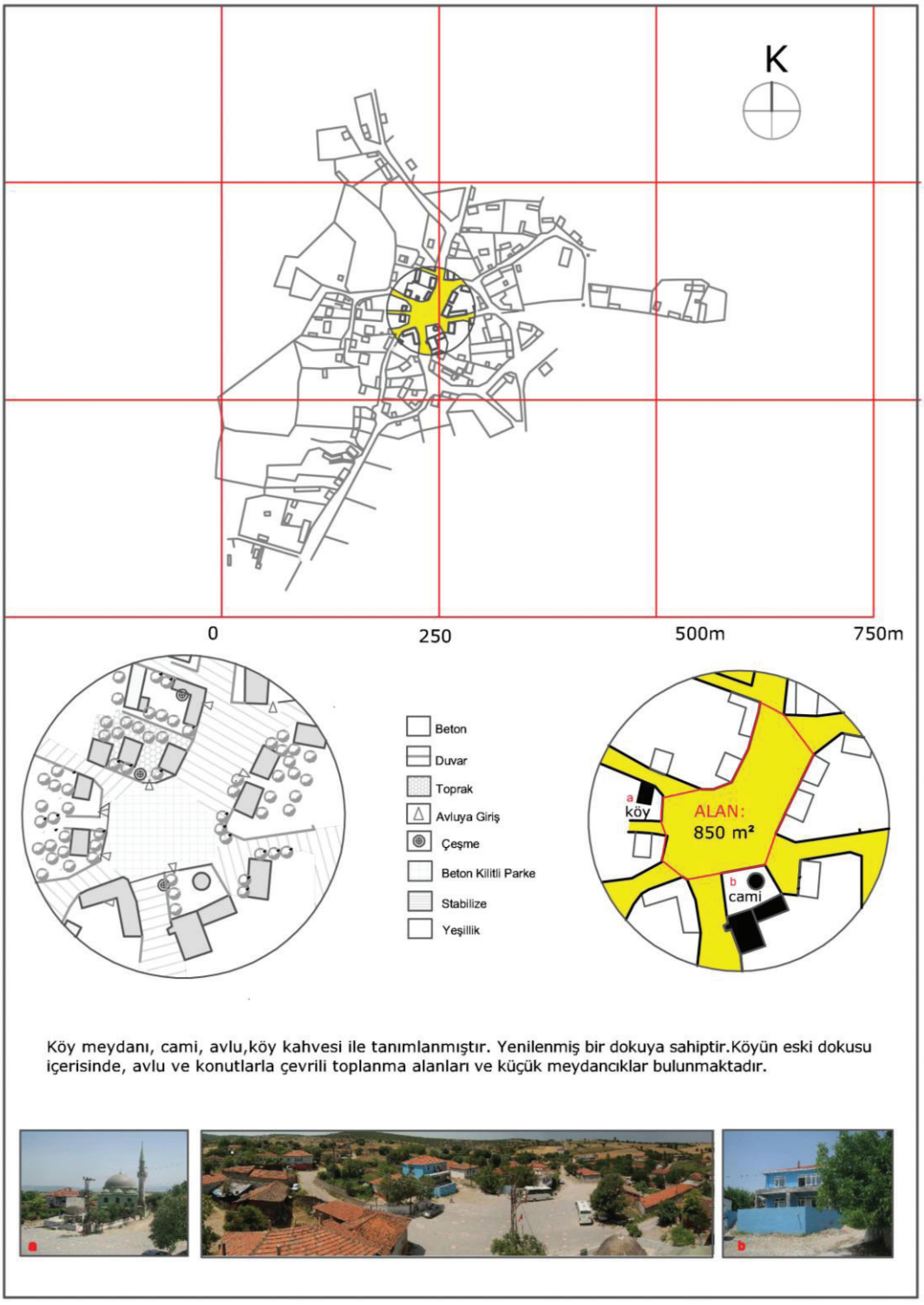
Cami minaresinden çekilen meydan manzarası

Pehlivanhoca (Gönen)

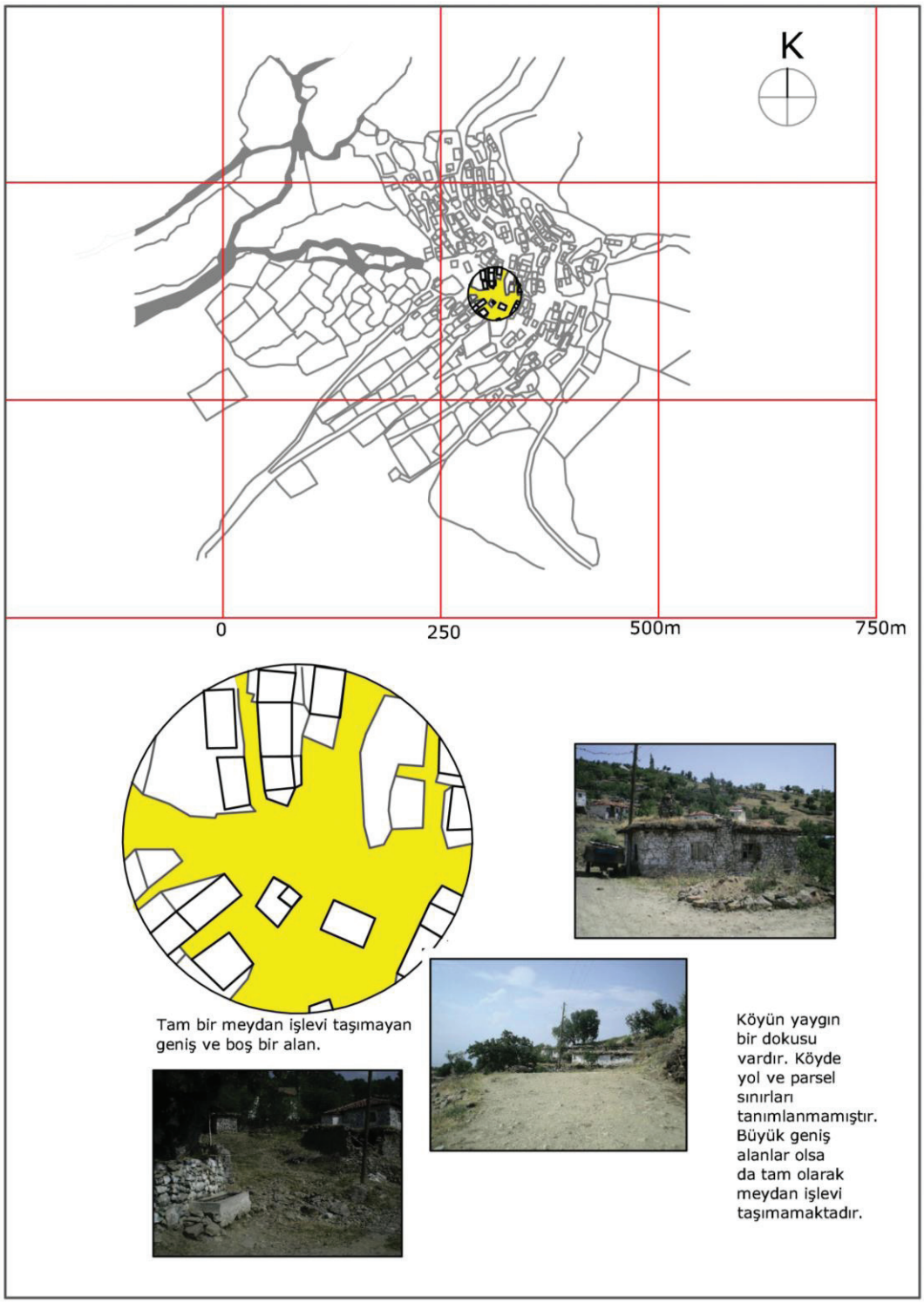

Meydanı tanımlayan havuz, restore edilen bir binayla çevrelenmiştir. Köy kahvesi ve çeşmeyle sınırlı olan meydan, köyün diğer köylerle bağlantısını sağlayan araçların durak işlevini yerine getirmektedir.

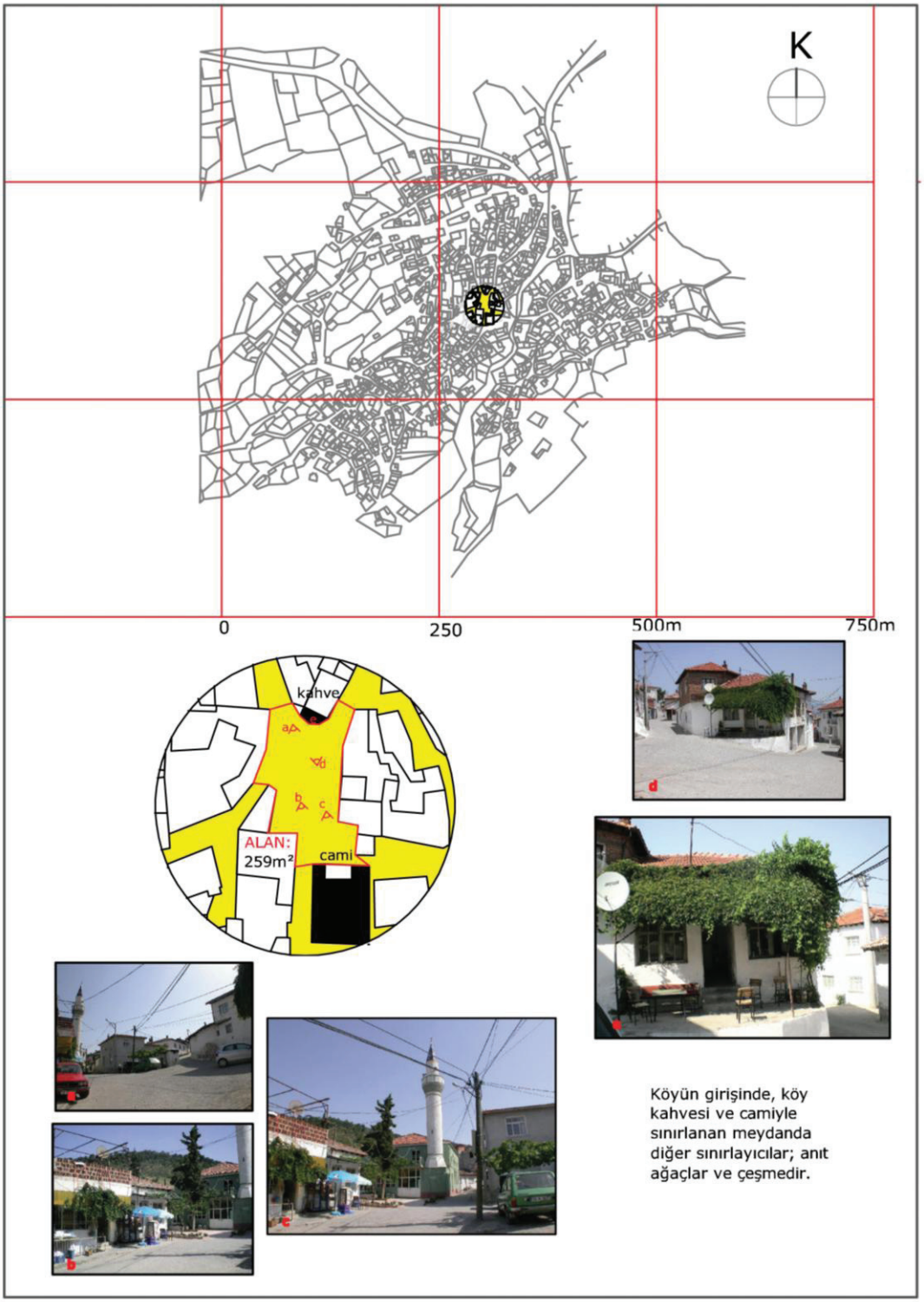
Babayaka (Gönen)

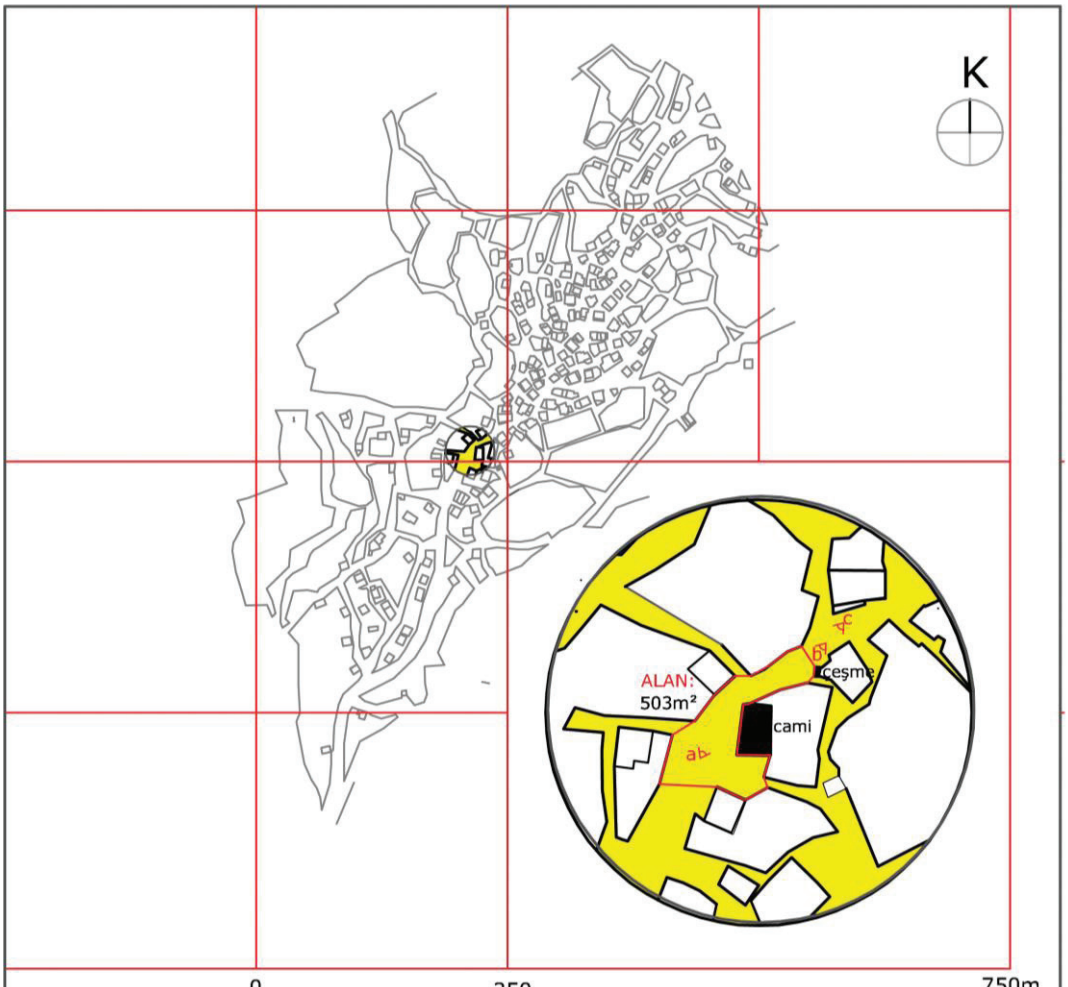

Köy meydanı, cami, avlu,köy kahvesi ile tanımlanmıştır. Yenilenmiş bir dokuya sahiptir.Köyün eski dokusu içerisinde, avlu ve konutlarla çevrili toplanma alanları ve küçük meydancıklar bulunmaktadır.

K
0
250
500m
750m
Tam bir meydan işlevi taşımayan geniş ve boş bir alan.
Köyün yaygın bir dokusu vardır. Köyde yol ve parsel sınırları tanımlanmamıştır. Büyük geniş alanlar olsa da tam olarak meydan işlevi taşımamaktadır.

Küçükdere (Havran)

Köyün girişinde bulunan meydan, cami ve çeşmeyle sınırlıdır.Eski dokunun özelliklerini taşımasıyla birlikte, parke taşlarla yenilenmiştir.

Köye giriş ve cami meydanı

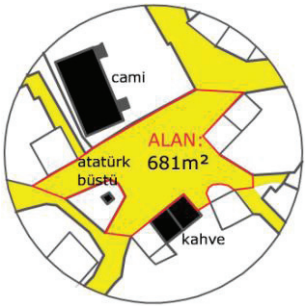
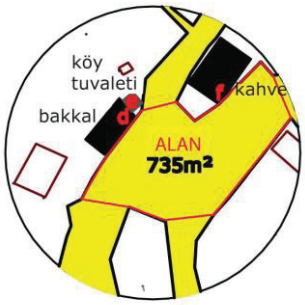

Meydanı tanımlayan çeşme

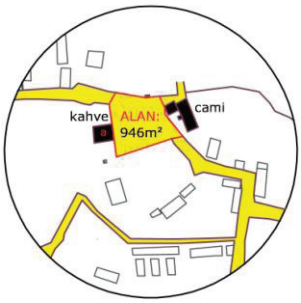
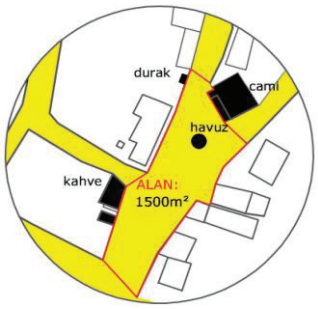
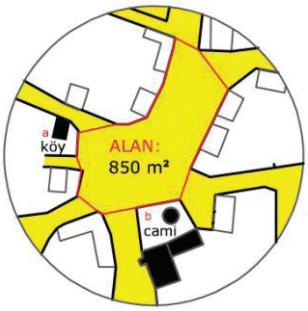

Yol ayrımı ve çeşme ile tanımlanan meydan

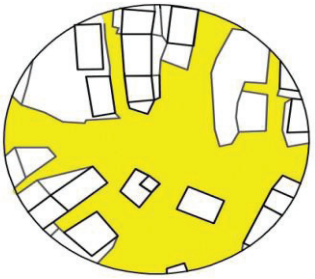
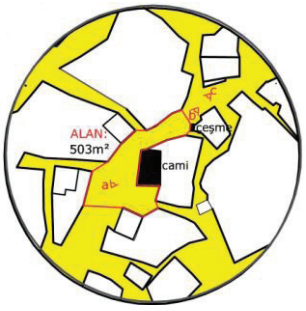
MEYDAN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Köy Adı	Meydanı	Köy Nüfusu	Meydan Alanı	Meydan Özellikleri
KİREÇ		131 kişi	681 m2	Köy kahvesi, cami, Atatürk büstü ve anıt ağaçlarla sınırlı olan meydan, köyün eski dokusu içerisinde yer almaktadır. Parke taşlarla yenilenmiştir.
ÖRENLİ		259 kişi	735 m2	Bir dağ köyü olan Örenli'de, iki farklı köy meydanı tanımlanabilir. Karşılama mekânı olarak, kahve ve bakkalın bulunduğu meydan girişte bulunmaktadır. Cami, bakkal ve köy kahvesinin bulunduğu ikinci meydan ise; köyün yerleşme dokusu içerisinde konumlanmıştır.
SARAÇ		707 kişi	1265 m2	İki köy kahvesi ve camiyle sınırlanmış meydanda, köyün diğer köylerle bağlantısını sağlayan durak bulunmaktadır.

MEYDAN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Köy Adı	Meydanı	Köy Nüfusu	Meydan Alanı	Meydan Özellikleri
EMREKÖY		256 kişi	946 m2	Köy kahvesi, cami ve eski okul duvarı meydanı tanımlamakta, köyün diğer köylerle ulaşımını sağlayan araçlar bu meydandaki duraktan kalkmaktadır. Meydan, kilitli parke taşı ile kaplanarak yenilenmiştir. Köyün eski dokusuna ait küçük meydanlar; toplanma mekânları bulunmaktadır.
PEHLİVANHOCA		59 kişi	1500 m2	Meydanı tanımlayan havuz, restore edilen bir binayla çevrelenmiştir. Köy kahvesi ve çeşmeyle sınırlı olan meydan, köyün diğer köylerle bağlantısını sağlayan araçların durak işlevini yerine getirmektedir.
BABAYAKA		209 kişi	850 m2	Köy meydanı, cami, avlu, köy kahvesi ile tanımlanmıştır. Yenilenmiş bir dokuya sahiptir. Köyün eski dokusu içerisinde, avlu ve konutlarla çevrili toplanma alanları ve küçük meydancıklar bulunmaktadır.

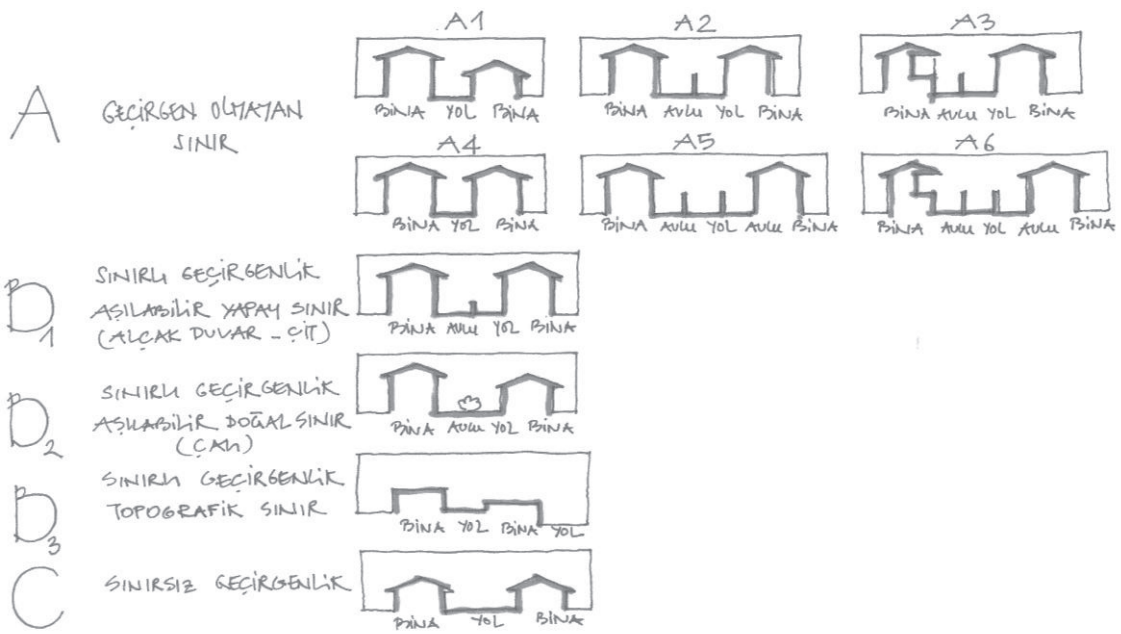
MEYDAN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Köy Adı	Meydanı	Köy Nüfusu	Meydan Alanı	Meydan Özellikleri
KUYUCAK		92 kişi	964 m2	Köyde büyük bir köy meydanı tanımlanmamıştır. Köyün yaygın bir dokusu olduğundan, köyde küçük meydancıklar ve toplanma yerleri vardır.
KÜÇÜKDERE		916 kişi	259 m2	Köyün girişinde, köy kahvesi ve camiyle sınırlanan meydanda diğer sınırlayıcılar; anıt ağaçlar ve çeşmedir.
TARLABAŞI		244 kişi	503 m2	Köyün girişinde bulunan meydan, cami ve çeşmeyle sınırlıdır. Eski dokunun özelliklerini taşımakla birlikte, parke taşlarla yenilenmiştir.

3.3.2.3. Sınırlar

Kırsal yerleşme dokusu içindeki dolu (yapılanmış) ve boş (yapılanmamış) alanlar arasında, kültürel ve fiziksel ortamın verilerine bağlı olarak niteliği değişebilen sınırlar bulunmaktadır. İnsanın yaşam mekânını düzenlerken özel yaşamı ile kamu yaşamı arasına koyduğu sınırlar, kimi kez sert ve geçirimsiz (yüksek ve taş gibi rijit bir malzeme olabilen avlu duvarları), kimi kez yumuşak ve geçirgen (alçak ve daha çok çalı gibi doğal bir malzeme olan bölücü elemanlar) olabilmektedir. Burada geçirgenlikten kastedilen, sınır elemanının kamusal alanla özel alan arasında fiziksel bir engel oluşturmadan erişimin kontrolsüz bir biçimde kendiliğinden sağlanabiliyor olmasıdır. Sınır elemanlarının farklı nitelikleri; ortak faaliyetlerin içinde geçtiği ve herkesin kullanımına açık olan kamusal alanlarla (yol/sokak, meydan, meydancık, vb.), aile yaşamının içinde geçtiği özel alanlar (konut bahçesi, avlu, hayat, konut, vb.) arasındaki ilişki düzeyini belirlemektedir. Kamusal alandan özel alana geçişlerde sınırın geçirgen veya tersinin olması toplumsal yaşamdaki sosyal ilişkilerin çeşitliliğini de göstermektedir. Diğer bir deyişle geçirgen mekânlarda sosyal ilişkiler daha kolay kurulabilirken, fiziksel sınırların belirlediği geçirgen olmayan mekânlarda da toplumsal uzlaşıya dayalı ilişkiler kurulabilmektedir (Kırsal gelenekler içinde yer alan imece türü sosyal paylaşımlar, sınırların gerisindeki avlularda kolaylıkla gerçekleşebilmektedir).

Kamusal ve özel alanlar arasında sözü edilen geçirgenlik kavramının fiziksel göstergeleri olan doğal veya yapay sınır elemanlarından, örnek olarak incelenen köylerde şu tiplerle karşılaşılmıştır

A.Geçirgenlik Olanağı Tanımayan Yapay Sınırlar

B.1.Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Aşılabilir Yapay Sınırlar

B.2.Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Aşılabilir Doğal Sınırlar

B.3.Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Topoğrafik Sınırlar

C.Sınırsız Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Görünmez Sınırlar

A. Geçirgenlik Olanağı Tanımayan Yapay Sınırlar: Bu kategori içinde altı tür bulunmaktadır.

A.1. *Bina + Yol + Bina:* Yolun iki tarafı farklı yüksekliklerdeki binalarla sınırlanmıştır. Bu durumda kamusal alandan özel alana kapıdan geçerek girilmekte ve bu geçiş kontrollü olduğundan mekânlar arasında kendiliğinden bir geçirgenlikten bahsedilememektedir.

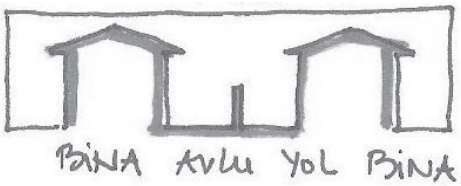

Resim 3. 75:

Küçükdere/ Havran

A.2. *Bina + Avlu + Duvar + Yol + Bina:* Yolun bir tarafını bina, diğer tarafını yüksek avlu duvarı sınırlamıştır. Kamusal alandan özel alana geçiş; yolun bina tarafında kapıdan, yolun yüksek avlu duvarı tarafında ise avlu kapısından ara bir geçişle avluyu geçilerek konuta ulaşılmaktadır. Ara geçiş mekânı olan avlu /bahçe /hayat gibi mekânlar kırsal yerleşmelerde günlük faaliyetlerin (pişirme, yıkama, hayvan besleme, vb.), komşuluk ve imece türü sosyal ilişkilerin içinde geçtiği yarı yapılanmış mekânlardır. Bu mekânlar yol tarafında yüksek avlu duvarıyla sınırlanmış olduğundan, avlu duvarı bu tipte geçirgen olmayan bir yapay sınır elemanıdır.

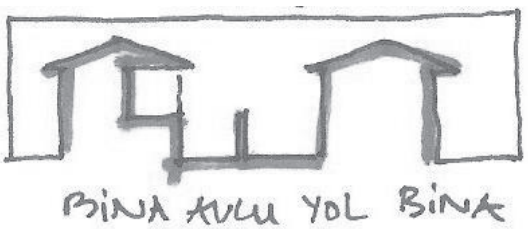

Resim 3.76:

Kireç/ Dursunbey

A.3. *Bina (Üst Katta Hayatlı) + Avlu + Duvar + Yol + Bina:* Bu tipin bir önceki tipten farkı, ara geçiş mekânı olan ve giriş katında yer alan avluya, üst katta yarı açık mekân olarak hayatın katılmış olmasıdır. Bu yarı açık mekânlar yol tarafında yüksek avlu duvarıyla sınırlanmışlardır. Bu nedenle ne görsel ne de fiziksel olarak kontrolsüz erişim olamadığından kendiliğinden geçirgenlik sağlanamamaktadır.

Resim 3. 77:

Kireç/ Dursunbey

A.4. *Bina + Yol + Bina:* Yolun iki tarafı aynı yükseklikteki binalarla sınırlanmıştır. Bu durumda kamusal alandan özel alana kapıdan geçerek girilmekte ve bu geçiş kontrollü olduğundan birinci örnekte olduğu gibi mekânlar arasında kendiliğinden bir geçirgenlikten bahsedilememektedir.

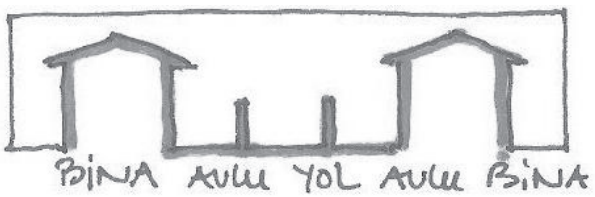

Resim 3. 78:

Küçükdere/ Havran

A.5. *Bina + Avlu + Duvar + Yol + Duvar + Avlu + Bina:* Bu tipte de yüksek avlu duvarı bu defa yolun iki tarafında yer alarak yapay bir sınır oluşturmakta, kamusal alanla özel alan arasında kendiliğinden bir geçirgenlikten bahsedilememektedir.

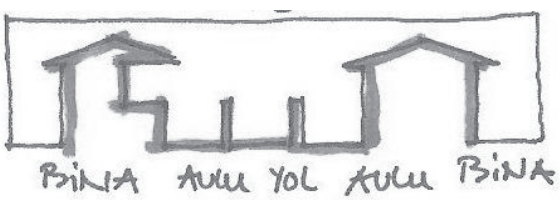

Resim 3. 79:

Saraçköy/ Kepsut

A.6. *Bina(Üst Katta Hayatlı) + Avlu + Duvar + Yol + Duvar + Avlu + Bina:* Yüksek avlu duvarı bir sınır elemanı olarak, bu tipte de kamusal alanla özel alan arasında kendiliğinden oluşacak bir geçirgenliğe olanak tanımamaktadır.

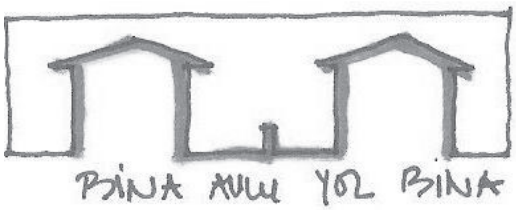

Resim 3.80:

Küçükdere/ Havran

B.1. Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Aşılabilir Yapay Sınırlar: *Bina + Avlu + Alçak Duvar / Çit + Yol + Bina*: Kamusal alanla özel alan arasındaki sınır elemanı bu tipte alçak duvar veya doğal malzemeden yerleştirilmiş çit olabilir. Her iki malzeme de sınırladığı alanlar arasında hem görsel, hem de aşılabilme koşuluyla fiziksel erişim sağladığından sınırlı geçirgenlik olanağı tanımaktadır.

Resim 3.81:

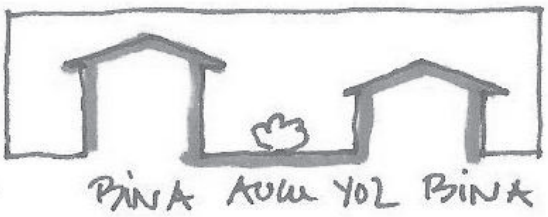
Tarlabaşı/ Havran

B.2.Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Aşılabilir Doğal Sınırlar: *Bina + Avlu + / Çalı + Yol + Bina*: Kamusal alanla özel alan arasındaki sınır elemanı bu tipte doğal bir bitkidir. Genellikle çalılık olan bu doğal öğe, sınırladığı alanlar arasında hem görsel, hem de aşılabilme koşuluyla fiziksel erişim sağladığından sınırlı geçirgenlik olanağı tanımaktadır.

Resim 3. 82:

Tarlabaşı/ Havran

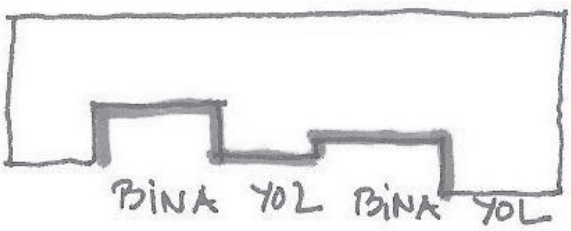

Resim 3. 83:

Tarlabaşı/ Havran

B.3.Sınırlı Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Topoğrafik Sınırlar: *Bina + Yol + Bina + Yol…:* Topoğrafyaya uygun olarak doğal terasman biçiminde oluşmuş kırsal yerleşmelerde, yolun bir tarafından konutlara girilirken,yolun diğer tarafında bir alt kotta yer alan yapı dizisinin çatıları (genellikle düz çatı) görülebilmektedir. Bu tipte doğal bir sınır elemanı olarak topoğrafya sınırlı geçirgenlik olanağı tanımaktadır (Kuyucak köyünde olduğu gibi).

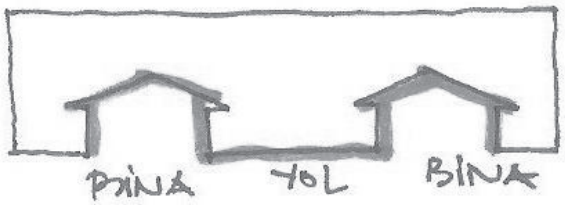

Resim 3. 84:

Kuyucak/ Burhaniye

C.Sınırsız

Geçirgenlik Olanağı Tanıyan Görünmez Sınırlar: *Bina + Yol + Bina:* Bu tipte bina parselleri arasında fiziksel bir sınır elemanının belirlediği mülkiyet sınırları oluşmamıştır. Bina dışındaki özel alanla (bahçe,vb) kamusal alan arasında görünen bir fiziksel sınır bulunmamaktadır. Dolayısıyla sınır bu tipte görünmez olmakta, özel alanla kamusal alan arasında sınırsız bir geçirgenlik yer almaktadır (Tarlabaşı köyünde olduğu gibi).

Resim 3. 85:

Tarlabaşı/ Havran

Konut, konutun özel mekânı, kamusal ve yarı kamusal mekân olarak tanımlanan yerleşme dokusunda sınırlar ayırıcı eleman olarak incelenmiştir. Kentlerde mülkiyet dokusu daha net sınırlarla tanımlanırken, kırsal yerleşmelerde bu sınırlar için farklı oluşum biçimleri görülmektedir.

Resim 3. 86:

Kuyucak/ Burhaniye

Resim 3.87:

Örenli Köyü'nde Parsellerin Arasındaki Geçişler

Sınırlar, üçüncü boyutta farklı yüksekliklerde, yerele özgün doğal malzeme kullanımları ile tanımlanmaktadır. Sınırların incelenmesi kırsal yerleşme dokusuna ait fiziksel çıkarımların yanı sıra, toplumsal anlamda temel ipuçları vermektedir. Bu sınırlar köylerde akrabalık ilişkilerini yansıttığı gibi köyün, geleneksel özelliklerinin mekânsal karşılıklarını belirtir.

Resim 3.88:

Emreköy'de Doğal Malzemeden Oluşan Bahçe Sınırları

Sınır kavramı bazen dikenli tel, bazen duvar, bazen çalılıklar, bazen de çit olarak karşımıza çıkmıştır. Evleri diğer evlerden ayıran avlu duvarlarının yüksekliği yerleşme dokusunun sosyo-kültürel yapısına dair ipuçları vermektedir.

Resim 3.89:

Tarlabaşı Köyü'nde Doğal Taştan Oluşturulan Sınırlar

Özel mekânı, konut mekânını ortak kullanım mekânından ayıran sınırlar insan geçişine engel olmayan yalnızca hayvan geçişine engel olabilecek malzemelerden seçilmiştir. Bu sınırların estetik kaygı ile yapılmadığı, kuru çalılıklardan oluştuğu ve mahremiyeti sağlamadığı görülmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki sınırların incelenmesi mekânla kurduğu ilişki açısından önem taşımaktadır.

Resim 3.90:

Örenli Köyü'nde Parseller Arası Geçişler

Topografyaya uygun olarak organik bir yerleşim dokusuna sahip olan dağ köylerinde yürüme yolları ve parseller arasındaki geçişlerle oluşan doku geçirgen bir özellik göstermektedir. (Köse, 2006: 161) Yerleşimin toplumsal yapısı geçirgenliğin derecesini belirleyen bir etkendir.

Resim 3.91:

Örenli Köyü'nde Eğimli Arazide Doğal Malzeme Kullanımı ve Geçişler

Örenli köyü, hem eğimli bir araziye yerleşmiş, hem de akrabalık ilişkilerinde güçlü bir yapıya sahiptir. Bu iki farklı fiziksel ve sosyal göstergenin mekânsal karşılıkları olarak köyde parseller arası geçişlerin şeffaflığı ve sınırların belirleyici olmadığı gözlemlenmektedir. Balıkesir'e yakın olan ve şehirle kurduğu ilişkisi yoğun olan köylerde bu sınırlar farklılık göstermektedir. Sınırların yüksek avlu-bahçe duvarlarına dönüştüğü ve tuğla, briket kullanımının yaygınlaştığı görülmüştür.

Resim 3.92:

Emre Köyü'nde Sınırlarda Kullanılan Farklı Malzemeler

Bahçe duvarlarının yapı malzemesindeki değişiklik de şehre olan yakınlıkla ilgilidir. Bu durumda, yerleşmelerin sosyo-kültürel açıdan kırsal özelliklerden uzaklaşarak kent yapısına benzer özellikler gösterdiğinden bahsetmek mümkündür.

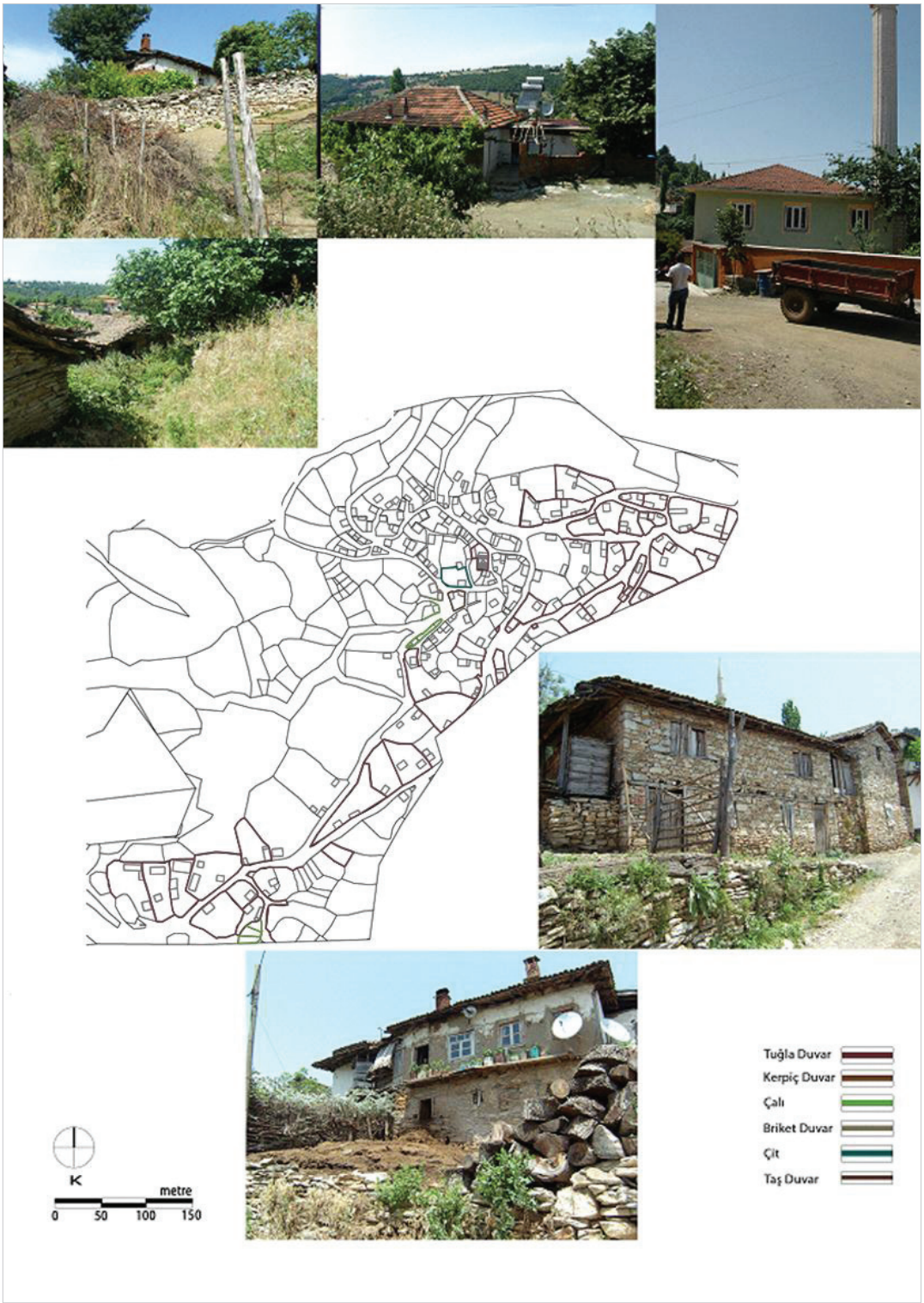

Resim 3.93:

Saraç Köyü'nde Kent Dokusunda Rastlanan Türde Yüksek Duvarlar

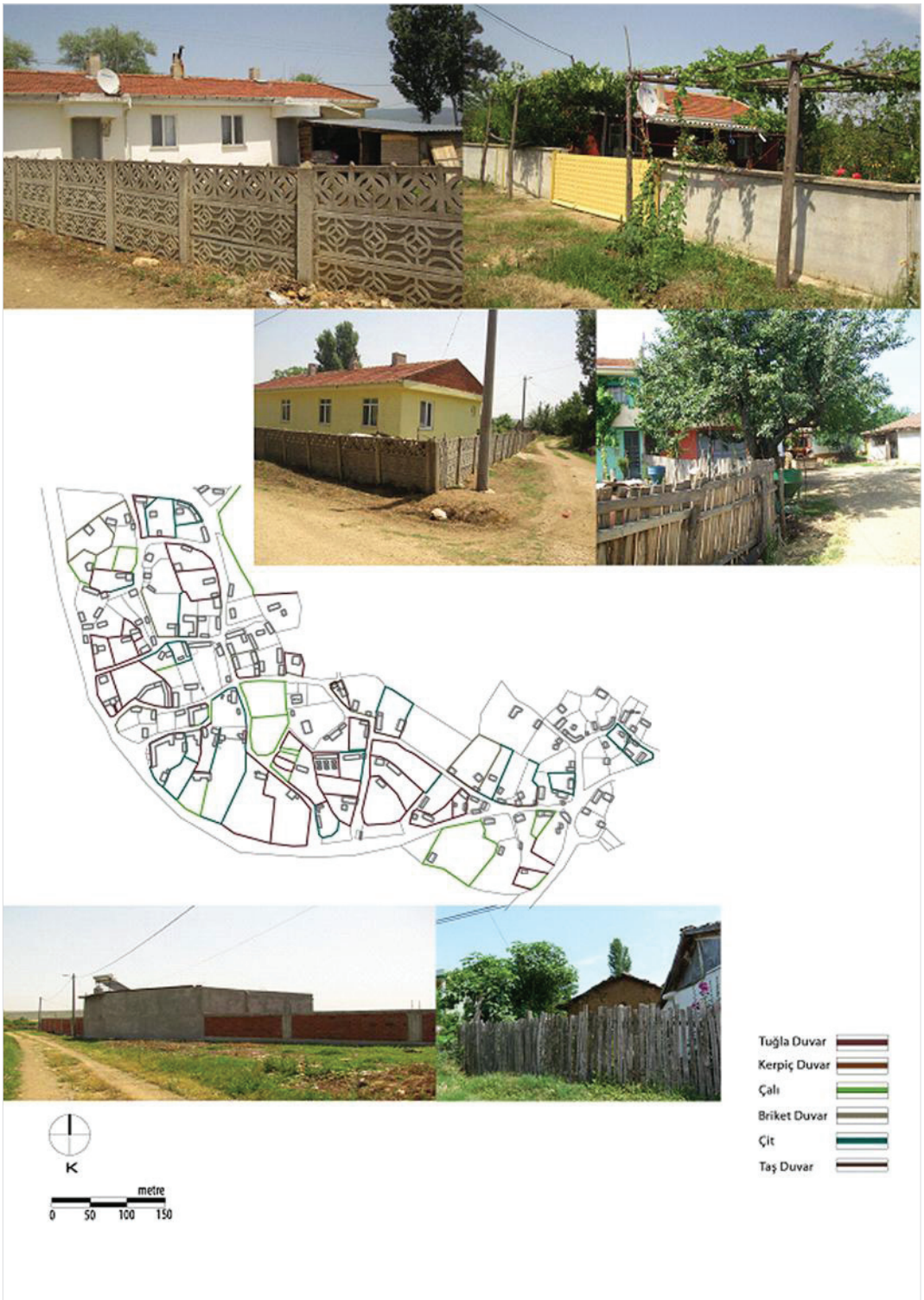
Kireç Köyü – Dursunbey

K
metre
0 50 100 150
Tuğla Duvar
Kerpiç Duvar
Çalı
Briket Duvar
Çit
Taş Duvar

Saraç Köyü - Kepsut

Tuğla Duvar
Kerpiç Duvar
Çalı
Briket Duvar
Çit
Taş Duvar
K
metre
0 50 100 150

Pehlivanhoca- Gönen

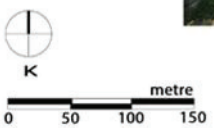

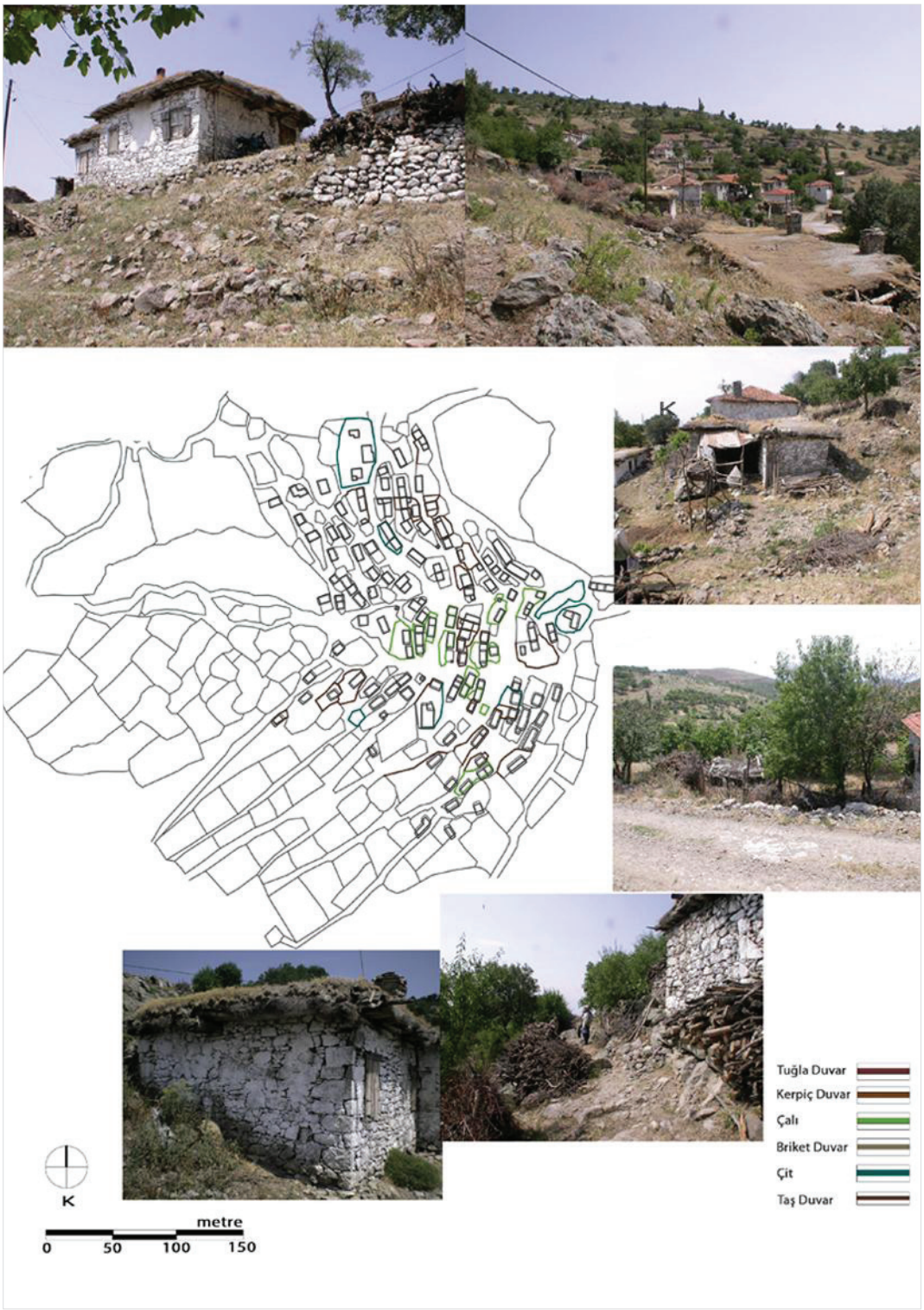

K
metre
0
50
100
150

Tuğla Duvar
Kerpiç Duvar
Çalı
Briket Duvar
Çit
Taş Duvar

Kuyucak – Burhaniye

K
metre
0
50
100
150
Tuğla Duvar
Kerpiç Duvar
Çalı
Briket Duvar
Çit
Taş Duvar

Tarlabaşı – Havran

3.3.3. Doku İçindeki Yapılanmış Alanlar

Çalışmanın bu kısmında doku içindeki yapılanmış alanlar olan yapı adaları ve parseller ele alınmıştır. Bir yerleşme dokusu; temel birim olan yapı, yapıların bir araya gelmesiyle oluşan yapı adası, yapı ve yapı adalarına erişimi sağlayan yollar ve meydanların örgüsünden oluşur. (Bkz. Bölüm 3.3.1)

İnsanın temel gereksinimlerinin karşılandığı yapı, dokunun temel birimini (hücresini) oluşturur. Kırsal yerleşmelerde yapı, parseliyle birlikte değerlendirilmelidir. Parsel içinde köy konutu, avlu, hayat, bahçe gibi açık alan kullanımları, ahır, kümes, depo gibi tarımsal yapılar bir arada bulunur. Parseller zaman içinde farklı etkenlerle oluşmuşlardır.

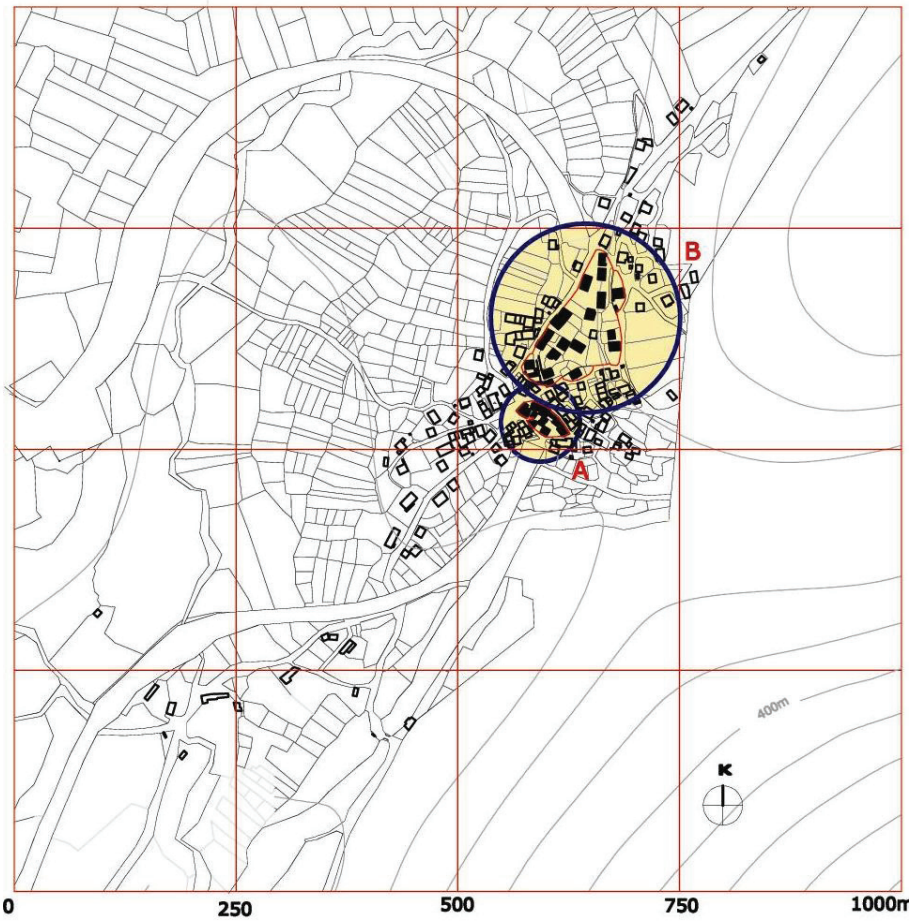
Yapı ve yapı parsellerinin bir araya gelerek oluşturdukları ve etrafının yollarla çevrelendiği birime yapı adası denilmektedir. Kırsal yerleşmelerde yapı adalarının belirli büyüklükleri yoktur. Bazen tek başına bir yapı parseli bile bir yapı adasını belirleyebilirken, yapı adaları içinde yapı parsellerinin sayısı için belirlenebilecek sabit bir sayı yoktur. Yapı adaları içindeki kapalı ve açık alanların büyüklükleri, dağılımları, konumları ve işlevleri dokunun niteliğini belirlemede rol oynarlar. (Bkz. Bölüm 3.3.1)

Kırsal yerleşmelerde yapılanmış alanları incelerken analiz yöntemi olarak, her köyde merkez ve etrafında gelişen kısımlardan ve varsa planlı alanlardan birer örnek yapı adası seçilmiştir. Her köy için iki düzeyde; yapı adası ve parsel düzeyinde çalışılmıştır. İlk olarak seçilen yapı adalarında büyüklük ve yapı yoğunluğu hesaplanmıştır. Kırsal yerleşmelerde merkez ve çevre yapı adalarında yoğunlukların nasıl farklılaştığı görülmüştür. Daha sonra, konut parselleri yine merkez ve çevrede olmak üzere incelenmiştir. Parsellerin sayısı, ada içindeki konumu ve yapılaşma oranları, bu kısımda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Her köyün kendine özgü, tarihsel süreç içinde oluşmuş bir parsel yapısı vardır. Çoğunlukla merkezde parseller organik dokunun sonucu olarak farklı büyüklük ve biçimde iken, çevrede tarım arazileri üzerinde oluşmuş parsellerin daha geometrik biçimlerde olduğu görülmüştür. Ancak yine de her köy parseller ve yapılaşma açısından birbirinden farklı özellik göstermektedir.

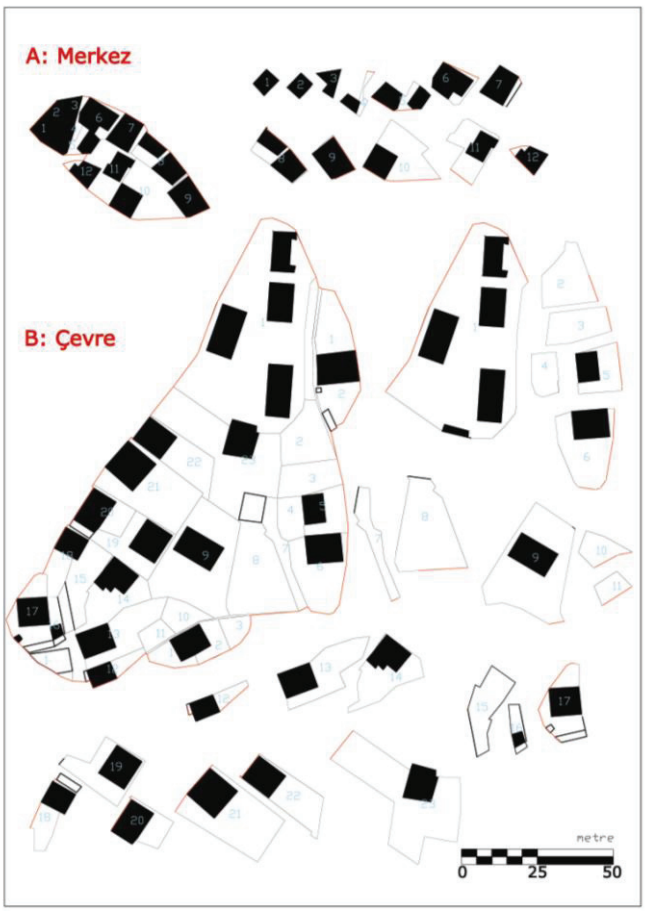
Burada elde edilen farklı büyüklük ve yapılanma koşullarındaki yapı ada ve parsellerindeki çeşitlilik, çalışmanın sonunda planlama ilkelerinin geliştirilmesi aşaması için ipuçları sağlamıştır. Tek tip bir parsel büyüklüğünün tüm köyler uygulanmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu çeşitliliği koruma üzere yerel farklılıklara imkân veren yapılaşma şartlarının oluşturulması gerekliliği görülmüştür.

Kireç (Dursunbey) Yapı Adası Özellikleri

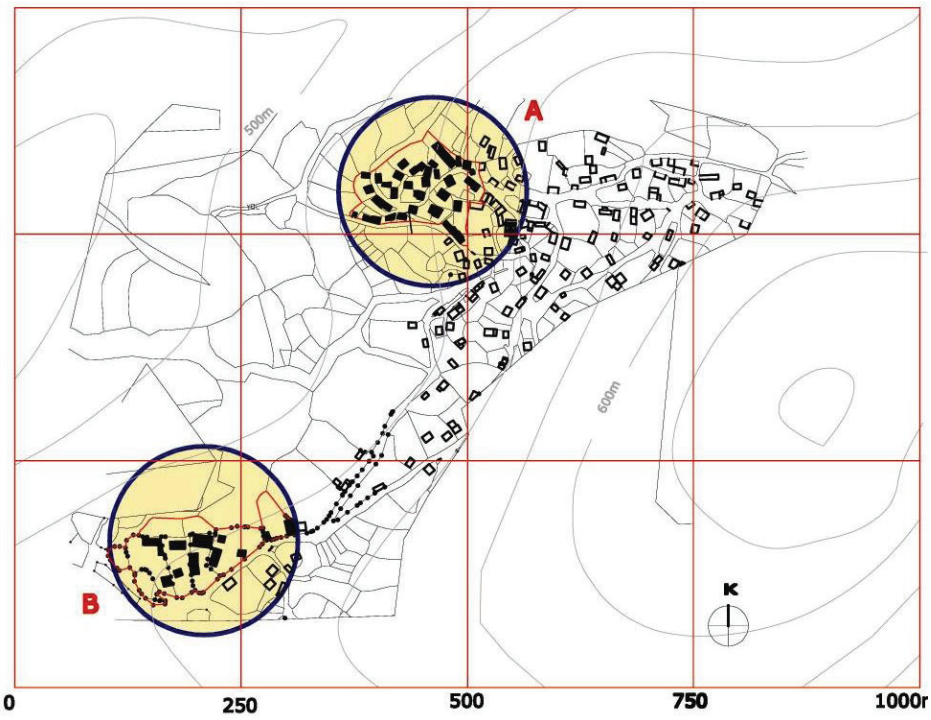
A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada grubu	Yapı taban alanı
1308,90	747,86	8651,34	1719,28
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,57		0,2	

Kireç Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

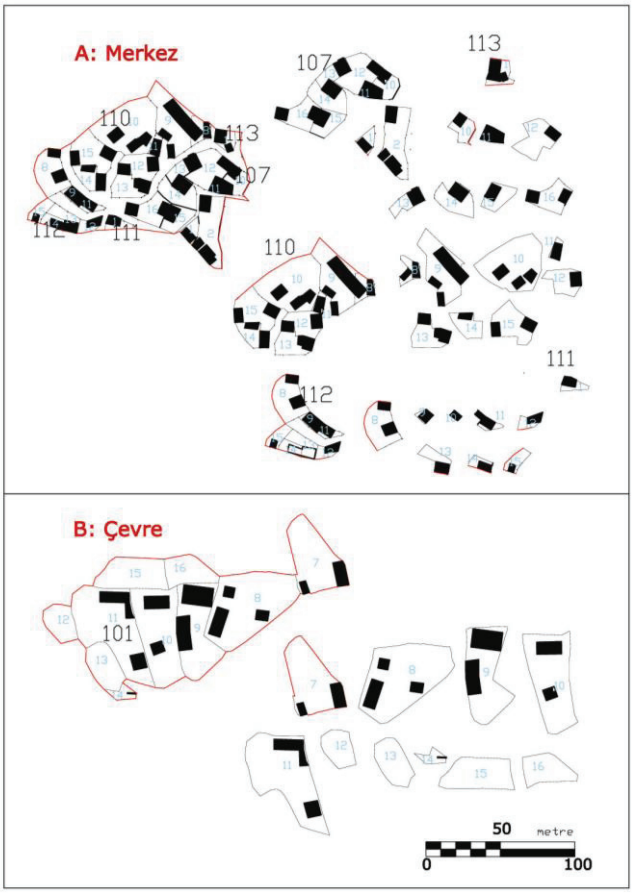
Kireç Köyü			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	36,36	104,72	1
En küçük	296, 57	22,50	0,24
Ortalama *	97,29	66,022	0,588
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	2028,76	477,52	0.54
En küçük	62,11	0	0,11
Ortalama *	304,92	87,55	0,29

Örenli (Kepsut) Yapı Adası Özellikleri

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada grubu	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
10362,96	2129,28	11396,44	1297,53
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,2		0,11	

Örenli Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

Örenli Köyü			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	1216,22	185,59	0,68
En küçük	28,97	0	0,11
Ortalama *	294,19	79,76	0,33
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	2240,38	444,52	0,30
En küçük	125,223	0	0,11
Ortalama *	1126,265	213,01	0,125

Saraçköy (Kepsut) Yapı Adası Özellikleri

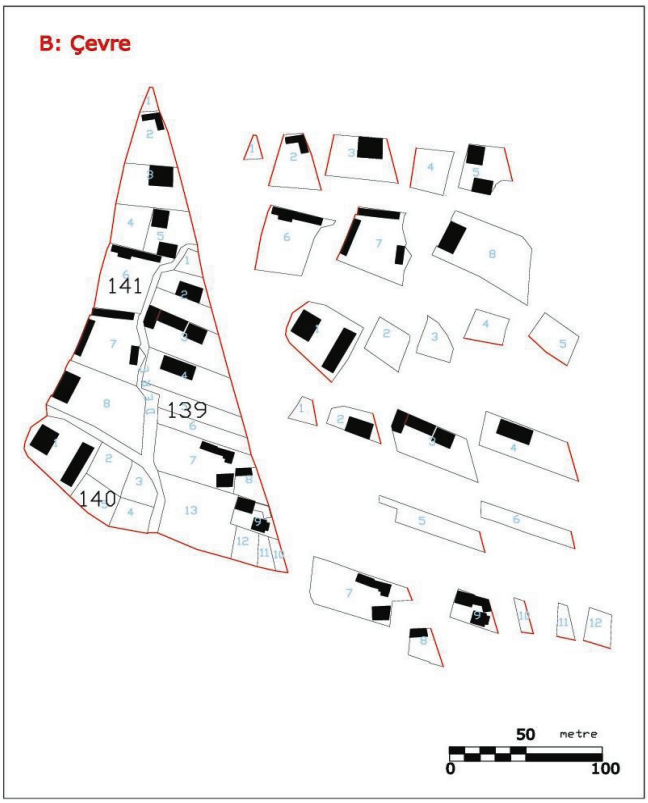

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)		C: Planlı Çevre (m²)	
Ada grubu	Yapı taban alanı	Ada grubu	Yapı taban alanı	Ada grubu	Yapı taban alanı
10915,95	4983,02	26487,43	3097,98	32408,47	2277,8
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,46		0,12		0,07	

Saraçköy Merkez Yapı Adalarındaki Parseller

Saraçköy Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

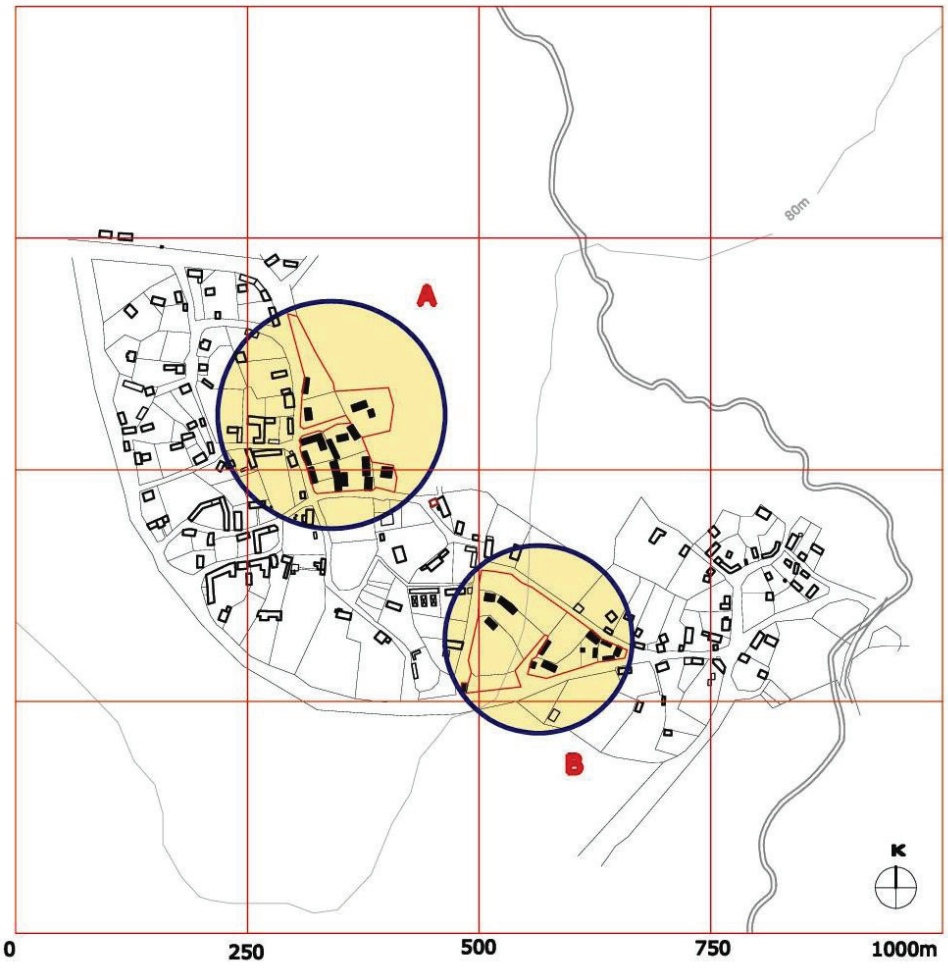

Saraçköy Planlı Yapı Adalarındaki Parseller

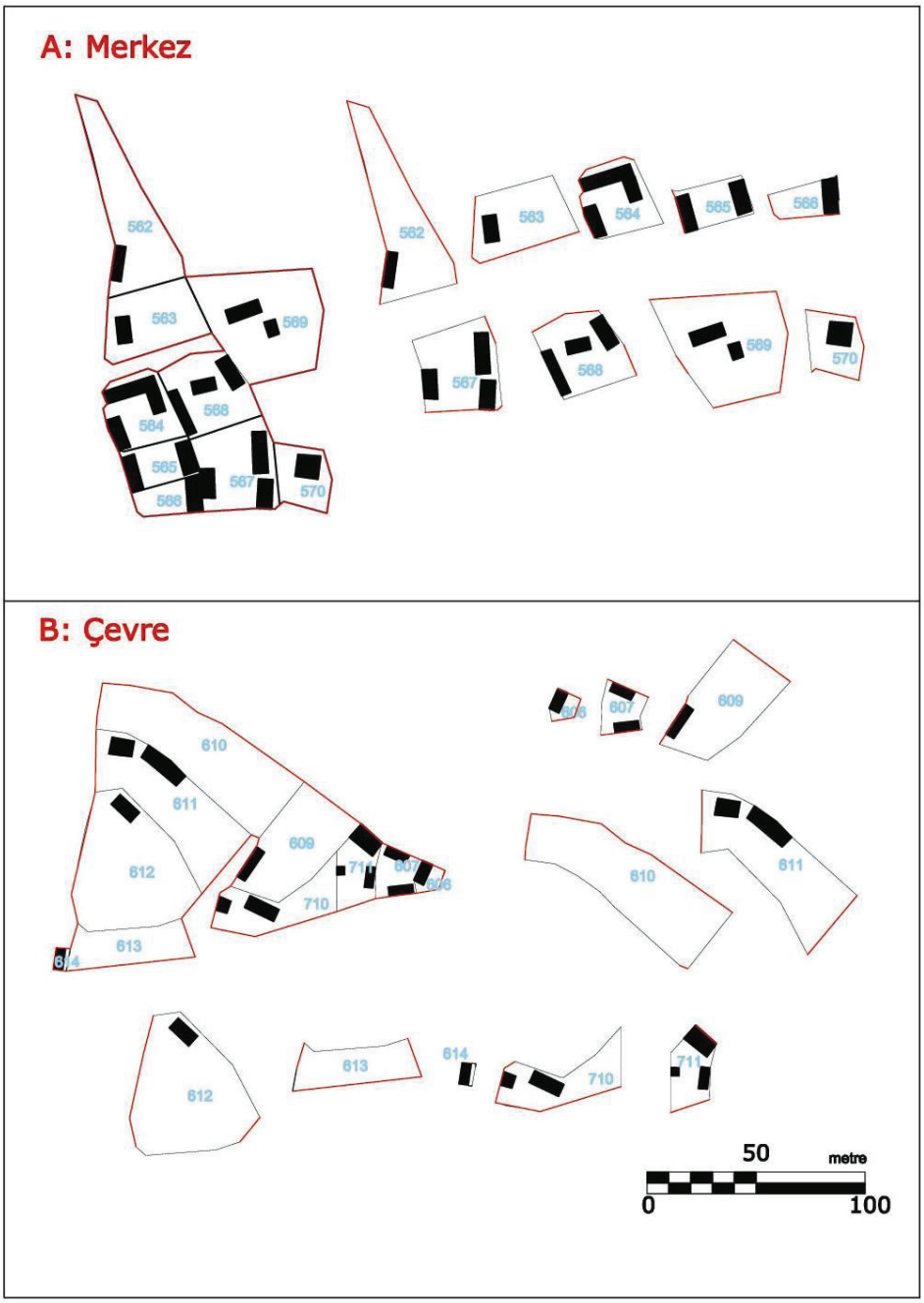

Saraçköy			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	694,95	261,10	0,74
En küçük	61,56	0	0,15
Ortalama *	457,13	150,13	0,385
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	2297,37	322,99	0,27
En küçük	121,88	0	0,09
Ortalama *	1164,34	186,68	0,14
C: Planlı Bölge			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	1121,05	271,24	0,45
En küçük	162,40	0	0,19
Ortalama *	538,53	161,76	0,315

Emre Köyü (Bandırma) Yapı Adası Özellikleri

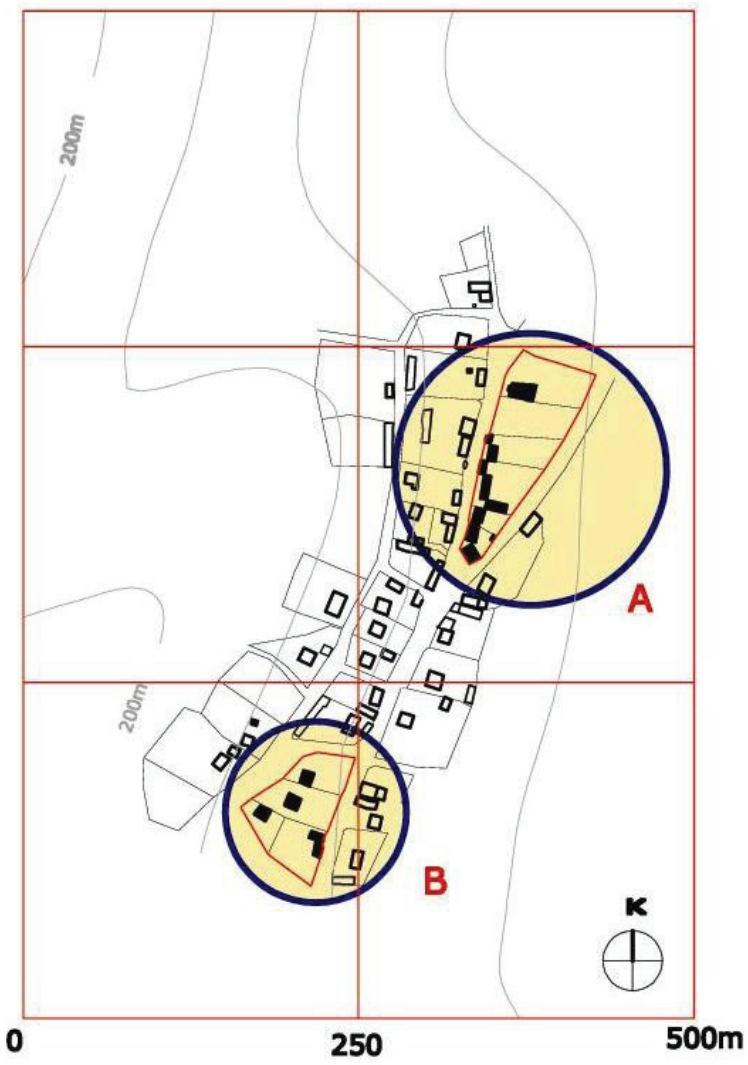

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
10841,94	1529,56	12331,47	823,81
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,14		0,07	

A: Merkez
562
563
569
564
568
565
567
570
566
562
563
564
565
566
567
568
569
570
B: Çevre
610
611
612
613
614
609
710
711
607
608
610
611
612
613
614
710
711
50
metre
0
100

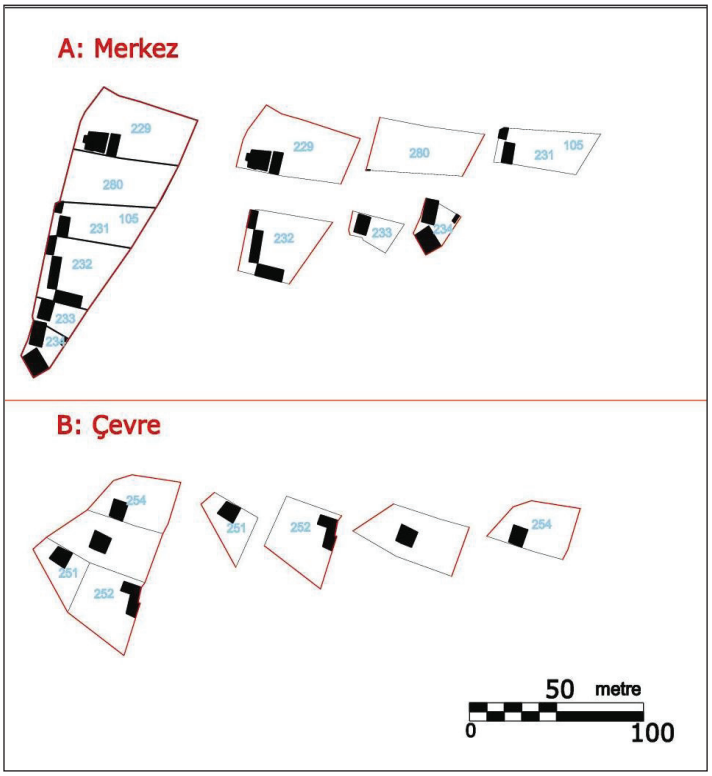
Emre Köyü			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	2401,42	302,25	0,32
En küçük	446,12	73,67	0,04
Ortalama *	1139,18	122,52	0,17
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	2735,3	236,55	0,72
En küçük	65,34	0	0,04
Ortalama *	1191,69	83,92	0,24

Pehlivanhoca (Gönen) Yapı Adası Özellikleri

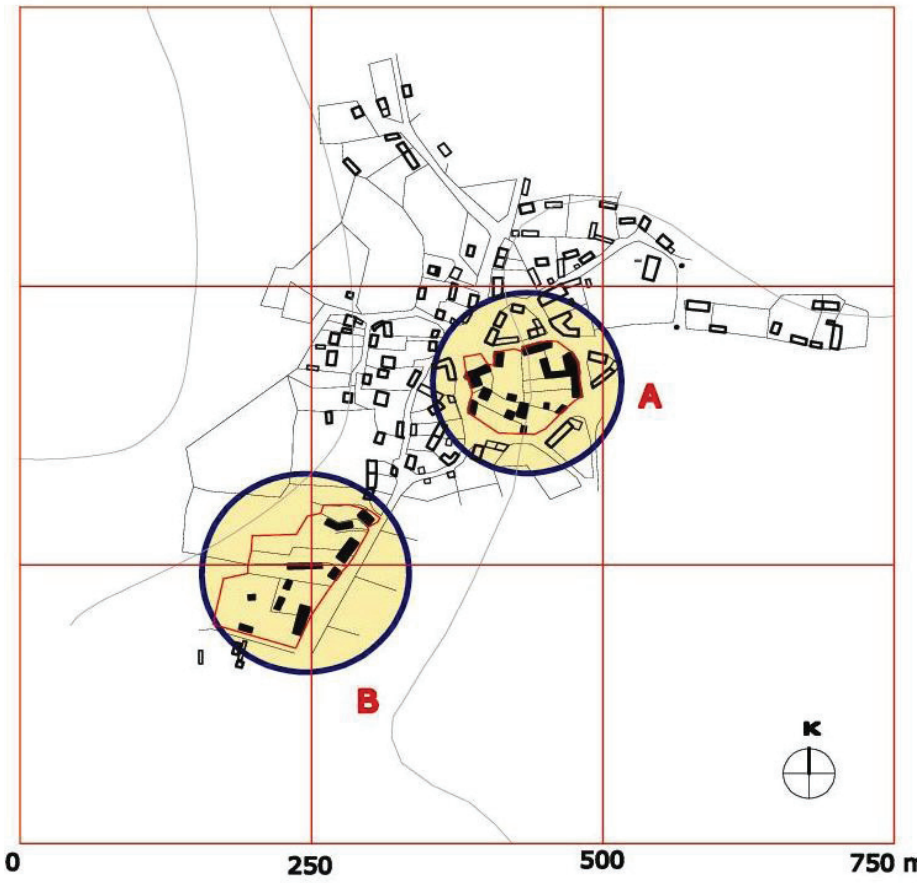
A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
6919,64	776,52	4468,7	362,28
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,11		0,08	

Pehlivanhoca Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

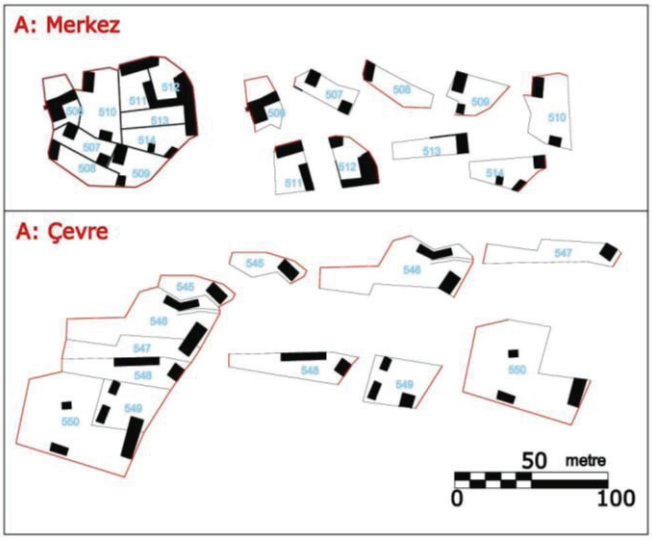
Pehlivanhoca Köyü			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	1912,5	226,02	0,47
En küçük	412,14	0	0,08
Ortalama *	1141,7	138,3	0,14
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	1458,74	117,32	0,12
En küçük	630,4	77,25	0,06
Ortalama *	595,0525	83,85	0,08

Babayaka (Gönen) Yapı Adası Özellikleri

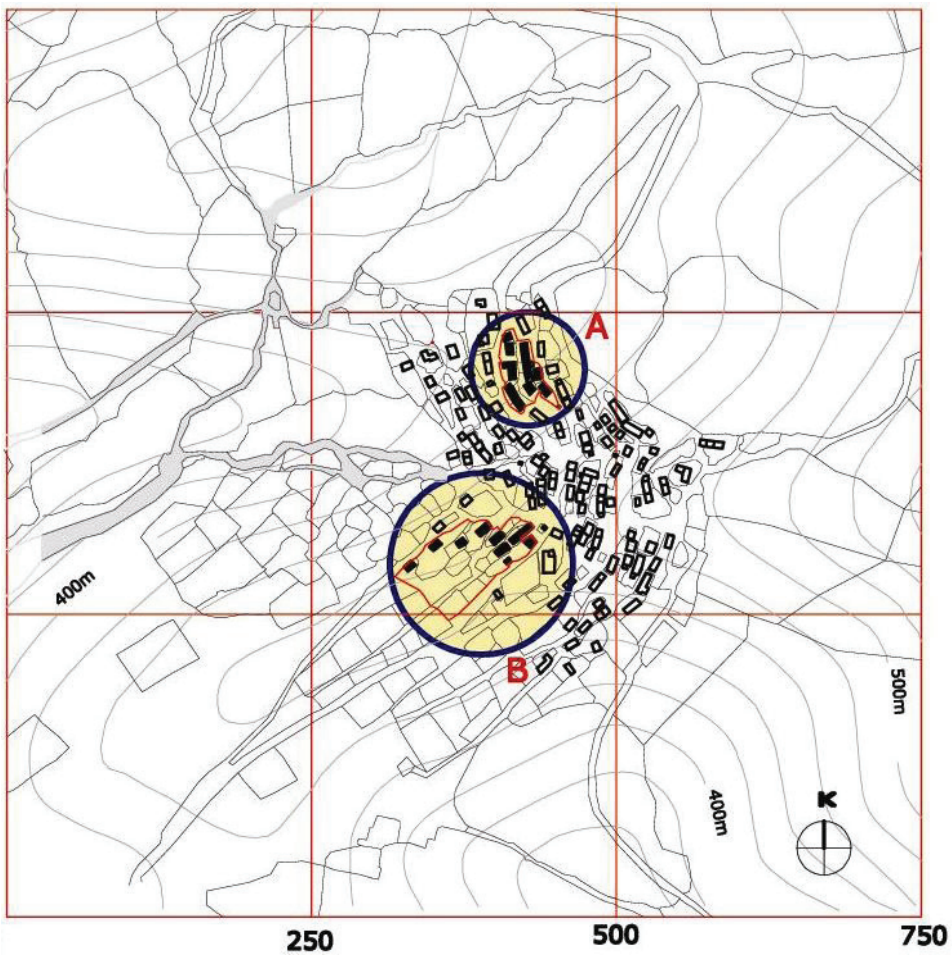

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
6324,04	1277,48	9472,67	896,04
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,20		0,09	

Babayaka Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

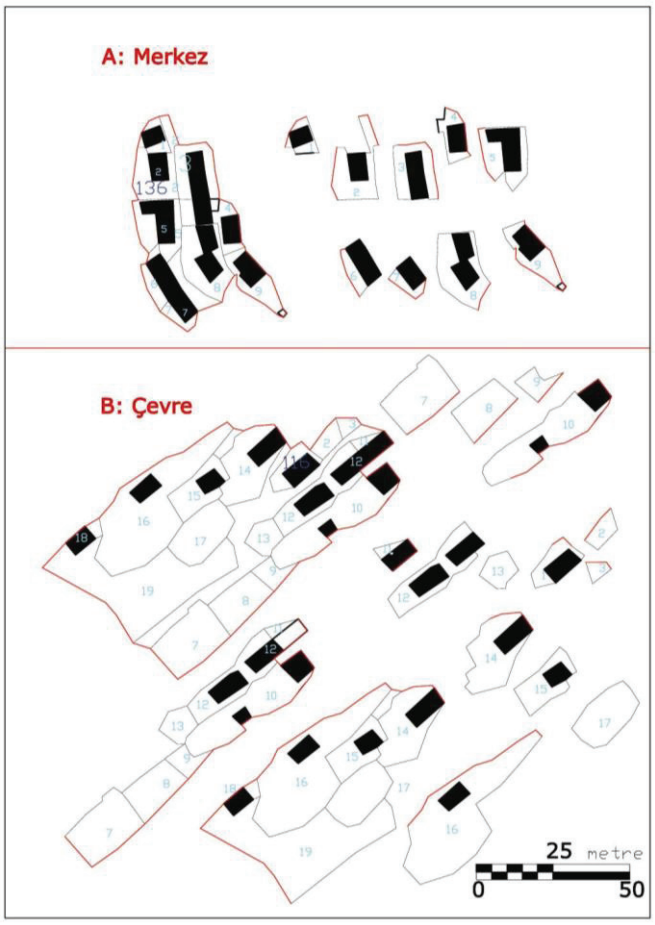

Babayaka Köyü			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	1133,14	294,81	0,42
En küçük	582,15	86,9	0,11
Ortalama *	658,57	129,02	0,21
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	3246,37	195,5	0,17
En küçük	1035,21	62,96	0,03
Ortalama *	1498,69	147,11	0,09

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada grubu	Yapı taban alanı
1732,20	635,54	4889,78	501,46
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,37		0,10	

Kuyucak Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

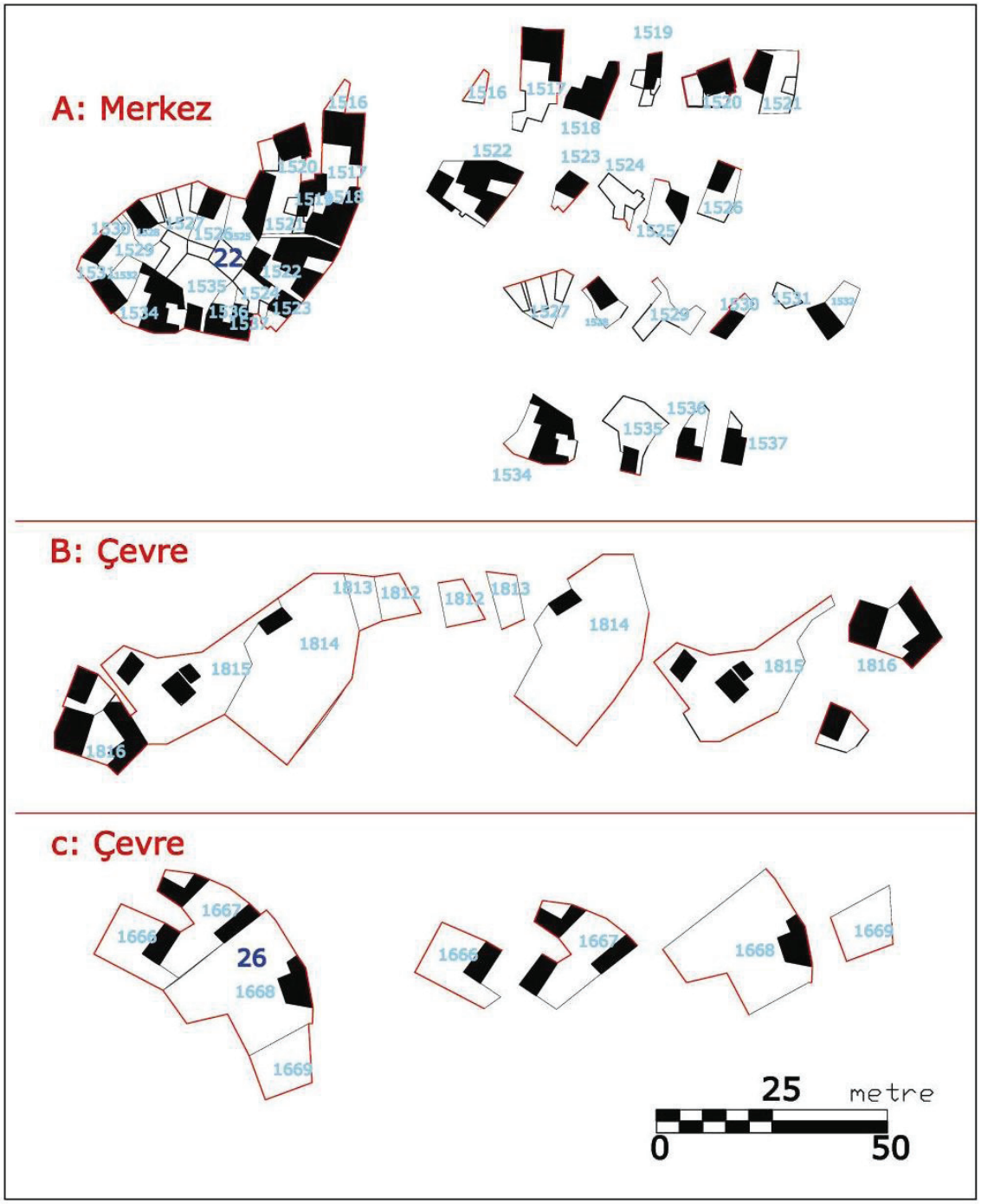
Kuyucak			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük p.	302,72	94,75	0,59
En küçük p.	83,55	17,56	0,20
Ortalama parsel büyüklüğü*	192,06	70,95	0,36
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	825,4	119,6	0,68
En küçük	33,88	0	0,05
Ortalama *	497,23	52,68	0,218

Küçükdere (Havran) Yapı Adası Özellikleri

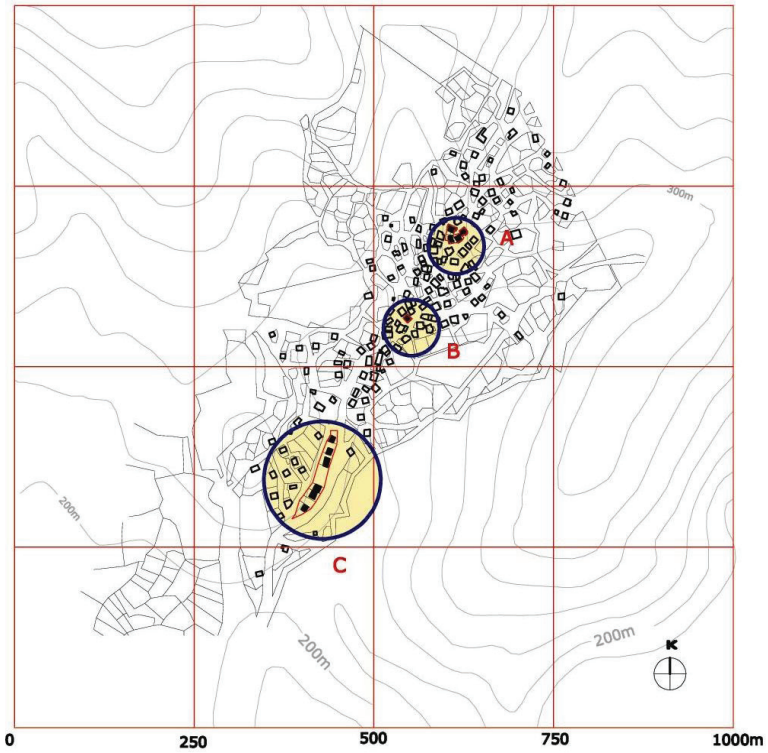
A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)		C: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
1772,25	948,66	1629,462	234,34	1150,32	148,35
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,54		0,14		0,13	

Küçükdere Merkez ve Çevre Yapı Adalarındaki Parseller

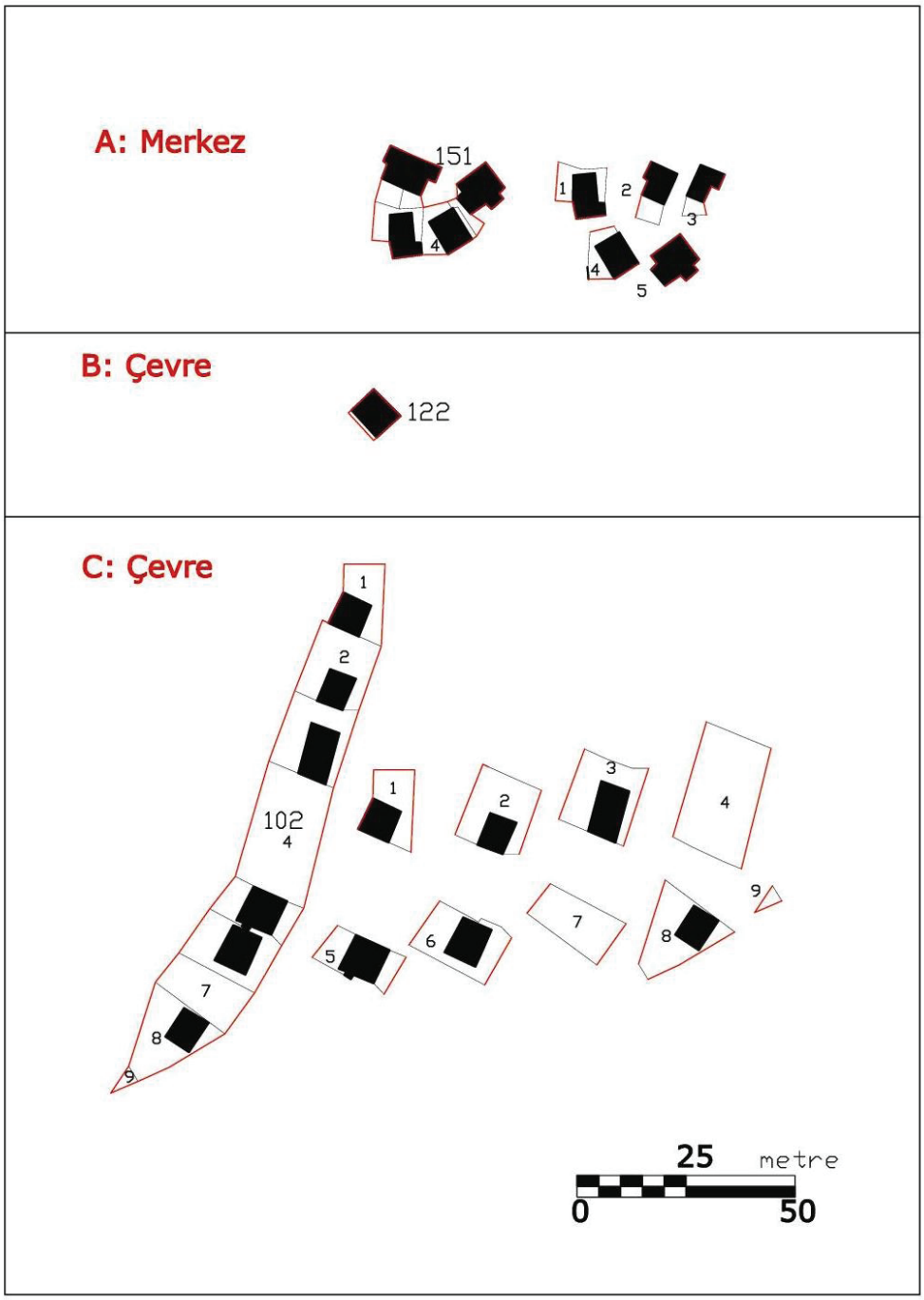

Küçükdere			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	187,92	94,57	0,94
En küçük	20,65	0	0,14
Ortalama *	81,49	46,05	0,58
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	729,89	131,41	0,66
En küçük	65,63	0	0,03
Ortalama *	207,8	34,30	0,265
C: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	554,95	65,59	0,22
En küçük	138,56	0	0,09
Ortalama *	244,03	41,33	0,17

Tarlabaşı (Havran) Yapı Adası Özellikleri

A: Merkez (m²)		B: Çevre (m²)		C: Çevre (m²)	
Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı	Ada	Yapı taban alanı
460,13	277,86	70,9	62,25	2036,42	384,83
Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)		Yoğunluk (yapı/ada)	
0,60		0,88		0,19	

A: Merkez
151
1
2
3
4
5
B: Çevre
122
C: Çevre
1
2
102
4
7
8
9
1
2
3
4
5
6
7
8
9
25 metre
0
50

Tarlabaşı			
A: Merkez			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	114,18	85,92	0,87
En küçük	57,99	39,66	0,51
Ortalama *	95,85	53,80	0,6
B: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
122	86	71	0,83
Ortalama *	86	71	0,83
C: Çevre			
Parsel no	Parsel alanı (m²)	Yapı taban alanı (m²)	Yapı taban alanı /parsel alanı
En büyük	463,36	81,89	0,46
En küçük	13,78	0	0,19
Ortalama *	222,04	60,762	0,28

*Ortalamalar, en küçük ve en büyük değerler hesaba katılmadan yapılmıştır.

PARSEL ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI
(Ortalamalar)

KÖYLER	MERKEZ			ÇEVRE		
	Parsel Alanı (m^2)	Yapı Taban Alanı (m^2)	Yapı taban alanı /parsel alanı	Parsel Alanı (m^2)	Yapı Taban Alanı (m^2)	Yapı taban alanı /parsel alanı
Kireç (Dursunbey)	97,3	66	0,59	304,9	87,6	0,29
Örenli (Kepsut)	294,2	79,8	0,33	1126,3	213	0,13
Saraçköy (Kepsut)	457,1	150,1	0,39	538,5	161,8	0,32
Emre Köyü (Bandırma)	1139,2	122,5	0,17	1191,7	83,9	0,24
Pehlivanhoca (Gönen)	1141,7	138,3	0,14	595,1	83,9	0,08
Babayaka (Gönen)	658,6	129	0,21	1498,7	147,1	0,09
Kuyucak (Burhaniye)	192,1	71	0,36	497,2	52,7	0,22
Küçükdere (Havran)	81,5	46,1	0,58	244	41,3	0,17
Tarlabaşı (Havran)	95,9	53,8	0,60	222	60,8	0,28

En büyük değer	
En küçük değer	

Yerleşme dokusunda yapılan analiz çalışmalarına göre, her köyün kendine özgü tarihsel süreç içinde oluşmuş bir parsel yapısı olduğu, çoğunlukla merkezdeki parsellerin organik dokunun sonucu olarak farklı büyüklük ve biçimde iken, çevredeki tarım arazisi üzerinde oluşan parsellerin daha geometrik biçimde olduğu saptanmıştı. Parsellerin ortalama alansal büyüklükleri örnek olarak seçilen dokuz köy için karşılaştırıldığında, merkez ve çevre alanlardaki değerlerin en büyük ve en küçük karşılıkları şöyledir:

PARSEL ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	Parsel Alanı (m^2)	Yapı Taban Alanı (m^2)	Yapı Taban Alanı / Parsel Alanı
MERKEZ			
Maksimum değer	1141,7 Pehlivanhoca	150,1 Saraçköy	0,59 Kireç
Minimum değer	81,5 Küçükdere	46,1 Küçükdere	0,14 Pehlivanhoca
ÇEVRE			
Maksimum değer	1498,7 Babayaka	213 Örenli	0,32 Saraçköy
Minimum değer	222,0 Tarlabaşı	41,3 Küçükdere	0,08 Pehlivanhoca

Köylerin merkez alanlarında dokuz köy arasında ortalama parsel büyüklüğünün maksimum değerde (1141,7 m2) olduğu köy Pehlivanhoca olarak saptanmıştır. Köyün yamaç ve daha çok ova olarak sahip olduğu doğal yapısı, parsellerin büyük olmasının nedeni olarak düşünülebilir. Buna karşın bir yamaç köyü olan ve sıkışık doku karakterine sahip olan Küçükdere köyünde de ortalama parsel büyüklüğü minimum değere (81,5 m2) sahiptir.

Yapı taban alanının maksimum değerde (150,1 m2) olduğu köy Saraçköy'dür. Bunun nedeni Saraçköyde yeni yapılaşmaların fazla olmasıdır. Eski parseller üzerinde yapılan yeni yapılar genellikle daha büyük tabana alanına sahiptir. Eski konutların da varlığını koruduğu parsellerde toplam yapılaşmış alanlar daha da artmaktadır. Köyde tarım-dışı gelir kaynaklarının varlığı, Balıkesir'e

yakınlık, ayrıca ailelerin diğer köylere göre daha büyük olması, akrabalık ilişkilerinin güçlü olması gibi sosyo-kültürel yapı özellikleri de etkilidir. Buna karşın Küçükdere köyünde parsellerin küçük olması nedeniyle yapı taban alanları da küçük kalmıştır (46,1 m2).

Parsel alanı içinde yapı taban alanı oranının maksimum değerde (0,59) olduğu bir yamaç yerleşmesi olan Kireç köyünde ise, topografik koşullar ve rakımın yüksek olması içe dönük bir yerleşme karakterini belirlemiş, bu durum da parsel alanı içindeki yapılaşma oranının yüksek olmasına neden olmuştur. Buna karşın Pehlivanhoca köyündeki parsellerin büyük olması ve üstelik ahırların da yerleşme dışında olması nedeniyle parsel içindeki yapılaşma oranı küçüktür (0,14).

Köylerin çevre alanlarında dokuz köy arasında ortalama parsel büyüklüğünün maksimum değerde (1498,7 m2) olduğu köy ise Babayaka olarak saptanmıştır. Köyün yamaç ve ova olarak sahip olduğu doğal yapısı ile gelişmenin lineer biçimde olması, ortalama parsel değerinin maksimum değerde olmasının temel nedenini oluşturmaktadır. Buna karşın bu değerin Tarlabaşı köyünde minimum (222 m2) çıkmasının nedeni, bir dağ köyü olarak çevre yerlerdeki yapılaşma talebinin olamayışıdır.

Yapı taban alanının maksimum değerinin (213 m2) Örenli köyünün çevre alanında çıkmasının nedeni de; bir dağ köyü olarak merkezdeki doygunluğun tamamlanmış olması, bu nedenle de çevre alanlara yerleşebilmenin mümkün olduğu yerlerde kısıtlı olanaklar yüzünden yapı taban alanının yüksek tutulmasının kendi içinde tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın Küçükdere köyünün çevre yerleşmesinde yapı taban alanının minimum (41,3 m2) çıkmasının nedeni, merkezindeki içe dönük sık ve küçük karakterin, çevrede de devam etmesidir.

Parsel alanı içinde yapı taban alanı oranının maksimum değerde (0,32) olduğu köy Saraçköy'dür. Bir ova köyü olarak yerleşmenin gelişmeye açık olması ve fabrikaya bağlı olarak oluşan yerleşme talebi nedeniyle parsel alanı içindeki yapılaşma oranı yüksek çıkmıştır. Bu oranın Pehlivanhoca'da minimum (0,08) değerde çıkmasının nedeni de; bu köyün merkez alanında görülen parsellerin büyük olması nedeniyle parsel içindeki yapılaşma oranı küçük olma özelliğinin çevre alanda da devam etmesi olarak açıklanabilmektedir.

Görüldüğü gibi, köylerin kendine özgü gelişen yapılanmış alanlarla ilgili oluşum mantığının bilinmesi ve bu mantığın yeni olabilecek yerleşmelerde sürdürülebilir kılınması, köy karakterinin korunarak sürdürülmesi açısından da son derece önem taşımaktadır.

BÖLÜM 4. KIRSAL YERLEŞİM DOKUSUNUN KORUNMASI VE GELİŞMENİN YÖNLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL

Çalışmanın önceki bölümlerinde Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel faktörler tarafından belirlenen doku özellikleri incelenmiştir. Bu bölümde çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak mevcut dokunun özgün kimliğini koruyacak ve yerleşmelerin gelişimini yönlendirecek yapılaşma biçim ve süreçlerine ilişkin bir model önerisi geliştirilmiştir.

Amaç, kırsal yerleşmelerin kimliğinin devam ettirilmesi ve yeni ihtiyaçlara cevap verecek bir gelişmenin sağlanmasıdır. Kırsal alanlarda doğal ve kültürel mirasın korunması sadece kurumlara ait sorumluluk değil, bu alanlarda yaşayanlar için köyün varlığının sürdürülmesi anlamına gelen hayati öneme sahip bir konudur. Model köy halkının bu değerlerin farkına varması ve yerel kurumların konuyu daha fazla benimsemesi gibi hedefleri de gözetmektedir.

Modelin uzun vadede, bugüne kadar karar süreçlerine katılmamış, örgütlenme deneyimleri açısından kentlere göre daha zayıf kalmış kırsal kesimin gücünü arttırma yönünde bir katkıda bulunması beklenmektedir.

Model, üç karar aşamasında kullanılabilecektir.

- Kırsal yerleşmeler arası ortak konularda karar alınması,
- Kırsal yerleşme ölçeğindeki kararlar,
- Parsel ölçeğindeki kararlar.

Her üç durum için karar vericilerin karşılaşması muhtemel konular şunlar olabilir;

Kırsal yerleşmeler arası ortak konular

- Yakın köylerin ortak kullanım alanları; Pazar, panayır ve festival alanları, Balıkesir köylerinde yaygın olan hayır yerleri[1], okul, yol, depolama ve soğuk hava depolama alanları, çöp depolama alanları, mandıralar, mesire yerleri,
- Yakın köyleri etkileyen projeler; sulama projeleri, enerji projeleri, tarım kooperatifleri için açık ve kapalı alanlar, organik tarım alanları oluşturulması.

[1] Köy hayırı, hayrat, Balıkesir'in köylerinde bahar ve yaz aylarında yapılan yemekli toplantılardır. Açık havada yapılan hayıra tüm köyler davet edilir. Hayırlarda uzakta bulunan akraba ve tanıdıklar görüşme imkanı bulur, gençler biraraya gelir. Hayırlar herkese açıktır. (bkz. Rehber Kitap, 3.3.1.6) Köylerin yakınında geniş boş alanlarda yapılan hayırlar için daha konforlu mekanlara ihtiyaç vardır. Doğal niteliği korunmuş, yemek hazırlama imkanlarının sağlandığı, misafirlerin rahatça ağırlanabildiği, ortak eğlencelerin yapıldığı, yerel üretilen malların sergilendiği geniş alanların düzenlenmesi, yakın köylerin organize olup yapabileceği işlerdendir

Kırsal yerleşme ölçeğinde konular

- Köy yerleşik alanında veya civarında büyük parseller üzerinde yeni gelişme alanları oluşturulması (siteler, afet konutları, tarımköy uygulamaları v.b.),
- Köy Kanunu ve Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği kapsamında gelişme alanlarının oluşturulması,
- Kırsal yerleşme dokusunu etkileyecek nitelikte, büyük ölçekli yeni kullanım alanları oluşturulması (sanayi, depolama, turizm tesisleri v.b.)
- Köye yeni donatıların eklenmesi ya da kaldırılması (okul, sağlık ocağı, dini yapı, PTT, vb)
- Kırsal yerleşme dokusunu etkileyecek yeni yolların açılması, teknik altyapı projeleri, dere ıslah çalışmaları.

Yapı parseli ölçeğinde konular

- Köyün geleneksel dokusu içinde yapılaşmış parselde yeni yapı önerileri
- Köyün geleneksel dokusu içinde boş parselde yeni yapı önerileri
- Tarımsal arazi üzerinde yeni yapı önerileri
- Yapı parseli üzerinde kullanım değişikliği
- Parsellerde ifraz ve tevhitler

Yerleşmeler arası, yerleşme ölçeğinde ve yapı ölçeğindeki kararlar kuşkusuz birbirlerini etkilemektedir. Örneğin, bir yerleşmede yakın köylerin kullandığı bir pazarın bulunması köy meydanının kullanımını, köydeki işlevleri değiştirebilir. Bu pazarın kaldırılması bu kullanımları ve işlevleri ters yönde etkileyecektir. Sulama projelerinden yararlanan bir köyde tarımsal gelir artacak, yeni konut talepleri oluşacak, parsel kullanımlarında depo, garaj ihtiyacı artacaktır. Bu olanaktan mahrum kalan köyde ise başka bir gelir kaynağı yoksa nüfus kaybı yaşanabilir, zaman içinde konutlar köhneleşebilir ve terk edilebilir.

Sadece üst ölçekten gelen kararların değil, parsel ölçeğinde verilen kararların da yerleşme ölçeğinde etkisi olabilir. Sadece bir parselde verilen yüksek yoğunluk kararı köyün siluetini etkileyebilir, kırsal peyzajın karakterini bozabilir; ya da köye getirilen yeni bir kullanım, örneğin bir fabrika köy dokusunun bütünlüğünü bozabilir.

Bu yüzden bu üç karar düzeyinin birbiri ile uyumlu ve birbirini destekleyici olması gerekir.

Burada karar vericiler açısından bir sorun, kararların uygulanmasındaki zorluklardır. Köyün geleneksel kimliğinin bir parçası olan geleneksel konutlar çoğu zaman köy topluluğu tarafından değerli olarak algılanmamaktadır. Konfor şartlarının yetersiz olmasından dolayı, köy halkı bu konutların terk

edilerek yerine yenilerinin yapılmasını gelişmenin doğal bir sonucu olarak görebilmektedir. Bahçeler ve tarım arazileri üzerinde kenttekine benzer yeni yapılar yapılmakta, köyün kültürel ve ekonomik yaşantısında önemli bir yeri olan kırsal peyzaj tahrip olmaktadır.

Bu çalışmada yapılan analizler köylerde geçmişten gelen doğal, kültürel, mekânsal değerleri ortaya çıkarmaya yöneliktir. Ancak çalışmanın devamlılığının sağlanması için, yerel kurumların yerel bilgilere yakın olmanın avantajını da kullanarak bu değerlere sahip çıkmaları ve köyde yaşayanların kendi köylerindeki değerlerin farkına varmasının sağlanması önem kazanmaktadır. Köylerin zengin kültürel, toplumsal ve mekânsal çeşitlilikleri ancak bu şekilde devam ettirilebilir.

Yerel ölçekte muhtarlık, köy halkı ile kurumlar arasındaki bağlantıyı sağlayan bir birimdir. Muhtarlar, genel olarak köyün ihtiyaçlarını, eğilimlerini, taleplerini kurumlara aktaran ve kurumlardan gelen bilgileri köy halkına ileten bir aracı durumundadır. Bunun ötesinde muhtarların daha etkin bir rol üstlenmesi gereklidir. Bu modelde köy halkına, muhtarlara, yerel kurumlara önemli bir rol verilmektedir.

Köylere dair yerel bilgi üretilmesi ve bu üretim sırasında köye dair algıların yeniden gözden geçirilmesi, günlük ihtiyaçlar ile geleneksel olan arasındaki sorunların gündeme gelmesi, ortak sonuçlara birlikte varılması bu modelin önemli bir parçasıdır.

Karar verilecek konunun özelliğine göre muhtarların, köy halkının, örgütlenmiş tarafların; dernek, kooperatif, sivil toplum girişimlerinin konuyla ilgili yerel veya merkezi kurumların birlikte bilgi üretmesi ve karar alma aşamasında etkin olmaları beklenmektedir. Modelde birkaç köyü ilgilendiren durumlarda ortak karar üretmek üzere çok taraflı ancak konuya odaklı bir çalışma ve karar ortamı yaratılması önerilmektedir.

Model, kırsal yerleşme dokusunu oluşturan yollar, meydanlar, yapı adaları ve yapı parselleri için örnek tipler, ya da her köy için geçerli olacak standartlar, sayısal değerler getirmek yerine, her köyün özgün koşullarını tanımlamaya imkân veren bir yöntem önermektedir. Model önerisinde köy dokusunun devamlılığını sağlayacak ve gelişmeyi yönlendirecek köye özgü ilkelerin belirlenmesi öne çıkmaktadır. Bu ilkeler, her köy için mevcut doku özelliklerinden yola çıkmalı, esnek ve yönlendirici olmalı, bazı sınırlamalar da getirmelidir. İlkeler, köyün geleneksel toplumsal yaşamının sürdürülmesini belirleyen yerleşim dokusunun temel bileşenlerine; yapılanmış alanlara, açık alanlara, yapı adası ve parsel büyüklüklerine, yoğunluklara, siluete dair olabilir.

Bunların bir kısmı mevcut mevzuat tarafından belirlenmektedir. Büyük bir kısmı yerel farklılıklara dayalı olarak tek köy ya da köy grupları için geliştirilebilir.

Bu aşamada yetkili kurum, muhtarlar ve köy halkı tarafından köyün mevcut koşullarının tanımlandığı, sınırlamaların ve olanakların belirlendiği bir ortak

çalışma yapılması önerilmektedir. Bu çalışma köyün günlük yaşamına, talep ve ihtiyaçlarına dair fikir alışverişi ile geliştirilmelidir.

Bu ortak çalışma yerinde ve birlikte bilgi üretimi, bilgilerin paylaşılması, kayıt altına alınması ve kullanılabilir hale getirilmesi için de önemli bir çalışmadır.

1. Kırsal Yerleşmeler Arası Ortak Konularda Karar Alınması

Kırsal yerleşmeler arasında alınacak kararlar konuya odaklı olacaktır. Üst ölçeklerde alınan kararların köylere etkisi, ya da köylerin ortak kullandığı alanların iyileştirilmesi gibi konular köylülerin bir araya gelmesi için fırsat sağlayacaktır. [2] Bir yerleşme içinde alınacak bir karar yakın çevresindeki köyleri de etkileyebilir, böyle bir durumda ortak bir karar ortamı oluşturulmalıdır. Karar ortamının katılımcıları, konuyla ilgili kurumlar, köylerin muhtarları, ihtiyar meclisi üyeleri, varsa dernek ve kooperatifler ve konuyla ilgili diğer taraflar olmalıdır. Yakın köylerin birbirlerini etkileyebilecek mekân kullanım kararları için yapacakları çalışmanın içerik ve yöntemi konuların niteliğine göre belirlenmelidir.

Örneğin Balıkesir köylerinde bir gelenek olarak devam eden köy hayırı için birkaç köyün birlikte kullandığı mekânların düzenlenmesi, yerleşmeler arasında ortak bir konudur. Balıkesir'de bahar ve yaz aylarında her köyün diğer köyleri davet ettiği bu yemekli toplantılar için daha konforlu açık alanlar düzenlenmesi için bir araya gelinerek kararlar alınabilir. Başka bir çalışma konusu da yerleşmenin geleneksel dokusu ile ilgili ilkelerin, köy grupları için ortak olarak geliştirilmesidir. Genellikle birbirine yakın, coğrafi olarak benzer özellikler gösteren, aynı toplumsal kökenden gelen nüfusa sahip köylerde geleneksel doku benzer özellikler taşıyabilir. Örneğin yeni yapılaşmaları yönlendiren ilkeler benzer köyler için ortak olabilir.

Köylerin birlikte karar alabileceği başka bir konu da ekonomik ve kültürel faaliyetlerin sürdürülmesi için mekân ihtiyacının karşılanmasıdır. Örneğin, taşımalı eğitim nedeniyle boşalan okul yapılarının kaybolan el sanatlarının ve mesleklerin canlandırılması için atölye haline getirilmesi (halıcılık, keçecilik, iğne oyası, çömlekçilik, bkz. Rehber Kitap, 1.3.4.3), bu mekânlarda geleneksel

[2] Kırsal yerleşimlerde karar alma süreçlerinde kullanılan katılımcı bir yaklaşım 1990'larda geliştirilmiş bulunan "Katılımcı Kırsal Değerlendirme" (KKD) (Participatory Rural Appraisal, PRA) yaklaşımının modeldeki karar alma süreçlerinde kullanılması mümkündür. KKD, yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, bilgi üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçme gücünü kazandıran bir yaklaşımdır. KKD halkın, yaşamlarının gerçeklerini, koşullarını analiz ederek, yapacakları eylemleri planlayabilmelerine, kararları uygulayarak bunları izlemeleri ve sonuçlarını değerlendirmelerine olanak veren bir gurup yaklaşım, yöntem ve davranışlar olarak tanımlanabilir. KKD yerel halkı güçlendirme süreçlerine ağırlık verir. Kullanılan yöntemler arasında, halkın kendi haritalarını yaptığı katılımcı haritalama ve katılımcı diyagram çizme yer alır. KKD'nin uygulandığı alanlar; kırsal kalkınma, kırsal planlama, doğal kaynaklar yönetimi, tarım, yoksullukla mücadele, kadın sorunları, sağlık ve beslenme. Bu yaklaşıma dayalı uygulamalar ülkemizde Ege Bölgesindeki bazı köylerde gerçekleştirimiş, olumlu sonuçlar alınmıştır.

Özkaya, Tayfun, (2004) "Kırsal Kalkınmada Katılımcı Yaklaşımlar", 6. Kırsal Alan Planlaması Semineri'nde sunulan bildiri, Kırsal Alan Planlamasında Tartışmalar, 1999-2009, MSGSÜ Yayını içinde (Basım aşamasında)

yapı malzemelerinin kullanımıyla ilgili ustalık eğitimleri, bilgisayar ve dokul derslerine destek kursları verilmesi, kadınlar içi gelir getirici faaliyetler düzenlenmesi, tarım kooperatiflerinin mekân ihtiyacı için yakın köylerin kullanımına açılması mümkündür.

Yerleşmeler arasında ortak konularda yapılacak çalışma ile doğal özellikleri açısından ortak özellikler taşıyan, tarımsal üretimi benzer olan, toplumsal yapı açısından uyumlu köyler arasında birlikte davranma deneyimi oluşması da sağlanacaktır. Köy halkının, muhtarların, yerel kurumların katılacağı bu süreç birlikte iş yapma tecrübelerini arttıracaktır. Yerel kurumların il bazında yapacakları bir gruplama da bu konuda bir çerçeve oluşturabilir. Doğal özellikleri ortak olan, örneğin, dağ köyleri, ova köyleri, sulama imkanı olan ve olmayan köyler, koruma alanları içinde yer alan köyler, deprem riski yüksek alanlarda bulunan yerleşme alanları Bölüm 2.1. de gruplanmıştır. Ana ulaşım ve gelişme akslarına yakın olan, turizm baskısı altında bulunan köyler ve kırsal karakteri baskın bölgelerde yer alan yerleşme alanları da Bölüm 2.2. de gruplanmıştır. İl ölçeğinde çok genel olarak yapılan bu bölgeleme çalışmasının alt ölçeklerde daha ayrıntılı şekilde yapılarak benzer sorunlara ve olanaklara, fiziksel gelişme biçimlerine, benzer toplumsal özelliklere sahip köylerin bir arada değerlendirilmesi önerilmektedir.

2. Yerleşme Ölçeğinde Karar Alınması

Yerleşme ölçeğinde alınacak kararlar, köyün bütününü etkileyen yeni gelişme alanları oluşturulması, yeni kullanımlar getirilmesi, köyün bir kısmının taşınması v.b . ile ilgilidir (Örn. Köy Kanunu kapsamındaki gelişme alanları, site biçiminde gelişmeler, afet konutları, tarımköy uygulamaları, büyük ölçekli sanayi depolama, turizm kullanımları, v.b.).

Yerleşmeye eklenecek yeni bir yapı adaları için bulunduğu alanın konumu, komşu adalarda ortalama ada ve parsel büyüklükleri, yapı taban alanları, kat sayıları ve kullanılan geleneksel yapı malzemelerinden yola çıkılarak uygulama yapılacaktır.

Ancak yerleşme ölçeğindeki kararlara bir çerçeve oluşturmak üzere köye özgü bir çalışma yapılması önerilmektedir. Balıkesir ilinde gerçekleştirilen analizlerde her köyün birbirinde farklı gelişme biçimleri olduğu görülmüştür. Yerleşme ölçeğinde etkili olacak kararlarda bu gelişme biçimlerinin dikkate alınması gereklidir. Köye özgü çalışma her köyde farklı olan bu dinamikleri anlamaya yöneliktir. Ayrıca parsel ölçeğindeki taleplerin değerlendirilmesinde de bu çalışma bir çerçeve çizecektir.

Bu tür gelişmelerin sözkonusu olduğu köylerde, yetkili kurumların bu çalışmayı yerleşmede yaşayanların ve muhtarın bilgileriyle de birleştirerek yapmaları önerilmektedir. Çalışmanın başarısı katılanların kendi bilgilerini paylaşması, sorunların, beklentilerin ortaya konmuş olması ile ilgilidir. Bu çalışma köyün bir bütün olarak anlaşılmasına ve doğru karar üretilmesine yardımcı olacaktır.

Genel olarak verilen çalışma başlıkları, aynı zamanda kırsal yerleşimlerin planlanmasında da bir analiz çerçevesi olarak değerlendirilebilir. Başlıkların, kırsal yerleşimlerde plan kararlarına temel olacak şekilde geliştirilmesi mümkündür. Kırsal yerleşmelerin gelişme biçimlerinin görsel bir anlatımı ve köyün ekonomik ve toplumsal özelliklerinin kısaca belirlenmesini içeren çalışma koşullara göre farklı konulara ağırlık verilerek yapılabilir.

Çalışmanın niteliğinin herkes tarafından kolay anlaşılacak şekilde görsel ağırlıklı olması önerilir.

Harita üzerinde şematik çalışma

- İlgili mevzuat çerçevesinde hazırlanmış olan köy yerleşik alanının ve civarının haritaya işlenmesi, [3]
- Köye ana bağlantı yolunun ve köy içi ana yolların güzergâh ve genişliklerinin gösterilmesi,
- Köy çevresindeki tarla, mera, orman, nehir, göl v.b. doğal alanların ve köyden bu alanlara ulaşımı sağlayan yolların gösterilmesi,
- Köyün yerleşik alanı içinde ve yakın çevrede doğal sınırlayıcıların (dereler, topografya, orman, deniz, göl, v.b.), yapay sınırların (demiryolu, enerji nakil hattı, askeri alan, barajlar, arkeolojik alan vb) şematik olarak gösterilmesi,
- Köyün büyüme biçiminin (bir aks boyunca yayılma, dairesel büyüme, içe doğru büyüme ve yoğunlaşma v.b.) belirlenmesi,
- Köy küçülen bir köy ise terk edilen bölgelerin ve kullanımların işaretlenmesi,
- Köyün fiziksel yayılmasını yönlendiren, durduran, hızlandıran etkenlerin belirlenmesi (ana merkeze bağlantı yönü, yakındaki sanayi gibi tarım-dışı istihdam olanakları, doğal eşiklerden dolayı başka yayılma alanı bulunmaması v.b.),
- Köyde geleneksel dokunun ve sonradan gelişen yeni doku özelliği gösteren alanların şematik olarak gösterilmesi , [4]

---

[3] . (Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği; 2.11.1985-18916 Sayılı Mükerrer R.G.)

Tanımlar Md. 4 /4 Belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan köy ve mezraların yerleşik alanı ve civarı:(Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) Köy ve mezraların ibadet yeri, köy konağı gibi köy ortak yapıları ile köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlar tarafından, yapımı tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine uygun olarak inşa edilmiş yapıların toplu olarak bulunduğu yerlerde mevcut binaların en dışta olanlarının dış kenarlarından geçirilen çizginin içinde kalan alan köy yerleşik (meskûn) alanını; bu çizgi ile 100 m. dışından geçirilecek olan, valiliklerce tespit edilerek il idare kurulunca karara bağlanan sınırın içinde kalan alan köy yerleşik alanı civarını tanımlar.

[4] *Geleneksel Doku:* Yerleşme dokusu bütününde bakıldığında yapı ve yapı parsellerinin konumlanış biçimlerinin ortak özellikler göstermesi (yönlenme, seyrek-sık örgü, doluluk-boşluk dengesi), yapı

- Köydeki kullanımların şematik olarak gösterilmesi (konutlar, kahve ve dükkânlar, cami, okul, karakol, lojman, toplu olarak bulunuyorsa depolar ve ahırlar, pazaryeri, mezarlık, vb),

Özet tablodaki bilgiler

- Geleneksel dokunun bulunduğu bölgede ve yeni dokuda ortalama yapı adası ve parsel büyüklüklerinin belirlenmesi (Bkz. örnek özet tablo),
- Geleneksel dokunun bulunduğu bölgede ve yeni dokuda ortalama olarak parselin tabanda ne kadarının kullanıldığının ve kat sayılarının belirlenmesi (Bkz. örnek özet tablo),
- Geleneksel dokunun bulunduğu bölgede ve yeni dokuda kullanılan yapı malzemelerinin belirlenmesi (Bkz. örnek özet tablo),
- Geleneksel dokunun bulunduğu bölgede ve yeni dokuda parsellerin sınırların genel niteliğinin (duvar, çit v.b) belirlenmesi (Bkz. özet tablo)
- Geleneksel dokunun bulunduğu bölgede ve yeni dokuda yer alan kullanımların belirlenmesi (Bkz. örnek özet tablo),

Balıkesir ilinde köyler genellikle toplu yerleşim özelliği gösterdiği için geleneksel doku tek merkezden çevreye doğru kademeli olarak değişmektedir. Bu yüzden eski dokuyu ve bu dokudan daha farklı şekilde gelişmiş olan yeni dokuyu tanımlamak daha kolaydır. Yine de bazı köylerde merkezden çevreye doğru bu şekilde bir farklılaşmanın olmadığı, tüm köyün benzer şekilde özgün doku özelliğine sahip olduğu görülmüştür. (örn. Pehlivanhoca, Gönen)

Burada şu noktayı vurgulamak gereklidir; başka bir bölgenin kırsal alanında, örneğin dağınık köy altı yerleşmelerin hâkim olduğu, özgün dokunun daha geniş bir alana yayıldığı bir bölgede bu çalışma yönteminin farklılaşacağı dikkate alınmalıdır.

Harita üzerinde şematik çalışma ve özet tablo daha çok köyün fiziksel mekân özellikleri ile ilgilidir. Bu analizden sonra köydeki fiziksel doku özelliklerinin

---

yaşlarının görece diğerlerine göre daha fazla olması, yapı malzemesi ve yapım sisteminin yöresel ve geleneksel özellikler göstermesi, doku oluşumunun tarihsel bir öğe etrafında gelişmesi (meydan, dini odak noktası, vb.).

Yeni Doku: Eski dokunun sınırlarını belirleyen doğal ve yapay engeller (topoğrafyanın belirlediği çok eğimli yapı, su kaynakları "dere, nehir, göl, deniz, ayazma ", orman alanları, vb.) belli bir dönem sonra aşılarak sıçramalar sonucunda yeni yerleşmeleri oluşturabileceği gibi, eski dokunun izleri üzerine yapılan yeni yapılanmalar da oluşabilir. Bu değişimlerle birlikte gerek malzemede, gerekse yapım sistemlerinde ortaya çıkan yeni karakteristiklerin tümü yeni dokuyu oluşturur. Kırsal yerleşme eski ve yeni dokusuyla birlikte bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü eski ve yeni dokunun sınırlarını birbirinden keskin biçimde ayırmak mümkün değildir. Yeni doku içinde de farklı zamanlarda gelişme etapları göstermiş dokularla karşılaşmak mümkündür.

korunmasına yönelik genel ilkelerin yine karşılıklı fikir alışverişi ile geliştirilmesi önerilmektedir. Yönlendirici olması amacıyla geleneksel dokunun korunmasına yönelik ilkeler çerçevesinde bazı tavsiyeler getirilmiştir. Bu genel ilkeler her köyün özelliklerine bağlı olarak çeşitlenebilir. (Bkz: Kırsal Yerleşmelerde Geleneksel Dokunun Korunması İçin Yönlendirici İlkeler)

Köye dair genel bilgilerin derlenmesi

Bu görsel çalışmaya ek olarak köyün doğal, toplumsal, ekonomik yapısına, ortak kullanım alanlarına, geleneksel yapım malzeme ve sistemlerine ve köyün mekânsal ve genel sorunlarına dair bazı bilgilerin derlenmesi de önemlidir. Bu bilgiler köyde yaşayanların bilgilerinden de yararlanılarak sade ve kısa şekilde ifade edilmelidir.

Köyün doğal yapısının ve doğal risklerin belirlenmesi;

Köyün doğal zenginlikleri (orman, kıyı, verimli tarım alanları, peyzaj özellikleri),

Köydeki doğal risk alanları (sellenme, heyelan, deprem vb.),

Köyün toplumsal yapısının belirlenmesi;

Nüfusun değişimi (artış, azalma, durağan),

Nüfusun özellikleri (yaşlı, genç, çocuk nüfusu, aile büyüklüğünde değişimler),

Ortak mekan gerektiren gelenekler (köy düğünleri, kına geceleri, cenazeler, ekmek pişirme, kışlık yiyecek hazırlama, çamaşır yıkama) (Bkz. Rehber Kitap, 3.4. Ortak Hizmet Birimleri),

Köyün ekonomik yapısının belirlenmesi;

Köydeki geçim kaynakları,

Üretilen ürünler, depolama yerleri ve satış şekli,

Köyün ortak kullanım alanları;

Meydanlar ve kullanımları (kadın, erkek, gece, gündüz),

Köyde bulunan donatılar,

Ortak faaliyet mekânları (tören alanı, dini yapı, çeşme, fırın, çamaşırhane, hamam),

Geleneksel yapım teknolojisi ve yapı malzemelerinin kayıt altına alınması;

Köyün geleneksel yapı malzemeleri,

Köyde geleneksel yapım sistemleri,

Yöresel yapı terimlerinin toplanması,

Köyün mekânsal ve genel sorunlarının belirlenmesi;

Evlerin fiziksel sorunları,

Köy halkının evlerine dair görüşleri, beklentileri,

Köy halkının yeni yapı yapma beklentileri,

Köyün fiziksel sorunları,

Köyün genel sorunları.

Bu çalışmayı bir sonuç ürün olarak değil, bir süreç olarak düşünmek daha doğrudur. Modelin ana fikri, sadece köye dair bilgilerin derlenmesi değil, bu çalışmanın ortak bir şekilde yürütülmüş olmasıdır. Çalışma ortamında farklı görüşlerin ortaya konması, muhtemel tartışmalar, tarafların farklı öncelikleri ve bunların ifade edilmesi sürecin başarılı olması anlamına gelecektir.

3. Parsel Ölçeğindeki Kararlar

Yukarıda önerilen çalışma parsel ölçeğindeki kararlar için bir çerçeve niteliğindedir.

Köyde yeni yapı talepleri, kullanım değişiklikleri, ifraz ve tevhit işlemlerinde ilk olarak yakın çevredeki koşullar dikkate alınacaktır. Ancak, önerilen yapılaşma, komşu ada ve parsellerdeki yapılaşma ile uyumlu olsa bile, bu parsellerde bulunabilecek olumsuz örneklerin yaygınlaşmaması için yerleşme ölçeğinde hâkim olan ortalama yoğunluk değerleri, kırsal peyzajın sürekliliği ve siluet özellikleri dikkate alınmalıdır. Böylece her önerinin yakın çevresiyle uyumlu olması sağlanacak, ancak köy bütünündeki dokunun devam etmesi de sağlanmış olacaktır.

Konut planlarının seçilmesi konusunda Rehber Kitap'ta yer alan Balıkesir köylerinde konut tipolojisi çalışması yararlı olacaktır. Burada verilen sofasız, ön sofalı, L sofalı, Yan sofalı, orta sofalı, T sofalı ve çift sofalı avlulu ve avlusuz örnekler arasından köydeki genel plan tipleri ile uyumlu, parselin durumuna, ailenin ihtiyaçlarına göre uygun bir seçim yapılabilir. Bu örneklerin uygulanmasında parsellerin eğim, geometri farklılıklarına göre yerinde yaratıcı plan çözümleri de üretilebilir.

Konutun parsel içindeki konumu da yine köydeki geleneksel dokunun hâkim özelliğine, parselin merkezde ya da çevrede olmasına ve parselin yakın çevresindeki koşullara göre belirlenmelidir. Konut tipolojilerinde yer alan, yola veya yan parsele bitişik, yapıdan veya avludan girilen farklı konut seçeneklerinin uygulanması çeşitliliği arttıracaktır. Ancak, burada vurgulanması gereken önemli bir konu, seçeneklerin yarattığı bu çeşitlilik içinde köydeki genel konut-parsel-yol ilişkisinin devam ettirilmesine özen gösterilmesi gerektiğidir. Elbette zaman içinde topografik, sosyal ve ekonomik özgün koşullar tarafından oluşturulmuş olan mevcut dokunun yeniden üretilmesi söz konusu değildir. Çalışma yapılan köylerde günümüz şartlarına

uygun bir konut yapmaya müsait olmayan parsel biçim ve büyüklüklerine rastlanmaktadır.[5] Bazı köylerde parselin neredeyse %70 ini kullanan konutlar görülmektedir. Zaman içinde belirli koşullarla oluşmuş bu dokuyu mevcut imar düzeni içinde düşünmemek gerekir. Yaşam koşulları değişmiş de olsa köyün kimliğini oluşturan bu merkez dokusunun devam ettirilmesine çalışmalıdır.

Köylerde geleneksel doku zaman içinde köyde yaşayanların katkılarıyla oluşmuştur. Bugün de bu dokunun devamını sağlayacak olan yine köyde yaşayanlardır. Köy yaşamının devam etmesi için konutların ve ortak alanlarının kullanılması gerekir. Bugün geleneksel konutlar için en büyük tehlike içinde oturulmaması, terk edilmesidir. Geleneksel konutların iyileştirilmesi, kullanışlı hale getirilmesi, bunun için maddi ve teknik destek sağlanması ve iyi örnekler oluşturulması köy halkının bu konutları kullanması için olanak sağlayacaktır.

Ortak alanların kullanılması köyün devamlılığı için çok önemlidir. Bu modelde köyün doğal ortamı, tarihsel birikimi, konutları, meydanı, sokakları ve kırsal peyzajı ile yaşayan toplumsal bir bütün olduğu kabul edilmektedir. Köy, tüm değerleriyle toplumsal bir bütün olarak korunmalıdır. Yerleşme de bu ortak yaşamın devam ettiği mekân olarak varlığını sürdürmelidir.

Gerek birkaç köyü ilgilendiren konularda, gerek köy içindeki tek bir parsel için verilecek kararda köyde yaşayanların ve yerel idarelerin birlikte karar alma tecrübelerini geliştirmek bu yüzden çok önemlidir.

Aşağıda verilen özet tablo, köy dokusunun genel niteliklerini belirlemek üzere hazırlanmış bir tablodur. Sayısal değerler örnek olarak verilmiştir. Aşağıda verilen özet tablo, köy dokusunun genel niteliklerini belirlemek üzere hazırlanmış bir tablodur. Sayısal değerler örnek olarak verilmiştir.

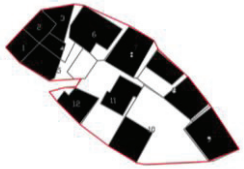
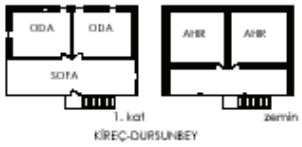
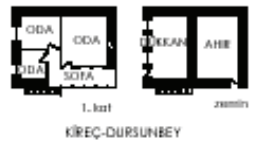
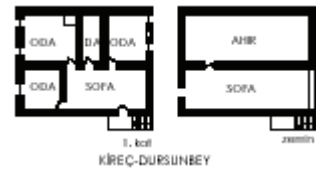
Bu tablolar muhtarlar ve yerel kurumlarla birlikte daha ayrıntılı, dokunun bütün özellikleri (konutların sokak ile ilişkileri, avlu ve bahçelerin kullanımı vs) birlikte ele alınacak şekilde, tartışılarak ve notlar eklenerek geliştirilebilir. Özet tablo daha çok parsel ölçeğindeki kararlarda yardımcı olacaktır. Açık alanlarla ve yapılanmış alanlarda yönlendirici olması amacıyla tavsiye niteliğinde, "Kırsal Yerleşmelerde Geleneksel Dokunun Korunması İçin Yönlendirici İlkeler" geliştirilmiştir. Bu genel ilkeler her köyün özelliklerine bağlı olarak çeşitlenebilir.

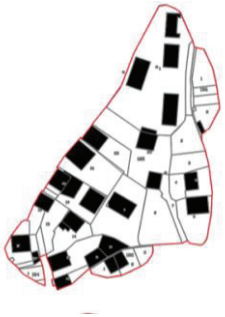
---

[5] Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde;

"Madde 45- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) Köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında yapılacak ifraz işlemlerinde parsel genişlikleri (15.00) m.den, parsel derinlikleri de (20.00) m.den az olamaz." hükmü getirilmiştir.

ÖRNEK ÖZET TABLO

<table>
<tr><td>KÖY ADI: KİREÇ
İLÇE: DURSUNBEY</td><td colspan="2">KULLANIMLAR</td><td>EN KÜÇÜK ve EN BÜYÜK PARSEL BÜYÜKLÜKL.ERİ M2</td><td>ORTALAMA PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ
M2</td><td>ORTALAMA YAPI TABAN ALANI
M2</td><td>PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ/
YAPI TABAN ALANI</td><td>ORTALAMA KAT SAYISI</td><td>YAPI MALZEMESİ</td><td>PARSEL SINIRLARININ NİTELİĞİ</td></tr>
<tr><td>Merkezde örnek yapı adası</td><td colspan="2"></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="10"> </td><td>Konut</td><td>Var</td><td rowspan="10">250- 750</td><td rowspan="10">450</td><td rowspan="10">200</td><td rowspan="10">0.45</td><td rowspan="10">1 – 2</td><td rowspan="10">Taş, kerpiç</td><td rowspan="10">Alçak Çit, bitki</td></tr>
<tr><td>Ahır</td><td>Var</td></tr>
<tr><td>Kümes</td><td>Var</td></tr>
<tr><td>Garaj</td><td>Yok</td></tr>
<tr><td>Depo</td><td>Var</td></tr>
<tr><td>Atölye</td><td>Yok</td></tr>
<tr><td>Ticaret</td><td>Var</td></tr>
<tr><td>Bahçe</td><td>Var</td></tr>
<tr><td>Tarla</td><td>Yok</td></tr>
<tr><td>Geleneksel Konut Örnekleri</td><td colspan="9"></td></tr>
<tr><td>
</td><td colspan="2">Ön sofalı
2 odalı
Avlusuz</td><td colspan="2">
</td><td>L sofalı
3 odalı
Avlusuz</td><td colspan="2">
</td><td>Yan sofalı
4 odalı
Avlusuz</td></tr>
</table>

KÖY ADI: KİREÇ İLÇE: DURSUNBEY	KULLANIMLAR		EN KÜÇÜK ve EN BÜYÜK PARSEL BÜYÜKLÜK LERİ	ORTALAMA PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ M2	ORTALAMA YAPI TABAN ALANI M2	PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ/ YAPI TABAN ALANI	ORTALAMA KAT SAYISI	YAPI MALZEMESİ	PARSEL SINIRLARININ NİTELİĞİ
Çevrede örnek yapı adası									
	Konut	Var	121-2319	1180	200	0.12	1-2	Taş, tuğla, briket	Sınır yok
	Ahır	Var							
	Kümes								
	Garaj								
	Depo	Var							
	Atölye								
	Ticaret								
	Bahçe	Var							
	Tarla	Var							

Kırsal Yerleşmelerde Geleneksel Dokunun Korunması İçin Yönlendirici İlkeler

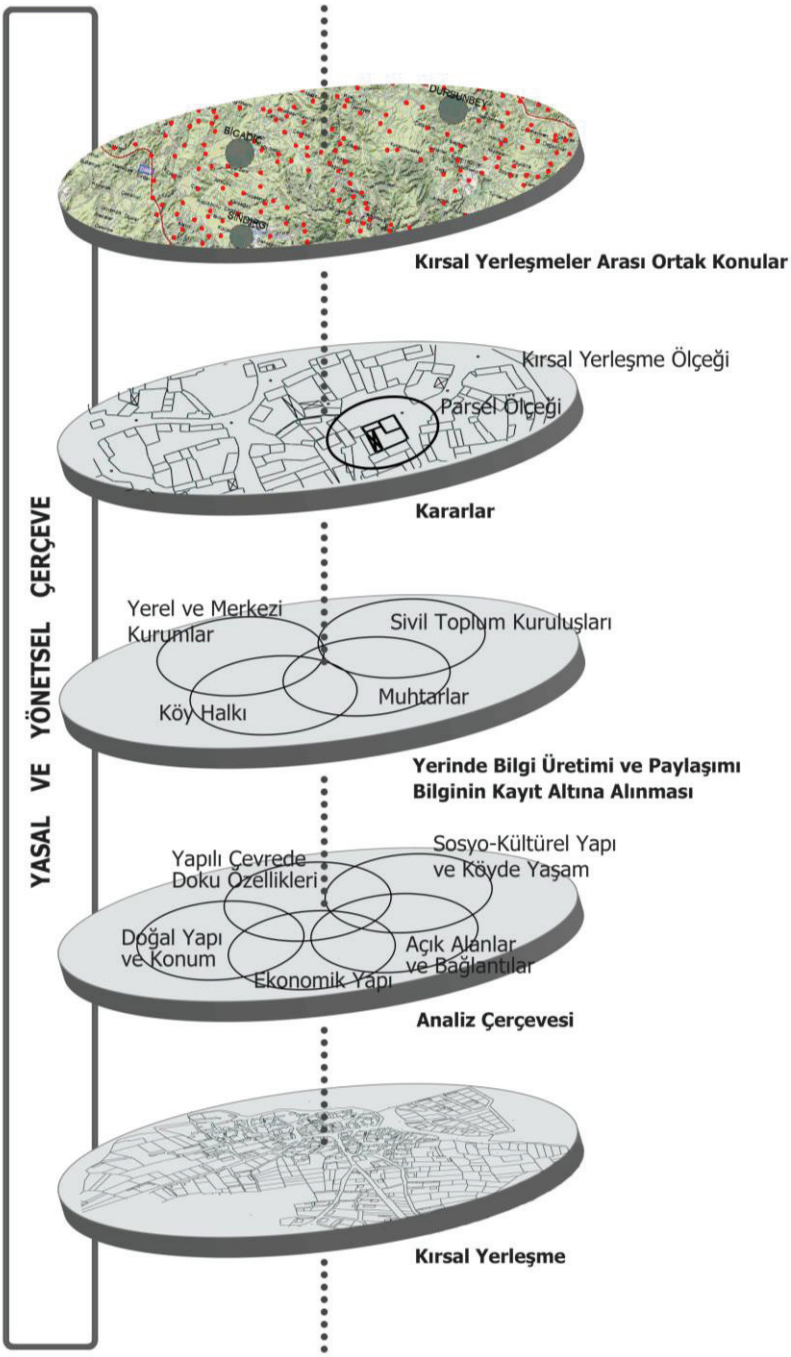
	Geleneksel Doku Özellikleri		Geleneksel Dokuda Bozulma		Öneriler
AÇIK ALANLAR					
Sokaklar	Topoğrafya ile uyumlu Doğal yapı ile uyumlu Çıkmaz sokak Merdivenli sokak Özgün malzeme kullanımı (taş, arnavut kaldırımı vb.) Toplanmaya imkan veren merdivenli yollar, korunaklı köşeler, ağaç altları, çeşmelerin varlığı	 	Sokakların parke taşı, beton veya asfalt vb. malzeme ile kaplanması Araç parkedilmesi Patika ve geçitlerin her mevsim kullanılamaması	 	Geleneksel sokak dokularının korunması için sokak kaplamasında geleneksel malzeme kullanımı Sokakların çamur ve toz yaratmayacak şekilde özgün malzeme ile kaplanması Sokaklar boyunca doğal peyzajın devamlılığının sağlanması Araç parkının yaya erişimini engellemeyecek şekilde düzenlenmesi Toplanmaya imkân veren merdivenli yollar, korunaklı köşeler, ağaç altları, çeşmelerin korunması Mekânların kullanımını kolaylaştıran oturma imkânları, yer döşemesi, aydınlatma elemanlarının yer alması

	Geleneksel Doku Özellikleri		Geleneksel Dokuda Bozulma		Öneriler
AÇIK ALANLAR					
Meydanlar	Meydanın özgün büyüklüğünü ve biçimini korumuş olması Meydanı tanımlayan çeşme, anıtsal ağaç, kahve, cami, bakkal gibi öğelerin varlığı Meydanın köyün geleneksel toplanma, eğlenme, tören alanı olarak kullanımı Meydanın doğal malzemelerle kaplanması Köy dokusu içinde yer alan diğer meydanların varlığı		Tüm meydan alanının asfalt kaplanması Meydan alanını küçültecek yeni bina inşa edilmesi Meydanı tanımlayan çeşme, anıtsal ağaç, kahve, cami , bakkal gibi öğelerin kaldırılması Köyün tarım araçları veya otobüslerin park alanı olarak kullanımı	 	Geleneksel meydan özelliklerinin korunması için meydanın kaplamasında geleneksel malzeme kullanımı Meydanın özgün büyüklüğünün, biçiminin ve çevresindeki özgün kullanım ve yapıların korunması Meydanın kullanımını engelleyecek şekilde araç parkı olarak kullanılmaması Köy dokusu içinde yer alan diğer meydanların varlığ Meydanların kullanımını kolaylaştıran oturma imkânları, yer döşemesi, aydınlatma elemanlarının yer alması

	Geleneksel Doku Özellikleri		Geleneksel Dokuda Bozulma		Öneriler
AÇIK ALANLAR					
Sınırlar	Köye özgü sınır malzemesi Köyün geleneksel yapısına uygun sınır yüksekliği Geçirgen (görsel olarak engel olmayan) sınırlayıcı Bitki ve ağaç gruplarından oluşan sınırlayıcılar	 	Avlu ve bahçe duvarlarında tuğla, ytong ve briket kullanımı	 	Avlu ve bahçe duvarlarında köyde hakim olan geleneksel sınır elemanlarının (duvar, çit vb) kullanımının sağlanması Köyün dokusunun geleneksel kimliğini bozacak yükseklikte avlu ve bahçe duvarlarının inşa edilmemesi Duvar inşaasında tuğla, ytong ve briket kullanılmaması

	Geleneksel Doku Özellikleri		Geleneksel Dokuda Bozulma		Öneriler
YAPILAŞMIŞ ALANLAR					
	Her köyün kendine özgü yapı adası ve parsel düzeni olması Her köyün kendine özgü yapılaşma biçimi olması Yapı adalarının oluşumunda komşuluk ve akraba ilişkilerinin önemi Yapıların geleneksel mimari özellikleri Köy siluetinde doğal peyzajın hakim olması	 	Özgün yapı-parsel düzenini bozan yeni yapılaşmalar Geleneksel mimari özelliklerin kaybedilmesi Köyün siluetini bozan (yüksek katlı, betonarme) yeni yapılar	 	Köydeki yeni yapılaşmaların köyün özgün yapı adası ve parsel düzenine uygun olması Yapı yoğunluklarının mevcut yoğunlukları aşmaması Komşuluk ve akraba ilişkileri ile oluşmuş yapı adası içi düzenin korunması Yeni yapıların inşasında geleneksel mimari özelliklerin devam ettirilmesi (Bkz. Rehber Kitap)

KIRSAL YERLEŞİM DOKUSUNUN KORUNMASI / GELİŞMENİN YÖNLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL

3. Yasal Sınırlamalar; Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği

Planı bulunmayan kırsal yerleşmelerde, üst ölçek planlarda bir hüküm getirilmemiş ise, 1985 tarihli Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği geçerlidir.

"Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan ve planı bulunmayan alanlardaki yapılaşmaların fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak" amacıyla hazırlanan yönetmelik parsel genişlikleri, bina cephesi, bahçe mesafeleri, ifraz şartları, bina yüksekliği, bahçe duvarı, komşu mesafeleri için kısmen sınırlamalar getirmekte, kısmen de mevcut koşullara göre değerlendirmeye bırakmaktadır.

Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği köylerde yapılacak uygulamaların bazılarında sınırlamalar getirmiş, bazılarını da "mevcut teşekküle" göre karar verilmek üzere serbest bırakmıştır. Yönetmelikte sınırlama getirilen ve köy ihtiyar heyetine bırakılan konular ile ilgili görüşler şu şekildedir:

<u>Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nde sınırlama getirilen konular;</u>

<u>a) İfraz koşullarına – parsel büyüklüklerine getirilen sınırlamalar:</u>

"Madde 45- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G)

Köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında yapılacak ifraz işlemlerinde parsel genişlikleri (15.00) m.den, parsel derinlikleri de (20.00) m.den az olamaz. İfraz suretiyle en fazla beş adet parsel elde edilir, ifraz suretiyle elde edilen parsellerde ikinci kere ifraz yapılamaz."

Birçok köyün merkez alanlarında parsel büyüklükleri 300 m2 nin altındadır. Bu parsellerde aynı koşullarda yeni yapı yapma konusundaki sınırlamaya Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın bir genelgesiyle esneklik getirilmiştir. Parselin şekli ve konumu değerlendirilerek karar verilmesi uygun bulunmuştur. [1] Genelge, köyün geleneksel dokusunun devamlılığının sağlanması için önemli bir adımdır. Ancak konunun daha kalıcı şekilde ele alınması gerekmektedir.

"Madde 44- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.)

İfraz suretiyle elde edilecek parsellerin tapu kadastro veya tapulama haritasında bulunan ve kamu eline geçmiş bir yola cephesinin bulunması

---

[1] Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın B.09.0.TAU.0.16.00.15-010.06 sayılı ve 2008 / 4 nolu genelgesinde bu konuda yaşanan sorunlara değinilmekte ve yapı izni konusunda esneklik getirilmektedir. *"Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinin 45. maddesinde, köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında yapılacak ifraz işlemleri ile oluşacak parsel büyüklüğü belirlenmiştir. Ancak, eskiden oluşmuş ve herhangi bir ifraz işlemine tabi olmamış parseller ile anılan Yönetmelikte değişiklik yapan 02/09/1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelik öncesinde yürürlükte bulunan 43. madde hükümlerine uygun olarak oluşturulmuş ve Yönetmeliğin 49. maddesi hükümlerinin uygulanmasına imkan bulunmayan, köy yerleşik alanı içindeki 300m2 den küçük parsellerde, parselin şekli ve konumu gibi özellikler de dikkate alınmak ve üzerinde yapı yapmaya müsait olup olmadığı İl Encümenince değerlendirilmek suretiyle yapı izni verilmesi uygun görülmektedir. Söz konusu alanların Çevre Düzeni Planı kapsamında kalması halinde plan kararlarına uygunluk sağlanması gerekmektedir."*

şarttır. Parselden terk suretiyle yol oluşturulamaz. Çıkmaz sokaklara cephesi olan parseller ifraz edilemez. İfraz suretiyle çıkmaz sokak oluşturulamaz..

b) Yapı şartlarına getirilen sınırlamalar

"Madde 49- Parsel büyüklükleri hakkındaki hükümlere uymayan parsellerde, uygun hale getirilmedikçe yeni yapı ve ilave yapı yapılmasına izin verilmez."

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın daha önce sözü edilen genelgesinde esneklik getirilmiştir. Konunun daha kalıcı şekilde ele alınması gereklidir.

c) Parselde birden çok yapı olması konusundaki sınırlamalar

"Madde 50- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) İfraz edilmedikçe bir parsel üzerine köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlarca yapılacak konut, tarımsal ve hayvancılık amaçlı yapılar ve bunların lüzumlu müştemilat binaları dışında birden fazla yapı yapılamaz. Ancak, bir yapıda birden fazla bağımsız bölüm yapılabilir."

Birçok köyde yeni yapılaşma, mevcut parsel üzerinde geleneksel köy konutunun terk edilerek hemen yanına yeni konut yapılması şeklinde olmaktadır. Geleneksel konut kimi zaman ailenin bir kısmı tarafından kullanılsa bile aile tüm yatırımını yeni konuta yapmaktadır. Bu konut, bazen depo olarak kullanılmakta, zaman içinde yıkıma terk edilmektedir.

Bu durumun önüne geçmek için daha köklü öneriler getirmek gerekir; geleneksel konutların günün ihtiyaçlarına cevap verir hale getirilmesi, temel bakım ve onarımlarının yapılması için desteklerin sağlanması, bu konutların değerli yanlarını öne çıkaracak çalışmalar yapılması gereklidir.

Köylerde birkaç konutun iyileştirilmesi yararlı olabilir. Konutların şartlarını iyileştirmek üzere maddi teşvikler, malzeme ve teknik destek sağlanması da zorunludur. Aksi halde daha iyi şartlarda yaşamak isteyen aileler ya geleneksel konutlarının yanında yeni bir konut yapmak durumunda kalacaklar, ya da eski konut parselini terk ederek köyün başka bir yerinde konut yapacaklardır. Birçok köyde bu şekilde tümüyle terkedilmiş mahalleler bulunmaktadır. Bu mahalleler yok olmaya terk edilmiş, tarımsal araziler üzerinde yeni mahalleler oluşmuştur.

Köylerde yapı parselleri aynı zamanda üretim birimleridir. Bahçede tarım yapılabilir, tarım aletleri depolanır, hayvan beslenir, traktör ve tarım araçları park edilir. Köy parselini kentlerdeki gibi sadece ikamet amaçlı değerlendirilemez. Yönetmelik bu konuda gerekli vurguyu yapmış ve tarım ve hayvancılık amaçlı yapılarla bunların müştemilatının aynı parselde olmasına izin vermiştir.

d) Taban alanı katsayısı hakkında sınırlamalar

"Madde 51- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) Köy ve mezraların yerleşik alanlarında ve civarında bir parselde köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli

oturanlarca yapılacak tarımsal ve hayvancılık amaçlı yapıların ve konut yapılarının müştemilat dahil taban alanı kat sayısı %40 ı geçemez."

Çalışma yapılan bazı köylerde özellikle özgün dokunun bulunduğu merkez alanlarda taban alanı katsayısı %40 ı geçmektedir. Çoğu kez bu yoğun yapılaşma köyün özgün kimliğinin bir parçasıdır. Bu alanlardaki yeni yapılaşmalarda bulunduğu adada ve komşu adalardaki taban alanları dikkate alınarak karar verilmelidir.

Ancak özellikle üçüncü boyuttaki gelişmeler konusunda çok dikkatli olunmalıdır. Bu parsel taban alanları üzerinde mevcut kat yüksekliklerinin arttırılması dokunun tamamen bozulmasına neden olabilir.

e) Kat sayıları hakkında sınırlamalar

"Madde 52- Köy ve mezraların yerleşik alanlarında 2 kat (6.50) m. den fazla katlı bina yapılamaz. Meyilden dolayı birden fazla kat kazanılamaz.

Zemin döşemesi üstü tabii zemine (0.50) m. den fazla gömülü olan hacimler ikamete tahsis edilemez."

Köyler kırsal peyzajın bir parçasıdır. Köy siluetinde, yapıların değil doğal alanların hâkim olması gerekir. Kat sınırlaması bu açıdan önemlidir. Köyde kat sayıları ve parsel kullanım alanları ile yaratılan kütleler hiçbir zaman bu doğal görüntüyü bozmamalıdır.

Meyilden kat kazanılmasına dair sınırlama tartışılması gerekli bir konudur. Birçok köy yamaçlar üzerinde, eğimli araziye kurulmuştur. Geleneksel köy konutlarının ilk katları yaşam mekânı olarak kullanılmadığı için (Bkz. Rehber Kitap, Balıkesir Evlerinde Tip -Temel Birim- ve Tipoloji) meyilden kazanılan katların kentlerdeki gibi değerlendirilmemesi gerekir. Bu katların konutun bir parçası olarak depo, ambar, hayvan barınağı olarak kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Konutun eğimden kazanılan katının iskân edilmemesi ya da yeni yapılacak konutun eğimden kazanılan ilk katının bağımsız birim olarak inşa edilmemesi konusu yerel özellikler göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

Eğimli arazilerde oluşan köy dokusu yarattığı mekânsal zenginlik açısından çok değerlidir. Konut yapım sistemlerinin eğimli araziye uygun olması şartıyla, eğer var ise teras şeklindeki yapılaşmalar devam ettirilebilir.

Yamaçlarda ev yapılabilmesi için büyük ölçüde dolgu ya da yarma (set) yapılmamalıdır. Yapılacak setlerin yüksekliği bir kat yüksekliğini aşmamalı, zorunlu durumlarda set yapı ile çözümleniyorsa üst sınır bir kat yüksekliğini (3 m.) aşmamalıdır

Yeni oluşturulacak yamaç yerleşmelerinde, potansiyel heyelan tehlikesi araştırılmalıdır. Uygun zemin yapısındaki alanlarda yerleşilmeli ya da gerekli tedbirler alınmalıdır. (Bkz. Rehber Kitap, Sonuç ve Öneriler)

Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nde "Mevcut teşekküle" göre karar verilecek konular;

a) Bina cephe ve istikametleri

"Madde 46- Bina cephe ve istikametlerinin, köy ve mezraların mevcut teşekkülü esas alınarak tayin ve tespitine Köy İhtiyar Heyeti yetkilidir."

Model önerisinde de bu konuda yakın çevredeki parsellerin dikkate alınması önerilmektedir.

b) Komşu mesafeleri

"Madde 47- Komşu mesafeleri, civarın yapı düzeni ve karakterine, yapılacak binaların münferit konut veya tarımsal işletme birimi (ahır, samanlık, arabalık vb.) oluşuna göre Köy İhtiyar Heyeti tarafından takdir ve tayin olunur."

Bu iki konuda da değerlendirmenin koşullara göre yapılabilmesi olumludur. Komşu mesafeleri, her parselde farklılık gösterebilmektedir. Eğime, parselin biçimine, parsel içindeki kullanımlara, komşu parselde yaşayanlar arasındaki akrabalık ilişkilerine göre değişebilmektedir.

Bu çeşitliliği devam ettirmek, aynı zamanda köyün yapılardan çok doğal elemanlardan oluşan kırsal karakterinin bozulmamasını sağlamak gereklidir.

Meydan çevresindeki yapıların mevcut cephe ve istikametleri ile komşu mesafelerinin korunmasına özellikle dikkat edilmelidir.

4. İskân dışı alanlar

İskân dışı alanlarda Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği hükümleri geçerlidir.

İfraz ve Tevhit İşleri

Madde 62- (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.) Üst ölçek planı bulunmayan iskan dışı alanlarda yapılacak ifrazlardan sonra elde edilecek her parsel (5000) m^2 den küçük olamaz. Bu parsellerin tapu kadastro veya tapulama haritasında bulunan kamu eline geçmiş bir yola, yapılan ifrazdan sonra en az (25.00) m. cephesi bulunması zorunludur. Parselden terk suretiyle yol oluşturulamaz. Yeni yerleşme alanı oluşturma amaçlı ifraz işlemi yapılamaz.

(Ek: 30.6.2001/24448 sayılı R.G.) "2510 sayılı İskân Kanunu uyarınca hazırlanan Tarımsal İskân Projeleri kapsamında yapılaşma amacı taşımayan tarımsal amaçlı ifrazlarda yola cephe koşulu aranmaz." Tevhit işlemlerinde (5000) m^2 asgari büyüklük şartı aranmaz.

Model kapsamında, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nde ipuçları bulunan uygulamaya yönelik hükümler irdelenmiştir. Bu değerlendirmelerin mevzuatın geliştirilmesi için yapılacak çalışmalarda tartışmalara zemin oluşturması beklenmektedir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen karar süreci, kırsal yerleşmelerde geleneksel dokunun korunması ve güncel ihtiyaçlara cevap verilmesine yönelik katılımcı ve esnek bir planlama sürecine de katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Balıkesir kırsal yerleşmeleri için yapılan bu çalışma, mekânın örgütlenme biçiminin okunması için bir yöntem önerisi olarak da değerlendirilerek farklı doğal, ekonomik ve toplumsal özellikler gösteren kırsal yerleşmelerde geliştirilerek kullanılabilir.

Yerleşmelerin özgün koşullarına ve karar konusuna göre yapılacak uygulamalara bir çerçeve oluşturmak üzere, Balıkesir kırsal yerleşmelerinde yapılan çalışmaların sonuçları önerilerle birlikte bir sonraki bölümde verilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ülkemizde kırsal yerleşmeler kendilerine has doğal özellikleri, yaşam biçimleri, gelenekleri, mimari çeşitlilikleri ile kültürel varlığımızın çok önemli bir parçasıdır. Bu alanlar kırsal nüfusun yaşam mekânı ve tarımsal üretim için istihdam alanlarıdır. Aynı zamanda ekolojik çeşitliliğin devam ettiği doğal alanlar içinde yer alırlar. Kırsal yerleşmeler kültürel, ekonomik ve ekolojik varlıklarıyla korunacak ve gelecekteki kuşaklara aktarılacak en önemli değerler arasındadır.

Ülkemiz kırsal yerleşimlerinde, ekonomik toplumsal ve kültürel koşullara bağlı olarak değişimler yaşanmaktadır. Anadolu'da birçok köyde göçler nedeniyle sadece yaşlı nüfus kalmakta, tarımsal üretim azalmaktadır. Bazı köylerde ise tarım daha da ticari hale gelerek, tarımsal işletmelerin yapısı değişmektedir. İletişim olanaklarının gelişmesine paralel olarak, köylerde tüketim alışkanlıkları ve yaşam kalitesine dair beklentiler kentlerdekine benzer şekilde değişmektedir.

Bu değişimi köylerin mekânsal yapısında da izlemek mümkündür. Köy kimliğinin bir parçası olan geleneksel konutlar ya nüfus kaybından ya da daha konforlu konut ihtiyacından dolayı terk edilip köhneleşmektedir. Kırsal konutun ayrılmaz parçaları olan ahır, fırın gibi mekânlar yine aynı şekilde değişen koşullara bağlı olarak işlevsiz kalmakta veya tersine, artan ihtiyaca cevap verememektedir. Geleneksel mimari yapım sistemleri terk edilmekte, yerel malzemeler artık kullanılmamaktadır. Köyün günlük yaşamında önemli olan ortak alanlarının (meydanlar, sokaklar, fırın, çamaşırhane vb.) kullanımı değişmektedir. Tüm bunlar geleneksel kırsal yerleşimlerin durağan halde değil bir değişim içinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

"Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması Projesi" kırsal yerleşmelerin kimliğini oluşturan öğelerden biri olan geleneksel fiziksel dokunun değişen koşullar altında korunması ve günün ihtiyaçlarına cevap veren çözümler üretilmesine bir katkı olarak geliştirilmiştir. Köyün mekânsal yapısındaki değişimin, yerleşmenin kırsal kimliğini koruyarak nasıl yönlendirilmesi gerektiği bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Kırsal yerleşmeler plan dışı alanlarda ya da varsa üst ölçekli plan sınırları içinde yer almaktadır. Çevre düzeni planlarında kırsal yerleşmelerle ilgili kararlar çoğu kez örneğin "yerleşmenin kırsal karakterinin korunması ilkesi" gibi genel nitelikte olmaktadır. Bazı örneklerde ise kararlar yapı ölçeğine kadar inebilmektedir. Koruma alanları içindeki kırsal yerleşmelerin sorunları daha farklıdır. Yerleşmeler doğal ya da arkeolojik değerlerin korunmasında bir risk olarak görüldüğü için mevzuat gereği uygulanan kısıtlamalar sonunda zaman içinde varlıklarını yitirmektedir.

Belediye statüsünde olan veya bir belediyenin sınırları içinde kalan kırsal nitelikteki yerleşmelerin planlanmasında 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili

mevzuat kullanılmaktadır. Esas olarak kentsel gelişmenin yönlendirilmesi amacı ile biçimlenmiş olan planlama pratiği içinde kırsal yerleşmeler için uygun bir yaklaşımın imar planı tekniği ile geliştirildiğini söylemek zordur. Koruma mevzuatında ise kırsal yerleşmeler için kentsel sit statüsü dışında geliştirilmiş özel bir koruma yaklaşımı yoktur.

"Kırsal sit alanı" kavramı koruma mevzuatı içinde yer almayan bir tanım olmakla beraber, doğal ve kültürel değerlerini hızla yitiren ülkemizde önemle ele alınması ve tartışılması gereken bir konudur. Kırsal alanları salt sosyal ve ekonomik sorunlara yönelik politikalarla ele almak, bu alanlardaki özgün kültürel değerlerin yok olması tehlikesini yaratmaktadır.

Kırsal sit alanlarının belirlenmesi ve bu alanların kendi özgün potansiyelleri ve değerleri ile ele alınması için öncelikle bu alanların tanımlanması gereklidir. Kırsal sit alanının belirlenmesi için gerekli ölçütler, kırsal yerleşim dokularında yapılacak alan çalışmalar sonucunda ortaya konacak olan kriterlerin ışığında tartışmaya açılabilir. (Erbey, D., 2009)

Kırsal yerleşimler için yeni bir yaklaşım gerekliliği ülkesel ölçekte gündeme gelmiştir. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Kırsal Kalkınma Planı'nda kırsal alanların çeşitliliğini ve bölgelere göre farklılaşan şartlarını göz önünde bulunduran bir yaklaşımın benimsenmesi üzerinde durulmaktadır.

Kırsal yerleşmeler için bir fiziki plandan çok, öncelikle kırsal alanların yerel ve özgün dinamikleri dikkate alan bir planlama yaklaşımının geliştirilmesi gereklidir. Plan, sadece uygulama araçlarından biridir. Plan üretiminin yanısıra karar süreçlerinin tanımlanmasıyla ve rehber nitelikte çalışmalarla da kırsal yerleşimlerde değişme yönlendirilebilir. Balıkesir köylerinde yapılan doku analizi çalışmasının sonuçları ve planlama yaklaşımına temel olacak öneriler aşağıda özetlenmiştir.

Balıkesir İlinde Kırsal Yerleşme Alt Bölgeleri

Kırsal yerleşmeler içinde bulundukları bölge ile yakından ilişkilidir. Bölgenin iklimi, dağlık ya da ovalık olması, su kaynaklarına yakın ya da uzak olması, toprağın verimliliği kırsal yerleşimleri etkilemektedir. Balıkesir ilinde yapılan çalışmada ilin dağlık engebeli yerleşim alanları, ova yerleşmeleri, yer altı su kaynakları açısından zengin bölgeler, doğal koruma alanları içinde kalan bölgeler ve afet riski yüksek bölgeler tanımlanmıştır. Bu bölgeler çoğu zaman çakışmaktadır. Örneğin dağlık bölgelerin bir kısmı doğal koruma alanlarıdır, aynı zamanda erozyon gibi doğal riskler taşımaktadır. Alt bölgelerin tanımlanması bu alanlar için uygun yaklaşımların geliştirilmesi için önemlidir.

Kırsal yerleşmeler kentlere ya da gelişme akslarına yakın ya da uzak olmakla da farklılaşmaktadır. Balıkesir ilinde bu bağlamda alt bölgeler; kuzey doğu-güney batı (Bursa - Bandırma-Susurluk) gelişme aksına yakın olan bölgeler, bu aksın uzağında kırsal niteliği baskın bölgeler ve Marmara ve Ege kıyılarında turizmin etkisi altındaki bölgeler olarak tanımlanmıştır. (Bkz. Bölüm 2)

ALT BÖLGELERİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Kırsal yerleşme ölçeğinde yapılacak her çalışmanın, bölgesel ve ülkesel ölçekte yapılacak kırsal alt bölgelerin tanımlandığı bir çalışma ile bütünleşmiş olması önerilmektedir. Coğrafi konum, topografya, su kaynakları, toprak yapısı, biyolojik çeşitlilik, iklim özellikleri, doğal riskler, afetler ve çevre sorunları, geçmişteki göç hareketleri, nüfus dağılımı, ekonomik faaliyetler açısından farklılaşan her alt bölgeye uygun politikalar geliştirilmelidir. Politikalar, tarımsal üretimin desteklenmesi, yeni istihdam olanaklarının geliştirilmesi, yerleşmelerde yapılaşma koşullarının belirlenmesi, doğal riskleri azaltmaya dönük önlemlerin alınması, yerel yapı malzemelerinin desteklenmesine yönelik olabilir.

Bu politikaların dayanağı üst ölçekli ekolojik merkezli bir planlama olmalıdır. Ekolojik merkezli planlama, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak üzere, doğal çevreye duyarlı mekânsal yapılanmayı öngören, yeraltı ve yerüstü tüm doğal kaynakların korunarak kullanılmasının yanı sıra, yaşam kalitesinin iyileştirilmesini amaçlayan bir planlama yaklaşımıdır. Ekolojik merkezli planlama disiplinler arası ortak çalışmayı, bütünleşik değerlendirmeyi ve yönetimini öngörmektedir. Ancak böylelikle sürdürülebilir gelişmeye yönelik uygun planlama araçları, metotları ve karar alma esasları geliştirilebilecektir.

Bu planlama kapsamında ilk önce doğal yapıya ilişkin disiplinlerarası bir sentez çalışması ışığında köy yerleşmelerini sınırlandıran ve yönlendiren hassas ekolojik eşikler belirlenmeli ve doğal risk haritaları oluşturulmalıdır. Bu bağlamda " korunması gereken doğal alanlar ", " korunulması gereken doğal alanlar " (doğal risk taşıyan alanlar) ve " kullanıma açılabilen alanlar " tespit edilmelidir.

Balıkesir ili için çok genel olarak belirlenen bu alt bölgelerin daha alt ölçeklerde çalışılması gerekmektedir. Bu alt bölgelerde yer alan yerleşimlerin benzer sorunları ve potansiyelleri olduğu kabul edilerek çalışmanın sonunda yer alan modelde de yerleşme grupları için ortak karar ortamları yaratılması önerilmiştir.

Dağ, Yamaç ve Ova Köylerinde Sosyal ve Ekonomik Değişme Eğilimleri

Her yerleşmede olduğu gibi kırsal yerleşmelerde de fiziksel dokunun oluşumu ve değişimi doğal koşulların yanı sıra, sosyal ve ekonomik yaşam biçimlerine bağlıdır. Bu amaçla, çalışma kapsamında incelenen dokuz köy, yerleşim

özelliklerine göre dağ köyleri, yamaç köyleri ve ova köyleri olmak üzere üç grup olarak değerlendirilmiş ve her birindeki sosyal ve ekonomik değişme eğilimleri incelenmiştir.
Yüksek rakımlı ve ulaşımı zor yerlerde konumlanan dağ köyleri (Örenli, Kuyucak ve Tarlabaşı) geleneksel doku özelliklerini diğer köylere oranla daha iyi korumuşlardır. Eskime ve köhneme sorunlarına rağmen eski konutların kullanıldığı, köyde yaşayanların köyle bağlarının daha güçlü olduğu görülmektedir. Ancak, ulaşım, erişim ve ekonomik sorunlara bağlı olarak yaşlı nüfusun yaşadığı hatta giderek insansız yerleşmeler haline geldiği söylenebilir. Yine de bu köylerde köye bağlılık, akrabalık ve komşuluk ilişkileri güçlüdür. Köydeki eskime ve köhneme gibi sorunlar olsa da bunun nedeni geleneksel köy yapıları ve dokunun sahiplenilmemesi değil ekonomik güçlüklerdir.

"Yamaç" köyü olarak değerlendirilebilecek olan üç köy; Küçükdere, Kireç ve Babayaka köylerinde ise, geleneksel kırsal doku özellikleri korunmakla birlikte, doku ile uyumsuz nitelikte yeni yapıların da yer aldığı ve dokuda bozulmaların başladığı görülmektedir. Çevre köyler ve ilçe ile ulaşım bağlantıları dağ köylerine göre daha kuvvetlidir. Dağ köylerinin homojen toplumsal yapısına karşın yamaç köyleri daha karışık bir yapıdadır. Eskime ve teknik altyapıya bağlı sorunlar bu köyler için de geçerlidir. Yeni ev yapma isteği dağ köylerine oranla daha yüksek çıkmasına rağmen, yeni evlerini kendi parsellerinde yapmak eğilimi vardır. Bu da mevcut dokuda yoğunlaşmaya neden olmaktadır. Köyde yaşayanların köyle bağlantılarının kuvvetli olduğu ve köyden göç etme eğiliminin de yüksek olmadığı görülmektedir.

Üçüncü kategori olan "ova" köyleri; Emre, Saraç ve Pehlivanhoca köyleri incelendiğinde; dağ ve yamaç köylerine oranla, merkezden dışarı doğru gelişmenin yaşanmış olduğu, daha sonra kırsal alanlarda yaşanan nüfus kaybına bağlı olarak gelişmenin durduğu görülmektedir. Ova köyleri en yakın ilçe ve Balıkesir ile daha güçlü ilişkiler kurmuşlardır. Betonarme yapıların daha yoğun görüldüğü bu köylerde, yeni yapı yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir.

Dağ, ova ve yamaç köyleri konumlarından dolayı farklı özellikler taşımaktadır. Geleneksel dokularının korunması, değişime açık ya da kapalı olmaları ile ilgilidir. Kentle ilişkileri güçlü olan ova köylerinde geleneksel doku hızla bozulurken, ulaşılması zor dağ köyleri özgün kimliklerini korumaktadır. Ancak bu köylerde de nüfus kaybından dolayı kullanılmayan konut stoğu söz konusudur. (Bkz. Bölüm 3.2)

KÖYLERİN DEĞİŞME EĞİLİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Köylerin değişme eğilimleri coğrafi konumları; dağ, ova ve yamaç köyü olmaları ile yakından ilgilidir. Dağ, ova ve yamaç köylerinin çevreyle bağlantıları, ekonomik faaliyetleri, nüfus özelikleri, toplumsal ilişkileri ve halkın beklentileri farklı olduğu için dokunun korunması açısından bu özelliklerin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Köylerde Fiziksel Doku Özellikleri

Balıkesir ilinde yapılan çalışmada köylerin fiziksel doku özellikleri üç ana başlıkta incelenmiştir; "Yerleşmenin Özellikleri ve Eşikler" başlığı altında yerleşmelerin büyüme biçimleri; "Açık Alanlar" başlığı altında sokaklar, meydanlar ve sokak-parsel ilişkisini tanımlayan sınırlar; "Yapılanmış Alanlar" başlığı altında ise yapı adaları ve parseller ele alınmıştır. Bu başlıklarda elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir.

- **Köy dokusunun Büyüme Biçimleri**

Balıkesir ilinde köylerin çoğunluğu toplu yerleşme özelliği göstermektedir. Köylerde geleneksel doku bir merkez etrafında gelişmiştir. Çoğu köyde ilk nüve, dini yapı ve meydanın etrafında oluşmuştur. Çiftlik arazisi üzerinde iskân yoluyla gelişen bazı köylerde (Örn. Saraçköy- Kepsut) çiftliğin yapıları ilk nüveyi oluşturmuştur. Bazı köylerde ilk nüveyi tanımlamak oldukça zordur. Geleneksel doku, tanımlı bir odak olmaksızın homojen şekilde yayılmıştır. (Örn. Kuyucak – Burhaniye).

Geleneksel dokunun yoğun yapılaştığı bölgenin tanımlanması çalışmada önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Yapılaşma kararları verilirken parselin hangi alanda kaldığı önem taşımaktadır. Köyün ana meydanı ve çevresindeki geleneksel dokuda yapılar öne çıkarken, bunun dışına doğru yayılan alanlarda bahçeler, tarlalar, ağaç grupları gibi doğal peyzaj öğeleri daha ağırlıklıdır. Bu ikisi arasında kesin bir sınır belirlemek mümkün değildir, daha çok kademeli bir geçişten söz edilebilir. Köyün kimliğini oluşturan da bu ikisi arasında, yani yapılaşmış alanla doğal alanlar arasındaki uyumlu geçişlerdir.

Geleneksel doku çoğunlukla bir nüve etrafında ışınsal ya da konsantrik biçimde oluşmuştur. Bu odaktan uzaklaştıkça köyün, doğal ve yapay bir eşiğe dayanarak veya onu aşarak çoğunlukla lineer biçimde yayıldığı görülmüştür. Köy genellikle en yakın merkezle ulaşımını sağlayan ana bağlantı yoluna

doğru veya sanayi tesisi gibi bir istihdam alanı yönünde büyüme eğilimi göstermektedir.

Köyün büyümesi sadece dışarı doğru değildir, bazen içe doğru bir büyümeden de söz etmek mümkündür. Çalışma yapılan bazı köylerde, meydan, sokak dokusu ve parsel özelliklerinin değişmemiş olduğu, ancak üzerindeki yapıların yıkılıp daha büyük kütleli, betonarme yeni yapıların yapılmış olduğu birçok örneğe rastlanmıştır. Eski dokunun izleri üzerine yapılan yeni yapılanmalar da başka tür bir büyümeye ve değişime işaret etmektedir. (Bkz. Bölüm 3.3)

KÖY DOKUSUNUN BÜYÜME BİÇİMİNİN YÖNLENDİRİLMESİ İÇİN ÖNERİLER

Köyün tarihsel koşullarla oluşmuş ilk gelişme biçimi (konsantrik, ışınsal vb) korunmalıdır. Bu dokuyu bozacak müdahalelerden kaçınılmalıdır.

Yerleşmenin yapılaşmış alanlarıyla doğal alanlar arasında varolan kademeli geçiş korunmalıdır. Tarla ve bahçelerin ağırlıklı olduğu çevre alanlarda yoğun yapılaşma olmamalıdır.

Köyün yayılmasında doğal eşiklerin (eğimli araziler, dere, nehir, göl, orman alanları vb.) ve yapay eşiklerin (demiryolu, karayolu, enerji nakil hattı, askeri alan, barajlar, arkeolojik alan, vb.) aşılmamasına dikkat edilmelidir. Eğer geleneksel doku içinde bu eşikler aşılmışsa, buradan sonra doğal peyzaj ağırlıklı gelişme sağlanmalıdır.

Köyde yeni yapılaşmalar geleneksel dokuda yoğunluk artışı şeklinde oluyorsa ihtiyacın farklı şekillerde karşılanması için alternatifler üretilmelidir. (Örneğin, eski konutun iyileştirilerek kullanımına devam edilmesi, kullanılmayan müştemilat yapılarının konut alanına katılması, yeni konutlar için ayrı bir yer gösterilmesi gibi)

Yoğunluk artışlarında üst sınır, üçüncü boyutta da doğal peyzaj öğelerinin hâkim olduğu siluetin korunması olmalıdır.

- **Köylerde Açık Alanlar**

Köyler kentlerdekinden farklı olarak yapıların değil, açık alanların hâkim olduğu yerleşmelerdir. Köylerin yoğun yapılaşmış dokuları tüm köy alanı içinde az bir yer kaplar. Geri kalan kısım daha az yoğun, bahçe ve tarlaların bulunduğu alanlardır. Açık alanlar doğal yaşamın devam ettiği alanlar olmanın ötesinde köy yaşamı içinde ortak faaliyetlerin yürütüldüğü yerlerdir. Bu alanlarda bulunan ağaçlar, çeşmeler, fırın, çamaşırhane ve değirmen gibi mekânlar toplanma için olanak sağlarlar.

Sokaklar

Sokaklar köylerde günlük yaşamın önemli bir parçasıdır. Sokaklar kentlerden farklı olarak, araçtan çok insan ve hayvan hareketlerine göre şekillenmiştir. Çoğunlukla topografyaya uygun şekilde oluşmuş, yayaların kullanabileceği dar ve organik biçimli sokaklar köy dokusunun en özgün yanıdır. Köyün bazı yolları tarım araçlarının ve diğer araçların geçmesine izin verecek şekilde zaman içinde genişletilmiştir. Tarım araçlarının park alanları, özel ve ticari araçların, genellikle konut parselinde, bu mümkün olmadığında meydanda veya en yakın boş alanda olmaktadır. Bazı sokakların bu amaçla asfaltla kaplandığı, doğal geçirgen ve sağlam yerel malzemelerin fazla kullanılmadığı gözlenmiştir. Asfalt ile kaplı olan meydanlar ve sokaklar kırsal yerleşmenin doğa ile ilişkisini kesmektedir.

Köylerde mülkiyet sınırları ile tanımlı sokaklar dışında yayaların geçebildiği patika niteliğinde geçişler mevcuttur. Özellikle eğimli arazide kurulmuş olan köylerde (Örn. Örenli Köyü) parseller arasında merdivenli geçişler ve patikalar şeklinde birçok kestirme yol bulunmaktadır. Ova köylerinde de yine akraba ve yakın komşu parselleri arasında sınırlı şekilde kullanıma açık olan geçişler görülmüştür.

Sokaklar ve parseller arası geçişler, yalnız köy içi erişimi ve hareketliliği değil, toplumsal yaşamdaki bağların devam etmesini de sağlamaktadır. (Bkz. Bölüm 3.3)

SOKAK DOKUSUNUN KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

Geleneksel kırsal yerleşme dokusunun sürekliliğinin sağlanması için sokak kaplamalarında yerel malzeme kullanılması önerilmektedir. Patika ve dar geçitler taş döşeli ise doğal haliyle bırakılmalı, değilse çamuru önlemek üzere doğal taş döşenmelidir. Her mevsim köyün her noktasına rahat erişim sağlanmalıdır.

Sokaklar aynı zamanda toplanma mekânı olduğu için toplanmaya imkân veren merdivenli yollar, korunaklı köşeler, ağaç altları, çeşmeler ve ortak fırınlar korunmalıdır Bu mekânların kullanımını kolaylaştıran oturma imkânları, yer döşemesi, aydınlatma elemanları önerilebilir. Köyde yapılan ortak faaliyetler; köy düğünleri, kına geceleri, cenazeler, ekmek pişirme, kışlık yiyecek hazırlama, çamaşır yıkama gibi işlerin yapıldığı mekânların varlığını korumak gereklidir.

Köylerde sokaklar araç yolları gibi algılanmamalı, köy içi yolları sosyal bağların sürekliliği, organik yapının yeşille bütünlüğü olarak korunmalı ve geleceğe özgün dokuları ile aktarılmalıdır.

Sokaklarda park edilen tarım araçları, ticari ve özel araçlar yaya ve araç geçişine engel oluyorsa köy girişinde veya köyün uygun bir alanında park yeri ayrılmalıdır. Köye, dışarıdan gelenler fazla ise köyün araç kapasitesi ve kullanımları sınırlı tutularak özellikle köy girişlerinde ziyaretçi otoparkları yapılmalıdır.

Köyle tarlalar arasındaki bağlantı yollarının her mevsim ulaşıma açık olacak şekilde bakımı yapılmalıdır.

Köylerde ulaşım ve erişilebilirlik ile ilgili etütlerin karayolu güzergâhları belirlenmesi yöntemleri ile değil, yerel ihtiyaçlar göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir.

Meydanlar

Köy meydanı bir köyün en önemli toplanma mekânıdır. Meydan, içinden yürünebilen, geçilebilen ve herkes tarafından kolay erişilebilir bir yerdir. Aynı zamanda köyün karşılama ve uğurlama alanıdır. Meydanın büyüklüğü, etrafındaki dini yapı, kahve, dükkân gibi kullanımlar, ağaç, çeşme, fırın gibi bir araya gelinen yerler, meydanın gece-gündüz, kış-yaz kullanımları köydeki geleneksel yaşam hakkında ipuçları verir.

Balıkesir köylerinde yapılan çalışmada, her köyün meydanının farklı özellikler gösterdiği görülmüştür. Meydanın büyüklüğü daha çok arazinin durumuna ve tarihsel koşullara bağlıdır. Nüfus kaybeden köylerde diğer ortak kullanım alanları gibi meydanlar da işlevsiz kalmaktadır (Örn. Kuyucak Köyü). Eğimli köylerde topografyaya bağlı olarak köyün yukarı ve aşağı kısmında iki meydan oluşabilmektedir. (Örn. Örenli ve Küçükdere Köyü). Bazı köylerde köy dokusu içinde farklı büyüklükte birçok meydanın yer aldığı da görülmüştür. Bir ağaç, çeşme vb. ile toplanma alanı haline gelen bu meydancıkları daha çok kadınlar kullanmaktadır. (Örn. Küçükdere Köyü). Geleneksel doku içindeki meydanlar ve kendiliğinden oluşmuş meydancıklar; toplantı, sohbet mekânları olarak önem taşımaktadır.

.Meydanların toplanma mekânı olmaktan çıkıp, asfalt kaplanarak otobüs ve özel araçların park edildiği bir yer haline gelmesi sık rastlanan bir durumdur. Meydanların değişime uğraması köy dokusunu tehdit eden en önemli fiziksel etkendir. Canlılığını kaybeden bir meydan, köyün toplumsal yaşamında bir zayıflama anlamına gelir. Meydanlar, toplumsal ilişkilerin devamlılığı için olanaklar sunmaktadır. (Bkz. Bölüm 3.3)

MEYDANLARIN KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

Köy meydanının tarih içinde oluşmuş biçimi ve etrafındaki yapılaşma şekli korunmalıdır. Meydan etrafında toplanmaya imkân veren kahve, dükkân gibi kullanımların devamlılığı sağlanmalıdır.

Geleneksel doku içinde kendiliğinden oluşmuş meydancıklar, bir araya gelme ve sohbet mekânları korunmalıdır. Bu alanların günün her saatinde ve her mevsimde kullanımına imkân verecek kaplama malzemeleri, gölge veren ağaçlar, oturma ve aydınlatma elemanları sağlanmalıdır.

Meydanlar asfalt ya da kilitli parke taşı gibi doğal olmayan malzemelerle değil yerel kaplama malzemeleriyle kaplanmalıdır. Asfalt ile kaplı olan meydanlar ve sokaklar kırsal yerleşmenin doğa ile ilişkisini kesmektedir. Yer kaplamasının tüm meydanda aynı şekilde değil, çevredeki kullanımlarla uyumlu (taşıt geçişi, kahve, dükkân ve konut önü, çeşme kenarı, gibi) biçimde yapılması gerekir.

Parsel Sınır Elemanları

Köylerde kamusal alanlarla özel alanlar arasındaki sınırlar, toplumsal yaşamdaki çeşitliliğe bağlı olarak farklı geçirgenlik özelliği gösterir. Sınırların oluşturulmasında kullanılan malzemeler ve yükseklikleri geçirgenliğin derecesini

belirler. Sınırların incelenmesi kırsal yerleşme dokusuna ait fiziksel çıkarımların yanı sıra, toplumsal anlamda da ipuçları vermektedir.

Dışa kapalı, ulaşımı zor dağ köylerinde parsel-sokak sınırı çok tanımlı değildir. Kuru çalılar, üst üste konan taşlar, çitler gibi daha çok hayvan geçişlerini engellemek amaçlıdır. Köy içi mahremiyet kaygısı çok fazla değildir. Parseller arasında da mülkiyeti tanımlayan, geçişi önleyen yüksek duvarlar yoktur, patikalarla parselden parsele rahatlıkla geçilir (Örn. Tarlabaşı ve Kuyucak Köyleri). Bazı dağ köylerinde ise duvarlar yüksek olsa bile eğimden dolayı görsel olarak bir sınır oluşturmaz. Ayrıca doğal malzeme kullanılan duvarlar dokuda bir süreklilik de sağlar (Örn. Örenli Köyü).

Balıkesir'e yakın ve şehirle kurduğu ilişkisi yoğun olan köylerde sınırlar daha algılanır hale gelmektedir. Bu köylerde sınırların yüksek avlu-bahçe duvarlarına dönüştüğü ve tuğla, briket kullanımının yaygınlaştığı görülmüştür (Örn. Saraç Köyü) .

Üzerinde durulması gereken bir nokta şudur; parsellerin sokaklara bakan cephesinde duvarların yüksek olması köyde toplumsal ilişkilerin zayıf olduğu anlamına gelmez. Avlular ve bahçeler köylerde en önemli ortak yaşam mekânlarıdır. Sınırlar incelenirken yapı adası içinde avlu-bahçeler arasındaki geçişler de köyün toplumsal yaşamı için ipuçları verir. (Bkz. Bölüm 3.3)

PARSEL SINIR ELEMANLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Parsel-sokak ilişkisini belirleyen duvar, çit gibi sınır elemanları yapılırken, köy genelinde hâkim olan biçime göre karar verilmelidir. Parseller arasındaki geçişler de yerleşme dokusunun geçirgen olup olmadığına dair ipuçları verir.

Köyde geçirgen olmayan yüksek duvarlarla çevrili avlular hâkimse yeni yapılaşmalarda da duvar kullanılabilir. Ancak duvarlarda delikli tuğla ve briket yerine taş, çalı, gibi doğal malzemeler kullanılmalıdır. Köyde geçirgenliği olan alçak çitle çevrili bahçeler hâkim olabilir. Bu durumda çok yüksek duvar yapmak önerilmez. Parsel sınırı oluşturulurken yapının bulunduğu sokağın genel özellikleri dikkate alınmalıdır.

Köylerde Yapılanmış Alanlar - Yapı Adaları ve Parseller

Çalışmada doku içindeki yapılanmış alanlar başlığı altında yapı adaları ve parseller ele alınmıştır. Kentlerde yapı adalarını esas olarak mülkiyet sınırları ile belirlenmiş yollar belirler. Oysa kırsal yerleşmelerde yapı adalarını zaman içinde aile ve akraba ilişkileri ile biçimlenen yapı grupları belirlemiştir. Parseller

arasında yaya geçişlerinin mümkün kıldığı ortak bir günlük yaşam vardır. Her yapı adası kendi içinde toplumsal ilişkilerin kurulduğu bir mekân olarak düşünülebilir. Bu ilişkilerin zaman içinde azalmasıyla ya da kentsel etkilerle yapı adası bu özelliğini yitirir.

Balıkesir kırsal yerleşmelerinde yapılan çalışmalar yapı adaları ve parsellerin her köy için farklı olduğunu göstermiştir. Toplu yerleşme özelliği gösteren Balıkesir köylerinde genel olarak geleneksel dokuda konutların daha iç içe, yaklaşma mesafelerinin az, parsellerin küçük ve organik biçimde olduğu görülmüştür. Köyün dışına çıkıldıkça, parseller büyümekte, konutlar arasında yürüme mesafeleri artmakta ve parseller daha büyük ve geometrik biçimlerde olmaktadır.

Ancak bu genel özelliğin her köy için geçerli olmadığı görülmüştür. Bazı ova köylerinin geleneksel dokusunda, diğer köylere göre oldukça büyük, geniş bahçeli parsellere rastlanmaktadır (Örn. Emre Köyü). Bazı dağ köylerinde ise hem merkezdeki hem de çevredeki parseller topografyaya bağlı olarak diğer köylere göre oldukça küçük olabilmektedir (Örn. Tarlabaşı). Bazı ova köylerinde ise aynı parsel tipi geçerlidir (Örn. Emre Köyü ve Pehlivanhoca Köyü).

Parselde yapı taban alanları da yine aynı şekilde köyden köye farklılık göstermektedir. Bazı dağ köylerinde (Örn. Tarlabaşı Köyü) parselin yarıdan çoğu kullanılırken, ova köylerinde biraz da parsellerin büyük olmasından dolayı yapı taban alanı oranları daha küçüktür.

Burada elde edilen farklı büyüklük ve yapılanma koşullarındaki yapı ada ve parsellerindeki çeşitlilik, çalışmanın sonunda planlama ilkelerinin geliştirilmesi aşaması için ipuçları sağlamıştır. (Bkz. Bölüm 3.3)

YAPI ADASI VE PARSELLER İÇİN ÖNERİLER

Yapı adalarının ve parsellerin zaman içinde topografya, ekonomik faaliyetler ve toplumsal ilişkilerle belirlenmiş biçimi korunmalıdır. Her yapı adasının kendi içinde toplumsal ilişkilerin kurulduğu bir mekân olması nedeniyle yapı adalarını sadece yapı grupları olarak ele almamak gerekir.

Köyde önerilecek gelişme alanı, yeni yapı önerileri, kullanım değişiklikleri, ifraz ve tevhit işlemlerinde ilk olarak yakın çevredeki koşullar dikkate alınmalıdır.

Yerleşmeye eklenecek yeni bir yapı grupları için (Örneğin afet konutları tarım köy uygulamaları) bulunduğu alanın konumu, komşu adalarda ortalama ada ve parsel büyüklükleri, yapı taban alanları, kat sayıları ve kullanılan geleneksel yapı malzemelerinden yola çıkılarak uygulama yapılmalıdır.

Yapı yoğunlukları köydeki ortalama yapı yoğunluğunu aşmamalıdır.

Köydeki yapıların yükseklik ve kütlelerinin köy siluetinde doğal peyzaj öğelerinin hâkimiyetini bozmaması sağlanmalıdır.

Yeni yapıların inşasında geleneksel mimari özelliklerin devam ettirilmesi Rehber Kitap ve tipoloji çalışmasındaki öneriler dikkate alınmalıdır.

Yapı adası ve parsel ölçeğinde daha ayrıntılı öneriler karar süreçlerinin tanımlandığı modelde verilmektedir.

Kırsal Yerleşim Dokusunun Korunması ve Gelişmenin Yönlendirilmesi İçin Bir Model

Balıkesir ili kırsal yerleşmelerinde yapılan geleneksel doku analizleri sonucunda tek tip bir parsel büyüklüğünün tüm köylerde uygulanmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu çeşitliliği korumak üzere yerel farklılıklara imkân veren yapılaşma şartlarını oluşturmak üzere bir karar süreci önerisi getirilmiştir. Kırsal yerleşmelerle ilgili üç karar aşaması tanımlanmıştır.

- Kırsal yerleşmeler arası ortak konularda karar alınması
- Kırsal yerleşme ölçeğindeki kararlar
- Parsel ölçeğindeki kararlar

"Kırsal Yerleşim Dokusunun Korunması ve Gelişmenin Yönlendirilmesi İçin Bir Model" kapsamında her karar aşaması için öneriler getirilmiştir. (Bkz. Bölüm 4)

KIRSAL YERLEŞİM DOKUSUNUN KORUNMASI VE GELİŞMENİN YÖNLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL

Çalışmanın sonunda her köy için geçerli standart yapılaşma şartları belirlemenin doğru olmayacağı sonucuna varılmıştır. Köyün özgün geleneksel dokusuna dair ayrıntılı bir çalışmanın uzman bir grup tarafından her köy için yapılması imkânsızdır.

Buradan yola çıkılarak, yerinde uygulanabilecek bir model geliştirilmiştir. "Kırsal Yerleşim Dokusunun Korunması ve Gelişmenin Yönlendirilmesi İçin Bir Model Önerisi"nin amacı mevcut dokunun özgün kimliğini koruyacak ve yerleşmelerin gelişimini yönlendirecek bir karar sürecinin tanımlanmasıdır.

Kırsal yerleşmelerin fiziksel dokusunun korunması kırsal nüfusun yaşam öncelikleri arasında ön planda değildir. Günlük yaşam sorunları içinde konforsuz konutlarda yaşayan, geliri arttığında piyasanın sunduğu modern ve konforlu yeni bir konut yaptırmayı amaçlayan aileler için yapı yasakları getirmek tek başına çözüm olamaz. Öncelikle geleneksel konutların günün konfor şartlarına uygun hale getirilmesi, çatılarının onarımı, tesisatın yenilenmesi, yerel malzeme kullanımının desteklenmesi gibi araçlara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçların karşılanması için mali ve teknik destekler uluslararası fonlardan, merkezi ve yerel kaynaklardan sağlanmalıdır.

Eski konutunda konforlu şekilde yaşamaya devam eden ailelerin bu konutların çok daha değerli olduğuna dair kanaatleri güçlenecektir.

Yeni konut yapımında ise yasaklayıcı olmaktan çok yönlendirici olmak gerekir. Geleneksel yapıların bazı özellikleri yeni konut yapımında devam ettirilebilir. Parsel büyüklükleri, kat sayıları, tabanda kapladıkları alan, parsel içindeki konumları, bahçe-avlu kullanımları, plan özellikleri, malzemeler konusunda geleneksel konutlarla uyumlu konutlar yapılması desteklenmelidir. Bunun için yerel bilincin arttırılması ve en önemlisi ailelerin maddi desteklerle yönlendirilmesi gerekir.

Çalışmada, yakın yerleşmeleri ilgilendiren ortak konularda, yerleşme ölçeğinde ve parsel ölçeğinde karar süreçlerinin nasıl oluşacağına dair öneriler yer almaktadır. Önerinin, bugüne kadar karar süreclerine katılmamıs. öraütlenme denevimleri

KAYNAKLAR

ARU, Kemal Ahmet, *Türk Kenti, Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması*, YEM Yayınları, 1998, s.151.

AYDAN, Aydın, 1999, *Balıkesir Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler*, Zagnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayını, Balıkesir.

AYHAN, Aydın; KIR, Mevlüt; SOYKAN, Abdullah, 2004, *Dünüyle, Bugünüyle Şeftali Diyarı Kepsut*, Kesut Belediyesi Yayını, Balıkesir.

BATUR, A., GÜR, Ş.Ö., (2005), Doğu Karadeniz Kırsal Mİmaris, Milli Reasurans Art Galeri, İstanbul

Çevre ve Orman Bakanlığı, Balıkesir Çevre Düzeni Planı Analitik Etüd Raporu 2009, (Onaylanmamış).

ERBEY, ERDEN, Dilek; BİLGİN Seçkin; KAN, Tuna; BAŞER Tuğba; YALÇIN, Azad; TÜRKER, Arda; ŞAHİN, Serkan; ŞENEL HAN, Yağmur, 2009, "Kırsal Sit Alanları: Kalkınma ve Koruma Karşıtlığı Bağlamında Yalıköy Örneği", *Dünya Şehircilik Günü, 33. Kolokyumu, Kentleri Korumak/ Savunmak,* Şehir Plancıları Odası, Antalya,

ERBEY, ERDEN, Dilek, 2010, "Sustainability Policies in Urban-Rural Areas, İstanbul-Eyüp District", *ISBS,* Gazi Universitesi, Ankara.

DPT, 2004, *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Hazırlayan; Bülent Dinçer, Metin Özaslan, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, DPT, Ankara.

GEHL, J. & GEMZOE, L. (1996) *Public Spaces--Public Life*, Copenhagen, Danish Architectural Press.

KELEŞ, Ruşen; HAMAMCI, Can, 2005, *Çevre Politikası*, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.

KÖSE, Abdullah, 2005, *"Türkiye'de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri/ Traces of Nomadic Turkish Culture on The Plans of Traditional Rural Houses in Turkey",* Sosyal Bilimler Dergisi, *s.159- 191.*

KÖSE, Abdullah, 2006, "Balıkesir Örneğinde Geleneksel Kırsal Avlu Duvarı/Tradational Rural Courtyard Walls With An Example From Balıkesir" *Sosyal Bilimler Dergisi,* s. 159-183.

MAMUNLU, Hale (2001), *Kırsal Alanlar/Köy Yerleşmeleri ve Planlama İlişkisinde İstanbul İl Bütünü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, İstanbul.

MAMUNLU, Hale (2009), "*İstanbul Kentsel Bölgesinde Sürdürülebilir Gelişme Bağlamında Havza Planlama ve Yönetim Yaklaşımı: Küçükçekmece Göl Havzası Örneği ", Doktora Tezi,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, İstanbul.

MUTAF, Abdulmecit, 2003, "*Salnamelere Göre Karesi", 1847-1922*, Zagnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayını, Balıkesir.

ÖĞDÜL, Hürriyet; ULUÇAY, Habib, ÖNGEL, Serkan, 2007, "*Kent Çevresindeki Kırsal Alanlarda Değişim Biçimleri*", TÜBİTAK 1001 Araştırma Projesi, SOBAG 109K591.

ÖZAYDIN, Gülşen, ÖZAYDIN, Levent; *Kentsel Tasarım Kontrollerine Yönelik Kıyı Yönetim Modeli; Örnek Alan:Ayvalık İlçesi,* TÜBİTAK Destekli Araştırma Projesi, İntag:416, 2002, s.27

ÖZKAYA, Tayfun, (2004) "Kırsal Kalkınmada Katılımcı Yaklaşımlar", MSGSÜ, 6. Kırsal Alan Planlaması Semineri'nde sunulan bildiri, *Kırsal Alan Planlamasında Tartışmalar, 1999-2009*, MSGSÜ Yayını içinde (Basım aşamasında)

PİNON, Pierre; "Anadolu ve Balkanlar'daki Osmanlı Kentlerinde Kentsel Dokular Tipolojisi Üzerine Bir Deneme", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras",*YEM Yayınları, 1999, s.166-179

RAPOPORT, Amos, 2004, *Kültür Mimarlık Tasarım*, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul.

ROBERTS, K. Brian, 1996, *Landscape of Settlements, Prehistory to the Present*, Routledge.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007, *TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı*.

T.C. Balıkesir Valiliği, *Tarım İl Müdürlüğü*, 2006, *2006 Yılı Çalışma Raporu*.

T.C. Balıkesir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2006, *Balıkesir İl Çevre Durum Raporu*,

T.C. Balıkesir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008, *Balıkesir İl Çevre Durum Raporu*,

ÜSTÜNDAĞ, Kevser, 2004, "*Visual Thinking in Planning Education*", AESOP Congress, Viyana, Avusturya.

ÜSTÜNDAĞ, Kevser, 2006, *Santa Maria Da Feira Regional Master Plan Study River Caster Project Report*, Portugal.

WAGNER, P.L. and MİKESELL, M.W. 1962, *Readings in Cultural Geography*, Chicago and London, University of Chicago Press.

YILDIRIM, Ayşe Ege, ÇOBANOĞLU, Nesrin, 2009, "Biyoetik Miras; Geleneksel Yerleşim Biçimlerinde Biyoetik Değerler", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* s. 97- 126 1(1), Ankara.

YILMAZ, Bülent, ATİK, Gonca, 2006, "Doğal Peyzaj Özelliklerinin Kırsal Yerleşimler Üzerindeki Etkileri: Bartın Örneği", *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi,* Cilt: 8 Sayı:10, s. 1-9.

İnternet Kaynakları

Balıkesir Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Internet Sayfası, http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr, 30.06.2006

Maden Tetkik Arama Enstitüsü Resmi Web sayfası http://www.mta.gov.tr, 14.07.2010

T.C. Balıkesir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Resmi Internet Sayfası, http://www.balikesir-cevreorman.gov.tr, 14.07.2010

T.C. Balıkesir Valiliği, Resmi Internet Sayfası, http://www.balikesir.gov.tr, 29.06.2010

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), 1997, 2000, 2007, 2008 ve 2009 yılları nüfus bilgileri, http://www.tuik.gov.tr

Yerel Yönetimler Portalı www.yerel.net

Resimler

Resim 3.1: Küçükdere Köyünde Avlulu Yapılar 39

Resim 3.2. Küçükdere Köyünün Merkezdeki Ana Meydanı ve Camii 42

Resim 3.3: Küçükdere Köyünde Çeşme ve Meydan 42

Resim 3.4. Kireç Köyü'nün Coğrafi Konumu 54

Resim 3.5: Kireç Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 54

Resim 3.6: Kireç Köyünde Yeni Yapılaşma 56

Resim 3.7: Kireç Köyü Tren İstasyon 56

Resim 3.8: Örenli Köyü'nün Coğrafi Konumu 68

Resim 3.9: Örenli Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 68

Resim 3.10: Örenli Köyünde Tahıl Ambarı 69

Resim 3.11: Örenli Köyünde Geleneksel Dokuda Parseller Arası Geçişler 70

Resim 3.12: Saraç Köyü'nün Coğrafi Konumu 82

Resim 3.13: Saraç Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 82

Resim 3.14: Saraç Köyünün Kuzey Doğusundan Köye Bakış 83

Resim 3.15: Kuzey Doğudaki Planlı Gelişme Alanının Görünüşü 84

Resim 3.16: Saraç Köyünde Bir Kahve 84

Resim 3.17: Saraç Köyünde Planlı Gelişme Alanı ve Bağlantı Yolu 85

Resim 3.18: Parselde Eski ve Yeni Konutlar 85

Resim 3.19: Saraç Köyünde Sokak Boyunca Eski Ve Yeni Konutlar 85

Resim 3.20: Saraç Köyü'nde Yeni Konutlar 86

Resim 3.21: Yeni Konut ve Parsel Sınırında Tuğla Duvar 86

Resim 3.22: Emre Köyü'nün Coğrafi Konumu 98

Resim 3.23: Emre Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 99

Resim 3.24: Emre Köyünde Bahçe Kullanımı 100

Resim 3.25: Emre Köyünde Özgün Öğeler; Çeşme, Yalak ve Fırın 101

Resim 3.26: Emre Köyünde Eski ve Yeni Konut 102

Resim 3.27: Emre Köyünün Kırsal Peyzajı 102

Resim 3.28: Pehlivanhoca Köyü'nün Coğrafi Konumu 114

Resim 3.29: Pehlivanhoca Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 115

Resim 3.30: Pehlivanhoca Köyünde Özgün Yapı Öğesi-Fırın 116

Resim 3.31: Pehlivanhoca Köyünde Özgün Mimari Örneği 117

Resim 3.32: Pehlivanhoca Köy Meydanı 117

Resim 3.33: Babayaka Köyü'nün Coğrafi Konumu 128

Resim 3.34: Babayaka Köyü'nün Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 129
Resim 3.35: Babayaka Köyünde Bahçe Kullanımı 130
Resim 3.36: Babayaka Köyü'nde Parsel Düzeni 131
Resim 3.37: Babayaka Köy Meydanı 131
Resim 3.38: Kuyucak Köyü'nün Coğrafi Konumu 142
Resim 3.39: Kuyucak Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 142
Resim 3.40: Kuyucak Köyü'nde Yerleşim Dokusu ve Konut Birimleri 144
Resim 3.41: Kuyucak Köyü'nde Ortak Kullanımlı Ocak 144
Resim 3.42: Küçükdere Köyü'nün Coğrafi Konumu 154
Resim 3.43:Küçükdere Köyü'nün Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 154
Resim 3.44: Küçükdere Köyü'nde Kentsel Kırsal Karşıtlığı 156
Resim 3.45: Küçükdere Köyü'nde Ana Meydan 157
Resim 3.46: Küçükdere Köyü'nde Doku İçindeki Dolu ve Boş Alanlar 157
Resim 3.47: Küçükdere Köyü'nde Yapı-Parsel İlişkisi 157
Resim 3.48: Küçükdere'de Meydan ve Meydanı Tanımlayan Köşe Yapı 158
Resim 3.49: Tarlabaşı Köyü'nün Coğrafi Konumu 170
Resim 3.50: Tarlabaşı Köyü Yerleşim Alanı ve Yakın Çevresi 170
Resim 3.51: Tarlabaşı Köyü'nde Sınırların Geçirgenliği 171
Resim 3.52: Tarlabaşı Köyü'nde Eğimli Arazi ve Organik Doku 172
Resim 3.53: Tarlabaşı Köyü'nün Girişi 172
Resim 3.54: Tarlabaşı Köyü'nde Yapı Girişi ve Sokak İlişkisi 173
Resim 3.55. Saraç Köyü, Geleneksel Dokuda Yeni Yapılaşma 197
Resim 3.56: Babayaka'da Araç ve Yaya Ayırımı Yapılmayan Sokak 213
Resim 3.57: Örenli Köyü'nde Eğimli Bir Sokak 213
Resim 3.58: Küçükdere Köyü'nde Doğal Taşla Döşenmiş Yol 214
Resim 3.59: Küçükdere Köyü'nde Sokak Kullanımı 215
Resim 3.60: Tarlabaşı Köyü'nde Konutlar Arası Geçişler 215
Resim 3.61: Kuyucak Köyü'nde Farklı Sokak Kullanımları 216
Resim 3.62: Kireç Köy'de Demiryolu İstasyonu 216
Resim 3.63: Pehlivanhoca Köyü Meydanı 217
Resim 3.64: Pehlivanhoca Köyü'nde Geleneksel Dokuya Uymayan Meydan Düzenlemesi 218
Resim 3.65: Örenli Köyü'nde Yol Üzeri Araç Parkı 218
Resim 3.66: Babayaka'da Yol Üzeri Araç Parkları 218
Resim 3.67: Küçükdere Köyü'nde Karşılama Meydanı 220

Resim 3.68: Emre Köyü'nde Köy Meydanına Park Eden Araçlar 220
Resim 3.69: Küçükdere Köyü Ana Meydan 220
Resim 3.70: Babayaka Köy Meydanında Minibüs Durakları 221
Resim 3.71: Örenli Köyü'nde Sokak ve Avludan Oluşan Meydancık 222
Resim 3.72: Örenli Köyü Karşılama Meydanında Bakkal 222
Resim 3.73: Kireç Köyü'nde Doğal Olmayan Meydan Kaplaması 223
Resim 3.74: Örenli Köyü'nde Karşılama Meydanındaki Kahve 224
Resim 3.75: Küçükdere/ Havran 238
Resim 3.76: Kireç/ Dursunbey 239
Resim 3.77: Kireç/ Dursunbey 240
Resim 3.78: Küçükdere/ Havran 240
Resim 3.79: Saraçköy/ Kepsut 241
Resim 3.80: Küçükdere/ Havran 241
Resim 3.81: Tarlabaşı/ Havran 242
Resim 3.82: Tarlabaşı/ Havran 242
Resim 3.83: Tarlabaşı/ Havran 243
Resim 3.84: Kuyucak/ Burhaniye 243
Resim 3.85: Tarlabaşı/ Havran 244
Resim 3.86: Kuyucak/ Burhaniye 244
Resim 3.87: Örenli Köyü'nde Parsellerin Arasındaki Geçişler 244
Resim 3.88: Emreköy'de Doğal Malzemeden Oluşan Bahçe Sınırları 245
Resim 3.89: Tarlabaşı Köyü'nde Doğal Taştan Oluşturulan Sınırlar 245
Resim 3.90: Örenli Köyü'nde Parseller Arası Geçişler 246
Resim 3.91: Örenli Köyü'nde Eğimli Arazide Doğal Malzeme Kullanımı ve Geçişler 246
Resim 3.92: Emre Köyü'nde Sınırlarda Kullanılan Farklı Malzemeler 247
Resim 3.93: Saraç Köyü'nde Kent Dokusunda Rastlanan Türde Yüksek Duvarlar 247

Çizimler

Çizim 3.1: Küçükdere Köyünün Yerleşim Dokusu 38

Çizim 3.2: Tarlabaşı, Kuyucak ve Küçükdere Köylerindeki Yol Dokuları 39

Çizim 3.3: Küçükdere Köyünün Girişindeki Meydanı 40

Çizim 3.4: Küçükdere Köyünün Giriş Meydanı ile Merkezdeki Ana Meydan Arasındaki Bağlantı Aksı 41

Çizim 3.5: Küçükdere Köyünün Merkezdeki Ana Meydanı ve Köy Kahvesi 41

Çizim 3.6: Küçükdere Köyünde Çeşme ve Meydan 42

Çizim 3.7: Kuyucak Köyünde Geleneksel Doku Karakteri 45

Çizim 3.8: Örenli Köyünde Geleneksel Yerleşme Karakteri 49

Çizim 3.9: Babayaka Köyünde Özgün Dokudan Bir Örnek 51

Haritalar

Harita 1.1: Balıkesir İlinde Çalışma Yapılan Köyler 11

Harita 2.1: Balıkesir İlinde Doğal Yapı Bileşenleri 16

Harita 2.2: Manyas Sulak Alanı Sınırı 20

Harita 2.3: Gönen Çayı Sulak Alanı 21

Harita 2.4: Balıkesir ve Çevresi Fay Sistemi 23

Harita 2.5: Balıkesir Erozyon Haritası 25

Harita 2.6: Balıkesir İlinde Doğal Yapı ve Kırsal Yerleşme Alt Bölgeleri 29

Harita 2.7: Balıkesir İli Nüfus Büyüklükleri 33

Harita 2.8: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Nüfus Artış Oranı (‰) 1995-2000 33

Harita 2.9: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%) 34

Harita 2.10: Balıkesir İli İstihdamın Sektörlere Dağılımı 34

Harita 2.11: Balıkesir İlinde Kır-Kent Dokusu 34

Harita 2.12: Nüfus Büyüklükleri, Kırsal ve Kentsel Bölgeler ve Ulaşım Bağlantılar 35

Harita 2.13: Balıkesir'de Kırsal Yerleşmeleri Etkileyen Gelişmeler 36

Harita 3.4: Balıkesir İli - Çalışma Kapsamında Seçilen Köylerin Konumu 47

Tablolar

Tablo 1.1: Seçilen Köylerin Nüfusu, Hanehalkı Sayıları Ve Anket Oranları 13

Tablo 2.1: Balıkesir'de Doğan ve Geçen Akarsular 16

Tablo 2.2: Balıkesir İli Yeraltı Su Havzaları ve Kullanma Amaçları 17

Tablo 2.3: Balıkesir İlinin 2001 Yılına Ait Meteorolojik ve Ekstrem Kıymetleri 22

Tablo 2.4: Balıkesir İlinde Meydana Gelen Depremler 24

Tablo 3.1: Kireç Köyü'nde Nüfus Gelişimi 62

Tablo 3.2: Örenli Köyü'nde Nüfus Gelişimi 76

Tablo 3.3: Saraç Köyü'nde Nüfus Gelişimi 92

Tablo 3.4: Emre Köyü'nde Nüfus Gelişimi 108

Tablo 3.5: Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfus Gelişimi 123

Tablo 3.6: Babayaka Köyü'nde Nüfus Gelişimi 137

Tablo 3.7: Kuyucak Köyü'nde Nüfus Gelişimi 150

Tablo 3.8: Küçükdere Köyü'nde Nüfus Gelişimi 164

Tablo 3.9: Tarlabaşı Köyü'nde Nüfus Gelişimi 179

Grafikler

Grafik 2. 1: Balıkesir İlinde Alanların Toprak Sınıflarına Göre Dağılımı (ha) 18

Grafik 2. 2: Balıkesir İli Arazi Dağılımı 19

Grafik 2. 3: Balıkesir'in 2001 Yılı ve 49 Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri Karşılaştırması (°C) 22

Grafik 3.1: Kireç Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 62

Grafik 3.2: Kireç Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 63

Grafik 3.3: Kireç Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 63

Grafik 3.4: Kireç Köyü'nde Meslek Durumu 63

Grafik 3.5: Kireç Köyü'nde Eğitim Durumu 63

Grafik 3.6: Kireç Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği 65

Grafik 3.7: Kireç Köyü'nde Ev Yapma İsteği 66

Grafik 3.8: Kireç Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri 66

Grafik 3.9: Kireç Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 66

Grafik 3.10: Kireç Köyü'nde Ev Yapım Yılı 66

Grafik 3.11: Örenli Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 76

Grafik 3.12: Örenli Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 77

Grafik 3.13: Örenli Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 77

Grafik 3.14: Örenli Köyü'nde Meslek Durumu 77

Grafik 3.15: Örenli Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği 78

Grafik 3.16: Örenli Köyü'nde Tarım Aracı Bulundurma Durumu 78

Grafik 3.17: Örenli Köyü'nde Ev Yapım Yılı 79
Grafik 3.18: Örenli Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 79
Grafik 3.19: Örenli Köyü'nde Çevre Sorunları 79
Grafik 3.20: Saraç Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 92
Grafik 3.21: Saraç Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 93
Grafik 3.22: Saraç Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 93
Grafik 3.23 : Saraç Köyü'nde Meslek Durumu 93
Grafik 3.24: Saraç Köyü'nde Eğitim Durumu 93
Grafik 3.25: Saraç Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı 95
Grafik 3.26: Saraç Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı 95
Grafik 3.27: Saraç Köyü'nde Tarım Arazisi Sahipliliği 95
Grafik 3.28: Saraç Köyü'nde Ev Yapım Yılı 96
Grafik 3.29: Saraç Köyü'nde Ev Yapma İsteği 96
Grafik 3.31: Emre Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 108
Grafik 3.32: Emre Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 109
Grafik 3.33: Emre Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 109
Grafik 3.34: Emre Köyü'nde Meslek Durumu 109
Grafik 3.35: Emre Köyü'nde Eğitim Durumu 109
Grafik 3.36: Emre Köyü'nde Köy Dışında Tarım Arazisi Sahipliği 111
Grafik 3.37: Emre Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı 111
Grafik 3.38: Emre Köyü'nde Ev Yapım Yılı 111
Grafik 3.39: Emre Köyü'nde Ev Yapma İsteği 111
Grafik 3.40 Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 123
Grafik 3.41: Pehlivanhoca Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 124
Grafik 3.42. Pehlivanhoca Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 124
Grafik 3.43: Pehlivanhoca Köyü'nde Meslek Durumu 124
Grafik 3.44: Pehlivanhoca Köyü'nde Eğitim Durumu 124
Grafik 3.45: Pehlivanhoca Köyü'nde Köy İçinde Tarım Arazisi Sahipliği 125
Grafik 3.46: Pehlivanhoca Köyü'nde Ev Yapım Yılı 125
Grafik 3.47: Pehlivanhoca Köyü'nde Ev Yapma İsteği 125
Grafik 3.48: Pehlivanhoca Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri 126
Grafik 3.49: Pehlivanhoca Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 126
Grafik 3.50: Babayaka Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 137
Grafik 3.51: Babayaka Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 138

Grafik 3.52: Babayaka Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 138
Grafik 3.53: Babayaka Köyü'nde Meslek Durumu 138
Grafik 3.54: Babayaka Köyü'nde Eğitim Durumu 138
Grafik 3.55: Babayaka Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı 139
Grafik 3.56: Babayaka Köyü'nde Ev Yapım Yılı 139
Grafik 3.57: Babayaka Köyü'nde Ev Yapma İsteği 139
Grafik 3.58: Babayaka Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 140
Grafik 3.59. Kuyucak Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 150
Grafik 3.60: Kuyucak Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 151
Grafik 3.61 Kuyucak Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 151
Grafik 3.62 Kuyucak Köyü'nde Meslek Durumu 151
Grafik 3.63: Kuyucak Köyü'nde Eğitim Durumu 151
Grafik 3.64: Kuyucak Köyü'nde Ev Yapım Yılı 152
Grafik 3.65: Küçükdere Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 164
Grafik 3.66: Küçükdere Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 165
Grafik 3.67: Küçükdere Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 165
Grafik 3.68: Küçükdere Köyü'nde Göç Etme İsteği 165
Grafik 3.69: Küçükdere Köyü'nde Meslek Durumu 165
Grafik 3.70: Küçükdere Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı 166
Grafik 3.71: Küçükdere Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı 166
Grafik 3.72: Küçükdere Köyü'nde Ev Yapım Yılı 166
Grafik 3.73: Küçükdere Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri 167
Grafik 3.74: Küçükdere Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 167
Grafik 3.75: Tarlabaşı Köyü'nde Nüfusun Cinsiyete ve Yıllara Göre Dağılımı 179
Grafik 3.76. Tarlabaşı Köyü'nde Hanedeki Kişi Sayısı 180
Grafik 3.77: Tarlabaşı Köyü'nde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı 180
Grafik 3.78: Tarlabaşı Köyü'nde Meslek Durumu 180
Grafik 3.79: Tarlabaşı Köyü'nde Eğitim Durumu 180
Grafik 3.80: Tarlabaşı Köyü'nde Tarımsal Ürün Satımı 181
Grafik 3.81: Tarlabaşı Köyü'nde Hayvansal Ürün Satımı 181
Grafik 3.82: Tarlabaşı Köyü'nde Ev Yapım Yılı 181
Grafik 3.83: Tarlabaşı Köyü'nde Hayvanların Barınma Yerleri 182
Grafik 3.84: Tarlabaşı Köyü'nde Tarımsal Ürün Depolama Yeri 182